

del collegio de la universidad de Navarra

COMPENDIVM

MANVALIS

NAVARRI.

AD COMMODIOREM VSVM;
cum Confessariorum, cum pœni-
tentium confectum.

AVCTORE,

PETRO GVIVVARA, SOCIETA-
TIS IESV, THEOLOGO.

*Nunc recognitum, & inscriptis penè mendis,
quibus Italica scatebat editio post diligē-
tem cum Auctoris originali collationem,
reparatum.*

OLYSSIPPONE.

Excudebat Emmanuel de Ayra

(cum facultate Inquisitorum)

M D LXXXII.

Violo el licenc. Man...

LIBRERIA
GRANA
SOLA

del collegio de la universidad de Navarra
1711

COMPENDIUM
MANVALIS
NAVARRI.

AD COMMODIOREM VSVM;
tum Confessariorum, tum pœni-
tentium confectum.

AUCTOR E,
PETRO GVIVVARA, SOCIETA-
TIS IESV, THEOLOGO.

*Nunc recognitum, et inspectis penè mendis,
quibus Italica scatebat editio post diligē-
tem cum Auctoris originali collationem,
repurgatum.*

OLYSSIPPONE,
Excudebat Emmanuel de Laga
Cum facultate Inquisitorum
M D LXXXIIII.

Diolo el licenc^o Man...

Ad mandato Serenissimi Principis Alberti Archiducis Austria, S. R. E. Cardinalis, & Inquisitoris generalis huius Regni, Vidi librum hunc, cuius titulus est, Compendium Adualis Navarrae, &c. & nihil in eo est, quod vel bonos mores, vel Christianam pietatem offendant & dignus est, qui in publicam utilitatem excudatur.

Fr. Bartholomæus Ferrera.

¶ Pode se imprimir este liuro, & depois de impresso tornará a esta mesa com este original, para se cõferir com elle, & se lhe dar licença para correr. Em Lisboa
2. de Abril, de 1592.

Antonio de Mendocça Diogo de Sousa.

Don a mesma licença. 2. de Junho, 92.
Borges.

4
ILLVSTRI AC REVE-
RENDO D. D. FRANCISCO DE
Humara, Protonotario Apostolico, ac feli-
ssimi Exercitus Regij in Spirituali-
bus Vicario, &c. Domino suo
plurimum obseruans
 do. S. P.

Et due potissimum ra-
 tiones, ad excusandum hoc
Manualis Nauarri Com-
pendium me impulerunt.
Reuerende Domine, eade,
ut tuo Domini consecra-
tum in lucem prodeat, ab officio meo postui-
lasse videtur. Impulerunt autem Primum,
quidem tum auctoris vnde exceptum est dig-
nitas: (quem si laudauero, quoniam satis per
se laudatus est, lumen videbor velle addere
Soli.) Nam materiarum in eo tractarum, non
solum prestantis, sed etiam vtilitas, immo
 vero

9
 vero necessitas: Quid enim prestantius, quid
 vtilius, ac magis necessarium, quam conscien-
 tiam varijs scelerum inuolucris irritatam,
 docere extricare, perniciosam eorum turpi-
 tudinem ostendere ac demum, quid criminis
 naturam participet, quid vero sit eiusdem
 expers, ac sine culpa fieri possit, demonstra-
 re? Secundam, flagrans commodi publici,
 atque adeo, totius orbis Christiani, desiderium
 meum, quo, cum in ceteris actionibus meis,
 dum precipue in excusandis libris, nihil prius
 obarsusue, aut vnquam habui, aut habiturus
 sum, in posterum.

Hec autem duo, ut libellus hic noster,
tuo nomine muniatur, efflagitare merito
quis non videt? Et imprimis quod ad aucto-
ris dignitatem, & argumenti prestantiam
spectat, quis dubitat, id tibi optimo iure
consecrandum esse quod amplum, quod gra-
ue quod insigne, quod expositum, idque ob pre-
claras & raras, animi tui virtutes, non-

6
quam satis laudibus extollendas. Deinde re-
te, quem magis, in Reipublica Christiane
commodum propendere, & singulorum sala-
tem avidius excipere crediderim, quam ter-
reni modis ob scilicet tibi à natura pietatis amo-
rem & cultum, sed etiam, ob officij tui, quo
summo cum singulorum applausu & accla-
matione, ab omnium inuictissimo Rege Phi-
lippo, decoratus es, functionem. Nam præ-
terquam quod Protomotorij Apostolici mu-
nere fungeris, felicissimi etiam exercitus Re-
gij in spiritualibus Vicarius & constitutus,
& Xenodochiorum Regionum administra-
tor effectus: quæ singula, quanta cum cura
exerceas, ne adulari magis videar, quam vir-
tutes extollere, aliis relinquo iudicandum.
Quamobrem eam hominum diuino cultui
addictorum utilitati cum primis studeas,
nulli potius quam tibi hæc nuncupando erāt,
quæ eorundem causa elaborata sunt. Ut hæc
quasi compendiarie via, consuum conscientie
laby-

7
labyrinthos euadere doceantur. Accipe igitur
quæso, hunc debitum tibi libellum, ac si-
minus eius legendi otium suppetet (quod neu-
quid Janus à te tanta negotiorum nube circum-
fuso, ausit petere) at locum tamen, si superest
in Biblioteca tua, ei ne deneges, ut si quan-
do alios libros tuos euoluens, hic libellus
emergens, tuis sese oculis subiecerit, sit tibi
quoddam studiosissimi ac deuotissimi
anîmi erga te mei, pignus &
monumentum.

Vale.

Antuerpia, XII. Idus Iulij, M. D. XCL.

A 4

COM

COMPENDIUM MANVALIS NAVARRI.

De Contritione Cap. I.

CONTRITIO est pœnitudo, voluntaria cum dolore maximo actuali, vel virtuali peccati propriam commissi, quatenus est offensa Dei, super omnia dilecti, cum spe veniæ, & proposito non peccandi am-

plius, saltem mortaliter, & confitendi, & satisfaciendi, saltem virtualiter.

13 Non est opus, vt pœnitens credat se nõ amplius mortaliter peccaturum.

21 Nec est opus, vt malit pati hanc, vel illam pœnam speciatim, v.g. mortem suam, vel filiorum, quam peccare, vel peccasse mortaliter, & imprudenter ad id inducere, satis est generatim vt malit pati quamecunq; pœnam in communi, quam peccata.

22 Pœnitens, quem non potest pœnitere, doleat, atque eum pœniteat, se non posse pœnitere, & sic confiteatur.

17 Satis

Cap. I.

27 Satis est, vt pœniteat contentem, saltem virtualiter de omnibus peccatis mortalibus in genere, quæ recordatur, & non recordatur: & hoc vel in principio, vel in medio examinis, nõ tamen de venialibus; de dubiis vero, vt de mortalibus.

27 Per solam contritionem condonantur peccata ante confessionem, sed non sine pœnitentia, quæ semper fuit necessaria, & quæ non potest esse sine gratia Dei.

31 Peccator non tenetur sub peccato mortali pœnitere de peccato omni tempore, se l tempore necessitatis: vt quando ministrat sacramenta, vel est in articulo mortis, vel instante grandi necessitate populi, cui abique feruore orationis non posset provideri.

32 Peccata delectabilia, vt carnis, honoris, &c. post confessionem, non sunt amplius recogitanda, ne delectemur.

34 Peccator potest habere contritionem de peccato, quod nec speciatim, nec generatim recordatur, quia amor Dei est contritio virtualis.

35 Qui dolet de peccato, vt est offensa Dei, cum proposito non peccandi, & credens sine crassa ignorantia dolorem suum, ad id esse sufficientem, cum confiterur, recipit gratiam.

40 Adulti baptizandi, prius sunt adducendi ad contritionem mortalium in communi, id est, vt

A 5 do-

solcant propter Deum, ut gratiam recipiant.

At contritus, virtute sacramenti fit contritus.

Ad contritendum est necessaria contritio, quam penitens putat expresse, vel implicite satisficere ad obtinendam absolutioem peccatorum, licet illa non sit vera contritio, nec putetur a penitente etiam contritio, quae sola sine absolutioe a se sufficeret, quamvis teneat in responsione ad septimum, quod dolor propter se lam inferni non sufficiat.

Qui autem istam contritionem, vel pro tali habitam a ministrat, vel recipit sacramentum, peccat mortaliter.

De Confessione. Cap. II. n. 1.

Confessio est peccatoris accusatio secreta de suis peccatis coram proprio sacerdote, ut ab illis sacramentaliter absolvatur.

Conditiones confessionis sunt sexdecim. Sit simplex, humilis, confessio pura, fidelis. Atque frequens, nuda & discreta, libens, veracunda.

Integra, secreta, & lachrymabilis, accelerata.

Fortis, & accusans, & parere parata.

Sed non omnes hae conditiones sunt necessariae, sed aliqua, ut Integra: ut post diligens examen omnia peccata mortalia secundum speciem

&

& numerum dicatur.

Nemo tenetur coram aliis audientibus sua peccata confiteri: tamen si publice confiteatur, quod regulariter fieri non debet, confessio tenet.

Confessio iuxta Canones necessario est facienda. Primo, semel in anno. Secundum, quando est communicandum, vel celebrandum, si adest copia confessarij: si minus in necessitate celebrerit, & postea quam primum confiteatur.

Tertio, in probabili mortis periculo, in quo homines communiter moriuntur, quale est probabile naufragium, iam nens praedium, acuta & grauis febris. Quarto, quando est probabile, quod per totum annum non habebit oportunitatem conficendi.

De Satisfactione. Cap. III. n. 4.

Satisfactio largè sumpta comprehendit restitutionem, strictè ut hic sumitur, est compensatio facta Deo propter peccatum, & potest fieri per bona opera etiam alia debita. Immo per tribulationes à Deo immixtas, ad hoc illas ferenda.

Penitens ut absolvatur non potest statuere, se nunquam futurum occasionebus remittis peccandi

candi

candi mortaliter, seu debet propinquis: pro-
 pinqua vero occasio non est, si confessarius, vel
 penitens putant, quod ob eam non nunquam
 peccabit mortaliter: in suis officijs: nec si i-
 credunt, est negant absolute, sed est illa occasio
 peculiaris, quae edunt nunquam vel raro usu-
 rum sine peccato mortali, & ibi declarat. Con-
 fessarius non debet absolue illum, nisi relin-
 quat occasionem, in qua similes homines il-
 li quasi semper peccant mortaliter, nisi alia cir-
 cunstancia, vel conditio harum quatuor ex-
 cusat.

Prima, vera penitudo praeteritorum.

Secunda, propositum non peccandi quando
 erit in ea occasione.

Tertia, credulitas, quod Deo iuante non pec-
 cabit quando in ea se inuenit.

Quarta, quod subfit aliqua notabilis causa
 non se abstinendi ab ea.

Adolescentes conuersantes cum mulieribus,
 in his quae victui vel vsui sunt necessariae; &
 hac occasione saepe peccant, possunt absolui,
 licet non separentur; si de iis, qui redeunt ad
 officia, quae sine peccato mortali exerceri non
 possunt; Concubinarij, qui sciuntur non pos-
 sunt absolui, ob scandalum licet proponant,
 &c. Immo regulariter etiam occultissime non
 possunt absolui, nec concubina, quae inseruit

con-

concupino iamiam morturo: Hospita potest
 absolui si promittit se non receperum illum
 hospitem, cum quo saepe peccat, immo si reci-
 piat cum conditionibus supra dictis.

Cognata, an illa, & familia quae rem habue-
 runt cum consanguineis, dominis, & heris, pos-
 sunt absolui sine separatione pluribus vicibus,
 concurrentibus praedictis conditionibus: licet
 ipse non absolueret nisi quadam adhibita dili-
 gentia. Idem dicendum de iuvene, qui in alia
 domo tangit impudice consanguineam, vel
 aliam si proponat nunquam se solum cum illa
 sola, vel in parte secreta conuersaturum sine
 maxima causa. Idem dicendum de corrupen-
 tibus se in colloquijs cum illis, quas volunt du-
 cere in uxorem, &c. nisi statuat se non hoc vel
 alio modo etiam licito, cum ea conuersaturum,
 quo credit se quasi semper inducendum esse ad
 peccatum.

Coniugati in facie Ecclesiae quorum mari-
 monium non tenet, dum expectant dispen-
 sationem, possunt absolui concurrentibus pra-
 dictis quatuor, sic qui comedunt cibos, & pot-
 launtur. Qui ob sermonem, choream, ample-
 xum iuxta patriam consuetudinem, saepe pe-
 delectatione uerosa n, vel prauam voluntatem
 peccauit, potest absolui etiam sine proposito
 eam occasionem vitandi, postis tamen supra-
 dictis

34 *De Satisfactione.*

dictis quatuor conditionibus.

Idem dicendum de comedente calidissima, qua occasione patitur stimulus carnis, & cōsētur peccato mortali: potest enim absolui, cum illis tamen conditionibus. Immo quarta conditio non est necessaria in hoc casu.

Quid dicendum de illo qui saepe peccauit ex aspectu mulieris, vel tactu manus, vbi idem de medicis, vel de clysteriferis, medentibus pulchris faceminis in secretioribus, & si peccarant cogitatione. Idem de confessario qui peccat, dum audit certam personam, & de pœnitente dum confitetur huic confessario: nec fieri potest mutatio sine magna nota, & ex causis prœdictis quatuor possunt absolui.

Peccat qui proponit non satisfacere, vel quâ saltē sine animo virtuali satisfaciendi, confitetur.

De potestate, scientia, & bonitate Confessarij.
Cap. III. n. 1.

Confessarius debet habere potestatem habitalem ordinationis, & actuale ordinariâ: vel delegatam, ut ad peccata sibi confessa extendatur in mortis articulo: vel si quis tantum venialia, vel mortalia, aliâ titē confessa confiteatur.

Cap. III.

2 De venialibus, religiofus absq; facultate nō potest licite absoluerē, licet absolutio valeat.

Scientia confessarij, ut sit sufficiens, debet esse tanta, ut cognoscat quæ peccata ex illis, quæ communiter faciunt sui pœnitentes, sunt mortalia, & quæ venialia, & quæ circumstantiæ necessariæ, vbi est excommunicatio, quæ peccata reseruata, quæ habent annexam restitutionem: vel saltem sciat dubitare, ut eruditiores consultat, nec illi placet distinctio illa. 3. An confessarius sit regularis, & an sua sponte audiat confessiones.

4 Non quicumque est idoneus ad certas personas audiendas, & in certo loco, est idoneus ad omnes personas, & loca. Vnde insufficientes confessarius auiliens confessiones, p. m. 7. Similiter, qui eum possuit, & qui eum tolerat: sed excusatur ob sufficientiam pœnitentis, vel puritatem conscientiæ, vel in articulo mortis, vbi nō adest alius, vel apud infideles, vbi non est copia penitentis confessarij.

5 Regularis iudicans se non idoneum ad confessionem, si audit confessiones (etiam sub præcepto obedientiæ) peccat mortali, si dubitat, debet obedire Præposito. Confessarius vtraudiat confessiones, debet probabiliter credere se esse extra peccatum mortale: alioquin peccat mortaliter.

De quibus Confessarius debet penitentem
interrogare & quomodo.

Capit. V.

Confessarius sub pœna peccati mortalis debet interrogare omnia, quæ sunt ad integritatem, & fructuositatem confessionis, ut si videat penitentem silere ob ignorantiam, inconsiderationem, vel oblivionem, aut verecundiam, non autem si penitens aduertit, & non, ob verecundiam tacet:mittere autem aliquam interrogationem ob inadvertentiam, vel inconsiderationem, non est peccatum mortale.

2. Dux interrogationes sunt necessariae, maxime: prima de numero, secunda de specie peccatorum.

3. In interrogatione tria obseruanda.

Primum ut non omnia interroget, quæ poterat penitens fecisse, sed tantum illa, quæ homines eiusdem qualitatis solent facere. Secundum, ut solum interroget consueta peccata, quæ ferè omnes nouerunt, & non occultiora, nisi leuiter.

4. Tertium, in carnalibus non descendat ad pecculia: es circumstantias & minutias, satis enim est

est cognoscere naturam peccati. De oculis vero, & amplexibus tantum summatim, si extra matrimonium. In matrimonio non, nisi fuerit periculum pollutionis.

De Circumstantijs.

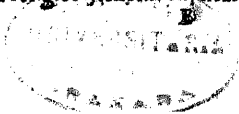
Cap. VI. n. 1.

Circumstantia est accidens rei, quæ peccatum est. 2. & est septuplex. Quis, quid, ubi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando: numerus vero non est circumstantia, sed multiplicatio peccati.

3. Illa circumstantia est necessaria dicenda, quæ facit peccatum veniale mortale, vel mutat speciem peccati, vel quod est mortale ob viam causam, facit ob aliam, id est, quæ ultra malitiam operis habet specialem repugnantiã cum ratione, seu specialibus præceptis, non quæ solum cum generalibus.

4. Qui peccat cum fiducia, quod confitebitur, non tenetur dicere circumstantiam. 5. Secus qui furatur rem sacram, vel in loco sacro, sive de homicidio, vel fornicatione in loco sacro, est dicenda.

6. Qui rem habet cum coniugata, vel conjugata, vel in choro, tenetur explicare. Immo si

coniugatus cum coniugata, non satis est dicere se coniugatum, sed illam etiam coniugatam, si quis in intentione sit peccatum distinctum ab opere, debet explicari, ut qui furatur ad fornicandum.

Qui mentitur in confessione, taceatur confiteri quod si sciret esse mortale peccatum, & ad hoc mentiretur, debet hoc explicare, quia est mortale.

Circumstantiæ mutant peccatum, præsertim in infinitum sunt aperiendæ, de aliis circumstantiis debet dicere, quando confessarius interrogat, vel quâdo confessarius accipit occasionem mali, si taceatur. 7. Confiteri circumstantias, quæ non mutant speciem, & argent maius, & minus, & si laudabile sit, non est necesse contra Soror, nisi sit reservata, vel annexa causa excommunicationis, vel damni tertij.

8. Satis est confiteri ultimum actum peccati, & non præcedentia, vel consequentia: ut est dicere interfeci, & non dicere verba, signa, gestus: sic fornicatus sum: & non dicere oscula, & alia turpia: sic furatus sum, & non cogitationes voluntates, & apparatus: sic de aliis delictis cum Soror in 4. d. 18. q. 2. art. 1. & 4.

Peccatum mortale debet dici cum circumstantiis, ut peccatum reale externum, ut qui de fidelitate peccare carnaliter si est virgo, debet dicere, sum

sum Virgo, si cum virgine, cum virgine.

9. Circumstantia diei festi non est necessaria confitenda, nec diei consecrationis ieiunij, vel orationibus.

Circumstantia loci sacri non est dicenda necessaria: nisi loci sanctitati, vel immunitati contrarietur, ut sanguinis, vel seminis effusio, vel violenta abstractio, & usus matrimonij sine necessitate.

10. Opus occidere, vel fornicari in Ecclesia, si est sic extra Ecclesiam, est circumstantia necessaria dicenda, est enim sacrilegium.

11. Circumstantia propriæ personæ dignæ, vel religionis non est necessaria dicenda, nisi sit nova obligatio, ut voti.

12. Circumstantia de peccato contra conscientiam, tunc est dicenda quando opus effectum non est contra illam legem.

13. Numerus peccatorum non est circumstantia, sed additio peccati: & sic non sufficit dicere, se peccavi in hoc genere peccati.

14. Numerus certus peccatorum plus minus dicendus, si novit: si minus numerus probabilis & adhibendum est sufficiens ex æquo quovis in die, hebdomada, aut mense plus minus peccatum illud amissit.

15. Satis est absque numero, explicare sufficienter suum statum: ut, si meretrix, per decennium

fuit exposita omnibus: si clericus, per annum non recitauit officium.

Peccatum internum quod solo animo consummatur, ut odium, multiplicatur quoties voluntas peccandi inter se renouatur: externum vero quod exteriori opere consummatur, cum iteratur opus, vel interruptur, ut qui multum meditatur ad homicidium vnum, est vnum peccatum, licet voluntas interruptatur, & multiplicetur, & cetera opera preter delictum multiplicentur.

Omnes actus interiores, & exteriores, licet interrupti, qui sunt via quaedam ad vnum peccatum patrandum, faciunt vnum peccatum, nisi interruptantur cum contraria deliberatione, vel secundum se, si sint peccata, vel ad alia peccata ordinati.

Qui adulteratur, non tenetur fateri oscula, verba & actus antecedentes, & consequentes ad coitum, sed tenetur sibi, vel ter conuictiam immediate.

28 Qui longo tempore multis vijs prosequitur mulierem, & non potitur ea, toties tantum peccat quoties interruptit malam voluntatem peccandi, & cessat ab actu exteriori, mox si iterum reassumit, iterum peccabit.

Vnicui verbo mille peccata potest quis confiteri.

29 Cir-

29 Circumstantia scandali necessario est dicenda, quando est scandalum formale. i. dictum, vel factum animo prouocandi alium ad mortale peccatum, & tenetur etiam dicere speciem peccati, ad quam prouocabat. Item quando per opus, alioquin bonum, sed habens apparentiam mali, datur occasio peccandi mortaliter, quando vero quis peccat mortifere coram alijs sine animo prouocandi ad peccatum mortale, nec asstantes probabiliter sumunt occasionem peccandi, non est necessario dicenda.

20 Oblitus confiteri circumstantiam necessariam, non tenetur confiteri peccatum, sed tantum circumstantiam cum numero.

Qui peccat mente, & opere, debet exprimere opus, quod est perfectio peccati, & non circumstantia.

Qui committit incestum debet confiteri circumstantiam gradum. i. an in primo vel secundo, vel tertio, vel quarto.

Quod penitens debet conseruare famam proximi in confessione non nominando quemquam. Cap. VII. n. 1.

Reuclae peccata alterius ea ignoranti, est contra legem naturae: & confiteri iure est

B;

est

De Circumstantiis.

2. *Et lex diuina posita, ergo hæc debet illi cedere.*

8. Penitens non debet nominare personam peccantem, & confessorius debet prohibendo occurrere dicenti, aliter peccat.

Quando penitens non potest dicere circumstantiam, quia reuelat tertiam personam, & infamet, tunc debet circumstantiam tacere, donec detur sibi copia confitendi alteri, qui eum non noscat, vel transformare, ita ut non noscatur.

3. Peccatum, quod in confessione detectum probabiliter damnum corporis, vel animæ, vel famæ affert sibi, vel confessorio, non est dicendum illi. 4. Sic peccatum quod affert scandalum confessorio, & vel grandem occasionem peccandi non est dicendum: non ob id tamen sequitur posse confiteri circumstantiam illam non habenti potestatem.

6. Confessorius qui non potest confiteri circumstantiam peccati, quia reuelat confessionem, non debet eam confiteri.

8. Quando proprius confessorius talis est, ut probabile sit confessionem de tali circumstantia pro futuram, & nullatenus obfuturam, potest & debet etiam ei confiteri, quia non est infamare.

9. Non quilibet timor de bona fama ipsius apud proprium confessorium, potest facere mutare confessorium sine licentia.

De

Cap. VIII.

De sigillo confessionis.

Cap. VIII. n. 23.

Sigillum confessionis est de lege naturæ, & de lege diuina positiua, & ita obligat, ut confessorius directè, vel indirectè, siue absolute, siue non, siue causa mortis vel quocunque alio sine, quando confessionem detegit, peccet mortaliter.

3. Sub sigillo sunt non tantum peccata mortalia, sed etiam venialia, & circumstantiæ necessaria, vel voluntariè confessæ, & quodcunque aliud, per quod detectum directè, vel indirectè penitens cognoscitur habuisse aliquod peccatum mortale etiam in communi, vel veniale in particulari, licet leuissimum sit, & grauius peccat, quàm siangens sigillum naturale purum.

4. Sub hoc sigillo tenentur confessorius, & omnes qui confessionem sacramentalem audiunt, & intellexerunt licite, vel illicite, mediate, vel immediate, clerici, vel laici, viri, vel feminae.

6. Sacerdos non tenetur confiteri peccatum cum fractione sigilli, neque is, cui causa petendi consilium, vel detrahendi fuit reuelatum per formam sacramentalem, quocunque modo: sigillum durat, etiam post mortem.

B 4

8 Pa

¶ Parochus dicens publicè, non possum te absoluerè, quia habes casum reservatum, frangit sigillum.

9 Confessarius dicens, ille est mihi confessus multa, & valde gratia peccata, vel qui auditus à duobus, vel tribus de vno ait, hic nullum peccatum mortale est confessus. Item qui surgit à peccatore, & cōsultat virum doctum præsentè, & reuertitur ad absolvendam. Item si confitendo se, accusat aliquem à peccato mortali absoluisse, qui facile possit cognosci, frangit sigillum.

10 Graviter errant, qui ridendo, confessiones auditas referunt: etiam non nominando personas: & qui dicit, ille est confessus admodum bene, & qui, illius confessio mihi placuit.

Confessarius non debet iniungere poenitentis publicas ob peccatum publicum scandalosum sibi confessum, nisi persuadeat poenitentem, ut dicat se illam poenitentiam facere, ut tollat scandalum.

Confessarius dicens aliquem publicum concubinarium sibi confessum peccata illa publica, frangit sigillum licet peccatum non nominet.

Confessarius dicens, ille est mihi confessus & ego eum non absolui, frangit sigillum, contra Caictaunum.

ri Pa-

11 Parochus post auditam confessionem publici usurarij asserens Eucharistiam, si dicat huic publico peccatori, ut apparet, non est danda publice Eucharistia, non frangit sigillum, sed si dicat non potui, vel possum absoluerè, quia video publicam usuram. Item nec frangit dicens, audiui Petrum, & absolui, nisi quis clam esset confessus & audiens ex hac cognita confessione, aliquid mali suspicaretur.

12 Non frangit dicens, hic poenitens suis minutissimis peccatis caput mihi obrundit. Item nec frangit, qui sine expressione causæ denegat suffragium alicui in electione Prælati propter peccata audita in confessione. Item qui dicit hoc peccatum audiui in confessione: ita tamen circumspectè; ut persona non possit cognosci, non frangit sigillum: sed hæc verba non sunt dicenda, nisi cum magna utilitate proximi.

13 Multorum puerorum habentium usum rationis vna simul confessio, sine necessitate, sacrilega est.

14 Confessarius interrogatus, an absoluerit illum, si respondeat, nō, frangit sigillum, debet enim dicere sum functus officio meo.

Confessarius ita debet petere consilium de peccato audito, ut nullo modo cognoscatur auditor peccati.

15 Confessarius deponens apud Iudicem peccatum

catum

ratum quod alias sciebat, sed mox auditur in confessione non frangit sigillum: nisi ex auditis in confessione certitudinē, vel aliquid aliud addit tunc enim frangeret.

Qui de licentia pœnitentis liberè, & iusta de causa concessa dicit peccatum, non frangit.

16. Confessarij non debent dicere in tali loco sunt gravia peccata: hec non frangant sigillum.

17. Prudens confessarius non debet iniungere tales graves pœnitentias, ex quibus alij suspicentur commissa gravia peccata. Qui auditur complicem peccati in confessione unius, potest petere illum complicem confitentem, an fecerit tale peccatum: dummodo hic non suspicetur complicem fuisse confessum.

Qui reuelat secretum dictum sub sigillo confessionis, non tamen in confessione sacramentali, non frangit sigillum.

Confessarius requisitus, & adstrictus ab aliquo an eius vxor sit confessa adulterium, potest iurare quod non, intelligendo de eo modo, quo dicere obligetur.

In quibus casibus confessio iteranda.

Cap. IX. num. 1.

Pecca-

Peccatum recte confessum semel, non est iterum necessario confitendum: nec ad id potest pœnitens obligari, nisi de proprio consensu, Sententia, id est, absolutio quæcunque, si nihil ex substantialibus desit, valet.

2. Confessio est necessario reiteranda, ob tria. Primo de defectu essentiali pœnitentis. Secundo, confessarij. Tertio, confessionis ex parte pœnitentis.

3. Absolutio data excommunicato majori, vel minori excommunicatione, communiter valet, dummodo bona fide confiteatur peccata sua: nec tenetur reiterare confessionem, sed debet impetrare absolutionem ab excommunicatione.

Excommunicatus excommunicatione iniusta, vel excommunicatione valida, sed iniusta in conscientia potest absolui.

4. Excommunicatus sciens esse peccatum mortale petere, vel recipere absolutionem peccatorum, ante absolutionem excommunicationis, si confitetur, tenetur reiterare confessionem, quia illa non fuit integra, vel cum defectu coniunctionis ex parte sacerdotis.

5. Confessio facta sacerdoti non habenti iurisdictionem ordinariam, vel delegatam, est nulla & reiteranda.

Confessio facta non proprio, sed sub spectatione futuræ à proprio, non est valida: sed

sub

sub spe ratificationis presentis est valida: est enim tacita licentia.

6 Absolutio ab omnibus peccatis etiam à re servatis superiori, valet tantum pro non refer uatis: & poenitens, cum hoc ei confiterit, non tenetur reiterare, nisi peccata reservata illi con fessario.

Confessio facta publice denunciato, & decla rato excommunicato, suspenso, vel interdicto est nulla. Item si publico percussori clerici, ita ut celari non possit. Item si notorie suspenso, interdicto & excommunicato.

7 Confessio facta per ignorantiam, excom municato, suspenso, & interdicto non notorie tali, vel publice denunciato, ut talis, valet.

Confessio facta non notorie excommunica to, vel denunciato, sed poenitenti cognito pro tali, si illum induxit sine necessitate, & debito, ad audiendam confessionem, etiam si in se bo na esset, tamen quia non est integra, non valet, inducendo enim sine necessitate non paratum, peccat mortaliter.

8 Confessio facta Priori, vel Abbati nullum ti tulum bonum, vel malum habenti, est nulla, sed si bona fide confitetur habenti titulum non bo num, vel quia cessavit, sed nescitur, non est irri ta confessio. Immo si bona fide nullum titulum habenti est confessus, quia cessatio tituli non efficit

esset notoria, durante bona fide saluabitur, quæ cessat, est iteranda.

9 Quando sacerdos nesciuit, vel noluit uti for ma substantiali absolucendi, confessio est nulla: & quando cognoscitur omnimoda ignorantia sacerdotis, est iteranda.

10 Confessio poenitentis sine proposito vitæ di peccata mortalia, est nulla.

Confessio in qua quis dolet de præteritis, & vult vitare futura, qui tamen dolor non est con tritio, vel attritio, sed adiuncto sacramento fit contritio, non est iteranda etiam si sit infor mis.

11 Confessio non integra est reiteranda, id est, quia sciens omisit mortale, vel quod pæp habilitate dubitabat esse mortale, vel circumstā tiam necessariam, pudore, vel hypocrisi, vel alia iniusta causa, vel data opera esse confessus non intelligenti, vel verbis obscuris, vel dormitanti, vel si partem peccatorum dixit, vni partem al teri. Omnia peccata sunt dicenda. Sacerdos licet ille non habeat potestatem absolucendi omnia, sed recurrentium sit ad superiorem.

12 Tacens peccatum mortale in confessione ob iustam causam, ut non scandalizetur confes sarius, vel ne appareat peccatum audicam in cō fessione, non debet reiterare.

Qui tacet peccatum nesciens illud esse mor tale.

2° In quibus casibus conf. iteranda.

male, non tenetur retere, & sic pueri, vel puellae qui tactuerunt peccatum nescientes illud esse mortale, cum grandiores rescuerint, non tenentur reiterare confessionem.

1. Quae defectu diligentiae, iudicis prudentis aestimatiois humani necessariae, aliqua peccata omisit; peccata mortaliter & tenetur reiterare.

2. Voluntas quae rupta interrogari a Confessario & respondere, supplet magnam partem diligentiae.

Confessarius cognoscens notabilem defectum diligentiae, debet poenitentem amittere; nisi a se periculum mortis, Belli, vel scandalum.

14. Qui non satisfecit quocumque modo poenitentiae, instantia non debet reiterare confessionem; nisi ante absolutionem eam contemnit, vel non adhibet curam ut recorderetur ad satisfactionem, tunc enim de nouo peccat, nec integre confitetur.

15. Confessio credentis se castum in posterum est valis, sed si crederet Deum non posse auxiliari, esset infidelitas.

16. In reiteratione confessionis si sit eadem, cui recordatur peccata, vel poenitentiam, vel statum poenitentis, satis est dicere quae reliquit, & accusare se de omnibus; si aliter, vel cum alio, est tota reiteranda.

Q^{uo}

Cap. X.

Quo pacto Confessarius erga poenitentem se gerat.

Cap. X. n. 2.

Debet esse ex D. Thom. in 4. dist. 7. c. 1. q. 1. Confessor dulcis, affabilis, atque suavis. Prudeas, discretus, mitis, pius, atque benignus.

3. Poenitentem primo componat in corpore;

Secundo interroget de statu, si nesciat.

Tertio, si est impedimentum ad absolutionem, ne

auditis peccatis conqueratur poenitens, quod

tamen non placet Nauarro. Nec est petendum

an sit excommunicatus quia potest comuni-

care cum excommunicato pro salute anime

eius, ut sit in confessione: satis est in fine prius

absolvere ab excommunicatione, quam a pec-

catis. Quarto attendat si sint repetendae confes-

siones, & si bene se examinauerit. Quinto in-
terrogat ad dolorem si non habet; dolere autem,

quod non doleat quantum debet, & velle habe-

re illum dolorem, satis est ad confessionem.

4. Quod si non vult abstinere a peccato, vel

relinquere occasionem peccati, non est absol-

uendus, nec satisfacit praecepto ecclesiae con-

tra Syluest.

Con-

32. *Quo pacto confessio erga panis.*

Confessarius licet turpissima peccata audiat, nullum det signum admirationis, ac si nihil audiret, sed in fine grauitatem peccatorum demonstret.

Confessarius non patiatur penitentem nominare aliquam personam, etiam propter explicandam aliquam circumstantiam necessariam.

Penitens nolens peccata aperire, nisi interrogetur, peccat: & debet de hoc peccato admo-
neri.

7. Curet, vt omnia dicat, certa pro certis, incerta pro incertis: si dubitet; an id fecerit, vel an sit mortale, doleat vt de mortali. Et si sciat se peccasse mortaliter, sed nescit speciem, dicat quod scit, id est, se peccasse mortaliter.

Postquam finit penitens, debet sacerdos interrogare quae necessaria videntur, vt de praecipuis. Circa hos raro mortaliter peccat confessarius, nisi principaliter acceptis officium audiendi confessiones, ob lucrum, fauorem, curiositatem, vel carnalera voluptatem.

DE

Cap. XI.

33

DE PRÆCEPTIS.

De primo, id est, de cultu dei seu honorando & amando Deum seu credendo in Deum: Cap. XI.

Peccatum contra praecipua regulariter est mortale, nisi excusetur aliqua causa. Prima est, defectus deliberationis, vt contingit in accidia. Secunda, paruitas, materia, vt contingit in furto. Tertia, defectus iudicij, vt semel committitur, vel semel bis, l. peccatum contra plura praecipua, quorum vnum speciale est sub altero generali, est vnum: sed si sunt duae species, vt plura constitutum, vt qui non ieiunat in die quando est vigilia, & quatuor tempora.

Propositum transgredienti aliquid praecipuum, est peccatum mortale. Immo consensus se delectari illa transgressionem, licet non sit peccatum facere, est peccatum mortale. Immo consensus interpretatiuus & tacitus, est peccatum mortale: sed vt sit interpretatiuus, requiritur, vt integre aduertat se delectari, de re mortali, & non conetur ebullire delectationi & absque rationabili causa omittat eam a se repellere.

Qui non est certus an sufficienter resistit, praesertim delectationibus carnalibus,

C. expe-

34 De 1. præc. de colendo Deū.

expedit ei hoc ipsum in confessione explicare. Peccat contra præcepta, non solum principalis operans, sed qui concurrit aliquo horum modorum.

Iusto, consiliium, cōsensus, palpo, recursus. Participans, mutus, nõ obstant, non manifestans.

Modi vñtiores peccandi mortaliter cōtra præceptum de diligendo Deo. 14.

Quideliberate odit Deum, vel non amat super omnia Deum, & hoc aliquo modo, in actu, in quo tenetur, referendo se, & sua in Deum, peccat mort. num. 15

35 Nota, potest quis se, vel uxorem, vel filios intendere, & feruentius amare sine peccato mortali, sed non fortius, & firmitus.

36 Qui diligit Deū eo solo vel præcipue, & propterea quod aliquid ab eo accipit, & sperat. Item qui non amat Deū, dum sacramenta administrat. Item qui diliberate vult semper vivere in hoc seculo propter bona ipsius.

37 Qui non credunt euāgelio sibi satis notificato, sed qui pertinaciter credunt aliquam hæresim, & hanc excommunicant in bulla.

38 Item qui de rebus fidei pertinaciter dubitant, peccant mortaliter, non autem si dubitent, sed sub operta et deliberata, & contra

Cap. XI.

tra voluntatem. Item deliberate credens in fidelem bene moraliter viuentem, posse saluari in suo statu, p. m.

Qui pollet discretionem, & negligit scire explicitè, & in particulari illos articulos fidei, quos Ecclesia solenniter vt Deū vult, & unum, Patrem, Filium, Spiritum sanctum, filium Dei, qui est vnus Deus cum Patre incarnatum, natum, mortuū pro nobis, &c. peccat mortaliter, licet implicite, & in communi credat quicquid credit Ecclesia, de alijs vero articulis non sollemnizatis factis implicite credere quicquid Ecclesia proponit: Verum qui non mandat memorizari solum in aliqua lingua, factem p. m.

Quis vel alium circumcidat, vel vitur cerimonia, qua significet aliqui contra fidem, licet id non credat, p. m.

Qui demonem, aut aliquam creaturam tanquam Deū adorat etiā solo actu exteriori, p. m. Itē qui habet, vel vitur demone familiaris, à quo distantia, vel secreta hōsit, p. m.

Qui ob meritum, vel ob aliquam causam dicit exterior, vel operatur aliquid contra fidem licet in corde oppositum teneat, p. m. Sed non est hæreticus.

Similiter qui tenet habitum, vel habitaculum in loco, obitatus est, sic: si in habitaculo suo Laicus spiritus deo fidelius est, sub peccato

na excommunicationis, peccat mortaliter.

Qui fallit reliquias, ut veras adorandas proponit, & qui effert vompas imagines ebrietas, fallit, lucris gratia, id est, ut exciet populum ad effundendum, peccat mortaliter.

27 Qui demonem in auxilium, vel in usum se dicit, vel verbo inuocat, peccat mortaliter.

Qui demonem per medium obsecrationis adoratur, ut aliquid dicat, peccat mortaliter. Verum licet eos adiuuare per necessitatem coactionis, exercitiis ecclesiasticis, se etiam licet in iure reputet se in interrogare, sine peccato, & pro societatis ad utilitatem aliquent, sed alloquitos in iure peccat ob vanitatem & curiositatem, est tantum peccatum veniale.

28 Qui aliquam magicam artem dicit vel exercit, p. m. qui non est scientia, sed superstitio. & qui habet libros non est absolendus, nisi prius eos combusserit.

29 Qui illius modis thesauros inuestigat, vel consultat magicos: Item qui soluit maleficium maleficium, vel incantationem, vel precatur aliorum etiam paratum ut soluat, p. m. t. ar. qui vult interrogare diuinitates circa aliquod futurum, vel id fortibus terra cognoscere, chartas, aleis, &c. p. m. Item viciens incantationibus, vel verbis capionae, vel vana observatione a se panda, vel inuenienda animalia p. m. Item qui credit effectus per magicum

gicum factos, ut vanitate efficii ex virtute verborum vel rerum, quas magi applicant, p. m. Item qui Zingari, quem virgo Aegyptium, de fortuna sua interrogat anibus crediti, p. m. Si vero anibus gratia & curiositate, non p. m.

Qui poculum amatorium datur alicui, ut ab ipso ametur, peccat mortaliter. Item qui vitaturibus suis in maleficijs, vel ad malum finem gerit, peccat mortaliter. Item qui ad recuperandam sanitatem alicui applicat quaeliam, quae non habent virtutem sanandi, ut in eis non hossecare, peccat mortaliter, nisi ignorantia excuset.

Qui adorati in regis Sanctorum propter seipsum tantum sine respectu eorum, quos representant in caelo, peccat mortaliter.

Qui pingit, parat, et inuicem lasciuas, & inonestas imagines, ut probabile sit morturas alios a tylenluum turpia, peccat mortaliter. Item qui parat, vel habet imagines opprobriosas Deo, Sanctis Summo Pontifici, personis ecclesiasticis vel filijs, peccat mortaliter.

Qui aliquid fatuorum vel arcanorum credit, quia non solomonauit propter expressum, aut tacitam intentionem invocationem, peccat mortaliter qui blasphemiam aliquid fati contra salutem animae.

Qui consulunt, singunt, vel portant cer-

ra Ipe quædam nomina scripta ad aliquid habendum, vel fugiendum, p. m. quia talia nomina a nullâ vim habent, nisi simpliciter portent verba scripturæ ob deuotionem. Similiter, & qui viuunt superstitiose in actionibus suis, potest tamen ignorantia, & simplicitas à peccato excusare.

35 Qui aliquos verus scriptos in die Ascensionis tali hora gestat credens minorē virtutē habituros si alio die, vel hora scripti fuisset. Similiter herbas collectas in aie diui Ioannis, vel alterius sancti, in alio sc. flo, vel hora, qui credit habere virtutem. Similiter qui gestat reliquias sacras modo superstitioso, vt si in vase trigono, vel rotundo, peccat mortaliter, nisi ignorantia, vel simplicitas excuset. Item mulieres vtentes signis, benedictionibus, & orationibus licis sine superstitione, & vanitate, vt obtestantes p. passionē Christi, huiusmodi nō peccant, præsertim si sint honestæ, & probæ, sed sunt prohibendæ, ne occasio detur simplicibus simile faciendi.

36 Saitatores licitè possunt fungi suo munere.

37 Qui certo credit ob obseruationē, aliquid sibi, euenturum, vel se cogi propter cōplexionem, vel in fluxu cœli, p. m.

38 Qui volunt discere artem notoriam, quæ certis ieiunijs, & obseruationibus pollicetur sapientiam infusam, peccat mort.

Qui

Qui credit herbas, vel musicam aliquid valere contra dæmones, p. m. Potest tamen cōterperare humores corporis, ne grauius venentus à dæmone.

Qui credit veneficas, vel strigas corpora lites vehi ad diuersa loca (vt quidam existimât.) p. malicet, credere quod dæmon possit transportare aliquem de loco ad locū Deo permittente, non sit peccatum.

Qui sortes experitur, vt per e. s. d. am. o. aut cōstellatio cœli ipsum admoneat, p. m. alias licet fortiri.

Qui duellum offert, acceptat, consulit, dat copiam, patrinus, peccat mortaliter, & excommunicatur à Concilio Tridentino, nisi sub pœna vitæ, seu membri, vel boni Reipublicæ cogatur.

Qui in re graui Deū tentat, vel temerè se offert martyrio iruitans in fideles, sine licita causa ad hoc, pec. mortaliter. 41. Qui dicit vel facit aliquid expresse, vel tacite solum, vt experiat aliquid attributum Dei, p. m.

Qui se exponit periculo mortis, vel mutilationis sine necessitate & vtilitate, peccat mortaliter. Potest tamen quis si non adsit periculū mortis, non adhibere medicinam, vt grauius patiatur amore Christi.

Qui credit in dijs antiquorum fuisse, vel esse aliquam diuinitatem, p. m. Item

40 De II. præceptis iures. &c.

Magistri cum aduertunt. Buios in hoc in-
cipere errare, & non eos admonent verita-
tem, peccat. mort.

Qui omnibus his casibus concurret il li-
mo li s, iustis consilium, &c. superius di-
ctis peccat mo. taliter.

**De II. præcepto Nec iures vana per-
ipsum. De iuramento.**

Cap. XII.

1 Irare est aliqui affirmare, vel negare ad-
ducendo Deum in testem expressè, vel ta-
cite, vt dicendo vel nominando aliquam
creaturam, in qua relucet diuina veritas, vel
per vitâ suam, vel per suos dilectos, a hūcta
execratione. Verū est, quod iurare est actus
ex sui natura bonus, & religiosus: quia e. a
quis per naciter crederet, quaquā esse licitum
iurare, pec. mort. & est hæreticus, pp. 4.

2 Nō iurat qui ait per fidei meâ, intelli gēdo
humanam, nec qui dicit Deus scit, vel coram
Deo, quomodo careat intentione iurandi.

3 Iuramentum (nisi fiat cum veritate, ia i-
cis, & iustitia) est peccatum. Verū est quod
si declet ratum iudicium, vel reu. ē. i. vel
leuis iustitia, vt cum iurat se facturum illud,
quod tantum venialiter est illicitum p. v.

Qui c. e. lit, iurare ex se esse malum & nū-
quam esse licitum, peccat, & est hæreticus.

Qui

Cap. XII. 41

Qui iurant per creaturas attribuēdo crea-
turis diuinitatem, p. m. & maxime demoni,
vel Mahomet. sed qui iurant per e. catu-
ras sine respectu rationis, vel expressio. b. o. d.
tatis Dei in eis resplendentis, nec eas, tan-
quam infalibiles veritatis testes adducunt
quasi diuinitate attribuit, nec eas, vt b. i. e.
tiam ponant, in quo exercetur diuina iu-
stitia: se i. vt tales, quales ipsæ sunt, non est
iuramentum, nec peccat in conscientia.

Quicumque adue. tens se iurare falsum,
putat esse falsum licet re. vera esset verum,
etiam in leuissima materia, & gratia luden-
di, se excusandi, & iocandi, vel obsequancū-
que aliam causam iuret, p. m. & est hæreticus.

Verum est, quod iurare falsum nō con-
siderando illud esse falsum, vel quid tunc
iurat, cōmuniter est rātū veniale: nisi offerat
ratus idē iurare etiā si auertisset esse falsū.

Qui per ignorantiam errat, nulla adhi-
bita filii. ē. i. falsum iurat, p. mort. Si aliquis
a. thibuit, se non sufficere p. tantum, p. v.

Qui nesciens an res ita sit, & affirmauit p.
m. Nō iurē si affirmat eo modo, quo nouit.

Qui e. ram iu. lice cōpetēti, seruat iu-
ris ordine, interrogatus: vel qui sese sponte
offerat a. thirandum, & iurat vt: ubi securū
suum mentem, sed falsum secū dum mentē
interrogantis, peccat mortaliter.

C;

Qui

41 De II. precep. nec iures, &c.

30 Qui iurat aliquid licitū faciendum, dūmo do sit mentis compos, & non facit, p. m. nisi paruitas materiæ excuset, sicut excusat in furto, & in voto: vt mater non peccat mortaliter, quasi iurat de castigando filio, & non castigat: vel de dando poma, & non dat, sic etia qui iurat d̄ faciendo peccato veniali, p. v.

11 Qui dicit, Deus non me adiuuet, si amplius lusero, tenet iuramentum, & est de re graui, quia intelligitur de ludō illicito in magna quantitate: nec potest sine graui causa absolui à iuramento.

Qui iurat aliquid facere, & postea non facit, quia aliquid occurrit, quod si antea euenisset, non iurasset, aliquando peccat mortalius: aliquando non, de quo, c. 18. & 19.

12 Qui propter finem honestum, id est, ad euitandum ludum, vel libidinem, iurat, non trahitur illac, si contra facit durante hac occasione, p. m. Si vero iurat non ob finem honestum, vel utile, non, p. m. quia iuramentum est vanum.

13 Qui iurat se illicitum aliquid facturum cum animo implendi, bis p. m. quia iurat contra iustitiam, & quia animum peccandi habet. Qui autem iurat se facturum aliquid illicitum sine animo implendi, semel peccat mortaliter.

Qui sine iusta causa dupliciter sophisticè iurat,

Cap. XII. 43

iurat, id est, non ad mentem eius, cui iurat, peccat mortaliter, & tenetur in cōscientia adimplere iuramentum secundum mentem eius, cui iurauit: quando vero iurans est bona fide, & alter vititur dolo, debet adimpleri iuramentum secundum mentē iurantis: quare, quando iste, si sciuisset dolum, non iurasset, non tenetur postea adimplere iuramentum.

Qui ob metum iurat se aliquid licitum facturum sine animo adimplendi vel si cum animo, & non implet, p. m. quia redimere vexationem est opus virtutis, & opus virtutis affirmatum cum iuramento est adimplendum, sed non peccat, si in sensu vero aliud iurans intelligit, & secundum illud implet quod non intellexit compellens iurare.

Qui iurat facere aliquod p. m. vel adiuuare peccantem m. p. mort. si iurat facere veniale, & implet, p. v.

Qui iurat se non facturum aliquod bonū animo adimplendi ad quod non tenetur, vt non facere consilia, non muruare, &c. non p. m. nec iuramentum tenet. Si vero iurat animo non adimplendi, p. m.

Iuramentum de re otiosa, vel de re ex se indifferenti sine occasione reali, vt se non velle hunc ruisiſtrum non illum alloqui de aliqua re, non adire hanc domum, non tenet,

De II. precep. nec iures &c.

tenet, & facius est frangere.

Qui non iniuste carceratus, iurat se rediturum in carcerem, & non habet animam re sedam etiam cum periculo vite, licet sciat se iniuste munitum, peccat, m.

18. Vxor adultera si post confessionem sacramentalem, & penitentiam, iurat marito se eare criminis adulteri, & iurat non compulsa: p. m. si vero cōsulsa est a viro, potest iurare secundum propriam intentionem, non secundum mentem viri absque peccato.

Qui ut se excuset, iurat non habere aliquam rem, & intelligit aliquid, vel incommodandum, non peccat, aliter si mens responderet verbis.

19. Qui tempore pestis ad ingressum Urbis iurat, verum dolose, contra mentem interrogantium p. m. aliter autem si sciret Urbem de qua queritur non esse infectam peste, vel variolam, licet sciret neque se, neque aliquem suum esse infectum, potest iurare simulari sine peccato, est similis casus de scholasticis loquentibus cum oppositoribus, & extra scholam.

Qui iurat se bene curaturum bonum, vel vilitatem Communitatis, vel officii, & non curatur, peccat non taliter.

20. Qui inducit ad iurandum illum, quem falso iuraturam arbitratur, peccat mortali ter: nisi id fiat iuridice ad instantiam patris.

Vad.

Cap. XL.

Vnde reprehenduntur cōfessarii in iucentes penitentes ad vouendum, vel iurandum de re, ad quam sunt procliuēs.

Qui inducunt famulos, vel quoscunque iurare, ut prodant furem in omnibus, casibus furti, p. m. nisi tantum velint scire eos casus, quos etiam exteri viri licite possunt derogere. Immo nec hoc simpliciter licet.

Qui iurat se futurum, vel adimpleturum aliquid, credens se non posse illud prestare, ut qui iurat se tali tempore solutum, probabiliter credens se non habiturum modum, p. m. Verū si credit se posse, & deinde non preest, non peccat. Si vero in factō tempore habita commocitate quā primū non faciat, peccat.

Qui iurat se habiturum sub sigillo secreto aliquid tractatum in consilio, vel lux fidei commissum, & id publicat in casibus, in quibus non debet, p. m. Similiter qui illum ad hoc inducit.

De Foto. 24.

Votum est promissio saltem interior, delibitate, Deo facta de aliquo bono rationi, a superiori conuocata.

Ut facta alio a subitanea passione interveniente, etsi vera sint, tamen facilius dispensantur, quam cetera.

Qui promittit aliquid Deo sine animo adim-

adim-

cessante redit obligatio: ut qui post votum, castitatis eubit: potest reddere debita, sed non petere, & mortua uxore debet adimplere votum. Immo habere hunc animum dum vivit coniux.

40 Qui vovet rem minimam, & frangit, peccat venialiter non mortaliter.

41 Qui vovet aliquid statim facere, vel intra certum tempus, & non statim facit, vel intra illud tempus, p. m. Si non vovet animo statim adimplendi, nec terminavit tempus, & conscientia dicit se non esse in mora circa executionem, non peccat: & si se est causa impediti, ob quod implere non potest, non peccat, & tenetur implere quantum potest, ut quæ vovet virginatatem, & patitur se deinde corrumpi, debet esse causa de quo tractatur, num. 43.

42 Qui vovet cum conditione, & si se impedit ne expleatur conditio, & consequenter non implet votum, peccat & tenetur servare votum.

43 Vota conditionalia, & per alia tenent, & obligant impleta conditione: quæ petest Episcopus vel Papa dispensare.

Episcopus potest dispensare in voto conditionato, vel pœnali de religione, vel terra sancta, scilicet, quæ est votum de non peccando taliter peccandi, quod est votum principale, sed non ratione, quæ est votum de reli-

religione, vel Hierusalim, quod est votum pœnale, & secundarium cessat sublato principali, & intelligitur antequam peccetur contra principale votum. Secus si votum de religione esset principale.

Vota vel iuramenta cum conditione inutili inhonesta, vel impossibili tenent, & debent adimpleri sine conditione.

Qui vovet virginatatem perpetuam, & eam violat, tenetur esse continens, nisi eo animo vovisset, ut semel fracta non teneretur servare qui vovet non ducere uxorem, non vovet continentiam, & fornicans non peccat contra votum, qui vovet continentiam si duxit uxorem, p. m.

Qui vovet ducere uxorem simpliciter non vovet, quia voveret de minori bono quam continentia, & sic mox fornicans non peccat contra votum. Verum si vovet ducere uxorem, quia se agnoscit casurum in fornicationem, votum tenet, & debet ducere uxorem.

Qui sine iusta causa, & boni intentione trahit aliquem ab ingressu Religionis, vel eam ab ea extrahit, peccat, & est excommunicatus, & tenetur peccatum restituere, vel alieni similiter, ut in generali, sed non tenetur ipse ingredi.

Qui vovet ingredi Religionem, non satisfaciendo non observantem Re-

D ligionem,

50 *De II. precep. circa votum.*

ligionem, & si quando vœuit n̄tum intem
dit illam, quæ re vera non est obseruãs, peccat, vel in breui non sperat eam obseruaturam, peccat: & n̄o tenetur eam ingredi, nec aliam, quia votum iam est factũ illicitum. Similiter de non inueniente Monasteriũ re vera reformatum, similiter suadẽs, ad ingressũ religionis n̄o reformatæ, peccat.

47 Quia vouet in genere Religionem ingredi, si ab vna n̄o recipitur, tenetur adire aliã n̄o aut si in animo suo restitit vorũ ad hãc.

Qui vouet talem religionem ingredi, & persequerare, & professionem facere, si non admittitur, ad nihil tenetur, & potest ducere vxorẽ: immo si accipit habitũ, & postea ducit vxorẽ, licet peccat, matrimonium tenet, & potest petere debitum, nec peccat cõtra votum, si fornicatur: & tenetur post mortuam vxorem adimplere votum: & loquitur de eo qui promissit perseverare, & profiteri.

Qui vouit simpliciter ingredi religionem post ingressum potest eo solo, quod minus viuendi non ei placet egredi sine peccato: si vouit profiteri, debet impetrare dispensationem cum causa viro prudenti visa iusta.

Qui vouit strictiorem, & laxiorem ingreditur, p. m. & tenetur strictiorem adire, nisi professionem emiseric in laxiori. Item qui vouit religionem, si nulla vult eum admittere

Cap. XII.

51

tere potest ducere vxorem. Itẽ si vouit hãc religionem, sed non expressẽ, vel tacitẽ limitauit hãc monasteria, vel illa, si in propinquis Monasterijs non recipitur, debet adire remotiora, vbi spes erit quod recipiatur: secus si aliquo modo limitauit.

Qui ingressus religionem laxam, vbi obligantia ad p. m. non obseruantur, proficitur eo animo, id est, non arctius viuere quã alijs, n̄o excusatur, sed tenetur obseruare omnia obligantia ad mort. & debet mutare intentionem: & intelligitur de votis essentialibus non de alijs, quæ iam sunt aboletæ, & mixtæ.

Qui offert filias, vel filios monasterijs, vt fiant monachi ibi, vbi essentialia non seruãtur, p. m.

Qui vtens vsu rationis ob metũ mortis animæ, vel corporis, &c. vouet, & mox non implet votum, peccat: est tamen aliquis timor impediens.

Qui vouit, v. g. se nunquam bibiturũ vitium, quoties bibit peccat mortaliter, etiam decies in die.

Qui vouit de se bonum, sed impediens minus bonum, facere potest maius bonum: vt vouens profiteri religionem laxiorem, potest profiteri strictiorem.

Qui vouit aliquid certo tempore, non

D 2

relpi-

respicendo principaliter tempus, sed rem,
quam vouit veluti adiacens, & onus tem-
poris, si non implet eo tempore, tenetur
sub p.m. deinde quamprimum implere.

35 Qui vouit, & se poenitet vouisse, si adim-
plet non peccat: si non habet animum
adimplendi, peccat.

Qui vouit aliquam abstinentiam, & du-
bitat an possit adimplere, si votum violat
aofque dispensatione superioris, quem fa-
cile possit adire, peccat.

Qui vauit votum quod per se adimplere
non potest, & per alios adimpleri non curat,
in tribus casibus. Primò, quando votum tri-
citer extenditur ad id. Secundò, quando vo-
uit id quod per se nullatenus potest imple-
re. Tertio, quando sua culpa est factus im-
potens, p.m.

36 Hæres non adimplens vota realia defun-
cti, p.m. sed non tenetur ad vota personalia
n. cadres, quæ realia voti sequuntur.

Ad votum partim personale, partim reale,
si vouens virum, que expressit, hæres tene-
tur ad partem realem, personale tantum
expressit, ad nihil tenetur.

Qui subreptitiè impetrat dispensationem,
peccat, & est in a dispensatio, qui sine cau-
sa ista impetrat, & dispensat, vterque peccat,
sed non semper aequè, nisi quando oritur,
ca. 12.

scandalum notabile.

Credere pertinaciter licitum votum esse
malum, est hæreticum.

Coniux vouens continentiam, si petat de
biū, peccat mortaliter. & coniux, de cuius
consensu vxor vouit, si reddat, p.m. quia
cōsensit peccato illius, non autē si petat.

Quando vterque coniux vouit de con-
sensu, si vnus fornicarius est, vel debitum
petit, alter non debet frangere suum, sed si
timetur fornicatio, petat dispensationem à
papa, quia Episcopus regulariter non potest:
sed si tantum pactam fecerunt sine continen-
di ad certum tempus vt vsque ad Pascha,
possunt ad inuicem remittere pactum, &
conuenire, immo si videt sociū poenituisse
pacti, & procliuem ad rem, & facile casu-
rum, debet reddere debitum.

Votū vnus cōiugis sine cōsensu alterius
de non reddēdo, vel non petēdo debitū est
illicitū, & potest dissolui: b altero coniuge.

Votū non habēdi copulam, nisi quando
mos est gerendus coniugaliter, est licitum,
& tenet, quia sibi sibi facit præiudiciū.

Si coniux sine consensu alterius vouit
non habere copulā carnalem, vel profiteri
religionem, non valet votum in præiudiciū
alterius coniugis in petēdo, & reddēdo
debitum, sed valet in præiudiciū suum.

§4 De irrit. dispens. & com. vot.

vt precedenti casu dixi, & mortua coniuge tenetur seruare castitatem. Verum est quod si de nouo vxorem ducat, tenetur in matrimoniu.

Vxor non potest vouere in praedictum alterius, nisi de consensu ipsius, & si consensus reuocet, & reouat, peccat, & vxor excusatur ab implendo voto.

Qui l de consensu continentiae, vide inferius cap. 16. nu. 31. Si vero vouit non in praedictum a vxore, votum tenet.

61 Virgo vouens votum quod nupta adimplere non potest sine praedictio viri, qui non consentit, excusatur, sed mortuo viro tenetur adimplere, excipitur votum succurrendi Terrae Sanctae, si non adest periculum incontinentiae, de quo infra, nu. 74.

62 Vxor sine licentia alterius non potest sumere habitum tertiarum.

De irritatione, dispensatione & commutatione votorum 63.

Irritat votum qui sine causa, sed ex mera voluntate votum annullat: dispensat, qui cum causa iusta, & rationabili votum relaxat sine aliquo alio onere: Commutat, qui in equo bonum cum causa rationabili, vel in illius bonum, sine causa transfert.

63 Tam in Praelati Ecclesiastici habent facultatem dispensandi, & commutandi sed multi

multi alij, vt pater, curator, maritus, superiores, possunt irritare.

Pater, quo deficiente, mater, vel tutor possunt irritare omnia vota tam realia, quam personalia, quae sunt a patris, qui aetate defectu non possunt matrimonium contrahere, & pueri non tenentur amplius ad vota, etiam si deinde parentes consentirent, nisi de nouo ipsi vouerant, vel ratificent. Item dicendum est de Praelatis respectu religiosorum: sed parentes, & curator, si filij sunt in aetate matrimonij, non possunt irritare eorum vota personalia, quae eorum iuri non praedictant, licet accessorie sint realia, vt votum religionis vel castitatis. Possunt tamen irritare vota realia, vel personalia praedictantia:

Maritus non potest irritare vota vxoris, nisi sibi sint praedictum, vel admitteret notorium fornicationem carnalem, vel spiritualem si niliter neque vxor voti mariti.

Votum de non peccando, vel non peccando venialiter, non valet, de non peccando mortaliter, vel non valet propter difficultatem, vel facile ab ordinari potest relaxari.

Nulla aegressio voti est re leuius p. a. sed tunc, v. v. van. b. non peccando, est veniale.

Religiosa superior potest irritare votum subditi praesens de non peccando hoc p. a.

§6 De irritat. dispen & commut. vot.

vel hoc v. sed non potest votum p. v. subditi nouitij.

Vota personarū secularis ingredientis religionem, ipso f. & co. commutantur in votum solemne religionis.

Votum solemne eius, qui non habet aetatem ad contrahendū matrimonium, nō tenet.

Maritus potest irritare vota vxoris, quæ fecit antequam nuberet si marito pia iudicat.

66 Vota irrita V.g. à marito vel patre, mortuo marito, non obligant, nisi expressè uouerint se aliquid facturos quando fuerint liberi à subiectione.

67 Vota religiosorum de materia nec in genere, nec in specie sibi prohibita obligant ad obseruationem donec intentent, de materia uero prohibita licet, alioqui licita non obligant donec approbentur.

68 Vota iuuesum, qui possunt mereri, & peccare, sed defectu aetatis non possunt contrahere matrimonium tenent, excepto voto solemni religionis: tamen possunt irritari a parentibus.

69 Vota religiosorum, quæ suarū regulæ, & iussis superiorum non repugnant, tenent, & obligant, sed superior voti præconatus, merita uel uoluntate potest illa irritare, & annullare.

70 Vota principaliter personalia eorum, qui sunt

Cap. XI.

57

sunt pri ad matrimonium, licet sint accessorie tangentia temporalis, non possunt irritari à parentibus si non sunt potumto, vel iniuriæ rei familiari, regimini, vel potestati parentis.

Vota uero alia principiter possunt irritari.

Parentes possunt irritare votum solemne pueri non apti ad matrimonium, antequam aetatem attingat, sed possunt irritare votum simplex post aetatem impleram, dummodo non sit iam ratum, quod se esse nullitatem, illud de nouo validat: secus si sciscit, putat se obligatum, & obseruat.

Qui circa hæc peccant mortaliter. 72.

Qui sine auctoritate irritat, dispensat, vel commutat votum, vel ubi & quando non potest, peccat mortaliter.

Religiosus medicans, qui prius dimittit habitum suum, vel iungit habitum regularium canonicorum, & deinde petit dispensationem à Papa, peccat mortaliter.

Superiores qui prius consentiunt, & deinde irritant votum sine causa, p. m. & tunc subditus si non obseruat votum nō peccat.

Subditi qui non implent vota, quæ non uergunt in danum dominorum, p. m.

Clericus habeas beneficium, qui non

D 5

implet

implet vota grauius non praeiudicantia sua
caelestia.

Clericus, vel religioſus vouens rem pro-
hibitam ſine conditione, ſi placet ſuperiori,
vel rem non prohibitam ſine conditione
non diſplicit peccat mortaliter.

Quis diſpensare, aut commutare

vota poſſit. § 7.

Solus Papa, & qui eo auctoritatem habet
potest ſuper quinque votis diſpensare,
ſcilicet ſuper voto perpetuae continentiae,
religionis, peregrinationis in Hieruſalem,
Romam, & Iacobum Compoſtellae.

In reliquis votis poſſunt diſpensare Epiſ-
copi, vel qui epiſcopalem dignitatem ha-
bent, vel aliqui ex privilegio particulari.

Epiſcopus licet non poſſit diſpensare in
voto ſimplici perpetuae caſtitaſtis, tamen po-
teſt in voto ad tempus, vt per annum, vel in
voto de non nubendo.

77 Papa non poteſt pro mera ſua voluntate,
ſine iuſta cauſa diſpensare, vel commutare
vota, eſt autem cauſa ſufficiens ſi reddat
complementum voti malum, vel inutile, vel
in praeiudicium maioris boni, quorum ali-
quod ſi eſt manifeſtum poteſt non aſimple-
re votum ſine diſpenſatione: cauſa eſt pra-
diſpenſatione eſt leuitas, ſeu facilitas vouen-
tis,

tis, vel imbecillitas, neceſſitas, vel utilitas
publica, vel priuata.

Murus in voto promiſſum, non eſt dan-
dum ei, cui eſt promiſſum, ſi facta eſt diſpen-
ſatio, vel commutatio.

Commutans votum, v. g. peregrinationis
debet conſiderare qualitatem perſonae, &
expenſas quas in executione voti erat factu-
rus non computatis ijs, quas domi erat factu-
rus, & commutare expenſas in opera pia, la-
borem vero in ieiunia vel orationes.

Si impedimentum pro executione voti
eſt temporaneum commutans, ſolum po-
teſt concedere dilationem temporis.

Poteſt diſpensari in voto ſine conſenſu
cuius, cui factum eſt votum.

Quilibet ſi molex ſacerdos poteſt in arti-
culo mortis abſoluere ab omni peccato, ex
communicatione, & fractione voti, ſed non
poteſt diſpensare, vel commutare vota.

Qui non habet ampliorē auctoritatē, quā
commutandi, non poteſt diſpensare: & qui
habet diſpenſandi, non poteſt commutare.

Mendicantes poſſunt diſpensare in caſu
in quo poſſunt Epiſcopi, praeter peregrina-
tionem vltra duas dietas.

Post diploma vel bullam Papae, in qua co-
ceditur vt confeſſarius poſſit diſpensare,
nisi

Co De irrisu disp. & com. vot.
nisi confessio, nisi dispenset, semper vota te-
nent.

Vota antiquorum ex vi pacti, obligant
populum presentem sicut iuramenta.

23 Computatio votorum ex vi Cruciatæ de-
bet fieri in utilitatem ipsius Cruciatæ, simi-
liter & de iudeis, &c. quando præcipimus
hoc facere in utilitatem ipsius loci.

Qui vovit simplicem castitatem, & con-
trahit matrimonium, antequam consum-
met, tenetur ingredi religionem.

Qui vovit ingredi religionem, & forni-
catur, non peccat contra votum, immo si con-
trahit matrim. & consummavit, potest pe-
tere, & reddere debitum sine peccato, &
sine aliqua alia dispensatione, non autem
sic, si voverat simplicem castitatem. Immo
contrahens, & consummans facit duo pec-
cata.

Per Cruciatam potest dispensari in voto
post concessionem factam, sicut potest absol-
vi de peccatis post concessionem commu-
nis.

De Blasphemia. 81.

HAeresis est discredere blasphemia est
dicere corde, vel ore, vel scripto aliquid
contumeliosum contra Deum vel sanctos
vel tribuendo Deo quod illi non convenit
vel

Cap. XII.

61

vel auferendo quod convenit, vel quod est
Dei, dando creaturis: & est gravissimum pec-
catum: nec sine gravissima poenitentia de-
bet. Absolvi debet corrigi blasphemus etiam
si mandatio non impeteretur, dummodo fiat si-
ne proprio periculo.

Qui verba blasphemiae dicit attendens quod
verba significant esse blasphemiam, & cum
deliberatione dicit etiam si iratus dicat, vel
iocose, p.m. si vero iratus non advertit quod
dicit, peccat venialiter. Verum si ex prava
consuetudine illa dicat si adverteret non di-
ceret non pecc. mor.

Qui iuste sanctos nominat advertens,
ut patenda eorum nominibus explicans
etiam ioco, peccat mortaliter: non autem si
corpus vel sanguis Dei nominetur.

Qui simpliciter maledicit creaturæ ratio-
nabili peccat venialiter: si vero in quantum
est creatura Dei, mortaliter.

Qui du ante officio divino admoniti al
miscent cantilenas turpes, & prophanas, vo-
ce, vel in iuramentis, p.m. nisi ignorantia ex-
cuset.

Fur qui est furatus aliqui, si interroge-
tur à iudice non competenti, vel non iuri-
dice, an sit furus tale quid, potest secuta
conscientia respondere si noluerit, non sumi
iuramentum in se in tali die, vel anno.

Iura-

Iuramentum illicitum generaliter factum sine restrictione, ligat pro tempore, quando actus est licitus, ut qui generaliter sine causa iurat, nunquam intrare in talem domum, iuramentum est vanum, sed si illa domus incipit habitari à muliere suspecta cuius conuersationem tenetur ille curare, iuramentum eum ligat pro tempore illius habitationis: sed si iuramentum fuit restrictum ex natura verborum vel ex causa ob quam fit, non obligat, ut qui iurat non intrare domum, donec mater eius ibi habitat, vel ut vitet bonam eius conuersationem, si deinde domus habitetur à muliere suspecta sibi, iuramentum enim non ligat, licet si domum aiat aliunde peccet.

De tertio præcepto, Sabbata sanctifices.

Cap. XLII.

De observatione festorum.

NOta, quod omnia festa Christianorum etiam Dominici diei sunt tantum de iure humano, & ideo non obligant tanto rigore, quanto festa veteris legis, nec his præcipitur cultus interior meditandi, qui licet sit finis, tamen cum sit alius à re præcepta non cadit sub præceptum, sed præcipitur cultus exterior, id est, audire missam cum proposito & attentione, & abstinere ab operibus

bus seruilibus exterioribus.

In festis non omnia opera prohibentur, sed quæ propriè seruilibus conueniunt, non autem cõmunia seruis cum Dominis.

Septem operum genera in festis licite exercentur. Primo, ea quibus in diuino cultu Deo seruiamus. Secundo, quibus spiritualia exercemus, ut docere verbo, & scripto. Tertio, quæ necessaria ad propria salute. Quarto, quæ ad salutem corporalem proximi, quæ ad euitandum damnum imminens sibi, vel proximo. Sexto, quibus paratur cibi per consuetudinem Ecclesie. Septimo, piscari per consuetudinem.

Quinque opera non seruilia sunt prohibita iure canonico, Nundinæ, iudicium civile, vel criminale, iuramentum (nisi pro peccato, vel necessitate aliqua), processus iudicialis, nisi pietas, vel necessitas urgeat.

Non omnia quæ possunt fieri ob necessitatem possunt fieri ob pietatem, ut sunt opera seruilia, quæ ex sola intentione operantis, diriguntur in pietatem, opera vero quæ immediate tendunt in cultum Dei, & eorum præambula, quæ dilationem non patiuntur, possunt fieri.

Propositum, & intentio principaliter iudicandi non facit opus ex suo genere nec seruile, seruale.

Feste

Ca. *De obseruat feſtor.*

Festa in ſingulis Relig. omnibus quæ lex, vel conſuetu l. p. ſcripta, vel conſtituta Synodalis non abrogata præcipiunt, ſunt obſeruanda.

Festa ſunt obſeruantia ſecundum conſuetu linem præſcriptam V. g. à media nocte ad mediam noctem. & eo modo, & tantu ſunt obſeruantia, quomodo, & quantum conſuetudo illius regionis præſcribit.

Aduena debet obſeruare feſta illius loci, vbi eſt, & non illa ſuæ patriæ, ſic opera ij externi. Sic non peccat qui in die feſto ſuæ regionis a lito ſacro, tranſeunt ad laborandum in alia regione, vbi feſtum non obſeruetur, quia feſtum vbi te inuenit, obligat.

Qui peccant mortaliter contra hoc præceptum. num. 6.

Qui faciunt ſeruilia, vel illa quinque prohibita in diebus, niſi excuſet exiguitas, vel licita conſuetudo, vel neceſſitas ſpiritualis, vel corporalis ſalutis ſuæ, vel proxi- mi, quod non poteſt præueniri, nec diſſer- ſic excuſantur agriculæ ob periculum, cau- pones, & qui veniunt ea, que condiunt feſtis vt vinu n, fruſtus, muliones multis one- fati: ſed non debent diſſertere homo niſi: u lita Miſſa, iter facientes au lita Miſſa. Item excoquentes v. rami, regulas, &c.

Tun-

Cap. XII.

69

Tonſores aperientes venas. Item ſubditi, & ſerui compulſi ab heris ſeruilia facere in fe- ſtis, vxores, liberi, agricolæ compulſi, alio- qui in damnu corporis vel reale inſiderent: & poſſunt accipere ſtipendium, dumodo id non fiat vel præcipiatur in contemptum feſti.

Qui vendit, vel emit die feſto, conſumen- do in hoc multum temporis, p. m.

Vbi eſt conſuetudo præſcripta, & nulla noua prohibitio in nundinis, poteſt fieri ne- gotiatio.

Tondere barbam in die feſto nõ eſt pec- catum, m. ob paruitatem materiæ, & ſi adſit cauſa nec eſt veniale. Item piſcati piſces, qui moram non pariuntur dentur tamẽ eleemo ſynæ Eccleſiæ viciniõ. Item hecitu eſt mole- lere in molendinis, vbi non eſt magna occu- petio, non tamen in piſtrinis, excepta mag- na neceſſitate.

Qui laborat in diebus feſtis (audita Miſſa) pro pauperibus, ſed principalius propter ali- quod commodum, vel amicitiam, vel cog- nationem, vel propter paupertatem, ſed nõ magnam, In maiori feſto, maior cauſa requi- ritur.

Qui ſine magna, & videnti neceſſitate ac commodat pontes, vias, &c.

Qui aliter ſe ſaſtentare nequeunt poſſunt la- borare diebus feſtis audita Miſſa, dumodo

E cuitat

euitent scandalum.

- 11 Non peccat qui diebus festis audita Missa venatur: etiam quæstus gratia.
- 12 Qui in die festo iumentis offerata pro vilitate alterius diei festi, p. m. nisi ad sit necessitas, vel consuetudo: & non audita Missa peccat mortaliter.
- 13 Licet facere in die festo opera non seruilia, quamuis prohibita, ob solam misericordiam sine alia necessitate: vt ferrè iudiciū iustis die festo.
- 14 Qui transcribit librum, vel instrumentū & transcribendo componit librum, p. m. licet scribere non sit opus seruale: etiam ob lucrum.
- Scribere instrumentum de rebus, quæ licite fiunt die festo: vel pulsare organa, vel instrumenta, & cantare, siue ob quæstum, siue animæ gratia, non est peccatum.
- Consilium dare, informare Aduocatum, etiam scripto legere quamcunque facultatē ob lucrum die festo, non est peccatum.
- 15 Excommunicatio de non violando festo, est intelligenda iuridice: vt nisi necessitas cogat: alioqui continet errorem intolerabilem.
- Qui audita Missa consumit dies festos in ludis licitis, vel choreis, vel yagando, nō peccat mort.
- Item

Item necessitas indubitata excusat ab obseruatione festi sine licentia Episcopi. Immo contradicente Episcopo, modo euitetur scandalum, sicut excusat à ieiunio. Nemo tamen sub mortali conterere de peccato mortali die festo.

Qui Missam non audit die festo, vel audit non cum medioeri attentione, id est, qui sponte distrahitur in impedientia, peccat mortaliter.

Qui obligatus nō soluit suo tempore horas canonicas, vel penitentiam iniunctam, peccat mortaliter.

Qui eo tempore, quando nullum aliud remedium est sue salutis, vel proximi, Deū non orat, peccat mortaliter.

Qui inter missarum solemnias non offert cum possit, dat scandalum, quia dat occasionem, ne maior pars populi offerat, vbi est consuetudo antiqua, saltem à decem annis.

De quarto præcepto, Honora patrem, & matrem, Item bona proximum.

num. 1. CAP. XIII.

Differunt religio pietas, obseruantia.

Pater pater obligat filium ad peccatum mortali: remota causa: nisi sit in

- Sub nomine patris veniunt primario ge-
nitores, cognati, patria, amici, conseruantes,
& secundario Gubernatores Ecclesiastici,
seculares, tutores, curatores, paedagogi, &
large omnes b. a. d. amo, qui quando offen-
duntur non est circumstantia necessario di-
cenda, nisi sit pater mater, vel superior, ha-
bens potestatem super eos.
- 4 Honor hic intelligitur in amando, obe-
diendo honorando, corde, ore opere.
 - 5 Item præceptum de diligendo proximum
non hic numeratur, quia est origo sequen-
tium præceptorum, sicut primum fuit origo
præceptorum.
 - 6 Amor honestus proximi duplex, natura-
lis, & diuinus, qui vel amicitiae vel concu-
piscentiæ
 - 7 Tenemur in genere amare proximum sem-
per & ad semper, nisi sit in inferno.
 - 8 Item quando inimicus veniam postulat,
tenemur ostendere illi signa amoris, saltem
naturalis.
 - 9 Item tenemur auxiliari quando est in ex-
trema necessitate spiritali nostri auxiliij,
v. g. si baptizandus esset, vel admonendus
in necessitate tali. Itē tenemur amore sal-
tem naturali auxiliari in extrema necessita-
te temporali.
 - 10 Commendatur hic modus dicendi: No-
minus

minus te sanctum faciat, sicut oppositum
damnatur.

*Qui filij peccent mortaliter non hono-
rando parentes natura.*

Qui grauiter odit, vel graue damnum de-
siderat parentibus, peccat mortaliter:
ter: & est circumstantia necessario edicenda.
qui eos semper toto aspectu intuetur: &
licet in corde diligat, tamen semper sic aspe-
re alloquitur ac si odisset: vel raro signa
a moris ostendit; pec. mor. quia sunt etiam
ore honorandi.

Qui non vult obedire in pertinentibus
ad gubernationem domus, vel rei familiaris
p. m. nisi ex incogitantia, & absque contem-
p. u. & obstinatione id fiat in alijs vero non
obedire non est peccatum mortale.

Qui non obedit in his, quæ pertinent ad
bonos mores, vel salutem animi, vt fugiat
scandalosa, ludos prohibitos, meretrices, & hu-
iusmodi, p. m.

Qui parentes percutit etiam leuiter, vel
iniurijs afficit deliberatè, vt merito eos pro-
uocet a diracundijs notabilè peccat morta-
liter ex animo maledicite parentibus in mor-
tuis, vel viujs, p. m. si ore tenus, venialiter.

Qui accusat parentes alicuius criminis, nisi
hæretici, vel prodicionis Regis, vel Reipub.

eat, peccat mortaliter.

Qui purat sibi dedecus esse haberi pro filio talium parentum : & hoc ex contemptu p. m. aliter si ex incommodo, non.

Qui desiderat mortem parentis ob hereditatem: vel parentes captiuos non redimit: vel insanos non curat: vel testari prohibet: vel auertere restituant, peccat mor.

13 Qui parentibus in graui necessitate non subuenit ex propriis si parentes non habet propria, vel officium, quo possint sibi prouidere: dummodo tale officium non sit suo statui dedecori: aliter non tenetur ex propriis.

14 Qui parentibus in extrema necessitate constitutis, & illius ope egentibus ingreditur religionem: vel ingressus, & non professus, non egreditur, si verisimiliter potest subuenire, peccat mort.

In necessitate vero non extrema, sed taliquæ obliget filium, & non alios, si ingreditur peccat: si est ingressus, & professus non tenetur egredi: sed in religione adiuuare quantum potest: adde, si necessitas hæc præcessit ingressum, & eam egredi potest subleuare tenetur egredi.

15 Filius nolens accipere uxorem quam pater præcipit, vt sopiantur periculosè immunitate, vel accipiens indignam, se, sine consen-

su patris, vel sine rationabili causa, vel tali, quæ coram Deo iusta illi videatur, p. m. Idem de filia nubente, sed non potest ex hereditari.

Filius non restituens vsuras lauentas in re hereditate paterna. p. m.

Filius ex avaritia, vel negligentia diu differens soluere debita, & legata testamenti paterni.

Parentes notabiliter negligentes prouidere necessitati spirituali, vel corporali filiorum, nulla causa impediente.

Mater sine causa proprio lacte filium non nutriens, peccat venialiter, notabiliter negligens eligere bonam nutricem, & prouidere vsque ad triennium necessaria, p. m. post triennium spectat ad patrem si potest.

Parentes, qui ob avaritiam exponunt filios ad hospitalia pauperum, vel in locis publicis, vel priuatis, p. m. Qui noluit filias, etiã spurias, dotare cum possint, peccant mort.

Parentes qui reuocant sine causa, vota filiorum facta eorum bona venia, peccant mort.

Parentes, qui dolo, vel vi, reuocant filium à religione, quam in sufficienti aetate ingressus est, peccant mortaliter.

Parentes, qui post votum filiorum in etate discretionis factum continentie, vel religionis

72 De VIII. præcep. bon. pat. &c.

gionis consulunt, vel cogunt eos ad conjugem eligendam.

Qui filium donis, vel minis cogit intrare religionem, excommunicatur à Concilio Tridentino sess. 25, cap. 8. Similiter qui impediunt.

Parentes permittentes filiabus amatores ob malum finem: vel à probabiliter suspectis sodalitijs v. g. aliquarum foeminarum eos non separantes peccant mortaliter.

18 Qui non reprehendit filiam turpem vitam agentem, vel vitentem fucis, & irritamentis à iuducendum aliquem ad peccatum mortale, peccat mortal.

Permittentes sponfis actus, vel tactus impudicos, peccant mortaliter Ideo non permittendum, vt soli in secreto cõuersentur.

Oscula, & amplexus ob solam delectationem inde percipiendam, sunt licita sponfis.

19 Maritus præcipiens vxori aliqui contra aliquod præceptum diuinum, vel ecclesiasticum obligans ad mortale, pecc. mort.

Maritus atrociter, & supra modum percutiens vxorem: cum nec seruum ita percutere debeat, peccat mortaliter.

Maritus, qui causa iniuriandi, vel infamandi notabiliter deliberate vxorem, profert aliquod verbum, licet ex natura sua iniuriæ iniuriam: vel si sine animo infamandi,

fol

Cap. XIII.

73

vel iniuriandi profert verbum sua natura aptum ad infamandum cum periculo probabili infamæ, vel sequatur infamia: peccat mortaliter.

Vxor notabiliter inobediens in regimine domus, & familie, & bonorum morum, peccat mortaliter.

Vxor nolens sequi maritum alio migrantem, peccat mortaliter: nisi pactum præcesserit, ne maritus alio migraret, nisi viro superuenit iusta necessitas, vt morbus, vel capitalis inimicitia: nec tenetur sequi maritum vagabundum, si antequam coniungeretur non erat vagabundus, vel hoc mulier nesciebat; nec si vir ob turpem causam vagatur, vel ipsa exponeretur periculo peccati, vel mortis.

Vxor contemnens præstare debitam subiectionem viro vel eius iustum præceptum inon implens, v. g. vt exuat superflua, cõmutter mores incompósitos, p. m. si vero hoc facit sine contemptu, non semper est peccatum mortale.

Qui Domini erga famulos, & seruos, vel subditi erga superiores peccant mortaliter. nm. 21.

fol

De

74 *Peccator circa dilecti prox.*

Dominus negligens notabiliter ea, quae pertinent ad conscientiam suorum seruatorum vel famulorum, ut v. g. Christiane vivant: ne alsuescant iuramentis: ut seruent praecipua Dei, & Ecclesiae, non curantes eis suo tempore extremamunctionem, vel confirmationem, peccant mort.

Dominus habens neophytam, & non docens per se, vel per alium, doctrinam Christianam, & qualiter vitam agere teneatur, peccat mort.

Dominus notabiliter negligens nosse peccata manifesta seruatorum, & famulorum, ut corrigat, & incorrigibilem verbis, vel poena, e domo eiciat, vel ei necessaria neget, secus, si fecerit spe correctionis, p. m.

Dominus prohibens, non dico non consentiens, seruis concubinaris ducere uxorem: diffusius de hoc in materia de matrimonio.

21 Subditus notabiliter contemnens superiores: vel depegans eis notabilem, & debitum honorem, licet sint discipuli, & mali, peccat mortaliter.

Leges iustas superiorum violans, putans nemine in alium peccatate habere, p. m. & est excommunicatus: si vero violat, qui non vult se submittere, est peccatum inobedientiae, si ob alias causas, potest esse peccatum

tum mortale, vel veniale.

Qui peccent circa dilectionem proximi.

Quod visio, nec proximum amat amore charitativo, i. propter Deum, vel ut capax alterius vitae, vel in tempore extremae necessitatis amore naturali.

Qui excludit aliquem a communione generali suarum orationum.

Qui habuit animum non diligendi, vel subueniendi alicui in casu, quo hoc esset ei necessarium ad salutem.

Qui amat aliquod creatum plusquam suam animam, vel suum corpus plusquam animam proximi, vel bona temporalia, & fortuna, seu honores, plusquam suum corpus, vel proximi, ita, ut non optuletur in necessitate: in amore enim debitus ordo est seruandus, id est ut firmius ametur Deus, hoc est, plus faciamus, etsi non intentius, sed ferventius.

Qui tantum amat aliquod creatum, ut sit paratus Deum mort. offendere in ipso, vel opere.

24 Qui orat ut aliquis inortaliter peccet, vel damnationem mereatur in curia, vel ad hoc Deum orat, ut sit de animo malo dicat, vel excommunicationem procurat, ad animam.

76 Pec. mor. circa dilect. prox.

vt si rem non restituat, damnetur, & alia huiusmodi.

Qui non reprehendit, aut non denunciatur proximum cum debet, aut aliter quam debet, peccat mor.

25 Quilibet offensus tenetur relinquere odium, & rancorem malum, nulla facta satisfactione. Non tenetur dimittere rancorem bonum in quo quis appetit, vt delictum per Iudicem castiget irrimo aliquando illum tenetur concipere, nec tenetur condonare satisfactionem iniurie: & aliqui non possunt condonare etiam si velint non tenetur eum alioqui, vel si pro amoris ostendere, nisi in tempore necessitatis. Item qui prius offendit, vel grauius offendit, debet prius reconciliationem petere.

26 Qui se exponit periculo peccandi mortaliter, vel qui dubitat de aliquo an sit m. & eum vitit, vel qui omisit confiteri, vel qui facit contra conscientiam di. stantem in particulari, & indiuiduo, peccat mor.

27 Qui sine verecundia, incommode, dedecore, potest impelire, n. qui peccet mortaliter, & non impellit, nisi permittat eum cadere in maius scelus vt mox apertius corrigatur: sunt & alij casus liciti de quibus infra c. 24. nu. 16.

28 Qui alij suis causa peccandi mortaliter
con.

Cap. XIII.

consilio, ope, favore, non autem peccat, qui iusta causa aliquid petit, l. ceter putat hanc petitionem alteri futuram occasionem peccandi, vt qui in necessitate ab iuramento perjurum, non peccat, secus si sine necessitate a sacerdote iniquo petat filium baptizari, petit n. rem licitam modo illicito.

Qui facit, vel dicit, aliquid, quod de se non est mortale, sed tamen dicit eum intentione inducendi alterum ad mor. p. m. Immo si sine intentione tali facit aliquid in tali loco, & coram talibus sufficiens arbitrio boni viri ad inducendum ad mortale, peccat mor. & si res de se erat pec. m. debet etiam considerari circumstantiam scandalii.

Qui ex mera voluntate absque necessitate, vel utilitate aliquid facit, quod credit, alleclurum proximum ad mortale, pec. mor. vt fornicata, quæ sine causa se exhibet videndam illi, quem scit de facili concupiturum, etiam si ipsa non intendat hoc, excusatur tamen multis causis, vt ne in vrbianitatis arguatur, &c. Sed quidnam dicendum sit de fornicata, quæ propter inanem gloriam se fucatur, infra c. 16. nu. 23.

Qui absque causa necessaria, vel utili vitatur familiari consuetudine mulieris suspectæ, aduertens scandalum aliorum, & contem- nens, peccat mor. etiam si ipse sit sine mala

cogitatione. Item qui frequenter moniales
cum secularibus, & impietate populi,
Item qui hominem tenet cogitatum, &
de extraneam, de qua alii male suspicantur
sunt.

32. *Quid dicitur occasio peccandi, id est,*
occafum actuum mortiferum, id est, occasio
bonum quae datur pro pecc. mort. aut cum
motuione principali, vel minus principali
inducen illum ad peccatum mortale, aut
ad illi adiuuando, vel contemnendo, salute
spiritualem proximi, aut ad illi salute inter
presertim contemnendo, Ex hac definitio
ne multi casus solvuntur, in quibus datur
talis occasio, & peccatur mort. vt qui coram
aliquo mortaliter peccat. Item qui inten
tione principali inducen aliquam perso
nam ad pecc. mort. dat eleemosynam, allo
quitur, iniurat, docet, consulit, vel id facit
rurum, blandimentis, tactu, obsequio, mu
nere. Item qui facit, vel reficit idola, vel
templum Paganis, Hebraeis, Turcis, Hæreti
cis, vel aliquid facit, cuius principalis vsus
est pecc. mort. Item qui audita Missa alius,
qui Missam non audierint, detinet senso,
iocis, choreis, ludis, spectaculis, & alijs occa
sionibus tempore missarum, pecc. mort. ex eo
solum quod parui penitet salutem spiri
talem proximo, dicens ut sua reficere

cum ipse audierit sacrum. Item qui, vel
quia se ostendunt ita, vt pudentia per sub
tile velum videtur, hoc enim commu
niter extrinseca inducit ad peccatum mort.
nisi iusta causa, id est, i. firmatur exclu
set, 37. Item, qui sponte obuiam per
sonæ, quæ seit casuram in concubitu
tiam mortiferam, vel ita, hæc hinc inten
tione, vt illa peccet hoc faciat.

Non peccat mort. mulier, quæ sine inten
tione contemptu mortifero ita se ornât, vt
eredat aliquem ex populo casuram in con
piscientiam, vel iram, nesciens aliquem in par
ticulari, vel nõ aduertens, vel si sciat aliq
tamen intelligit illum ex malitia, præter con
suetudine, & habitu peccare, & sic nec est p
m credere aliquem indeterminatam in qui
tate, vel monasterio, est e. malum.

Excusatur à mortali scurræ, & alij, qui
dant magnam occasio nem ridendi, edendi,
bibendi, vestiendi, loquendi, modo ista ni
mias non attingat culpam mort.

Excusatur vir, vel mulier, qui dicit, aut fa
cit, vt ad amorem vanum, vel ad veniale tap
tum alliciat, vt qui blanditur, videt, alloquit
tur fornicatam, non vt eam moueat in copulã
carnalẽ, in tactus, vel mot. ad delectatione
sed vt illa delectetur suo colloquio, aspectu
orbatu, & amct sine fine, vel delectatio

se, licet hoc periculosum sit.

Accommodare arma, vel vendere pigmenta, chartas lusorias, talos, de se non est malum, sed aliquando potest esse peccatum mortale.

Qui imperant, consulunt, precantur ad hoc ut peccet v.g. percutiant, occidant, fornicentur, si fiat tantum ad tentandum illorum virtutē sine animo ut faciant ea immo displiceret, si facerent, peccat mortaliter: tamen potest quis parato offerre occasionem peccandi, ut mox fructuosius corrigatur, ut supra dixi, sed non inducere cum ad peccandum.

Non peccat qui à parato ex sua malitia ad peccandum petit rem ex se bonam, quæ tamen est materia, qua ille exercet peccatū: sed peccat si petit, ut peccet, vel rem, quæ ex se est peccatum. Ut non peccat, qui petit mutuum ab usurario dante cum usura: sed peccat si petit ad usuram: sic qui petit ab infideli, ut iuret, non peccat, sed si petit, ut iuret per suos Deos peccat.

Non peccat qui deponit suam pecuniā ad usurarium habentem propriam pecuniā ad usuras, sed peccat si deponat apud nō habentem.

Non peccat, qui hominem deliberatum ad cōmittendum maius peccatum inducit

ad

ad minus, v.g. si vult occidere, ut tantū percutiat, si adulterari, ut fornicetur.

Petens quod in se bonum est ab eo, qui potest bene facere, sed scit illum peccaturum ex malitia, non peccat si fit sine contemptu salutis proximi, & sine consensu, & auxilio ad hoc.

Inducens peccatorem sacerdotem ad celebrandum quem scit poenitutum, si non est notorie excommunicatus, & suspectus, vel est paratus, & obligatus, & ex malitia peccat, non peccat mortaliter, nisi fiat cum contemptu eius salutis, & malo animo.

Non peccat qui petit administrationem iustitiæ, vel iustam gratiam à tyranno iustitiæ, vel iustam gratiam à tyranno iniuste occupante Rempubliam. Caietanus in summula ver. Tyrannus.

Qui introducit mulierem religioso, vel iuveni, ad tentandum castitatem, seu qui salicitat, vel petit ad tentandam responsionē, licet sine animo peccandi, peccat, nisi ex qualitate personarum, sine, & modo eliciatur circumstantia moderans vim verborum inducium ad peccatum.

Non peccat mor. qui tangit amore honesto, & innocuo sine maiori intentione peccati inuicem, mammillis, manuum premit, pedem tangit: immo ubi mos est, amplexatur, osculatur,

F

zur,

§2. Pec. mor. circa dilect. prox.

tur, licet uterque sit iuuenis, dummodo nō sit aspectus, vel tactus partium ob cōnariū.

§3. Nō peccat qui erigit studia doctorū, &c. licet ibi multa peccata sūt, cōtra. Vniclef.

Aurifices, quorum opera ad vsum bonū, vel malum sunt, vel vt plurimum ad p. v. & pigmenta, collaria, māmillaria, &c. nō peccant. m. & pōsunt absolui, quod demoniabilibus est dicendum, etiā si maior pars illis operibus male mortaliter vtatur.

§4. Qui instituunt solemnes orationes, tūndinas, nuptias, publica conuiuia, in quibus aliqui peccant mor. nō pec. mor.

Qui propter scandalum iniustum omittit opus debitū sub peccato mortali, pecc. mor. Immo nec debent omitti opera perfectionis: & si scandalum est ex imbecillitate, est prius satisfaciendum propter scandalū, & si aliquando bona opera sunt omittēda: tamen nō licet cōmittere peccatum veniale propter quodcunque bonū: Item qui ob iustā causam occultam nō ieiunat in die præcepto, &c. & nō satisfacit scādalo ignorantium, p. m.

§5. Qui dolo, vi, aut fraude nocuit alicui in bonis animæ, inducendo eum ignorantem, aut coactum ad peccatum mortale, debet eū inducere ad pœnitentiā, & ad opera meritoria impetrando perse, vel alium à Deo illius

Cap. XVII 87
illius conuersionem, nō manifestando peccatum occultum aliter pec. mor.

De V. præcepto. Nō occides. v. 1.

Cap. XVII
Hoc præceptum includit quodcunque dānum corporale, nō a solum ab actu exteriori illarum, sed ab animo.

Potest quis licite occidere, Primo auctoritate iudicis. Secundo in bello iusto, & publico. Tertio ad defensionem propriæ vitæ. Quarto, quando aliter rem suam ueri nō potest extra extremam necessitatem proximi. In tertio casu nec peccat, nec est irregularis. In reliquis, etsi nō peccat, tamen est irregularis. In tribus vltimis casibus debet tantum intendere defensionem sui, rerum suarum, & proximi, licet inde mors aggressoris subsequatur. Sed verius cum toto hoc potest cum moderamine inculpatae tutelæ intendere mortem, si aliter se, suā, & honorē magnum defendere nō potest. v.g. nō tenetur quis fugere cum suo dedecore, & potest quis inimicum occidere, si aliter nō potest euitare alapam. Quare vxor potest occidere virum parantem illi necessario mortē, cum aliter euadere nō potest: sed vir occidens, vel preparans occidere vxorē in adulterio deprehensam, p. m.

¶

Qui

Qui peccent mortaliter contra hoc
praeceptum nu. 4.

Qui iniuste occidit, mutilat, vel notabiliter ferit, percutit, vel aliquid horum vult procurare, & delectatur fecisse, p. m.

Qui furem diurnum, vel nocturnum occidit, cum aliter, & sua defendere possit, p. m.

Qui occidit aliquem ad defendendum suam castitatem, quam cum suo honore aliter, id est, fugiendo vel clamando poterat defendere,

Qui praeter intentionem aliquem casualiter occidit, non adhibendo diligentiam, quam mediocriter prudentes in similibus casibus solent adhibere, p. m. Siue opus sit licitum siue illicitum nihil facit ad, p. m. sed facit ad irregularitatem.

Qui illicitum aliquid fecit, quod est causa, & via ad homicidium propter necessariam sui defensionem, p. m. & est homicida, vt qui intendit etiam tantum percutere hominem, & occidit, & ad alter iuuentus cum adultera occidens vitam volentem ipsum occidere, p. m. & est irregularis de quo c. 27. nu. 238.

Quidam natus ad mortem occidit ministrum iustitiae, vt se liberet, p. m.

Qui se liberare ne pusillanimus habeatur, vel ob nimiam audaciam exponit se periculo

am-

amittendi vitam vel membrum aliquod, vel partem notabilem membri, vel inferi damnum notabile persona proximi, loco, tempore, vel modo indebito, pecc. mor. Non idem dicendum est de latrone, qui furatur: vide infra, nu. 24. lit. A.

Qui vitur aliquo loco cum periculo probabili vitae suae, p. m. sed possunt saluari, qui practici super funes ambulant, vel qui venenum ad theiacam comprobendam sumunt, post experimentum factum in animalibus.

Qui ductum illicitum, vel locum prohibitum, vnde, vt plurimum caedes, vel vulnera reportantur, aggreditur, vel aliquem induxit, vel non impediit cum posset, p. m. De duobus vide supra, c. 11. num. 4. & Concilium Tridentinum sess. 25. c. 9. est etiam bulla Gregorij xiiij.

Spectatores horum ludorum prohibitorum cum omni voluptate, & consensu delibetato, quod fiat, vel quorum praesentia est causa, vt tales ludi fiant, vel sacerdos, vel monachus propter scandalum, pecc. mor.

Qui deliberare mortem alicuius optat, vt beneficio aut officio succedat, vel ut castigetur, vel aduertatur delectatur cogitatione perueri operis homicidij, vnde sibi aliqui a utilitas possint provenire, p. m. delectari vt si propter honorem, & utilitatem de morte

86 De V. præcepta Non occides.

art. 1. & non propterea mortem non est p.
- Licet sine peccato optare mortem, vel mor-
bum, vel iacturam honorum alicui propter
repositum honestum, v.g. vt conuertatur,
vel ne grauis peccet, & desiderare mortem
inimicis, & hæreticis, vt Christianissimis libe-
renis à Tyrannide, si non se conuertant: sic
inimicis Christianis iniuste nos persequen-
tibus, si commotus non possumus liberari.

11. Qui deliberato animo sibi mortem, vel
membris mutilationem propter præ iampa-
tionea, de decore paupertate, vel alio infor-
tunio: & clericus, seu monachus, si ob id sibi
manus iniecit, excommunicationem incur-
rit, non autem si zelo deuotionis id faciat,
nec similis est percussio, quæ sibi licite po-
test inferre, & non ab alio tolerare, vt ob mor-
tē charorum cedere se a lapis, velle: e barbā.

12. Qui habet animum se offerendi, vel se of-
fert martyrio principaliter ob vitam suam te-
dium, non ob amorem fidei: p. m.

Qui sciens, & aduertens vult decurrere,
vel decurrat vitam abstinentis in miseris, licet
absque infirmitate abbreviandi eam, sed vt ma-
gis Deo satisfaciat, peccat, nisi secus si proba-
biliter existimat eas non esse iudicet.

Qui propter aliquod infortunium cupit
se nunquam natū fuisse. Qui iniuste conijcit,
vel est causa conijcendi in carcerem ali-
que, n.

Cap. XV.

87

quem, p. & tenetur ad damnum.

Qui egrotus, vel sanus comedit, vel bibit,
vel alijs dedit ad comedendum, vel biben-
dum sciens, vel scire debens graue damnum
euenturū, p. m. si exiguum danū viderit, v.

Mater vel nutrix, quæ tenellū puerū in le-
cto suo collocat cū periculo probabili suffo-
candi: siue suffocetur, siue non, p. m. secus si si-
ne periculo.

Qui, vel quæ mulierem gravidam ira af-
ficat, vt periculo pbabili abortus eā expo-
suerit, peccat. m. similiter etiā mulier, quæ siue
cū animo siue sine animo abortus, peccat. m.

Qui perit bellū sciens esse iniustum, saltē
ex parte sui Ducis, vel iuricu, solius stipen-
dij, siue bellū sit iustum, siue iniustum non attri-
deas, peccat mortaliter.

Subditus iustus ire ad bellum, etsi nil co-
giter, vel præmeditetur, tamen debet crede-
re esse iustum, aliter: peccat eundo.

Si cum animo principali occidendi ini-
micum in bello iusto, vel periculi eius bo-
na, p. m. sed non tenetur ad restitutionem.

Qui vult condemnare in aliqua re nota-
bili aliquem iniuste, vel condemnari si po-
test non liberat, vel inuaso ab inimicis (si si-
ne periculo suo possit) non subuenit, peccat. m.

Qui potest aliquem liberare ab iniusta mor-
te, vel infamia, testimonio, & non testificatur

28 De 7. precepto. Non occides.

etiam non requisitis, vel saltem non facit quantum in se est, p.m. nisi id audierit in confessione, tunc enim non debet loqui.

27 Nemo tenetur se offerre ad testimoniū ferendum, quo aliquis condemnatur etiam pro liberando accusatore, nisi obligatus in conscientia accusauerit.

Qui dedit testimonium falsum, debet illud reuocare, & accusatum liberare etiam in periculo propterea vitæ. Occisor non debet se prodere.

Qui affectus iniuria non prohibet cognatos, vel amicos volentes se vendicare, & in omnibus his casibus, qui concurrit vno nouem modorum cap. 14. nu. 12. imperando, laudando, &c. & non impediendo cum possit, & tenetur id facere.

28 Torneamenta, & ludus taurorum prohibentur, per extrauagant Pij. V. nisi sint moderata & cum tutela.

Ad quid teneatur qui a linna occidit,

aut percussit. n. 22.

Qui iniuste occidit hominem liberū, vel ferit, ad nil tenetur pro deformitate, vel circatrice relicta, vel pro morte, sed tenetur ad impensas, ad stipendia quæ sanus lucratus fuisset per totam vitam, & ad ea quæ

Cap. XV.

29

in se medicando impendit, aut equū obiter, ad damna filiorum vxoris &c. ad funerals debita suæ conditioni infra nu. 26. nec tenetur vinculis, vel morti inferende, se ipsum offerre, etiam si id salubre esset, sed debet patienter perferre mortem illatam per leges. Nec necesse est satisfacere, & restituere vitam operibus spiritualibus aliquo modo equiualecibus, sed sat est hæredibus dare tantum, quantum ille viuus suo labore lucrati poterat quod æstimatum est secundū iura, s. aureis: & sic magis tenetur restituere quī artificem interfecit, quam qui nobilem, licet, hoc maius esset peccatum. Idem dicendum de excedente debito modum defensionis, nu. 27.

Latro homicida punitus à Iu. licet tenetur etiam restituere damnum parti, si pars ultra satisfactionem factam Reipublicæ, veillet sibi satisfieri, & hæredes homicidæ tenentur parti.

Miles tempore belli acceptans singula iactamina principaliter ad ostendendas vires, vel artes pugnandi, vel ob vanam gloriam, p. sed si principaliter ad victoriæ exercitus, proponendo honorem, reputationem, & fortitudinem sui exercitus, non peccat.

De

De VI. præcepto, Non mecha b.

De VI. præcepto, Non mecha beris.

Cap. XVI. n. 1.

Ignorantia, vel putare non esse peccatum coire contra matrimonium, non excusat à peccato. Immo asserere simplicem fornicationem non esse peccatum, est hæreticū. Voluntas, & cōsensus etiam coactus meritis moris; pudore infamiae si vociferetur, est peccatum mortale.

Vis absoluta, & coactio ad fornicandum sine consensu voluntatis, licet aliquam delectationem accipiat de ipso actu, dummodo nō cooperetur neque in ipsum actū neque in delectationem consentiat, excusat à peccato, & amissione virginatis ex. D. Luca. Unde nec tenetur manus iniicere in corruptorem, nec clamore se defendere.

¶ Hoc 6. præcepto includo decimū præceptū.

Species luxuriæ vniuersaliores sunt sex.

Fornicatio, inter solutos omni vinculo.

Adulterium, cum alter est coniugatus.

Incestus, ad quē relucitur sacrilegiū inter cognatos affines, & spirituales, p̄sosos, ordinatos ordine sacro, vel peccatum factū in loco sacro.

Stuprum, quādo mulier est virgo, nec refert de viro an sit virgo.

Raptus, quando rapitur extra domum suam

Cap. XVI.

¶ **Q**uāuis sit ad ducendā eā in vxorē post habitā copulā: & etiā quādo violenter extorquetur copula; siue illa sit virgo siue nō.

Contra naturam, in alio vase, vel cum a cum femina, vel vir cum viro, vel cum brutū, vel mollicies, nu. 6.

¶ **M**onasteriū; & dormitoriū Monachorum non est ita locus sacer, vt peccatum in eo commissum sit sacrilegium.

¶ **M**enialis quæ ante professionem fornicata est, vel voluntarie se polluit, si absque dispensatione saltē Episcopi, vel honesta cautela velū consecrationis suscipi, peccat.

¶ **Q**ui committit incestum cum cognato, sanguinitatis, in quo erant coniuncti.

¶ **P**ericulosum est tam confessariū, quam pœnitenti immorari in inuisitis interrogacionibus huius materiæ, sed quā citissime debet se expedire sacerdos, petendo solum necessaria, non descendendo ad nimis particularia: & cū hac occasione, petat simul ea, quæ pertinent ad decimū præceptum.

Qui peccent mortaliter circa hoc præceptam nu 5.

¶ **Q**ui rem habet extra matrimonium, & debet confiteri numerum & species. Tantum quis peccat cum vna persona decies

De VI præcepto non uocab.

decies n. bita copula, quantum cum decem separatis eiusdem qualitatis.

6 Qui procurant pollutionem, aut cui postquam euenit peccat, vel qui potest, & debet, non impedit, aut quia se exponit probabili periculo, ut eueniat etiam propter exonerandam naturam peccat, & si adest desiderium alicuius personæ non solum est mollicitas, sed est etiam alia luxuriæ species.

7 Pollutio contra voluntatem, quæ impeditur non potest, nõ est peccatũ: ut est illa quæ euenit dormienti, patienti fluxum seminis, vel patienti violenter tactum alicuius, cui non consentit. Item pollutio quam quis potest impedire, sed non debet, si non consentit non est peccatum ut operans qui polluitur si non cessat ab opere non peccat, ut concionator, doctor, disputator, confessarij qui dum student, vel exercent suum munus polluitur, non tenentur cessare: similiter qui alloquitur fœminas honeste. Idem dicendum de veredario seu cursore: verum hi omnes, si probabiliter credunt se consenturos pollutioni debent cessare ab opere.

Desiderare pollutionem in somno naturaliter, ut leuetur natura, nulla adhibita causa, non est peccat, sic complacere sibi de præterita pollutione ob sanitatis finem, sed non procurare, quia nõ omne, quod possum

de

Cap. XVI.

93

desiderare, possum procurare, ut morte, nec omne volitum est voluntarium.

Comedere nimis, vel calida, ut gula satis faciat non ut sequatur pollutio, licet deinde sequatur, non est p. sed peccat qui se ita accommodat in lecto, ut sequatur pollutio data opera.

Pollutio, quæ incipit in somno cum finitur in vigilia, si voluntas superior, & rationalis deliberata non consentiat, non est, p. m. licet sensualitas de ea delectetur. Imo neque si incipiat postquam semel per factus, nisi cum consensu deliberata voluntatis perficiatur: quia ad p. m. requiritur iudicium integrum.

Complacencia de præterita, vel desiderii de futura pollutione ad sedandas tentationes carnis, dum modo non procuret, non est p. secus si complacet deliberare ob delectationem carnis, quæ inde sequitur.

Comedere aliquid, unde putet euenturã pollutionem, modo in huac finem non comedat, non p. m. licet ad satisfactionem gula comedat.

Qui rem habet cum aliqua, & procurat, ut non concipiat, vel ita coit, ut nõ possit concipere, p. contra naturam, & si uterque consentit uterque peccat.

Qui morose delectatur de copula explici

re

re, consentiendo deliberate in delectationem, quæ ex turpi cogitatu illius nascitur in sensualitate vel tacite, i. aduertens se illa teneri, & duci in periculum contentiendi. non expellit vel nititur expellere, nisi iusta causa, exulet ab expulsiōe, p.m. & tories peccat, quoties mēre delectatur, vel separatim, & sunt circumstantiæ confitendæ, quia mutant speciem.

Delectatio de cogitatione copulæ cū illa, quam habiturus est in vxorem quando erit vxor, est p.m. quia licet delectari de spe cōcepta habendi illā, sed non licet deliberate admittere delectationē carnalem, quæ inde nascetur: quia talis delectatio non esset cōditionalis, & futura, sed præsens, & absoluta.

10 Qui, vel quæ vidua, deliberate implicite, vel explicite morose delectatur ex memoria copulæ præteritæ, vt supra dixi, c. 11. n. 14 p. mor. licet tamen viduas reminisci copulas præteritas, & delectationes inde habitas, & gaudere, quod eas habuerit, & desiderare eas si qua tatione fieri potest: sed non in præsentiarum delectari ex hac memoria. Idem potest dici de coniugatis respectu copulæ præteritæ, vel futuræ.

11 Qui vult tangere, vel tangit, amplectitur, vel osculatur animo deliberato implicite, vel explicite fruēdi delectatione carnali na-

ta ex tali actu licet tactus de se non sit impudicus, vel tangat futuram coniugem nō defonstatam, pec. mor. tantum licet hæc facere ad se delectandum honeste ob honestum amorem, vel ad vrbanitatem, vel ad laudandum Deum, quitam pulchra fecit, modo nō se exponat periculo.

Videre, & alloqui ob solam curiositatem cognoscendi cuius pulchritudinis sit, vel quo incessu, vel gestu sit, & oblectare se deliberate vidēdo, & alloquendo huiusmodi creaturam formosam, & eius res nouas, & pompofas sine intentione mala, & carnali delectatione, pecc. venial. tantum.

Qui tantum sponsalia cōtraxerunt de futuro possunt se osculari, amplecti, & tangere se tactibus, qui de se non sunt impudici, & frui voluptate, quæ ex his oritur sine tamen amphibio voluntate, i. copula, & probabili periculo pollutionis, & sine tactu verendorum, quia isti de se sunt impudici.

Qui perit aliquem locum præsertim Ecclesiā, vt videat, & cōcupiscat fornicinas, vel qui promittit, dat, vel recipit epistolas, vel manufcula licet parua, hac intentione, p.m. Qui quatit diuinitates, vel maleficas ad hunc effectum, pec. mor.

Qui, vel quæ se exhibet fenestra, vt videatur ab aliquo, à quo, vel à qua scit se mortificari

liter amari, & suo a pecti, mor peccatum licet in opus peccati non consentiat p. mor. toties quoties.

- 24 Qui se vestit, vel ornat, vt alicui formosa videatur, & carnaliter mortaliter ametur, peccat mortaliter: sed si, vt ametur honeste carnaliter: peccat ven. si in finem honestum, vel matrimonium non .p.

Qui deliberate delectatur loquendo, audiendo, canendo verba turpia luxuria: peccat mortaliter de hoc vide cap. II. num. 3.

Qui nudo, verbis, cantu, nititur provocare ad hoc peccatum, licet ipse nolit peccare: aut adhibuit sibi socios in actum mortiferum, vt musicum cantum ad hoc aptum, & colluctatum, pec. mor.

Qui falso gloriatur se rem habuisse cum illa, vel illo, p. m. & tenetur ad restitutionem factam.

- 25 Qui plusquam oportet comedit, vel bibit, vel calida, vel aromata querit, quo magis delectetur hoc peccato, peccat mortaliter, nisi sit cum coniuge ad solvendum debitum, quia non peccat, vel vt magis delectetur in solvendo debito est tantum peccatum veniale.

Is quem piget in potentia cocum si luxuriose, p. m. sed quem piget cocuudic i vxore non peccat.

Qui

Qui mulierem longo tempore insequitur ad peccatum; grauius peccat, & si mulier honesto habitu incedat, tenetur ad infamiam & contumeliam quae inde sequitur, & si inducit ad peccandum, tenetur ei persuadere poenitentiam, de quo supra, c. 15, num. 25.

Qui locat domum meretrici vbi scit probabiler exercendum meretricium pec. mort.

Quid debet restituere qui rem habet cum virgine, vel putata virgine, num. 16.

Qui defforauit virginem, quae sponte se obtulit, vel leuiter rogata, ad nihil tenetur secus si importune rogata: in foro autem exteriori ad multa tenetur.

27 Qui impertinens precibus, vel falsis promissionibus deceptam, in conscientia debet eam ducere in vxorem: licet id ei non promiserit, vel facere id quo ipsa sit contenta, vel relaxare totum damnum inde sequutum, &c. vt augere dotem vt accipiat talem maritum, qualem virgo accepisset: etiam aliquid plus ob verecundiam, quam in tota vita passura est: sed non tenetur penitus detare, nisi à Iustice condemnnetur.

28 Qui promittit se ducturum eam in vxorem, licet non magnis precibus, si animo ficto promittit, tenetur accipere, maxime si inter sit iuramentum.

G

mentum,

mentum, nisi essent valde inæquales genere, vel diuitijs, quia tunc satis est resarcite damnū, vt supra; si promittit animo vero, debet eam ducere, nisi magnum scandalum sequatur; aut pater omnino renuit, aut esset vxoratus, vel fateris initiatus. Item tenetur placare patrem, & satisfacere pro iniuria illata.

19 Aliquid ei debetur ob fracturam sigilli, quando ob id à marito aliquid patitur, quando dolo, vel precibus importunis eam corrumpit.

Qui rem habet fraude, vel precibus importunis cum corrupta, pro virgine reputata quam infamauit, licet ob virginitatem ad nihil teneatur, tamen propter infamiam tenetur.

*Concubinarius quando non est absol-
uendus. n. 20.*

Concubinarius cohabitans cum concubina nō est absoluendus donec ab ea firmo proposito separetur, vt supra c. 1. & c. 14. n. 31.

Item faciendum cum his quos populus credit esse tales donec veritas publicetur: & si quis est casus, qui rarissimus est, quod concubinarius sine periculo peccandi possunt cohabitare, tamen sine delibato proposito non cōuersandi opere, & voluntate, non sunt absoluendi.

Qui iudicat se non posse evitare peccatum, ni

nisi ab ea separetur, debet separari, licet sit Pater, mater, filius, filia, vxor, maritus.

Ancilla, qua Dominas abutitur, si nō potest resistere, nisi fugiendo, iuste potest fugere, vel compellere Dominū, vt eam vendat alteri quā ea nō abutatur supra c. 14. n. 32. concubinarius prius moti sunt excommunicandi, & concubinæ in exilium eijciendæ per Conc. Trid. sess. 24. c. 8. de reform.

Vxor potest discedere à marito, qui eam ad peccatum attrahit.

*Quibus modis coniuges peccent
in coniugio. n. 23.*

Coniuges concubinarius pecc. mor. & saltem publici excommunicantur communiter a Synodalibus.

24 Coniux, qui habet rem cum coniuge ac si nō esset coniux vel esset aliqua alia peccat mortaliter.

25 Qui vel quæ sine causa legitima negat coniugi debitum, loco & tempore idoneis periculum nisi precibus contrarium suadeat, quæ non debent esse nimis peccat mortaliter.

Non tenetur reddere in loco sacro vel publico vel cum periculo vitæ vel grauis infirmitatis vel laboris sed non excusat quadiagesima; vel

festus dies paschalis: & grauius peccatum est, quando odio negatur.

Debitum potest peti verbis, nutibus, signis, immo verecundia, si quādo cōiux aduertit cōiugē id desiderare: sed ob verecundiā, vel puñilla nimitatem id nō audeat petere, tenetur reddere. 27 Coniux si ante consummatum matrimonium vult ingredi religionem, potest negare debitum: sed debet ei assignari tempus ad iudiciū boni viri.

Stultitia, vel furor petentis nō excusat à redditione debiti, si sine periculo notabilis damni personæ, à qua petitur, reddi possit.

Mulier copulata cum viro adultero nō fit bigama, vel irreg. Vir vero cum adultera sit, licet nesciret illam adulteratam fuisse.

28 Maritus sciens vxorem adulterari, si non se separat ab ea, immo petit vel reddit debitū, peccat mortaliter, nisi res esset occultata: vel illa se emendasset: vel ideo petat, ne ipsamet adulteretur vel ne credatur leno vxoris.

Vxor cohabitans cum marito publicè adulterante, & petens, vel reddens debitum non pec-

29 Maritus non potest accusare vxorem adulteram, si ipse est adulteratus, vel vxor est passiva, vel probabiliter credat maritū mortuum, vel fuit decepta sub specie mariti, vel si maritus daret occasionem adulterandi, vel si maritus toller-

lerat, & est eam passus post cognitū adulteriū. 30 Qui vel quæ vouit continentiam, vel non contrahere Matrimonium, & postea contrahit, præsertim animo coeundi, etiam si non consummat: & iterum quoties consummat petendo, licet aliqui velint, tantum prima vice peccare: potest tamen dispensare Episcopus.

Qui, vel quæ coniux vouit continentiam si petit debitum, peccat: & si vir consensit voto vxoris, & reddit petenti debitum, peccat, quia consensit in peccatum, sed nō peccat si ipse petit, licet consenserit voto vxoris: si vterque vouit, vterque peccat de quo sup. c. 12. n. 60.

Si ambo pacti sunt ne à se mutuo debitum, petant, & cognoscunt quod vterque id peteret si posset non peccant si habent copulam.

31 Vterque coniux petens, vel reddens debitum tempore menstruo nūquam p. m. licet credat concipiendum monstrum, & si petit, vel reddit ne sit odio consorti, vel vt euitet suam, vel consortis fornicationem nec peccat venialiter.

Rem habere cum coniuge in loco, sacro, vel benedicto ob quemcunque finē est p. m. licet Sotus contrarium teneat.

Impedire conceptionē prolis ob quemcunque finem, est p. m. & si ob id effunditur semen extra vas est peccatum contra naturam.

Possunt coniuges de cōmuni consensu à de-

bito abstinere ne faciant plures filios quã alere possint: dũ modo non sit periculũ fornicationis.

34 Qui vel quã malitiose, vt defraudet coniugem, sit patrinus in bapt. vel cõfirmatione filij, & ideo non reddit debitum, pecc. sed non potest petere, sed Episcopus potest dispensare, si vterque fuit patrinus non possunt petere, sed possunt reddere: non sic de voto: si vero fuit error, necessitas, vel ignorãtia potest petere debitum.

Pater, qui est patrinus filij concubinã, non potest ducere concubinam in vxorem.

35 Qui, vel quã habuit rem cum cognata, vel cognato coniugis, potest reddere debitum, sed non petere: si cum proprio cognato, potest reddere, & petere.

Vxor quã dat facultatem viro, vel consensit, vt cum alia misceatur, inamo si non impedit si commode potest, p.m.

36 Qui clandestine quantumvis cum parochò, & testibus matrimonium sine iusta causa contrahit, pec. mor.

37 Qui contraxit publice, & matrimonium reperitur nullum ob aliquod impedimentum habita dispensatione potest clandestine contrahere. Confessarius potest curare matrimonium iam morientis cum concubina, vt filij legitimitur, & ipse tutius moriatur.

38 Vfus

38 Vfus matrimonij clandestini contracti sine testibus, est pec. mort.

Vfus matrimonij ante benedictionem nuptialem est pec. mor. nec est differentia inter primam, & alias vices.

39 Qui vel quã sine legitima causa, vel periculo incontinentiã facit matrimonium clandestinum, & non vult illud publicari, p.m.

Mulier contrahens clandestine cum vno, & publicè cum secundo, si rem habeat cum secundo etiam coacta ab Ecclesia, peccat: si cum primo, & cum scandalo aliorum peccat: datur remedium à sylueff. ver. debitum coniugale. q. 6. sed non valet nisi in terris in quibus Conc. Trident. non est receptum.

40 Mulier non satis certa de coniugis morte nubens cum secundo, p.m. & si probabiliter, & cum rationabili causa dubitans perit, vel reddit debitum, pec. sed potest expellere animi dubietatem, vt reddat, licet credat, neque possit, vel debeat non credere, ad effectum petendi: si vero scit vel credit ex leui causa, potest deponere dubietatem ad effectum petendi, & reddendi debitum.

41 Qui vel quã polluit, vel se tangit cum peticulo probabili pollutionis, p.m.

Qui eo modo rem habet cum coniuge, vt non possit recipere, vel retinere semen, p.m.

G 4

42 Qui

42 Qui vero non modo naturali rem habet, & semen potest recipi, & retineri, licet non peccet mortaliter, tamen est grauiter reprehendus. Similiter peccat, qui vel quæ, licet non vult his modis rem habere, tamen concurrat nouem illis modis, mandando, &c. supra c. II. n. 10.

Coniux quæ filium ex adultero concepit, vel fingit parere suppositum filium, quid faciet n. 43.

Peccauit, sed potest absolui, licet taceat, & noceat patri putatiuo, & hæredibus, quando timetur mors, vel amissio famæ, vel vitæ spiritua-
lis coniugis: 4. Sed si mulier iam esset infamata. 4. 5. & putat quod pater, & filius adhibebunt sibi fidem, nec timet suæ vitæ, debet reuelare: 4. 6. Similiter si crederet filium spurium esse tantæ virtutis, vt crederet secreto reuelati, & relinquere hæreditatem fratribus legitimis, debet reuelare.

Talis mulier inducat filium ad religionem, non potentem succedere hæreditati, facta ante professionem renuntiatione patri, vel de parafrenalibus satisfaciatur, vel ipsa plus laboret, quam onus Matrimonij requirit, vel minus vestibis sibi necessarijs impendat, &c. vt reficiatur impensas, vel saltem pœniteat.

48 Teneretur etiam ad damnum ille, qui tradidit filium suum ad fingendum patrem, vel tenetur adulter satisfacere, maxime quando vxor non satisfacit: si tamen credit illum esse suum filium, vel credibile est quod si non est illi credibile, non potest cogi à confessorio.

Si hospitali nutriendum relinqueret, tenetur hospitali, nisi paupertas eum excuset.

Adultera secreta potest testari filio de adulterio, habito cum iuramento, fingendo sibi aliã intentionem.

Quantum adulter debet restituere patri putatiuo, vel hæredibus eius, est standum iudicio boni viri considerantis damnum patris putatiui, & mercedem, quam meruit filius putatiuus.

De VII. Præcepto Non furtum facies.

Cap. XVII. n. 1.

Svb hoc præcepto non solum continetur conuercatio rei alienæ inuito domino ad acquirendum proprietatem, vel vsuum, vel possessionem, quod propriè furtum dicitur. 1. Sed etiam omne iniurium acceptum, vel retentum, vel iniusta damni illati, & omni: vsurpato illicita, & hæc vt est realis. 3. Furtum est ex genere suo mortale, excusat à mortali peccato paruitas materiae ob quam mortaliter specificatur: quæ paruitas

106 *De VII. prec. Non furt. facies.*
uitas arbitrio boni viri iudicanda est, Nauarrus
sic iudicat.

Qui parum furatur volens multum furari,
pecc. mor.

Qui parum furatur sine animo plus furandi,
vel maius damnum faciendi præter quod res va-
let non peccat mortaliter, licet sciat Dominum
molestè ferre nec petitum daturum Caiet. 22. q.
66. artic. 6.

Qui furatur rem paruam, vt acum à sartore
sciens aliam non habere, & inde sequi magnum
damnum, pec. mor. sic qui furatur rem paruam
sciens futuram magnā perturbationē domino,
vt seruus malum aureū à domino, p. m. hinc ali-
quando qui rem paruam auferit à diuite, pec. m.
non à paupere, vel contra qui à paupere nō à di-
uite. 4. Reputat enim Nauarrus pro notabili
quantitate quo ad effectum constituendi culpā
mortalem, dimidium lulium.

Excommunicatio lata contra furantes intel-
ligitur de materia per se sufficienti ad pec. mor.
vel secundum constitutionem illius diœcesis,
quæ determinat quantitatem furti pro excommu-
nicatione: excusat etiam à veniali indeliberatio,
vel subreptio, & defectus iudicij idonei.

Excusat etiam à veniali ignorantia probabi-
lis quod res esset aliena, & magna necessitas, &
probabilis præsumptio quod Dominus æquo
animo

animo ferat: non autem si dubitaret, quia pec-
caret mortal. etiam si Dominus æquo animo
ferat quamuis tunc non teneatur ad restitu-
tionem.

Nec excusat, si id patiatur Dominus timore,
vel pudore, excusat etiam importetia recuperan-
di suum sine scandalo. Item excusat propo-
situm restituendi quod accipit Domino proprio.
vt si quis accipiat à fure, vel ab aliquo quod ma-
le emit, vt Domino reddat. Item excusat iusta
voluntas proficiendi Domino spiritualiter, vel
temporaliter.

De restitutione, quid sit.

*Quis, quid, quantum, cui, vbi quomodo,
quo ordine, quando. n. 6.*

Restitutio est actus iustitiæ commutatiuæ,
quo redditur alteri quod suum est circa bo-
na animi, corporis, honoris, vel pecuniæ: si
rem alienam bona fide accepit, vel emit, &
apud se est tenetur eam reddere Domino, etiam
sine pretio: si non est apud se non tenetur, nisi
id, in quo fuit factus ditior, & hoc debetur illi
cui vendidit.

Qui moneram adulterinam pro bona, vel
aurichalcum pro auro accipit, & mox alij vendi-
dit bona fide, vbi rem sciuerit tenetur restituere
emptori pretium: quia est in culpa aliquo mo-
do

do: non sic qui rem bonam vendidit, quod si non est in culpa aliquo modo: idem est iudicandum de vtroque.

9 Inuitatus ad cenam vituli furto ablati si comedit mala fide tenetur ad id, quod comedit, si bona fide ad id, quod est lucratus parcendo cœnæ propriæ domus, & si nihil est lucratus ad nihil tenetur: similiter de vsu alienæ vestis.

10 Qui emit bona fide rem à non Domino, vbi hoc sciuerit potest reddere venditori, & suâ pecuniam recuperare.

Qui accipit mala fide, & retinet tenetur eandem rem restituere si potest, sin minus, quia perijt, tenetur tantum, quanto plus valuit à tempore acceptionis malæ, vel retentionis.

Ille dicitur habere bonam fidem, qui probabiliter credit rem esse suam, vel eius, qui illam ei dedit.

Quis tenetur restituere. n. 21.

Responderetur qui alienum tenet, vel aliquid vere debet lege iustitiæ specialis & sunt ista. Primò tenens rem alienam, secundò obligatus ex contractibus.

3 Obligatus ex quasi contractu, vt tutor pupillo.

4 Obligatus lege aliqua obligante cōscientiam,

tiâ, non sic pœnalia, quia non obligant ante condénationem iudicis.

5 Obligatus ex testamento, vel voluntate vltima.

6 Obligatus ex sententia iusta.

7 Obligatus ex delicto damnificante bona aliena animæ corporis, fame, fortune, siue sine consensu damnificati, siue cum consensu coactò, & cum metu, dummodo ille metus coram Deo sit causa principalis, & sit tam magnus vt cadere possit in constantem virum. Verum contra Caietanum non tenetur qui blanditijs puris aliquid discutit, vt meretrices, dummodo sit sine fraude.

8 Obligatus ex quasi delicto, vt Iudex ex ignorantia sententiam iniquam proferens: & is est cuius domo aliquid deiectum, damnificat alium, aut magister nauis de furto factò in nauis.

9 Qui contentit facienti, aliquo nouem modorum predictorum, id est, iubendo, consulendo, laudando, recipiendo, participando, tacendo, non impediendo, non manifestando, & tantum tenetur restituere illud damnum cuius fuit causa sine qua non nec excusatur, seruus videns iussa Domini, dicens si ego non fecissem, alius fecisset. Non tenetur restituere qui à fure aliquid accipit, vt taceat, si illud sit furis, dummodo non sit officialis, nec officialis, in periculo vi-

tz, vel status, qui tenetur seruare vitam, vel statum alterius particularis.

In capitulo, consistorio, vel vniuersitate, vbi res fiunt per suffragia publica maioris partis, si maior pars consentit in rem malam, & aliquis non potest suo suffragio rem malam reuocare, vel in aliquo iuuare si consentit cum maiori parte peccat, sed non tenetur ad restitutionem.

22 Obligatus est confessarius restituere, qui per ignorantiam crassam, vel affectatam absoluit, antequam precipiat consentienti restitutionem, id est, sciens quod aliter non restitueret, nisi confessarius precipiat.

Quid restituendum, num. 24.

Responderetur quod acceptum est, nisi Dominus alia re fuerit contentus, & nisi manifestetur occultus peccator, vel graue damnum sequatur. Item si res est fructifera, sunt restituendi omnes fructus deductis impensis, si vero non est fructifera, non est restituendum, quod vsu, & industriis est acquisitum: vel latro, qui lucratus est pecunia furio, nisi restitueret illud propter aliquod inter esse.

Quantum restituendum, nu. 27.

Responderetur si quantitas damni est certa, tantumdamen, si incerta, ad iudicium boni vii.

Cui

Cui restituendum, num. 28.

Responderetur Domino, & per Dominum intelligimus eum, cuius custodire res est commissa, vt creditor pignoris, depositarius, tutor, locator, commodatarius, verum conscientia potest restitui proprio Domino, dummodo fit sine scandalo & damno alterius, maxime quando prædicti sunt fures, vel versuri, aut aliqua mala qualitate affecti hoc intelligitur regulariter, nisi sit casus, in quibus non Dominis restituendum: sed alius.

29 Si Dominus est furiosus, prodigus, aut habet tutorem, vel curatorem.

Quando ignoratur Dominus adhibita diligentia.

Quando est longinquus, aut in tali loco, quomitti non possit, vel non nisi cum magno periculo & scandalo, tunc restituendum est Christo.

30 Acceptum a fure, furi, nisi cessantibus in commotis præstaret reddere Domino. Accepta per vim, & metum, vel ne malum iniustum faceret, debet restituere damnificato. Acceptum vero, vt malum faceret, si malum sequatur, non debet restitui, nisi forte pauperibus: & ex consilio, si malum non sequitur, est restituendum danti.

33 Qui iniuste aliquid accipit ab aliquo iniuste dante ita, vt turpiter sit tantum ex parte occipientis, tenetur reddere danti, ferenti, seu danti,

vt

vt qui accipit, ne fornicetur, vel officiales accipientes plus suis stipendiis: sed non tenetur reddere, nisi, qui dedit, repetat. Hic casus non intelligitur quando non tenetur in conscientia illud facere, sed ad perfectionem.

Meretrix non tenetur restituere pretium meretricij: licet peccet illud accipiendo. Idē dicendum de aliis fœminis, & viris cuiuscunq; ordinis qui ob fornicationem aliquid accipiunt, dñ modo non id recipiant notalibus fraudibus, &c. & ab his qui non possunt dare. Promissa & non data, non possunt peti, vt debita meretricio, sed ob amorem, &c. idem dicendū de occidente aliquem, precibus & promissis alterius;

Vbi restitutio facienda nu. 42.

Res bona fide possessa restituatur, vbi sita est.

43 Res ex contractu, vel quasi contractu debita restituenda in loco expressæ, vel tacite destinationis, vel vbi petitur sine damno debitoris, vel creditoris, vel coram iudice cōpetenti, vbi petitur.

Si res ob delictam vel quasi delictū debetur, restituenda est in locum vbi nullum damnum Dominus patitur, nisi aliter Domino placuerit. Restituere enim est in primo statu reponere hinc mutuatarius: eddēs in diuerso loco potest deducere

deducere cambia.

Quomodo restituendum, nu. 44.

Respon. iuxta naturam contractus delicti, vel vitime voluntatis, vel per se, vel per alium non sibi debitum retineatē: quia adhuc duraret obligatio: 45. sufficit etiā, quod cuius, debetur liberaliter, & voluntarie remittat. 46. sine realiter, & præsentialiter offeratur debitū, sicut tantum verbis.

Quis ordo seruandus in restitutione, nu. 47.

Cum omnia possunt solui sine ordine soluantur, sin minus prius res incerta in propria specie reddatur Christo, res certa in propria specie reddatur domino.

49 Venditor reddat pretium emptori quam diu res in propria specie est apud emptorē, vel seruentur statuta particularia regionū. 51. mox his qui habēt hypotecas, vel expressam obligationem, mox his qui habent priuilegium personale mox aliis sine ordine, deductis impensis funeralibus non sumptuosis, sed ex his omnibus diligentioribus in iudicio.

52 Qui mutuauit pro reficienda domo, vel nauis, &c. in solutione, ex pretio illius præfertur omnibus habentibus hypothecam super illa bona.

H Debitor

Debitor non valens omnibus satisfacere, si prius soluit minus privilegiato, p. Creditor diligentior in petendo, si accipit solutionem ante alios magis privilegiatos, p. vt Gener. retinēs bona faceri pro sibi debito, sciens eius bona debere et aliis magis privilegiatis.

53 Usurarius non factus pauperior, prius debet soluere quāz debet per contractus licitos, quam vsuras, secus si est factus pauperior.

Quando restituendum. num. 54.

Statim, vnde etiam si non peccet singulis momentis non restituendo, peccat tamen quoties ea re vitur, vel quoties commode potest eam restituere, & non restituit: nec tenetur, à seculo, vel Ecclesia egredi cum recordetur, sed stat est proponere.

55. Excusant autem à restituendo statim, ignorantia iuris, vel facti, voluntaria condonatio creditoris, impotentia, restituendi non solum extrema necessitas, sed etiam si commode non possit, sine damno suorum bonorum alioris ordinis, vt vitæ, salutis, fame rei familiaris, vel cum magno damno rerum eiusdem ordinis damnum. Creditor magnum damnum, etiam ob mortem, non patitur, nec dicitur magnum damnum si res alienæ restituendæ sint multæ, & magnæ, vel quia cessat lacrum ex eorum visu. Item in ex

extrema necessitate, non tenetur restituere, quia omnia tunc sunt communia, id est communificanda, sed, vbi venit ad pinguiorem fortunam tenetur restituere. quæ accepit contra aliquos.

63 Quando ex restitutione, tunc facta sequetur damnum vel corporis, vel anime eius, cui restituitur, vt si furioso datur ens nisi ex retentione maius damnum sibi sequatur.

65 Qui alienum iniuste retinet, & scit illud debere, si expectat, condemnari per sententiam, peccat mortaliter, Confessarius non potest concedere dilationem, quando scit eum posse restituere, nulla existente causa excusante, & qui potest totum simul, & non vult, sed per partes in singulos annos vel menses, non est absoluentus, est enim in peccato mortali, & hoc non solum procedit in debitis ex delicto & furto, sed etiam in aliis mutuo, vel alio iusto modo contractis.

Potest quis per tertium restituere, præsertim ne se manifestet, & habens dominium rei restituendæ, si tertius non restituit non soluitur ab obligatione restituendi.

68 Decedentes è vita cum possint, & non restituant, sed legant in testamento, non secus decedunt.

De impediēte bonum alienum. n. 69.

Qui impedit bonum alicuius habentis ius perfectum, vel imperfectum tenetur ad restitutionem, dummodo impediatur per modos iustitiae contrarios, non vero qui impedit iuste, sed malo animo.

70 Qui blanditijs siue dolo, & mendacio, facit testamentum transferri in alium, non tenetur ad restitutionem, nec qui impedit, ne collator aut elector eligat, vel cōferat beneficium in illū.

73 Qui ob odium facit, vt herus dimittat famulum, qui non potest ab alio tantum, stipendium habere, quantum habebat à dimittente, non tenetur ad restitutionem: dummodo non fiat contra contractum.

Quae causae excusent à peccato non restituentem. n. 75.

EXcusat necessitas libera, condonatio Domini, vt supra dixi, licet non exponat praesentialiter pecuniam,

79 Excusatur debitor à peccato dilationis, si creditor sciens sibi deberi debitum absque alio metu non petit, secus si nescit, vel non petit ob metum etiam reuerentialem,

80 Qui

80 Qui aliquid debet in genere non excusatur à restitutione, vel solutione, si species, quae designauerat ad restituendum, perijt, sed debitor in specie. i. huius bouis, vel equi, vestis, &c. excusatur si sine culpa, & fraude, & ante mortem perijt. Immo in conscientia si post mortem si sciret, quod ita erat peritura apud creditorem, ac apud eum, secus si constaret quod antequam perisset Dominus vendidisset, vel eo usus fuisset.

81 Non excusatur à restitutione alicuius rei procurasse alicui, vel dedisse beneficium Ecclesiasticum; nisi creditor post beneficium habitum causa gratitudinis libere debitum remittat. Idē dico de officiis quae sine Symonia, vel peccato vendi non possunt; non sic de alijs officijs, quae vendi possunt.

82 Excusatur probabilis ignorantia facti; vel iuris obscuri; praesertim si peritus & timoratus dicat non teneri; secus si cōsultat loquentem ei placentia, vel multos quaerat; donec inueniat vnum, qui hoc dicat. Quod si dubitat de facto, vel de iure; reddat illud venditori; & commutatori; vt suum recuperet.

85 Excusatur vsu captio; & praescriptio canonica non civilis. i. debet incipere bona fide donec tēpus perficiatur.

86 Cessio excusatur in foro exteriori, quia in interiori excusatur ratione necessitatis.

H 3

87 qui

87 Qui restitueret cum periculo vitæ esset laudandus, licet nemo teneatur restituere cum amissione rerum altioris ordinis.

Nemo tenetur restituere cum periculo famæ consequentis virtutem moralem, vel theologiceam, non famæ partæ in alijs rebus præclatis, vt ingenio, diuitijs.

De restitutione bonorum inter-

torum. nu. 93.

Bona in carceribus potest debitor per se post inquisitionem pauperibus dare, nec potest Episcopus regulariter se intrinsece, & exponuntur, canones synodales, potest etiam sibi pauperi, vel totum, vel partem applicare, iudicio confessorij. Pro pauperibus intelliguntur Ecclesie, hospitalia, & multa alia. Et de compositionibus per Pontificem discretis dicendum est, quod valent, sed dum non est facta compositio quaeritur, si non restituat statim cum possit est in peccato mortali.

De fructibus beneficiorum male im-

penfis. nu. 94.

Beneficij impendentes fructus beneficiorum in prauos, vanos, vel profanos usus, & ab eis accipientes peccant, & tenentur ad restitutionem.

Item retinentes superflua sine iusta causa, peccant saltem venialiter. Verum ne sis facilis ad iudicandum quia multa eum excusant; vide in Manuali multa.

Qui peccant mortaliter contra hoc præ-

ceptum. n. 95.

Qui rem alienam notabilem furatur, vel furtiue alienam: qui rem suam, sed putans aliquod ius alijs habere, vt equum locatum, vel accommodatum. Qui vt aliquid accipit, & debet confiteri, vt rapinam, & satisfacere de iniuria illata v. g. contra honorem vim inferendo.

Qui rem sacram ex loco sacro, vel non sacro, vel non sacram ex loco sacro, est sacrilegium: & si cum furto adiuerit, frangere fores, fenestras, postes, tectum, aut parietem est excommunicatus: quis autem sit locus sacer quo ad hoc, vide ibi.

96 Qui accipit, vt faciat quod debet, vel non faciat quod debet, vt dixi supra. n. 37. & 33. Item seruus dicens Domino se plus emisisse.

Distributor communitatis non eque distribuens, nisi ignorantia excuset, & tenetur restituere damnificato. Item conferens beneficium, vel officium indigno, supra. n. 72.

97 Qui impediuit aliquem à consecutione boni in quo habet ius in re, vel ad rem, peccat, & tenetur ad restitutionem. Item si malo animo, sine fraude impediuit non habentem ius quamuis nō teneatur ad restitutionem, vt supra dixi. n. 1. peccat. Item qui est causa, vt quis non iuste puniatur, vel suum non consequatur. p. m. & tenetur ad restitutionem.

98 Quia accipit naufragata, cum excommunicatione, tenetur restituere, quia non derelicta, nisi accepisset cum periculo probabili mortis, vt infra. n. 170. Item ex incensa domo, quia non habetur pro derelicta.

100 Qui de in iustria in domum, segetem, ignē mittit, p. si in locum sacrum, est excommunicatus, vt infra. c. 17. nu. 94. nemo tenetur seipsum prodere vi excommunicationis.

101 Qui iniuste soluit, vel solui facit incarcerationum ob debita, & tenetur ad restitutionem, nisi incarcerationatus nullo modo posset soluere. 102. Nō autem peccat si erat ob crimen, modo vim non inferat ministris iustitiæ: nec tenetur aliquid restituere custodi carceris, pro damno secuto.

103 Qui captiuus fugit, aut captiuū iniusto bello captiuū facit fugere, tenetur ad restitutionē.

105 Qui accipit ab alio, qui dare non potest, vt ab Abbate, religioso, moniali, filiofamilias, vxore,

116

præter parafernalia, sine expreso vel tacito cōsensu superioris, vel viri, vel quādo vir ad id teneretur: sunt tamē octo casus, in quibus vxor potest. Vide Syluest. verb. elemosyna. q. 5. Itē qui accipit à furioso & pupillo sine licentia tutoris, vel à prodigo habente curatorem, vel à non domino.

107 Simulans se sanctum deuotum, pauperem, infirmum, vel religiosum, cum non sit, vt elemosynam accipiat, dummodo simulatio sit causa finalis, & non tantum impulsua, & tunc tenetur ad restitutionem, non danti, sed Deo, & pauperibus.

108 Qui non statim soluit mercenario, vel nō in re, in qua conuenerunt, sed in alia cōtra eius voluntatem; quod si vendens illud nōn potest habere suum, tenetur reficere, sed non tenetur soluere pro tempore, quo seruus agrotauit. Item si illum qui suam operam locare consueuit, assumit nullo pretio statuto tenetur tanti quanti alium conduxisset, vel ad iudicium boni viri.

Item qui soluere vult pretium conuentum, sed illud est longe minus iusto.

109 Item magistri artium mechanicarum sumentes Tyrones, vt eos doceant artes, & nullā aut exiguam dent mercedem si eos occupent in aliis rebus contra eorum voluntatem, ita vt

non

non possint addiscere p. & tenentur ad restitutionem: excusantur tamen mobiles, qui sumunt pueros precibus parentum & instituunt eos elegantiam morum, & mox sine vlla alia mercede dimittunt.

110 Qui seruos accipiunt cum obligatione ad certa officia, & non dant pecuniam sufficientem pro suo labore, tenentur satisfacere.

111 Qui clam accipit quod sibi deberi putat, pro delicto commisso. p. damno non potest iuste petere, sed potest datum retinere.

Qui suum occulte accipit cum commode id recuperare potest, vel exponit se periculo mortis, vel membri, vel contra conscientiam, putans id esse peccatum, vel cum notabili scandalo, vel damno illius, aliter vero potest, modo restituat si quod damnum alteri sit sequutum: & ut caueat ne iterum debitum soluatur.

Item vxor potest accipere de bonis viri nolentis restituere, & pro eo restituere, cum cautela.

Item qui dubitat an sit suum, & accipit peccat, & tenetur ad restitutionem.

Qui legata pia tempore & modo debitis non solunt, nec sunt absoluendi nisi soluant, si possunt sine magno suo detrimento: quæ legata valent etiam facta coram duobus testibus tantum.

118 Qui extra extremam necessitatem aliquid acci-

accipit ad edendum, vel vestiendum pro se, vel pro alio peccat: & tenetur restituere, vt supra num. 62.

120 Qui occidit, vel grauitur percutit aliquod animal domesticum in suo predio damnum inferens, cum non sit sui iuris hoc facere, sed tantum expellere, vel includere, donec damnum restitueretur.

Iniuste prohibens venationem, vel piscationem, & tenetur ad restitutionem emolumentum quod inde sequi poterat: sed quando iniuste prohibeat, vide ibi.

122 Custodes iurati, aut fide astricti, permittentes venari, aut piscari, aut ligna cadere in locis iuste prohibitis: nisi sit necessitas, aut consanguinei, aut amici chari sui Domini: tamen non excusant eos tales esse, quod si peterent facultatem obtinerent, sed nolunt petere.

Si aliquis ciuium venatur in aliquo tempore prohibitionis non tenetur restituere, nisi post iudicis sententiam.

124 Qui prohibet subditis ne feras occidant in suis præliis etiam cum damno notabili.

125 Venatores quorum canes damna afferunt animalibus domesticis, & equi canis &c. tenentur ad restitutionem.

Magnates prohibentes ne fere non incluse & damificantes occidantur: etiam animum habeant

114 De particip. in damno dato.

beant restituendi, pec. mor. sicut qui furatur cum animo restituendi.

Tenentes columbaria iniuste ubi lex, & cōsuetudo illi prohibet. Item si cum damno notabili alterius, tenentur ad restitutionem. Item qui in columbario suo certa semina spargit ut aliorum columbas attrahat & retineat, peccat, & tenetur.

Qui sibi accipit, vel includit animalia aliena domestica fugitiva, nisi ex cōsuetudine desinūt redire per aliquot dies.

128 Quando licet recipere examen apum, vide ibi.

De participatione in damno dato. n. 130.

Peccat qui cum multis coadunatis sub vno duce, vadit ad damnificandum & tenetur ad restituendum, id cuius est causa, vel saltem quod ad se peruenit, si non fuit causa vltioris damni. Item procurantes ut quis, v.g. Iudex tollat cuiquam quod suum est; nec quod debet restituatur, nec debitor cogatur, peccat, & tenetur restituere.

132 Qui scienter, vel ignorantia crassa male consulit. Item laudans ingenium alicuius, vel vituperans ignauiam, utis aliquem damnificet, p.m. & tenetur ad restitutionem.

131 An.

Cap. XVII.

125

133 Audiens, & gratum habens aliquem suo nomine alicui nocuisse. p. non tamen tenetur ad restitutionem.

134. Testis legitime interrogatus à iudice, sciens furum si taceat peccat, & tenetur ad restitutionem, nisi id faciat metu sui status, vel bonorum.

135 Post excommunicationem promulgatam, sciens furem non tamen debet denunciare eum ante correctionem fraternam: & si id probare non potest non tenetur manifestare: etiam si ita non satisfaceret: secus si probare potest; post admonitionem tenetur denunciare: aliter peccat, & tenetur restituere, nisi iustus merus excuset.

Idem dico de vxore abscondente aliqua pro dote satisfacienda, & de id sciens, non enim tenetur. Dixi denunciare, non testificari, quia casus variaretur.

Custos ciuitatis vel agri non obstans saltē clamando, damno notabili, quod fieri videt, p.m. & tenetur ad restitutionem: sed qui ex officio non tenetur, licet ex malitia taceat, p. sed non tenetur ad restitutionem. Immo si non ex malitia, sed ex negligentia, vel modestia se non ingerendi negotijs aliorum taceat non peccat mortaliter.

Iudex non faciens restituere damnum cum possit

possit: & tenetur ad restitutionem.

137 Administratores alienorum bonorum, si in utilitatem Domini, alicui damnus inferunt, p. & tenentur ad restitutionem: possunt tamen ex bonis Domini occulte accipere tantundem quo satisfaciunt, obseruatis his quę supra, nu. 13. posita sunt.

138 Qui occulte aliquid accipit ab eo, cui displicet acceptio occulta non publica, p. v. sicut serui & filii vt vascantur: non autem vendant, & dent ceteris, potest esse furtum sine peccato mort. sed cum obligatione ad restitutionem sub p. m. i. de minimis animo interrupto continuatis. 139. Fur tenetur ad impensas, quibus Dominus sua quęsiuit, ad iudicium boni viri.

140 Impediens euntem ad impediendum dānum, quod tertius quarto inferre volebat, p. & tenetur ad restitutionem. Item qui mitteret famulos ensisibus districtis ad terrefaciendū vel ad nocendum si damnum sequatur ob defectum diligentię p. & tenetur ad restitutionem.

De peccatis Patrum circa bona filiorum. nu. 141.

Peccat pater accipiens aliquid notabile ex bonis castrensis, vel quasi castrensibus, vel ex eorum fructibus, & tenetur restituere, tamē ali-

aliquando debetur peculium filio.

Accipiendo aliquid notabile, quoad proprietatem de bonis aduentitiis. Item si administrando notabiliter lædat, & tenetur ad restitutionem.

Inducendo per fraudem, vel metum reuerentialem, filiam, vt renuntiet, vel contenta sit minore dote legitima p. & tenetur ad restitutionem. Ceterum declarationem aliorum terminorum, & quando datio valeat, vide supra, n. 142.

De peccatis mariti, circa bona vxoris. nu. 153.

Maritus aliquid sumens de bonis parafernalis, i. de bonis quę habet præter dotem, pecc. & tenetur ad restitutionem, infra, num. 155.

Vxor aliquid sumens notabile de bonis mariti contra eius voluntatem: & tenetur ad restitutionem. Item non potest dare elemosinam ex bonis mariti, nisi existenti in extrema necessitate: & vbi cōsuetudo regionis id afferret, nisi ex prese constaret de contraria voluntate viri, vel si faceret ad evitandum damnum temporale, vel spirituale mariti. 154. Si maritus sit amens: si ex datis à matro parcius impendit, de parafernalis. 155. Si quid lucratur post datam sufficientem dotem, modo lucrum non sit commune

ro, &c. Et si maritus est prodigus, potest clam accipere pro necessitate domus, saltem futura. Item mortuo marito, potest totam dotem reperere, licet maritus superflua in eam consumplerit.

De peccatis filiorum circa bona parentum. nu. 156.

Filius aliquid notabile sumens à patre, etiam de bonis aduētitijs, & profectijs, etiam ad eleemosynam, & tenetur restituere patri, vel hæredibus, & si cum voluntate patris, plus accipit, quam pater potest donare, tenetur ad restitutionem.

159 Filius si non vult conferre bona quæ patret viuens ipsi emit, sed non dedit, vt arma, libros, &c. non tamen debet, computari cibus, vel vestitus. 156. Item filius, qui lucratus est cū bonis patris, & lucrum non diuidit mortuo patre, aut aliquid ei datum contemplatione patris, & non diuidit cum hæredibus pec. ad restitutionem: sunt alij casus similes.

Gener volens computare in hæreditate vxoris vestes, & ornamenta data à patre viuente.

De peccatis falsariorum, &c. 167.

Qui nummos in substantia, pondere, vel forma falsificauit, aut falsis, sciens vicius est: & tenetur ad restitutionem si quid est damni, falso,

passe, damnum si scitur: alioqui pauperibus: nec excusat, quod cum errore ab alio accepit pecuniam p. ad restitutionem.

Qui forficibus circum cidit, vel aquis acribus attenuat nummos non publica auctoritate, p. ad restitutionem.

168 Qui falsat scripturam, aut ea vitur, aut falsare facit, & tenetur ad damnum, quod inde sequitur: & si apostolicas, est excommunicatus.

169 Qui falsat subscriptionem, vel inscriptionem, aut sigillum tenetur ad restitutionem damni, si quod sequitur.

Qui vitur falsis, vel veris reliquijs causa turpis questus, id est, cū pacto & sine principali aliquid accipiendi, vel causa ebrietatum, vel commestationum mortalium: sic qui vitur miraculis, aut reliquijs nouis ab Episcopo non approbatis.

De peccatis circa inuenta. n. 170.

Qui inuenit rem notabilem alienam, & retinet: vel statim non reddit, vel non fecit, quæ oportuit, vt nosceret. Quæ vero non sint aliorum & quæ quasi derelicta habentur à Dominis. vide ibi: & potest sibi pauperi applicare, sed quomodo vide.

171 Qui inuenit thesaurum casu in loco alieno debet dare dimidium Domino: si data opere

I sed

sed sine facultate debet totum dare Domino; si cum facultate totum ipse inuentor potest accipere, ac si in proprio loco inueniret.

Qui inuenit in domo, vel agro locato, vel per emphyteosim debet diuidere cum Domino: & contra si Dominus inuenit, debet diuidere cum habente iusufructu: sic vir si in agro per dotem habito cum coniuge: sic qui inuenit in loco publico, vel sacro, hoc intelligitur secundum ius commune: quia possunt esse alie leges seruandae. Sciens esse thesaurum in loco & emens locum non tenetur dare aliquid venditori. Nominis thesauri non intelliguntur nummi: recentior absconditi meru belli, vel ut et nesciuntur tutius: lebent enim restitui heredibus.

Qui diuinationibus, & modis illicitis inuenit thesaurum etiam in suo loco, est huiusmodi post condemnationem, quia est poena:

176 Qui trahens inuenit in flumine, & accipit nisi pro derelicta habeatur, & quomodo.

Auis vel fera deprehensa, in laqueo etiam alieno est inuenientis: nisi consuetudo sit in contrarium.

De peccatis circa contractus & circa

Depositum NUM 179.

Nemo

Nemo tenetur de damno depositi casu fortuito, nisi culpa precedat vel mora, vel partum.

Quidam facultatem, ut deposito utatur, sperans lucrum, peccat, quia est ut accommodatum.

Qui non vult reddere depositum, vel soluere pro deposito amisso, dolo, vel lata culpa non leui, & multa alia, ut qui vitur contra voluntatem deponentis.

De peccatis circa commodatum,

NUM. 182.

Repetens accommodatum ante tempus, peccat: & si cum damno tertij, tenetur ad restitutionem.

183 Commodatarius non reddens tempore, & si deterioretur sua culpa, vel quia forte reddere distulit, vel quia alteri accommodauit, si in alios usus (vide multa) tenetur ad restitutionem, dummodo non eodem modo fuisset peritura in manu Domini.

184 Quando res accommodata mittitur per amicum fidelem habitum & sine dolo perit, perit accommodanti: quod si transfertur dominium, ut in mutuo, perit ei cuius est dominium.

Qui non vult reddere, nisi solutis impensis,

12

quas

quas ipse iure tenebatur facere: potest tamen illud retinere pro recompensatione alicuius debiti.

De peccatis circa locata & condu-

ta. num. 187.

Qui non soluit pensionem de re perdita, saltem pro rata temporis.

Item qui cogit solvere conductorem coactum ob pestem, vel aliam causam relinquere ante tempus rem iam locatam. Item qui non vult deducere per se agricolae debitum propter sterilitatem fortuitam non recompensante fertilitate praecedenti, vel subsequenti: vbi multa sunt videnda, & sunt 6. conditiones ad hoc.

195 Qui locat domum, vel aliquid alicui, putans ea ab usurum ad pecc. mor. p. m. dat. n. auxilium, & difficile saluatur à pec. m. Qui locat domos meretricibus: permissio enim peccati cum participatione lucri, nulli est licita.

196 Qui sciens, & tacens rem vitiosam locat, tenetur restituere, si sequatur damnum: & nesciens vendens, tenetur etiam.

198 Qui conducit & non vitur re locata, & non vult solvere, peccat, nisi Dominus eam alicui locauerit. Conducens debet solvere in tempore secundum pactum, vel mores Regionis, vel regulariter in fine anni.

De

De peccatis circa tributa publica

num. 200.

Qui non soluit iustas gabellas. Item qui imponit iniustas saltem secundum aliquam partem, & est excommunicatus, qui iniustas exigit, vel dubitat esse iustas, nisi ex obedientia, & conscientiam deponat. Item qui à clericis, nisi negotientur.

Mercator qui falsum iurat, vel remissum suae conscientiae, pauciores merces manifestat, tenetur ad restitutionem.

De peccatis circa pignora

num. 203.

Creditor si inscio Domino vitur pignore est furum, si sciente, & volente est usura, nisi sit usus, qui gratis inter amicos conceditur, vt de libro. Item si sua culpa graui, vel dolo pignus periret, & non vult solvere, peccat. Item paciscens si ad certum tempus non redimat pignus, cedat creditori, nisi fiat in poenam Domini, ita vt pro vendito iusto pretio habeatur. Item si transacto tempore pignus vendat antequam Dominum admonsat, nisi sit pactum in contrarium.

Creditor potest pignus retinere donec de bit.

14. 101.

134 Peccata *Vsura, circa mutua.*

Cor omnia soluat, vsque ad minimum quadrante-
tem: potest etiam post tempus alteri pignora-
re, fructus debet solvere, & impense debent re-
stitui.

De peccato vsurae circa mutua,
nume. 206.

VSura est lucrum proueniens ex contractu
mutui, & quia mutuam sub contractu non
mutui cum ob anticipationem, vel expectatam
solutionem plus iusto pretio sumitur: ideo vsu-
ra duplex, aperta, & palliata. Mutuum ab acco-
modato differt in hoc quia in accommodato non
transfertur dominium, sicut in mutuo licet gra-
tis utriusque fieri debeat, ad vsuram, requiritur,
ut sit vi mutui, & principaliter rei, suapte natu-
ra pecunia aestimabilis.

Potest quis in mutuo etiam principaliter spe-
rare lucrum amicitiae, & gratitudinis, & ex ami-
citia, & gratitudinis sperare etiam principaliter
lucrum pecunie.

Qui mutuat principaliter ob lucrum, & po-
stea eum poeniteat, mutat intentionem lucri in
minus principaliter, non est vsurarius: nec sunt
vsurarii, qui spe mutuant, si id minus principaliter
faciant, etiam si sine spe lucri non mutua-
rent.

Mu-

Cap. XVII.

135

Mutuans ex charitate, & deinde accipiens si-
bi aliquid datum ob timorem peccati, potest ta-
men suum recuperare per mutuam, quod aliter
recuperare non poterat, & aliquid accipere ob
laborem in mutuo.

Potest accipere plus ratione lucri cessantis,
& damni emergentis, quod per Nauarrum sem-
per valet, non per Sotum. Lucrum cessans de-
bet suam quando pecunia parata Domino plus
valet, quam altera alteri.

212 Quod si x̄ que valeat non potest aliquid
recipere, licet accipienti plus valeat: conditio-
nes lucri cessantis, vide ibi.

213 Montes pietatis sunt liciti, & quando ge-
ner potest recipere fructus pignoris vs̄ que ad
solutionem dotis non computando in dorem.

*Qui peccant peccatum vsurae circa
mutua nume. 214.*

Peccat mortē iter, qui mutuam principaliter ob
lucrum speratam. Item qui potens non solu-
it tempore suo. Itē sciens non posse adim-
plere, mutuam appōita pōna, nisi ad diem satisf-
faciat. Item si soluta parte debiti, totam pōnam
exigit. 216. Item creditor vs̄ fructu pignoris,
& nolens illum computare in sortem deductis
xp̄ensis. Hęc non fieri possunt, etiam ap-
posito

14

posito

posito pacto. Quid autem de feudis dicendum vide ibi.

219 Qui mutuatur triticum, &c. & ita ut sibi redatur eo tempore, quo verisimile est autum iri: & teneatur ad restitutionem, si tamen illud non erat seruaturus. Qui mutuatur mutabile cum pacto, vel intentione principali, ut molat suo molendino, emat ex sua bottega, laborat in suo praedio, &c. & teneatur ad restitutionem, etiam si mutuatarius nil damni habuerit hinc, & mutuator nil utilitatis propter obligationem.

222 Mutuans cum pacto, ut sibi vendat linum, vel lanam, &c. etiam iusto pretio. Si mutuatur pacto, quod si mutuatarius intra certum tempus moriatur sit liber: sin minus, duplum reddat: secus si gratis daret, & tandē debet à mutuo abesse omnis obligatio.

224 Item demutuante pro habendo officio, sed si uetus officij non debet restitui.

Item qui mutuatur triticum vetus ut alterum tantum restituat recens sciens illud futurum melius dare triticum ad renouandum fieri potest.

225 Qui non vult recipere quod sibi debetur nisi usque ad tempus quo pretium crescit, vel non in loco ubi debetur. 226. Qui mutuatur argentum, ut recipiat aurum nisi sit venditio.

227 Qui triticum vinum vel oleum, alicuius praedij, ante messem vel vindemiam: emit ob-

anti.

anticipatam solutionem minoris; quam, collecta sunt valitura p. ad restitutionem; secus si minoris, sed æquo pretio, ob periculum si emit cum pacto ut eligat triticum, huius; vel illius agri ut liberit debet plus soluere pro illa optione ad iudicium boni viri. 228. idē dicēdū de eo qui vendit vel emit pluri, vel minoris, iusto pretio ob dilatatam solutionem, de quo sup. n. 26. & iustum pretium non stat in indivisibi, sed est triplex, de quo sup. c. 13. n. 17.

229 Qui pecora vel praedia emit ab eo, quē putat non habere, & statim eidem locat cum pensione: & teneatur ad restitutionem pensionis.

231 Debita post longum tempus soluenda posunt iuste emi minoris.

233 Qui emit censum perpetuum, vel temporalem, redimibilem, vel irredimibilem, sine requisitis conditionibus pro quibus est extrahendus Pij, V. vide ibi in Nauar. §

237 Qui mutuatur, ut detur aliquid alicui tertio, vel pauperibus, vel ut remittatur damnum iniurię illatę non autem, ut remittatur iniuria.

239 Vendens triticum quod non erat seruaturus pro maiori pretio, quo valiturum est in alio mense, & teneatur ad restitutionem: si vero erat seruaturus, debet accipere mediocre pretiū, de-

ductis

ductis expensis, & non lunumum.

Vendens iusto precio egenti, cum intentione principali, vt ille vendat minus iusto precio: secus si simpliciter, & reuendat in summo precio. Est vsurarius, qui cum pretium mercaturæ aduentu aliorum decreuerit, & ipse ne perdat, dilata solutione plus vendit.

Deponens pecuniam ad mercatorem, vel numularium cum intentione principali lucri mensurui, vel annualis, secus si quid datur gratuitum: nec est considerabile periculum in mercatore.

Qui rem vasentem. 15. ob dilationem dat pro 20. & tenetur ad 7. etiam si postea res valeat 20. 246 Mercatores qui dant egentibus pecuniã, vt accipiãt. 10. pro 100. etiam si Rex scribat esse gratuita mutuacione. Item officiales qui ob anticipatam solutionem aliquid accipiunt. Item qui iurat solvere vsuras, & non soluit nisi fuerit à iudice absolutus.

De usura in pactis de Retrouendendo,
nume. 247.

Qui emit cum pacto retrouendendi animo magis mutuandi quam emendi, pec. mor. & tenetur ad restitutionem. Item si minus iusto precio.

factum

Pactum retrouendendi est licitum: & potest seu quis retinere: & potest vendenti locari dum modo ille sit sine fraude, de quo vide ibi.

De usura in societate, nu. 251.

VT societas sit licita tria requiruntur, primo, vt negotiatio sit licita, secundo pecunia subiacet periculo dantis, non sic in mutuo consortio; tertio vt in omnibus iudicio boni viri feruerit æqualitas, & lucrum pro rata diuidatur.

253 Potest pecunia assecurari soluto pretio à socio: & etiam potest assecurari lucrum incertum.

258 Dant pecuniam in societatem ei, quem scit non esse negotiatum in certum lucrum, vt militi, vel clerico, licet faciat tres contractus. i. societatis, assecurationis, & redemptiois, p. quia est mutuum pallatum.

259 Qui veredat pecuniam in societatem, & facit scripturam de mutuo, vel accommodato peccat: & debet rescindere scripturam si vult recipere lucrum.

260 Omnis societas circa animalia, in qua ponuntur pacta cum dano notabili facii, est illicita, sicut illa in qua partes commoditatum, nõ respondent ex æquo partibus collatis in societatem

rarem. Item si animal moritur furtiuo, vel sine culpa agricolæ, Domino moritur de quo supra, nu. 119.

De Vsuræ participantibus. Et eam non restituentibus. n. 262.

Inducens ad vsuram, p. m. nisi in extrema necessitate, sit, non autem si aparato accipiat, vel non volente mutare.

263 Qui accipit ad vsuras ob res vanas grauando se ære alieno damnificans familiam, p.

264 Quid autē dicendū de mutuāte vsurariis ad malos fines vide ibi 265. Itē suadēs, vt mutuet ad vsuram, & vt contrahat cōtractus vsurarios tenetur in solidum, emens pignus amissum ob non solutionem vsuræ: &c. emēs, rem alienam.

Bona vsuraria non sunt obligata pro vsuris, extortis & dominium rei lucrifactæ per vsuras transit in vsurarium & dominium rei venditæ ab vsurario transit in emptorem: pōt tamen debitor recuperare rem: quā dedit, si sit penes vsurarium, vel penes alium titulo gratuito: saltem cum desunt vsurario bona ad soluendum.

266 Gratis quid accipiens ab vsurario non habente vnde satisfaciat, tenetur restituere.

Institutor, gestor tutor, famulus, seruus sciētes

entes dāntes pecuniam ad vsuram, vel vsuram colligentes, & tenentur. Internuntij ex Parte vsurarij.

Vxor vsurarij non habentis nisi quantum restituat si viuat ex vsuris mariti ad luxus, ad quē dominum non transit cum aliunde possit honeste viuere. 271. Item quando gener accipit dotem a socero vsurario, sciens aut debens id scire cuius bona non sunt satis ad restituendum.

272 Socer mutuans generos tantum quantum debet pro dote, & gener dat prædium fructiferum quod pro dote tenet.

Iudex adiudicās vsuram vsurario; vel nō cogens eum restituere.

275 Procurator, & aduocatus adiuuātes, vel obuiantes, petenti restitutionem.

Notarius etiam faciens instrumentum vsurarium simulatum: non autem si clarum, &c. Testes, &c. tenentur ad restitutionem.

278 Vsurarius non redens quod vltra sortem accepit, & fructus pignoris, nec refert quod ille ex pecunia multum sit lucratus.

279 Heredes, & qui gratis ab vsurario aliquid, habuerunt. Confessarius audiens confessionem vsurarij vel ei ministrans aliquod sacramentum sine cautione, &c.

282 Dās pecuniam nautis ad aliquod opus, ita vt saluo semper capitali, partem lucri habeat si-
cut

De usura circa cambia n. 283.

Mutuans cum pacto assecurandi est usura.
Assecuratio tamen simpliciter est licita. Itē
excepto mutuo & accommodato potest capi
pretium pro pecuniarum usu, sed ad equalitatē.
Cambians, immo mutuans ex officio potest
accipere stipēdium ab vniuersitate, vel aliquod
paruū lucrum, à mutuatarijs pro labore, vt in
monte pietatis.

Licet cambium per minutum; vt quadrantes
pro iulijs, & accipere lucrum pro labore.

Sic cambium per literas cum lucro dummo-
do sit cambium de loco ad locum, non tempo-
re ad tempus, & à persona nō habente pecuniā;
vel animum cambiandi; & consequenter pecu-
niam: sic cambia sunt usuraria.

Licet emere, vel vendere pecuniam, quæ ali-
bi plus valeat contra Setum.

In cambijs potest aliquid accipi ratione ne iuci
cessantis, vel damni emergentis, si tunc mora
cessat, & per Pium V. non potest in principio
cambij præfigi certum in cre esse.

Tenarij possunt aliquid accipere ob pecu-
niam seruatarum: aliqui nihil accipiunt, al. qui dāt
101 pro centum deponenti, & est usura.

Et

Est licitum commutare pecuniam presentē
pro absente cum lucro.

Vna moneta potest plus alia valere ob octo
causis: vide ibi num. 294.

Nec contra prædicta obstat pretium statu-
tum à rep. nummis.

Qui dant. 100. ducatos in India non possunt
accipere. 100. in Hispania.

Campfor emens absentem pecuniam notabi-
liter minoris, quam ibi valeat communi existi-
matione, etiā detracto, quo minoris valeat pro-
pter absentiam, tenetur ad restitutionem, sicut
& qui emit quamcunque rem.

Emens à non habente rem, vel nūmos, saltē
virtualiter, & tenetur restituere, debet enim ser-
uari extrauagans Pij V. de qua vide ibi cum
optima applicatione.

De octauo præcepto. Cap. 18 Non falsum
testimonium dices n. 1.

PRobibetur principaliter falsa testificatio iu-
dicialis, vel celatio veri, & secundario omnis
inordinata significatio verborū, signorū, factō
rū, mētendo, inhonorādo, susurādo, deridēdo,
maledicēdo, detrahendo, & omnis significatio
huiusmodi saltem est p. v. quia est inordinata.

Testificans aliquid esse verum nesciens esse
tale

tale, sed credēs cupiam illud affirmanti fidei digno, pecc. mor. sed non tenetur restituere id, ob quod condemnatus soluit.

2 Mendacium notabiliter perniciosum, vel iuratum, est m. alioquin siue in iudicio, siue extra, est veniale.

4 Mentiri in materia fidei, sacrae scripturae, vel morum, est mor. i. si fiat cum periculo, & animo nocendi: & sic cōcionator lapsu linguæ falso citans scripturas, vel Doctores non p. m. sed scienter recitans falsa miracula, vel vitas Sanctorum, p. m.

6 Qui non adimplet promissionem obligantem, id est, veram, deliberatam, voluntariam, nudam, rei licitae possibilis, notabilis, quam diuersus status non eneruauit, p. m. explicationem horum, vide ibi.

8 Qui factis simulat aliquid cum damno notabili alterius, vt hypocrita, p. m.

Peccat saltem venialiter, qui simulat se bonū cum non sit, etiam ad edificationem proximi.

9 Qui leui iudicio aliquem iudicat firmiter de p. m. peccat mortaliter

10 Lædens alterius honorem, vel dans causam lædendi per contumeliam, conuitium, vel improprium.

11 Lædens notabiliter per susurratiōem aliquorū amicitia, pecc. m. & tenetur ad dāna sequuta.

Nota

Nota ex Soto, licet minuere aliquorum amicitiam, vt ipse contrahat cum altero illorum, amicitiam.

14 Qui iniicit notabilem erubescētiā, vel animi perturbatiōem per derisionem, pecc. mor. Derisio autem est inordinata pœna, vel culpa, vel defectus naturalis significatio, & in hoc peccatum saepe incidunt aulici.

De detractiōe seu marmuratione.

Detractiō est significatio alicuius mali cuiuspiam hominis non canonizati inordinata expressa vel tacita, qua læditur, vel periclitatur eius fama vel gloria. Fama est existimatio bona de aliquo qua putatur bonus vel habilis in aliquem bonum vsum.

Lædens bonam famam, vel gloriam notabiliter per detractiōem, p. m.

Imponens, p. m. falsum, vel verum putatum falsum, pecc. mor.

Imponens venialia, falsa, vel defectus naturales falsos ita tamen, vt damnum notabile inferat famam, p. m.

26 Qui detegit peccatum m. verū secretum alicuius, p. m. nisi aliqua circumstantia excuset. Nam non est peccatum m. detegere notoria fa-

Ei, vel iuris, vel famosa sine intentione nocendi, etiam si illi, quibus deteguntur ea ignorent.

Idem dicendum de detractione eorum que cito diuulganda sunt. Scipsum vero potest diffamare, etiam falso dummodo non sit notabile nocumentum animæ, vel corporis, vel aliorum.

30 Dixit inordinata; quia licet accusare etiam ob priuam utilitatem sine odio & extra accusationem detegere delicta, reipublicæ, vel superiorum, vt prouideatur, vel aliquis adiuuetur, non peccat omnia correctione quando non speratur fructus.

33 Non peccat m. detegens peccatū illius qui se iactat de eo. Vel detegit ei personæ, que non oberit, esset enim ac si non detegisset, vt parentibus: non enim sunt publicaturi.

34 Qui inuenit peccata penitentis scripta, & legit, vel diuulgat si sint notabiliter lædentia famam, pecc. mor.

35 Qui libellum famosum continentem peccata falsa alterius, vel vera, occulta componit, & proijcit in publicum, vt lædatur, & qui inuentū diuulgat, pecc. mor.

36 Qui peccata aliorum audita aliter refert, id est, arguendo, vel magis certificando notabiliter.

37 Qui audit detrahentem mor assentiendo, vel non resistendo cum debet, vel delectando, pecc.

pecc. mor.

Qui interrogatus de fama, & vita alicuius cū teneatur loqui tacet virtutem illius, cum damno notabili.

38 Iudex procedens contra aliquem per viam inquisitionis, nō procedente iusta infamia, quā uis id probari possit tribus testibus, licet possit procedere ob delictum notorium generaliter, sed non nominatum, nisi accusetur.

39 Iudex post confessum delictū interrogans reum de socio, vel auxiliante occulto, nisi in aliquibus casibus.

40 Non tenentur subditi denunciare superioribus reos, vt puniantur: satis est si restituantur nam mandata vniuersalia sunt intelligenda secundum ius. v. g. præmissa correctione.

41 Qui non debens vult scire aliorum peccata, etiam si sit iudex: sicut qui cū assensu audie detractionem.

De fama restituenda.

Qui nō vult restituere dānum notabile, famam datū à se, vel ab eo cuius ipse hæres, lædēs notabiliter per vnū peccatum mortale famam habentis alia peccata notoria, p. m.

K 2

& c.

& tenetur ad restitutionem fame, sed quomodo, & quantum, vide ibi.

43 Persona publica tenetur querere restitutionem fame.

Qui multum aliquem laudando alios notabiliter infamat, p.m. & tenetur restituere. Intellige in his, si sequatur infamia.

45 Si falso infamavit, tenetur restituere dicendo se falsum dixisse: etiam cum iuramento si opus est.

Derogans verum, peccatum occultum infamat & tenetur, sed quomodo ibi.

46 Si infamatus condonet, cessat obligatio restituendi: vide ibi aliqua.

Qui se mutuo infamarunt non excusantur à restitutione per recompensationem. Condonatio facta, petenti veniam generaliter omnium detractionum non valet, nisi pro his ad quæ probabiliter se extendit intentio condonantis.

Conuersatio familiariter infamantis cum infamato non tollit obligationem restituendi.

47 Excusat à restitutione periculum maioris boni, & omnimoda obliuio infamie: non sic, si quis se iactat habuisse puellam etiam si senesceret: semper tamen remanet damnum resarcendum.

48 Laedens famam iuste, nec peccat, nec tene-

148

tur excusat læsio parua, & non ei fides habebitur.

Quando accusatus accusanti non teneatur: & contra; vide ibi.

Non obligatur qui solū refert aliena delicta à se audita sine affirmatione licet audientes credant nisi referens existimaret audientes ita credere, ac si affirmaret.

Nec si is contra quem dicitur sit infamis ea re.

Nec referens peccatum cum auctoris penitentia ita ut potius sit ei honos quam infamia.

Nec qui solā occasionem remotam infamiae dedit.

Nec detractor conspicuus in vilem, &c. res est dubia.

De secreti detestione, n. 51.

Secretum est quod non est famosum nec notorium & hoc, vel obligat ex se ad p. m. vel ob tacitā, vel expressam promissionem, vel ob sacramentum confessionis, & quomodo obligent.

51 Promissio rei parui momenti, non obligat ad mortem. Confessarius vel quicumque qui media confessione sacramentali pec. publicum vel secretū, leue, vel graue detegit, pec. m. nisi de facultate poenitentis iusta causa.

53 Peccat mortaliter, qui literas aliorum aperit, & legit, cum damno notabili alicuius saltem

K 3

pro-

probabili, vel cum animo damnificandi, aliter non nisi verialiter: vide ibi aliquos casus.

Qui reuelat secreta non vergētia in iniustam aliorum perniciem, sed cum magno dāno exercitus, vel Ciuitatis, etiā si fiat vi tormentorū, & timore mortis, pecc. mor.

55 Qui extra confessionem sacramentalem audiuit peccata, quæ sunt lamnosa Reip. potest denunciare, sine p. præmissa correctione fraterna.

Potest quis aliquem denunciare volentem ducere vxorem, habuisse rem cum cōsanguinea futuræ vxoris, præmissa, scilicet correctione fraterna.

57 Qui iuridicè, id est, à Iudice competentire femiplene probata, & ei notificata interrogatus, non faterur, p. m.

Si contra iuris ordinem interrogatus eadem faterur.

58 Quando reus socios debet detegere, & nō detegit, vt qui perniciosos socios Reipublicæ non detegit, p. m. & confessarius non admittens, vt id facit, pecc. mor.

59 Iudex interrogans iniuste, vel omitrens interrogare iuste, pecc. mor.

60 Qui peccatum non vergens in damnum alterius, vel si vergit, alia tamē via excusari potest, reuelat iudici etiam competenti, pecc.

61 Episcopus, vel prælatus, vel publica persona curans

curans aliorum animas si se infamat, vel notabiliter infamantibus nō resistit, p. m. priuatus vero potest tolerare, nisi fiat respectu imitantū eum.

Qui in visitatione interrogatus de peccatis publicis, reuelat occulta, nisi timeatur periculum alijs.

Reuelās secretum sibi commissum, cum sit sequuturum graue damnum. r. discordia.

De X. Præcepto. Non concupisces vxorem proximi tui. Cap. XIX.

Iisdem modis peccatur, quibus, & contra sextum, Non mœchaberis. Tamen adde, quod pecc. mor. qui, vel quæ deliberate cupit, vel gaudet amari amore libidinoso mortali ab alio, vel ab alia, licet ipse non sic amet, sed consentit peccato alieno.

De X. præcepto. Non concupisces rem proximi tui. Cap. XX.

Inordinate concupiscere aliquid notabile cōtra iustitiam, est mortale.

De Ludo.

Ludus, & iocus ad recreandum, generat virtutem eutrapeliam, & est inter excessum, & defectum.

Ludus animo lucrandi, potius est negotiatio, & fere semper est mala: & hoc animo non est mortalis sed venialis immo nunquam, est mor. nisi frangat aliquod præceptū: nec ex se est prohibitus nisi ratione loci sacri, vel personæ, vel tēporis festi; schaccorum ludus minime laudatur.

Ludens cum notabili irreuerentia Dei, diſtis, vel factis, vt abutendo scripturis vel cum scanda lo periculo vel nocumento alterius. p. m.

Ludens rem notabilem ludo prohibito per legem obligantem ad mor. vel ludolcito, sed cum non poteat donare, vel cum potente, sed metu vel fraude: p. m. vide qualis metus sit.

Monachi, clerici, beneficiati, & in sacris constituti ludentes notabilem quantitatem aleis, vel ludis illicitis, p. m. & si ludunt de fructibus beneficiorum tenentur ad restitutionem, si de patrimonialibus. p. sed non tenentur ad restitutionem non sic de secularibus.

13 Clericus vel monachus multo tempore spectans ludum mortaliter malum: vel eo delectatur.

Subministrantes necessaria ad ludum, vel domum, menſas, candelas, sunt enim consentientes peccato. operando. iubendo mandando, inuitando, inducendo, &c.

15 Peritus ludi dissimulans, & aliciens imperitum, vel vitur falsis instrumentis, vel transgreditur

ditur leges ludi cum notabili damno. p. m.

17 Fraudans in pactis, vel prioritate manus peccat.

Ludens messem non tenetur restituere quantum in area redderet: sed quantum tunc aestimatur.

In Regnis Hispaniæ ludens sub fide sua non iurata non peccat, non soluendo: sed si subiurata, tenetur soluere, & potest mox pecuniam solutam repetere, vel potest petere solutionem à iuramento & non amplius tenetur soluere, si cur de iurante soluere vsuraf.

18 Qui de re notabili facit sponſionē, sciens à se assertam esse veram, & dissimulans, vt illum attrahat p. m. si sine dolo, non. p.

19 Qui lucratur sine fraude in ludo illicito, non tenetur ad restitutionem.

Habilis ludens cum inhabili potest compensare, quæ lucratus est cum perditis.

Qui lucratur fraude, & dolo, non potest recompensare cum perditis in eodem vel diuerso ludo.

De Consilijs Christi. n. 20.

Peccat in consilia Evangelica qui contemnit, vel proponit non adimplere, quan lo obligabunt

ligabent sub mort. li, vt de Martyrio.

27 Qui dicit simpliciter consilia non esse meliora, quam contra: vel non debere voueri, est hæreticus.

Monachus venditurus suum frumentum, veniente caritate tritici, potest gaudere de augmento pretij: sed non de causa, id est caritate simpliciter.

De quinque præceptis Ecclesie. De Primo de audiendo Sacro in festis,

Cap. XXI. n. 1.

Q Vicunque discretus sine iusta causa integram missam die festo non audit pec. m.

2 In die Natalis de lege communi non tenemur, nisi vnam missam audire.

Qui omittit partem notabilem missæ, p. m. pars notabilis est iudicanda ad arbitrium boni viri, vt viderur ea, quæ à principio introitus vsque ad Epistolam inclusivæ, immo ex vna particula principij & ex vna finis potest constitui pars notabilis, verum est, quod post missam legendo per se illam partem omisam vel ab alio audiendo, satisfacit.

Qui dimidium missæ ab vno sacerdote, & dimidium ab altero audit, satisficit præcepto.

Qui ante benedictionem exit à missa, non p. m.

3 Va-

3 Variis causis excusantur ab audienda missa die festo, vt qui absque graui damno animæ, corporis, honoris, honorum propiorum, & proximi non possunt audire sacrum.

Incommunicati interdicti, sed non si habent privilegium, licet nõ curent absolutionem, etsi peccent quia negligunt procurare absolutionem, quam consequi possunt: non tamen peccant, quia missam non audiunt.

Infirmus, & eius minister si adest damnum salutis.

Nutrices, quæ sine periculo lactentium non possunt.

Qui habent graue negotium impediens.

Qui ratione officij prohibetur exire vt custodes arcium.

Sic Domini, & Consultores, grauitè occupati in negotio moram non patiente.

Iter faciens, qui alioquin locios necessarios amitteret.

Pauperes, qui absque notabili pudore, defectu vestium non possunt.

Vidua, quæ secundum consuetudinem Regionis non egreditur per mensem sed difficile excusatur si vltra mensem.

4 Coniugata quæ sine graui scandalo mariti non potest interesse.

Episcopus non potest cogere populum ad audien-

diendum missam in propria parochia.

6 Qui audiens missam die festo intendit animum ijs que repugnant attentioni necessario debita: p.m. vt qui in parte notabili Missæ loquitur, pingit, scribit, dormit, &c.

Qui excusatur à missa non tenetur supplere alia oratione.

8 Qui audiens missam ex præcepto si alias precesita recitet, vt necessariam attentionem auditioni missæ non tribuat, p.m. sed si ita recitat preces sub præcepto, vt sufficienter attendat sacro sub præcepto satisfacit vtrique.

Nemo tenetur ex præcepto intelligere, immo & audire verba sacerdotis, satis est adesse etiam ex longinquo.

9 Dominus, pater, herus, notabiliter negligēs subditos audire missam in festo, vel eos occupans in opus quod poterat differri, peccat mortaliter.

Consuetudo qua nobiles puellæ sacrum nõ audiunt non est toleranda si aliõ egrediuntur, vel eis permittuntur fenestræ, verum detentæ à patre non peccant, nec mater, que in earum custodia remanet: sed pater peccat nisi saltem aliquando solènioribus festis domi vel foris missas eis permittat.

Menstrua non excusant nisi fiant cum magna debilitate.

10 Sunt multi errores contra missam, & mul

ta præcepta, quos refutat Concilium Tridentinum sess. 22. & sess. 25. vide ibi.

De secundo præcepto de ieiunando,

num. 11.

Qui credit se vincendum carnis tentatione, si talem cibum comedat, debet omni tempore ab eo abstinere sub peccato mortali.

Qui media nocte in mediam noctem die ieiunij, præcepti ab Ecclesia, comedit pluries quàm semel etiam cibos concessos pec. mortaliter, nisi causa iusta, vera, vel putata, vel dispensatio excusetur.

Si vigilia S. Ioannis incidat in die Corporis Christi ieiunetur præcedenti die. feria 4. ex Leone 10. ad legatum in Hispania.

12 Vouens ieiunare: vel abstinere à carnibus omni feria sexta, vel sabato si tunc incidat dies Natalis Domini, debet ieiunare, vel abstinere à carnibus.

13 In ieiunio licet bibere vinum, vel aquam quoties voluerit etiam ad sustentandum, vel sedandam famem, licet actus in se propter indigestionem videretur immoderatus, & peccat venialiter, tamen si adest iusta causa, vt pax, societates, excusatur.

Accipere aliquid per modum medicinae, vel prægustare cibos, verbi gratia dominorum, li-

cer sint ova, vel carnes, non frangitur ieiuniū.
 14 Lector mensā potest comedere aliquid, & post lectionem carnare.

Vesperī potest sumi collatio à ieiunantibus ex pane, vel frustu, vel utroque iuxta morem regionis dummodo non sit multum, non solū ob potum: sed etiam ad sustentandam naturam licet non bibat.

Nō licet ierari mane, & cœmare vesperī, nec consuetudo excusat nisi ratione medicinæ, debilitatis, vel necessitatis agēdi aliqua necessaria.

15 Qui facta cœna tempore ieiunij surgit à cœna animo atropius non comedēdi & deinde reuertitur ad cœnam, & comedit frangit ieiuniū.

Notabiliter magna collatio frangit ieiunium: ut communiter fit, in vigilia Natiuitatis.

Qui sæpius in ieiunio comedit tantum in secunda comestione. p.m. non in alijs, si edat cibos vitios, tunc toties quoties.

Licet in iure communi oua, & lacticini rōhibeantur in ieiunijs quadragesimæ, & non in alijs: tamen seruanda est cōsuetudo saltem. 40. annorum.

16 Causa iusta excusans est triplex: impotentia, necessitas, maius bonum.

Impotentia excusat pueros vsque ad 21. annum: quamuis expediat eos assuescere: & ob aliam quam necessitatem possunt compelli.

Eximit

Eximit senes sexagenarios: & quia alij alijs citius senescunt, ideo arbitrio prudentis, vel superioris id relinquendum est.

Eximit mulieres grauidas, & nutrices: immo si ieiunarent peccarent: nisi ita robustæ essent, ut vna comestio sibi, & infantulo sufficeret.

Pauperes nō valentes sibi querere cibum ad vnam comestionem, non alios pauperes.

Infirmos non valentes vel non debentes tantum comedere, &c.

Eos qui ita sunt infirma complexione, ut vacuo stomacho, patiantur vertiginem, vel dolorem capitis, vel nocte non valeant calere vel dormire.

Necessitas excusat in primis, omnis illa que à festo seruando excusat: aut quando facit aliquid ad vitæ, vel sui status decorem necessariū, aut ad vitandum damnum notabile: aut ad lucrandum quod raro lucrari potest.

Excusatur etiā omnis operarius, ut faber ferrarius, agricola, qui nisi assiduo suo labore nō potest familiam sustentare, filios collocare, aut in studijs filios sustentare, necessaria ad decentem cultum sibi, & suis comparare: licet tamen ab obseruandis festis non excusaretur, & licet aliquo modo sint diuites, Excusatur à fortiori qui ieiunando non potest facere necessaria ad suam vel aliorum salutem
 spiri-

Spiritualem, vel corporalem.

Concionatores ex officio vel obedientia docentes verbo, vel scripto.

Audientes confessiones. Item qui ieiunando non possunt fungi suo officio vt par est, & magnum iter facturus, saltem pedes.

Maritus qui vxori aliter reddere debitum non potest. Coniux qui ieiunando satis placere non potest marito.

17 Maius bonum excusat eos, qui non possunt ieiunando vacare sanctioribus, & melioribus operibus: vt sunt opera misericordie spiritualia, & corporalia etiam si fiant cum mercede, dummodo principalis intentio non sit excusari à ieiunando, vel lucrum.

18 Peregrinatio voluntaria non excusat nisi inde resultet magna edificatio proximi: vel maior fructus anime, quam ex ieiunio: secus si ad peregrinationem tenetur, nec commode differri potest.

Si dubitat an opus pium quod intendit excuset, consulat superiorem, vt secularis, Episcopum quo absente Vicarium vel parochum, Monachum praelatum, & eius dicto acquiescat.

19 Vxor in ieiuniis votis voluntarie, repugnat marito excusatur, in ieiuniis Eccl. si non, nisi cum marito oriatur notabilis discordia, odium, scandalum, rixa, percussio, blasphemia, nec tenetur

nec in rigore supplere aliis pijs operibus.

20 Siquis bona fide putat se habere iustam causam ad non ieiunandum, non peccat mortali non ieiunat.

Ex qui dubitat an possit ieiunare sine notabili damno suae salutis, confessarius debet consulere, vt experiatur, & si damnum experientia cognoscitur, iuste potest cessare, quod si ad huc dubitat petat dispensationem à superiore, si non vult adire non est absoluendus.

Qui non potest totam quadragesimam ieiunare sed bis, vel ter, tenetur bis, vel ter ieiunare, & satisfacit ieiunando.

22 Dispensare generaliter, vt nullus teneatur ieiunare, vel non illis vel illis diebus, est solius Papae dispensare verò singulariter cum illo, vel illo iusta de causa, vel ne illo, vel illo die, potest Episcopus, quo absente, Parochus.

23 Praelati non debent relinquere conscientiam subditorum petentium dispensationem in ieiunio: sed potius benignae debent dispensare.

Dispensatio de non ieiunando, non concedit comedere carnes, lactinia.

Nec dispensatio praeueniendi horam concedit non ieiunare.

Propter eleemosynam, quam quis facit non excusatur à ieiunio.

23 Necessitas, vel iusta causa excusant ab inte

pro ieiunio, non excusant secundum Caietanum ab omni parte ieiunij, debet enim seruari quantum potest, quare excusatus à ieiunio edens carnes, vel oua, si sustentari potest escis congruis ieiunio peccat mort.

24 Qui inuitat ad cœnam obligatum ieiunare sine iustâ causa sciens, aut dubitans probabiliter ob inuitationem fraturum ieiunium, peccat mortaliter, sed si scit inuitatum esse cœnaturum alibi, & ipse inuitat paratum cœnare ab consentiendo peccato: sed ob honestâ causam, v.g. urbanitatis, non pec.

25 Pater familias, caupones, hospites, & amici ministrantes ad se venientibus cibos quibus putat eos, sine causa ieiunium frangere, vel dubitat, p.m.

26 Quare tabernarij parati administrare cibos in die ieiunij, quibuscunque venientibus nulla admonitione de ieiunio facta, pecc. mort.

Qui in die ieiunij ministrat cibos prohibitos, sine consuetudine legitima, vel dispensatione, pecc. mort.

27 Qui mane comedit in die ieiunij, per talem ignorantiam, vel incogitantiam, vt excusetur à violando ieiunio, tenetur ieiunare illam diem more consueti, ac si nihil comedisset, si autem illa comestio fregit ieiunium non tenetur in posterum nec sequenti die, contra Palud. &c.

Notabiliter præuentionis horam in loco conclus.

suetam edendi frangit ieiunium, si sine honesta causa fiat.

Obligati ad horam, non debent sine causa comedere in quadagesima, ante recitatū vesperum in aliis diebus ante nonam, licet ieiunium non frangeretur.

Qui famulos obligatos ad ieiunandum die ieiunij compellat ad opera incompatibilia ieiunij, cum possit ad aliam diem transferri, pecc. mort.

Qui ieiunat diebus Dominicis credens superstitiose tunc ieiunandum esse, contra consuetudinem Christianam, pecc. mort. secus si ob alios bonos fines.

De tertio præcepto, De soluendis

Decimis num. 28.

Decimam, quæ vel est personalis, vel prædialis, vel mixta, quæ quo ad sustentationem cultus diuini, est de iure diuino naturali, quo ad quotam est de iure positiuo, qui non soluit. pecc. mort.

30 Decima quoad quotam potest minui: vel tolli, dummodo parochus commode sustentetur: vt fere in tota Italia seruatur.

31 Decima personalis non debetur, vbi est consuetudo legitime præscripta non soluendi.

Qui in soluendis decimis deducit impensas, quas facit, aut partem peiorē decimat, peccat.

Qui soluit omnes decimas debitas, sed non ubi, quando, & cui iure, vel consuetudine legitima debetur, nisi interueniat pactum legitimū inter Ecclesiasticos, & laicos, peccat mortaliter, & qui subrahunt, aut impediunt decimas excommunicantur, in Concil. Trident. sess. 25. cap. 12.

32 Qui primitas iure, vel legitima consuetudine, ubi, & quando, & cui debet non soluit peccat.

Confessarius, vel cōcionator, qui non hortatur ad soluendas decimas.

De quarto praecepto. De semel in anno confitendo. n. 34.

Qui habet discretionem v. g. puer discernens bonum à malo, & potest, id est, habet copiam confessarij, vel nisi ex consuetudine confessarij in longius tēpus differatur, omnia peccata mor. (quia de venialibus non tenentur sub praecepto simpliciter) semel in anno, & cui debet non confitetur, p. m.

Omittere confessionem in vno anno est vnū peccatū mortale, sed quoties deliberat omittere, toties p. m.

35 Qui

35 Qui extra etiā quadragesimam non confitetur quando obligatur, vt in quinque casibus positus. c. 2. n. 6.

Qui non reiterat confessionem quando scit, vel scire debet, quod est reiteranda, p. m.

Qui potest ore proprio, & propter segnitie, vel pudorem confitetur per scriptum, vel nuncium, p. mor.

Qui non potest ore proprio, non tenetur confiteri per scriptum, vel nuncium, sed si faceret teneret confessio, & absolutio etiam per scriptum missa. *non tenetur ore proprio.*

Qui mentitur affirmando, vel negando peccata mortalia in confessione, p. m. nisi putaret sancte, se posse nimis accusare, sine animo decipiendi sacerdotem.

38 Qui mentitur in confessione affirmando, vel negando peccatum mortale, alias legitime confessum, vel veniale nunquam confessum non peccat m. nisi sit cum iuramento, vel perniciosum, vel nulla alia subministretur materia.

39 Qui inter confitendum proponit non confiteri aliquod peccatum, si confessarius non interroget, peccat mortaliter, & debet hoc ipso poenitere.

40 Confiteri ob finem mortalem, est peccatū mortale, ob veniale veniale.

Ira confiteri: quod si non esset aliquis respe-

L 3

Aut,

Aut, vt timor mortis, &c. non confiteretur nisi p. mor. nisi illum respectum pluris faceret quam confessionem, quod raro euenit.

41. Qui ne perdat suam bonam existimationem apud confessorium proprium, confitetur grauiam & obsecra peccata alius, & leuiora proprio, non peccat.

Qui sine necessitate laico, vel non presbytero, confitetur, vel cum necessitate animo, accipiendi ab eo sacramentalem absolutionem, vel imprudenter se infamat, &c. nisi simplici, & bona fide putet id licite fieri posse, peccat. mor. & debet eadem peccata alio tempore, suo sacerdoti confiteri.

42. Qui confessionem bonam, factam sepius, scrupulose iterat cum periculo desipiendi, vel scandalo notabili confessorij, vel infamia tertij, peccat. mor. alioquin venialiter: quia scrupulosus turbat tranquillitatem conscientiarum.

Semel confessus, & absoluitus a prudenti confessorio debet quiescere: & si qua occurrunt quae nescit, an sit confessus, debet credere, quod est confessus, quia nullum est periculum eum non certo sciat illa non esse confessam: morbus enim, quo laborat eum excusat in iis, in quibus bene compositus debet dubitare: lege ibi.

Recte confessus, etiam non teneatur, tamen si reiterat confessionem causa deuotionis, conscientia quietata, sine tergido confessorij, & impedimento alio

rum

rum honorum, beneficit.

43. Qui penitentiam iniunctam a confessario acceptat, & in satisfactionem peccatorum mortalium non adimplet, peccat mortaliter: quia poenitentia propter venialia si sine contemptu non adimpletur non est peccatum mortale.

Qui aliquid a confessario consultum, dictum, praeceptum, reuelat post confessionem in dānam vitam, salutis, famae, vel bonorum eius, p. m.

*De quinto praecepto Ecclesiae, De communione
candi in Paschate. n. 44.*

Qui non communicat intra octo dies ante, vel post pascha peccat mortaliter, nisi de licentia proprii sacerdotis, ulterius differat: & nisi adsit impedimentum nulla sua negligentia interueniente, & ubi est consuetudo communieandi, quodlibet quadragesimae die, satis est se illi conformare.

Qui non communicat in paschate, tenetur infra annum communicare sub p. m.

46. Qui communicat credens vel credere debens se mortalis culpa reum, aut cum animo facili aliquid peccatum mortale, vel ex ignorantia affectata, vel procurata id ignorat, vel crassa, p. m.

47. Sed dicitur, quis dispositus, vt bene possit accedere; quia a libita diligentia debita in recorda-

L. 4

do,

do, & consulendo viros doctos, non meminit peccati mortalis, & probabiliter credit se contritum esse, vt dicere possit Deo: *penitet me omnium peccatorum meorum mortalium: & propono, nec ea, nec alia facere in posterum: & hæc propter Deum.*

48 Qui irretitus aliqua censura contra prohibitionem Ecclesiæ, communicat p. m. nisi illa censura in se esset nullæ, & sine scandalo communicaret.

49 Qui habens copiam confessarij, & qui sine scandalo potest à mensa communionis recedere, &c. communicat ante confessionem actualem omnium mortalium, licet sit contritus, pecc. mor.

50 Qui non communicat quando debet, ex eo, quia non vult remittere, restituere, &c. peccat mor. de nouo.

51 Qui intra diem naturalem habet copulam, vel pollutionem, etiam illicitam, & confessus, & contritus communicat, nisi adsit notabilis distractio non, pecc. mor.

Coniugati satisfaciens matrimonio, si communicant non peccant, saltem mortaliter.

52 Qui communicat in quocunque die anni, non à proprio parochi, nisi ignorat excuset, p. m. & sacerdos est excommunicatus, nisi ex facultate id faciat vel Pape, vel parochi.

Qui

Qui habent priuilegia fratrum minorum possunt semper administrare hoc Sacramentum, excepto pascuere, in quo, siue communicet ad satisfaciendum præcepto siue non, non potest extra parochiam communicare, nisi de licentia saltem tacite parochi, de quo c. 9. n. 5.

53 Qui communicat post cibum, vel potum media nocte elapsa sumptum, ex proposito, etiam, quod sit per modum medicinae, vel sit ipsa medicina, cum ita agrotat vt differri in alium diem possit. p. m. Quod debet esse ex proposito, quia deglutire aliquid relictum in dentibus si præcedenti die, vel dum os lauat, vel ius, vel vinum gustat, si quid cadat per modum saluæ non impedit communionem.

Cenare prope mediam noctem, & mox non dormire & non digerere non impedit, nisi ex consilio, si habet mentem turbatam debet abstinere. Infirmus, qui non potest expectare in sequentem diem, potest non ieiunus communicare, sed non celebrare, etiam quacunque necessitate, vel imperio, cuiusvis superioris, præter summum Pontificem.

54 Qui pluris eadem die communicat, vel celebrat. p. m. exceptis aliquibus casibus: Sacerdos extra celebrationem si communicat, sine stola, vel cotta non peccat.

55 Parochus qui propter peccatum occultum subditi,

subdito, auditum in confessione à quo non est absolutus, si tempore quo iure debet communicare subditus, publicè communionem, nec eam subdito administrat, p. m. aliter non debet, vt si peccatum est notorium, & publicum, immo quantum recte eum penitentem, & sit confessus, nisi facti faciat scandalizatis in aliquo modo, non debet ministrare ei nisi in secreto. 16. Loquitur de auditu, in confessione, quia propter aliud de auditu, non potest denegari communicatio publice peccata, licet possit secreto, & hoc tantum in palchate, quia in aliis temporibus debet denegare.

17. Superiores, vt pater familias notabiliter negligentes, vt sui subditi ad id obligati tempore suo communicant, peccant mortaliter, præsertim si sciunt eos non communicaturos nisi à se admonitos.

Puer secundum bonam cõsuetudinem prius obligatur confiteri, quam cõmunicare: & qui debent admoneri, vt communicent non peccant si tardius, quam par est, cõmunicant, sed peccant, qui non admonent: quod si dubitant, consulant confessarios peritos.

Qui laicus, vel clericus extra sacrificiũ Missæ, communicat sub vtraque specie.

Monachi, & Monachæ Sancti Benedicti qui non cõmunicant singulis mensibus, peccant mortaliter.

mortaliter, vbi est exhortatio ad frequentiam sacramentorum.

De Sacramentis. Cap. XXII.

num. 1.

Sacramentum est signum rei sacræ; confertur gratiam ex opere operato. Tria sunt irreuerabilia, baptismus, confirmatio, & ordo.

1. Errores circa sacramenta ex Sess. prima Concil. Trident. sunt tantum septem, & quodlibet constat ex materia, & forma.

2. Qui credit aliquid ex damnatis in Concil. Trident. circa sacramenta, p. m. sciens, vel debet scire, si vel scripto expresserit est excommunicatus in bulla Cænæ.

3. Sciens se reum peccati mor. vel scire debet nisi se conterat, vel atterat putans cõterere, p. mor. administrando, vel recipiendo sacramenta, & in Eucharistia nisi confiteatur.

Peccat mortaliter qui ab excommunicato, interdicto, suspensio à tali administratione, vel denunciatio pro tali, vel publico concubinario recipit sacramenta, nisi sit baptismus: vel communicatio tempore necessitatis: & dicitur notorius concubinarius, qui est talis per sententiam, vel confessionem factam in iudicio, vel per euidenciam rei, quæ nullo modo potest celari.

Qui

Qui inuitat ad ministranda sacramenta in peccato mortali, quem scit non poenitutum & hoc sine necessitate, & ipse sit causa, vt ministrer, aliter enim non ministraret, p.m.

Qui verbo, vel facto notabili irreuerentiam facit sacramento, pecc. mor.

De Baptismo.

Baptismus est sacramentum aquae naturalis, qua vnus ab alio in nomine patris, & filij, & spiritus sancti, cum debita intentione abluitur.

6 Multi errores de baptismo condemnati à Concilio Triden.

Infans qui baptizatus sine solemnitate, moritur est sepeliendus in loco sacro, etiam cum solemnitate sepulturn.

Peccat mortaliter qui credit condemnata in Concil. Triden. de Baptismo, & si exprimit verbo, vel facto est excommunicatus in bulla Coenae.

Qui baptizat vel baptizatur bis, p.m.

Qui est in culpa notabili, vt quis moriatur sine baptismo, pecc. mor.

Qui baptizat in peccato mortali, vt si baptizetur impoenitens, p.m.

Obstetrix nesciens veram formam baptismi. Clericus

Clericus baptizans sine necessitate, peccat mortaliter.

7 Presbyter baptizans sine solemnitate, vel cum solemnitate extra Ecclesiam, nisi filios principum pecc. mor. Clericus non presbyter baptizans solēniter est irregularis.

Peccant qui infantes recenter natos non solemniter faciunt baptizare.

Peccant mortaliter mulieres baptizantes, praesente viro, vt laicus praesente clerico, & clericus minor praesente presbytero.

Qui non lauat durante prolacione verborum, peccat.

Qui vngit baptizatum chrismate praeteritiani sine necessitate, p.

Qui sine facultate baptizat non suū parochianum, peccat, sed non statim est excommunicatus.

De Confirmatione.

Confirmatio est sacramentum vnctionis chris-matis consecrati, quo Episcopus frontem baptizati ungit sub certa verborum forma.

9 Peccat mortaliter, qui non Episcopus confirmat, vel Episcopus oleo non consecrato, vel non ex balsamo, vel non debita forma.

Qui ex contempu omittit, p.m.

Qui

Qui sine patris confirmatur credēs id esse
ex præcepto.

Suscipiens, & ministrans ordines ante confir-
mationem scilicet sine contemptu. p. v.

De Eucharistia. n. 10.

Eucharistia multipliciter vocatur, & est sacra-
mentum quo sub specte panis, & vini verum
corpus, & sanguis Christi continetur.

Peccat mortaliter, qui scire debēs non credit
definita à Concil. Trident.

Peccat mortal. & est excommunicatus qui etiā
disputando defendit, contrito ante actualem
confessionem de mortali, licere communica-
re.

De Penitentia.

Est sacramentum absolutionis, quo sacerdos
sibi subditū, & confitentē legitime sua pec-
cata, cū iusto dolore, & proposito satisfaciēdi,
absolvit ab eis.

Peccat mortaliter debēs scire, & non credēs
determinata in Conc. Trid. de penitentia.

Qui absque contritione, vel iusta attritione,
vel

vel sine proposito abstinentiæ, vel restitucadi,
confiteretur, peccat mortaliter.

Qui procurat absolvi à peccatis ante absolu-
tionem excommunicationis, aut à non presby-
tero, aut excommunicato denunciato, aut suspi-
cto, aut à notorio, sine necessitate, aut à pecca-
tore non penitente, de quo supra, cap. 9. au-
& cap. 11. nūc. 12.

De Extrema unctione.

Est Sacramentum, quo presbyter ungit cer-
tas corporis partes, infirmis probabiliter pe-
niculantibus oleo consecrato, certa verba cum
debita intentione proferendo.

Fræneticus, qui potuit peccare, si ante fræne-
sim petiit ungi, vel si recordatus fuisset, peti-
isset, nec in pec. mortali notorio insanivit, est un-
gendus, etiam ante pubertatem.

Si dubitetur, an sit mortuus, potest ungi sub
conditione, si non est mortuus, non tamen si a-
perte est mortuus.

Si postquam cepit ungi, moriatur, desisten-
dum ab unctione. Fieri potest, ut moriēs nō un-
ctus damnetur, & unctus salvetur.

14. Qui morbo, vel senio moriuntur, vngē-
tur, nō alij, quia illi iudicio turbantur, & ma-
gis

gis impugnantur.

15 Peccat mortaliter, qui debens scire illa, quæ sunt decreta à Concilio Triden. & non credit, & si exprimat excommunicatur.

16 Qui contemnit pro se tempore necessitatis, petere vñctionem, vel pro subiectis suæ cure, pecc. mor.

Qui sciens se in mortali saltē, sine debita attritione, vagitur, pecc. mor.

De Ordine, n. 17.

ORDO hic sumitur pro sacra ordinatione, & actu, quo homines coaptantur in Ecclesiasticum ordinem, & est Sacramentum, quo traditur character, & potestas consecrandi Eucharistiam.

Peccat mortaliter scire debens, & non credens statuta Concil. Triden.

Est opinio Nauarri, quod quatuor ordines sunt vere, & propriè sacramēta. i. tres maiores, & Episcopatus, reliqui verò sunt sacramentalia.

Peccat mortaliter, qui cum conscientia, peccati mortalis accipit hoc Sacramentum, sed dubia est, qui ordines sint Sacramentum.

Peccat mortaliter, qui contrauenit nouis statutis Concilij Tridentini: quæ sint, vide

in

in capit. 25. nume. 68.

De Matrimonio. n. 19.

Est Sacramentum, quo fit maris, & foeminae coniunctio; indiuiduam vitæ consuetudinē retinens: & confert gratiam ex opere operato.

20 Materia huius Sacramenti est mutus consensus, explicatus verbo, nutu, & aliquando taciturnitate.

21 Matrimonium diuiditur, quoad thorum, & vinculum, ante copulam carnalem, per professionem solemnem religionis approbare. Itē ante consummationem per dispensationē Papę iusta de causa factam.

Matrimonium contractum inter infideles, etiam post consummationem diuiditur, si vnus conuertatur, & alter noluerit cohabitare sine contumelia creatoris, vel si inducat eum ad mortale.

Matrimonium diuiditur, quoad thorum, & habitationem, non quoad vinculum, auctoritate iudicis propter fornicationem.

Item ob scēritiam coniugis, vel ob alias causas.

22 Matrimonium diuiditur, quo ad thorum tantum ob fornicationem, sine iudicis sententia.

M

Catho-

Catholicus potest discedere à cohabitatione Lutheranz inducentis ad suam hæresim.

Sic quilibet à coniuge quacunque, inducente ad quodcuque peccatum mortale, si aliter non desistat.

Vxor potest discedere à viro nimium fidei, vel laxo animo, vt inducat in domum amicos impudicos, & egrediarur ipse cum graui periculo peccati vxoris, si tamen admonitus non desistat.

Vxor potest discedere à marito fure nolente desistere, sic ab apostata inducente ad apostasiam.

Coniux non potest recedere à coniuge propter morbum gallicum, vel leprâ, nec propter amentiam, nisi esset periculum mortis.

Vxor non discedens à marito adultero publico non peccat, nec si perseuerâti reddat, vel peccat debitum marito ei adulterium illud non placent, & putet probabiliter, quod si debitum negaret adhuc non desisteret.

Item dicendum de viro respectu vxoris, si nõ posset sine proptio, vel publico damno, vel icã dolo ab adulterio desistere, &c.

23 Adulter siue publicus, siue secretus, licet nõ possit retinere debitum, tanquam iure debitum, potest tamen petere, tanquam licitum, siue innocens coniux sciat, siue non sciat adulterium, licet possit

possit illi denegare. Si vero innocens adulterauerit, tenetur reddere, quia facta est compensatio, aliter non absoluitur.

24 Quia nre Concilium Tridentinũ clam contraxit, & cõmuniãuit, & coram iudice negauit, si vxor nupserit alteri, non potest ipse religionem ingredi.

25 Sponsalia non sunt matrimonium, sed promisso mutua, & reciproca. Arre, & iuramentũ non sunt necessaria.

Sponsalia soluuntur primò, Per partium reuersionem, licet fuerint iurata per Deum.

26 Per ingressum alterius in religionem, & aliter ante professionem illius potest cum altera contrahere.

Per contractum matrimonii alterius de presenti, & non sequuta copula, vel per alia sponsalia cum copula, affectu maritali, si vero secunda sit cognata primæ, neutram ducere potest.

Per alterius ad aliam regionem migrationem sine iusta causa, vel si non redit infra tempus statutum à iudice, vel à lege.

Per superuenientem afinitatem, intra gradũ prohibitum ante copulam maritalem.

Per absolutionem iudicis ex eo, quia contraxit infra pubertatis annos: si vero ambo, vel alter eorum esset minor septem annis, non esset impedimentum publicæ honestatis, & possent

cum cognatis contrahere.

Per tempus præstitutum ad contrahendum de presenti elapsum.

Per superuenientem fornicationem alterius, non per præcedentem; nisi incognitam, idem de fornicatione spirituali.

Per votum castitatis præcedens, non per subsequens, excepto voto religionis.

Qui promittit alicui non ducere aliam, nisi illam, non tenetur ducere illam, licet aliam licite ducere nequeat.

Per superuenientem inimicitiam capitalem si non sit promissis; ut de dote, & si sponsa coram dote non promittit, videtur omnia sua bona promittere. Item si fiat pauperior non tenetur ducere.

Per famam impedimenti canonici ad contrahendum.

Per susceptionem ordinis sacri tenetur.

Per superuenientem cognitionem legalem.

Propter morum asperitatem.

Per aliquod superueniens, quod si præcessisset non fuisset facta.

28 In his casibus, soluere sponsalia sine auctoritate iudicis est p.v. nisi in his, in quibus ipso iure cessant, vel sine scandalo.

Sponsalia transeunt in matrimonium de presenti, primo per copulam carnalē affectu maritali:

tali: secundo per declarationem cōsensus apertam de presenti.

29 Ad contrahendum matrimonium ætas viri, est 14. annorum completorum, fœminæ 12. completorum, ad sponsalia vero in utrisque 7. nisi potentia suppleat ætatem.

Amens tempore amentia, non potest contrahere.

30 Impedimentum matrimonij duplex. Impediens & dirimens; & Impediens tantum.

Peccat mortaliter, qui discredet dictis de matrimonio à Concilio Tridentino, & si explicat est excommunicatus, & quæ sint, vide ibi.

Peccat mortaliter contrahens matrimonium, vel sponsalia ante debitum tempus, sed magis peccant gerentes curam eorum.

Impedimenta dirimentia n. 31.

Error personæ, vel conditionis seruilis annullat matrimonium, nisi absolute consentiat in præsentem.

Procurans per errorem matrimonium, quod aliter non fieret, p.m.

Error fortunæ, vel alterius qualitatis non dirimit.

33 Condicio. Si seruus contrahat cum liberâ

172 Impedimenta dirimentia matr.

Ignorante statum v.ri nil fit, si liber eum serua
putans eam liberam nihil fit, etiam si Dominus
secreto eam manumiserit; & ipse inscius cu hae
modo libera rem habuerit, & p. r. sententias In-
dicis debet se parari, quoad habitatiōē, si vero
postquam rem sciuit, coitit affectu maritali, vel
si antea tanto affectu fuit, vt si rem seuis et e-
sensit, si seruus contrahit cum serua putans eam
liberam matrimonium tenet.

14 Peccat mortaliter Dominus, qui, consentit
matrimonio serui, vel seruae, & non concedit lo-
cum a l. debitum reddendum, nec eum vendere
potest ad remotas regiones, vnde impediatur
debitum, secus si non consentit, quia tunc seruus
magis tenetur Domino, quam debito: hone-
stum tamen esset non eum vendere in regiones
longinquas.

35 Votum. Post votum solenne, contrahens
matrimonium, vel sponsalia, peccat, & est exco-
municatus, & matrimonium non tenet.

Cognatio. Qui contrahit existente cogna-
tione paternitatis, & con paternitatis, peccat
mortaliter, & matrimonium est nullum.

Tota cognatio est inter patrinum, & baptiza-
tum, & matrem, & patrem baptizati, licet inter
baptizantem, & baptizatum, patrem, & matrē,
sed non inter patrinum, & baptizantem, nec
inter

Cap. XXII.

183

inter alios ex Concil. Trid. Sess. 14. cap. 2.
39 Maritus & vxor possunt esse patrini sine
peccato.

Si ex aliqua incuria non designentur patrini
omnes tangentes baptizatum sunt patrini.
40 Quando quis substantialiter baptizatur
domi, & suppletur exorcismus, &c. in Ecclesia,
domi nascitur cognatio impediens & dirimens,
in Ecclesia vero, impediens non dirimens.

Cognatio spiritualis superueniens matrimo-
nio contracto; non soluit matrimonium, sed im-
pedit petitionem debiti.

Ita est restricta cognatio ex confirmatione,
sicut ex baptismo per Concil. Trid.

Pater in necessitate baptizans filium ex for-
micatione, non potest contrahere cu matre filij.

41 Consanguinitas est quando vnus nascitur
ab altero vel ambo ab eodem pendit.

Affinitas est quando rem licitam, & illicitam
habet cum consanguineo alterius.

42 Vt sit affinitas requiritur seminatio perfe-
cta, vt intra vas naturale ad generandum semen
mittatur, non autem propter aliam turpitudinē
contrahitur.

Consanguinitas impedit vsq; ad quartū gradū
Affinitas vero ex illicita copula vsque ad se-
cundum gradum, & si contrahit in gradu affi-
nitatis illicitae non peccant ex Pio V.

43 Qui credit, vel debens credere aliquam sibi consanguineam intra quartum gradum, vel affinem intra 2. & contrahit cum illa p.m. & est excommunicatus, nisi ignorantia excuset, si vero contrahit sponsalia peccat, & non est excommunicatus, nisi sequatur copula.

Idem de contrahentibus ante ætatem.

Qui credunt se cognatos, licet non sint, & contrahunt p.m. & si purant matrimonium nõ valere est nullum, secus sic.

44 Cognatio legalis nascitur ex adoptione alicuius in filium, & est triplex.

Prima inter descendentes, & ascendentes, adoptantis, & adoptati, & hæc nunquam soluitur.

Secunda inter vxorem adoptantis, & adoptatum, & vxorem adoptati, & adoptantis, & nõquam soluitur.

Tertia quasi transversalis inter adoptatum, & filios adoptantis, & contra, & hæc soluitur cessante cura patris.

Contrahens cum hac cognatione peccat, & matrimonium est nullum, licet aliqui dubitent de transversali.

Mater adoptati, cum adoptante non habet hanc cognationem, sed filij, & vxores vsque ad quartum gradum.

46 Crimen. Occisio coniugis causa contrahē-

di

di utroque machinante impedit & dirimit in perpetuum, sed si sit vno tantum machinante non dirimit nisi interueniat adulterium.

Si non occiditur causa contrahendi, licet sit rathabitio non impedit.

Adulterans scienter si dat fidem contrahendi, vel contrahit impeditur.

47 Inter scientem, & ignorantem matrimonij impedimenta, vt matrimonium valeat requiritur denuo liber & nouus consensus ignorantis, post explicationem impedimenti in genere saltem, etsi non in specie explicetur.

48 Cultus disparitas. Infidelis, vel cathecumenus si contrahit cum infideli peccat.

Si cum non baptizato non tenet matrimonium.

Si viuente prima contrahit cum secunda p. & est nullum.

49 Infidelium matrimonium non dirimitur si quis conuertatur, licet possit separare se à cohabitatione nolentis conuerti. sed si non potest habitare nisi cum iniuria creatoris, vel periculo fidei potest aliam ducere, & iura canonica nil faciunt apud infideles.

Christianus cum hæretica, vel schismatica contrahens tenet matrimonium, sed peccat, sed nõ tenet cum non baptizata.

Vis. Qui facit contrahere iusto metu peccat,

di

& matrimonium est nullum: sic & sponsalia, si vero mutata voluntate retrocedit, coacta nolente sine iusta causa superveniente, peccat, Metus iustus excusans à peccato est quando eligitur minus malum ad evitandum maius: metus vero annullans matrimonium est iudicandus arbitrio prudentis.

Ordo. Qui in ordine sacro contrahit, peccat & non valet matrimonium, nisi metu fuisset ordinatus, & est excommunicatus.

Vxoratus in seia coniuge suscipiens ordinem vel petens debitum, peccat, si conscia etiam redens peccat, nisi coniux sit senex, & castitatem voucat, vel religionem ingrediatur.

Ligamen. Secundæ nuptiæ. Qui vivente prima etiam alij nupta, & cum filiis, alteram ducit etiam non cognitam peccat, & matrimonium est nullum, & non potest absolvi, nisi sit in firmo proposito non cognoscendi eam, & debet post mortem primæ contrahere cum secunda denuo.

Pro notitia mortis primæ, sufficit fama, si est de longinquo, ut si erat senex, aut prælium ingressus non apparuit, & ita scriberent commilites, &c.

54 Qui probabiliter credens virum mortuum contrahit cum alio, & postea per nuntium aut dirillum videt, si credit vel debeat credere, non potest reddere, nec petere debitum.

55 Si

55 Si rationes dubitandi sunt adeo graves, ut neutram partem credere debeat, iudicio prudentis, nec petere, nec reddere potest: si adeo leves ut utraque partem credere possit, potest reddere, & petere sub mota dubitatione, si mediocres, ut ad præiudicium tertij non sit credendum sed in suum, sic potest reddere, sed non petere.

57 Qui credens uxorem vivam, licet re vera sit mortua, & contrahit, peccat, & si putet matrimonium non validum non tenet, si putat esse validum, licet peccaret tenet.

Honestas. Qui contractis sponsalibus, vel matrimonio validis eum una contrahit cum alia cognata in primo gradu peccat, & matrimonium non valet, & si habet copulam cum secunda, cum neutra potest contrahere,

58 Hoc impedimentum non nascitur ex contractis cum consanguinea, vel affini inter gradus prohibitos, aut in ordine sacro vel religioso. Itæ nec à sponsalibus à patribus factis cum aliquo, si consensus sponsæ: sed tantum ex sponsalibus validis cum consanguinea in primo gradu.

59 Impotentia. Qui credit, vel credere debet se impotentem perpetuo ad copulam ordinariam perfectam, si contrahit etiam sponsalia, peccat & matrimonium non valet.

60 Illud impedimentum est perpetuum quod sine miraculo, aut sine probabili periculo am-

187

ma, vel corporis tolli non potest; & hoc impe-
dimentum siue sit naturale, siue accidentale.

Qui est potēs, & scienter contrahit cū impo-
tēte non potest reparari sine consensu impotē-
tis; nec potest vti matrimonio ad delectationē
carnalem: sed viuatur, vt frater, & foror.

60. Qui verē maritus est, & non potest semi-
nare, licite potest niti, & vti vxore ad habē-
dam copulam ex Caiet.

*Impedimenta impediētia & non
dirimentia.*

16. Conditio, contrahens matrimonium, vel
sponsalia cum conditione mortali turpi, pec. m.

Contrahens, cum conditione, si non expecta-
to euentu cum alia contrahit: vel mutat volun-
tatem, vel expleta conditione promissum non
præstat, pec. m. & non est absolendus, nisi pro-
missum præster, vel firmiter proponat.

62. Conditiones sunt in triplici differentia,
Prima, quæ sunt contra substantiam: vel bonū
matrimonij, vt contra prolem, indiuiduitatem
& fidem, annullant matrimonij. Secunda, quæ
quidem sunt turpes, & impossibiles: sed non cō-
tra matrimonium ac pro nihilo habentur, &
matrimonium tenet. Tertia, quæ sunt hōne-
stæ, & à principio suspensæ ponuntur,
suspēn-

suspendant matrimonium.

Contrahere cum conditione, si meus pater
voluerit non est matrimonium, antequam pa-
ter consentiat.

63. Contrahere cum conditione si meus pa-
ter noluerit si pater est mortuus, & filius id nesciat,
matrimonium non tenet: sed si filius sciat,
tenet quia est conditio impossibilis.

Si contrahat ante expletam conditionem te-
net, secundum matrimonium.

65. Qui dicit contrahere cum si permiseris co-
ritu, si intelligit de coitu illicito statim est ma-
trimonium, etiā ante coitū, si loquitur de coitu
licito, si coit affectu maritali est, matrimonij.

66. Qui dicit cōtrahere tecū si te virgine inuen-
ero si intelligit per inspectionem feminasū ho-
nestā, est matrimonij conditionale; si intelligit
per copulā carnalē, statim est purū matrimonij.

68. Interdictū, cōtrahens contra prohibitio-
nem Parochi; vel superioris antequam constet
nō esse impedimentū oppositum. p. & si vero
nō suberat impedimentū, matrimonium tenet.

69. Contrahens clandestine, sine iusta causa
peccat, vel publice sine trina admonitione.

70. Qui cōtrahit sine parcho; vel alio de licē-
tia parochi cum duobus testibus matrimonium
est nullum, & sacerdos, sine licetia eos con-
iungens est suspensus: & sic Conc. Trident. non
annullat

annullat omnia clandestina, nisi hæc.

Contrahere nunc in facie Ecclesie, est præmissa trina denunciatione coram parochis, & duobus testibus contrahere, sed si sine causa omittitur trina denuntiatio, est clandestinum, sed valet matrimonium.

Contrahentes publice cum sufficienti denunciatione, si propter aliquod impedimentum occultum matrimonium est nullum, est necessarium, ut denuo contrahant illo sublato, non sunt necessarii parochus, & testes.

Supra dictæ causæ quibus Episcopus potest relaxare denunciations, ut si timentur in causa iugitatis, vel si contrahant nobilis, cum iugitabilibus, cum pauperis, lenox, cum a solis secula, &c. 71 Qui tempore prohibitionis, id est, ab Adventu ad Epiphaniam, & à die Cinerum usque ad Octavam Paschæ accipit benedictionem nuptiarum: vel solemniter traducit sponsam, peccat, sed non qui sponsalia vel matrimonium de presenti contrahit.

Consummare per copulam absque solemnitate nuptiarum, & solemnitate traditionis, non est peccatum etiam tempore prohibito.

72 Catechismus. Est instructio fidei facta solemniter à sacerdote antequam baptizet, & pariter eandem cognitionem quam parit baptismus, & in eisdem gradibus, verum impedit tantum:

sed

sed non dirimit, sicut votum.

73 Votum simplex. Qui cum voto simplici contrahit matrimonium, vel sponsalia etiam cum animo ingrediendi religionem post contractum p. licet votum sit ad tempus, & intra tempus contrahat.

Matrimonium cum voto licet teneat, tamē ante consummatum matrimonium non potest reddere vel petere debitum sed debet ingredi religionem post consummatum potest reddere, & non petere, & post mortuam uxorem, non potest ducere aliam etiam si iurasset ducere, quia tunc iuramentum est illicitum.

Qui contrahit matrimonium cum ea, quæ scit vouisse castitatem peccat.

Existenti in voto simplici, & interroganti non valeat matrimonium si contrahat illud, qui respondet quod valet si ex hoc responso dequir occasio violandi votum, peccat, si non, non peccat.

Reliqua impedientia, & non dirimentia nu. 4.

Qui contrahit post commissam aliquod ex his peccatis, id est incestus, uxoricidium seu maritididium, rapus sponse alterius, susceptio de fonte proprii filii, ne uxor exigat debitum, presbytericidium, peccatum, propter quod facit iniunctam penitentiam solemnem, contractus

tractus maritalis scienter cum moniali, peccat mort. sed matrimonium tenet.

Incestus etiam cum cognata impedit matrimonium: sed Episcopus potest dispensare: vide ibi bigam quæstionem inter Theologos, & Canonistas de hac re.

76 Contrahens sicte, id est sine animo contrahendi, peccat, & matrimonium non tenet, etiam post copulā nisi de nouo vere consentiat, licet in ecclesia sit præsumptum. Nec sufficit cohabitare cum ea tanquam cum propria vxore etiā ex consilio Confessarij vel alterius, nisi coitēt, vel cohabitarent animo sic contrahendi: cum illa de nouo, aliter potest contrahere cum. 2. & teneret matrimonium cum. 2. sed tenetur sub pœne mor. stabilire plurimum matrimonium, antequam contrahat cum secunda, nisi tanta sit inæqualitas, vt animus decipiendi præsumatur, & tunc debet resarcire damnum.

77 Mulier sic decepta nō potest alteri nubere, nisi probabiliter certificetur decipientem verū dicere, sed de hoc dicitur certificari quādo fiat iudicio viri boni, id affirmantis ex signis.

78 Contrahens cum aliqua legitimis verbis, sed protestans sine causa antea, quod per nulla verba quæ dicit habet animum contrahendi, p. & præsumitur in foro exteriori verum matrimonium, contra verō si sit cum iusta causa.

79 Con-

79 Contrahens matrimonium ob finem malum mortalem, p. m. ob venialem, v.

In foro conscientie nihil refert quibus verbis vratur, satis est vtriusque voluntas de præsentī, & promissio de futuro pro sponsalibus.

Non est necesse, vt simul loco, & tempore sit consensus, sat est, vt qui prius consentit in eo perduret.

Si subesset impedimentū, quo consensus appareat nullus, sublato impedimento: ambo debent consentire.

21 Excommunicatus maiori, vel minori, vel existens in peccato mortali sine cōtritione cōtrahens, pecc. mor.

Qui post contractum matrimonium scit nō valere, & rem habet, pecc. mor. Si vero dubitat est consideranda causa dubitationis, quæ potest esse tanta, vt sit ac si sciret, vel parua, vt sit nihil, vel media, & satis ad reddendum, non petendum debitum.

Vt teneatur credere subesse impedimentum non satis est vnus testis etiam si sit fide dignus, vel iuratus, vel parochus, vel cum iuramento.

Si leuiter credit, nec petere, nec recedere potest, sed leuiter potest deponere conscientiam.

Qui scit impedimentum occultum harum ex peccato, debet prius admonere contrahentem, vt desistat: sin minus, denunciare, etiam si illud

N pro

probare non possit, satis enim est vnus ad im-
pediendum.

Denunciaturus si scit ex hoc oriri magnum
scandalum, non tenetur denunciare, licet id pos-
sit probare.

Quando vnus solus scit aliquos iuste ob iu-
stam ignorantiam coniunctos, neutri parti debet
impedimentum dicere, licet sciat, sibi adhiben-
dam fidem.

Consummans matrimonium sine contem-
ptu ante benedictionem non peccat.

Benedicens secundas nuptias ex vtraque parte
secundas, vel ex vna parte tantum, peccat.

Item peccat qui non scit non debere benedi-
ci, & facit se benedicere.

Contrahens primas nuptias, & ante benedi-
ctionem contrahentes secundas, debent bene-
dici in secundis.

De Dispensatione. Quis potest.

Papa potest dispensare in omnibus impedi-
mentis matrimonij iure humano introdu-
ctis, vt sunt omnia supradicta, excepta consan-
guinitate inter ascendentes, & descendentes, &
defectu erroris, & iudicij qui dicit defectum
consensus.

Papa

Papa non potest dispensare super matrimonio
legitime contracto, & consummato.

Episcopus potest dispensare in impedi-
mento incestus. Immo in omnibus impedimentis
quæ impediunt, & non dirimunt.

Episcopus potest dispensare in impedimento
quod impedit, & dirimit quando impedimentum
est occultum, matrimonium publicum, & sepa-
ratio est magni scandalum, & ad Papam, vel eius
Nuntium non potest confugi propter mag-
nam paupertatem; vel alia legitima impedi-
menta.

Quando matrimonium est nullum pro-
pter aliquod impedimentum, si Papa dispensat de-
bet denuo contrahi secreto, & non satis est co-
habitatio, & coitus.

Papa cum difficultate dispensat inter contra-
hentes, & consummantes matrimonium inter
gradus prohibitos, propter verba Concilij Tri-
dentini, Sess. 24. c. 5.

Causæ ad dispensandum intra quartum gra-
dum solent esse, defectus dotis competentis, ex-
tinctio magnæ litis, & quod maior pars sibi pa-
rium in sua Ciuitate, sunt sibi consanguinei in
quarto gradu, vel affines, & non habet do-
rem sufficientem ad nubendum extra illam
Vibem.

Defectus dotis competentis cum poscente se
N 2 est

est satis ad dispensandum, & non requiritur defectus ad contrahendum cum quolibet sibi pari.

De septem peccatis mortalibus.

Cap. XXIII. num. 3.

Septem peccata dicuntur capitalia, seu mortalia, non quia sunt peiora aliis, vel sapius mortalia, sed quia sunt fontes aliorum.

De Superbia.

Superbia, i. Superbite pro habitu, est vitium inclinans ad appetitum inordinatum excellentiæ propriæ, vt est excellentia.

Species superbiæ sunt quatuor. Prima, putare à se habere bonam naturæ, aut fortunæ, aut spiritualia.

Secunda, licet putet esse à Deo, tamen non gratis, sed ex sua iustitia.

Tertia, attribuire sibi dona, quæ non habet.

Quarta, contemnere alios inordinate.

Peccat mortaliter appetens propriam excellentiam cum actuali contemptu subiectionis Dei, vel eius legis, vel appetens præponi Deo.

Peccat mortaliter qui iudicat deliberate & aduertenter aliquod ex prædictis quatuor esse falsum.

Peccat mortaliter appetens inordinatam excellentiam.

sentiam, vel de ea gaudens, cum notabili reuerentia Dei, vel damno proximi, licet non cum actuali contemptu Dei.

De Vanagloria.

Bona honoraria sunt quinque, laus, honor, fama, gloria, reuerentia.

Horum appetitus inordinatus regulariter, est venialis, sed in tribus, est mortalis, primo si est de malo mortifero: secundo, si ultimus finis in eo collocatur, ad effectum transgrediendi legem Dei; tertio, si in finem mortalem.

Contemptus eorum regulariter, est venialis etiam inordinatus, sed est mortalis si contemnatur laus, manans de gratia gratum faciente, vel si finis ultimus in eo constituitur, vel sit propter finem mortaliter malum. 1o. Appetitus, vel contemptus illorum quandoque tunc est ordinatus quando appetitur aliquid illorum de re vera, & de se bona, vel in differenti directa in finem bonum non in nimium, vel maius quam eius bonitati debetur, nec tanquam certum; & diuinum testimonium, sed tanquam humanum, & incertum. Appetitus inordinatus, est quando appetitur aliquid quod horum de re falsa, vel mala, vel indifferenti relata in malum, vanum, vel nullum finem,

Nam,

nem, vel de bona maius quam eius bonitati de-
beatur, vel tanquam testimonium diuinum, &
certum.

11 Filia vanagloria sunt septem, iactantia, in-
uentio nouitatum, hypocrisis, pertinacia, discor-
dia, contentio, inobediencia, sed presumptio, &
ambitio non sunt filia, sed sociæ.

12 Peccat mortaliter, qui gloriatur de mortali
appetens famam ex eo: Qui finem vltimum po-
nit in eo.

Qui pro eo proponit frangere præceptum sub
mortali, vt fornicare ne infametur eponensit stu-
pro, & iudex ne priuetur officio iniuste iudicat,
Concionator pacens vera sub præcepto dicen-
da, ne pulpitem amittat.

13 Qui se, vel alium laudat de re mortaliter ma-
la, pecc. mort.

Qui se, vel alium laudat de re falsa, vel vera,
non mor. mala dans verisimilem causam damni
notabilis cultus Dei, aut boni proximi, pec. m. vs
laudans se, vel alium bonum Sacerdotem Con-
fessarium, Iudicem, Medicum, Præceptorem, &
reneretur restituere damnum.

Qui falso laudatur sciens idem datum nota-
bile sequuturum, & non contradicit, p. m.

Approbatio tacita, vel explicita falsæ laudis
de re bona, vel veniali, est tantum venialis.

Qui non contradicit falsæ laudi, immo delecta-
tur

itur ex eo, quod euitetur scandalum, non peccat
neque venialiter, dummodo non delectetur ex
eo, quod falsa est laus, mendacium, vel adulatio
tunc enim peccat venialiter.

Qui instituta principaliter ad honorem Dei
neque principaliter facit propter vanagloriam,
pecc. venia. sed si secundario fiant propter lau-
dem humanam relatum ad finem honestum, non
est peccatum.

Qui imperitus exercet officium cum notabi-
li irreuerentia Dei, vel notabili damno spiritua-
li, vel temporali, vt concionando, consulendo,
meditando, &c. peccat mortaliter si non est no-
tabile, peccat venialiter.

Qui vtitur aliena iurisdictione, vel sua extra
suum territorium, peccat mortaliter.

Qui sine auctoritate absoluit, vel commutat,
vel dispensat vota, pec. mor.

Qui confidit se sine meritis, vel sine gratia esse
fecuturum gloriam, p. m. Item se esse peccatorem
nec priuatum in gratia.

Qui ab occasione, qua semel peccauit, & pu-
tat probabiliter se peccaturum, non abstinet, p. m.

Qui vult honorem de peccato mor. vel prop-
ter eum, pecc. mort. vel est paratus peccare m.
peccat mortaliter.

Qui sine iusta dispensatione accipit plura be-
neficia incompatibilia, vel cõpatibilia, sed sunt

Ultra id quod requiritur ad honestam sustentationem, p. m.

Qui accipit beneficium Ecclesiasticum, spirituale principaliter propter honorem, vel utilitatem temporalem cum sit indignus, pecc. m.

Qui querit officium nesciens exercere illud, p. m. nisi fiat ad bonum finem, & animo utendi consilio peritorum, quando fuerit opus, quorum copiam habeat.

16 Qui se, vel suos iactat cum notabili iniuria Dei, vel notabili scandalo, vel iniuria, vel dano proximi, p. m.

17 Inueniens nouas vestes, nouas epulas, exercitia, ludos, &c. de se mortalia, vel in finem mortalem, aut in iacturam notabilem cultus Dei, vel damni proximi publici, vel priuati, p. m.

Utens ornatum ad alliciendos alios in concupiscentiam mortalem sui, pecc. mor. licet non sequatur.

Ornans se ob vanam delectationem, eo animo, ut non desisteret si sub mortali prohiberetur, pecc. mor.

Qui ob ornatum omittit preceptum sub mortali, ut missam in die festo, p. m.

18 Qui splendide pro sui status decencia more regionis se ornat, sed sine malo fine, non p. immo meretur, licet alter in suam concupiscentiam rapiatur.

19 Qui

19 Quietiam religiosus, vel religiosa moderate se ornat, immo etiam si notabiliter modum excedat ob vanam leuitatem ostendendo suam pulchritudinem, & corporis elegantiam sine alia circumstantia, peccat tantum venialiter.

Qui se ornat splendidius quam status requirit non p. m. nisi ob id debita non solueret, vel debita alimenta suis non praberet.

Femine ostendentes, & gestantes nuda pectora ad ostendendam suam eximiam pulchritudinem sine intentione mortali non p. m.

Qui, vel quæ se vestit tam tenui velo, ut pudenda traluceant, p. m.

20 Augere, vel fingere maiorem pulchritudinem ornatu, & fuco, sine intentione mortali, licet sit mendacium operis, non est peccatum mortale.

Uti alienis crinibus non est p. m.

21 Confessarius nesciens intelligere an sit, p. mor. vel v. non debet denegare absolutionem, licet penitens putans se non peccare nollet desistere à peccato.

Sicut debet absolui nolens relinquere veniale.

Nec confessarius persuadeat penitenti illud dubium esse mortale, sed ad summum satis esset persuadere ei quod si esset mortale nollet facere, & consulat viros peritos.

22 In-

21. Inhabilis ad contrahendum, cum aliquo id sciente si se illi conspiciendam offert, vt sine iura dispensatione experatur in matrimonium, pecc. mort.

Habilis ad contrahendum, licet nolit nubere, immo, quæ secreto vouit castitatē, & religionē, potest se ornare, ostendere, & desiderare appeti ab aliquibus in vxorem, vt in alijs rebus suis faciant, vel ob alium finem bonum.

Femina vestiens se habuit virili, & vir foemineo ob iustam causam non pecc. nec ob honestam oblectationem: & si ob leuitatem tantum, pecc. venial.

23. Vtens habitu religioso in opprobrium Religionis, vel ad turpia personatus, pecc. mort. non autem si ob leuitatem, aut oblectationem sine malo fine.

24. Curiositas semper est, p. v. sed est mortale, quando alia circumstantia mor. ei adiungitur; exempla sunt sequentia.

25. Virgo volens curiose cognoscere quanta sit carnalis copulae delectatio, licet eam experiri nolit, pecc. mort.

Qui clam auscultat confessionem alterius, vt peccatum cognoscat, pecc. mort.

26. Qui, vt aliqua discat, missam in festo omittit, maleficium facit, vt diabolo se commendat, pecc. mort.

Qui

Qui pro non necessarijs relinquit cognitionē necessariorum sui officij: vt Parochus pro mechanicis relinquit casus conscientiar, p. m.

Quærens vitia alterius, vt notabiliter infames peccat mortaliter: secus si, vt corrigat.

27. Qui vult scire secretum ab aliquo, qui non potest illud dicere sine peccato, pecc. mort.

28. Volens videre foeminam, vel virum nudū, vel pudenda, credens sequituram pollutionem vel delectationem morosam, p. m.

29. Qui vult experiri castitatem, & loquens cum sola credit futuram aliquod peccatum, pecc. mort.

30. Qui legens libros lasciuos credit aliquem lapsurum in delectationē morosam, pecc. mort.

32. Pertinax suæ opinionis in his quæ ad fidem vel mores spectant contra communiorē sensum Doctorum Ecclesie, aut in damnum notabile iniustum proximi, p. m. alioqui tantum venialiter. De hypocrisi, vide c. 15. n. 18.

33. Qui pertinaciter non vult concordare cum alijs circa necessaria ad salutem propriam, vel aliorum, & bona notabilia, p. m.

34. Qui altercatur contentiose contra perspicuam veritatem circa pertinentia ad fidem, salutem animæ, aut bona corporis, p. m.

De

De Inobedientia. nume. 35.

Qui non obedit apertè mandatis superiorū animo obligandi ad mortale nesciens id sibi ab eo iubere non posse, p.m.

Inobedientia specialis, vitium est non facere, quod iubetur, eo, quod iubetur: generalis vero claudit omnes actus omnium vitiorum.

36 Non facere iussum obligans ad mor. licet non ob id, quia iubetur, est mor. obligans vero ad veniale, si relinquit ex eo, quia iubetur, est mor.

38 Credens probabiliter superiorē errauisse, vel si aduertisset, non iussisset, non peccat nõ obediendo.

39 Superior non potest præcipere de actibus interioribus, nec vt reuelet peccatum omnino occultum, nec vt reiteret legitimam confessionem, nec ne alloquatur superiorē superioris, nec quæ non pertinent ad religionē, nisi in pœnâ contumaciæ: potest tamen superior præcipere contraire regulæ, in qua potest dispensare.

40 Transgrediens legem humanam iustam, promulgatam, & receptam, non abrogatã obligantem ad mor. sine excusante ignorantia, vel

iusta

iusta causa, vel dispensatione, p.m. quæ omnia declarantur iuste, & bene ibi.

Omnes leges etiam humanæ seculares possunt, obligare ad mor. si id intendant legislatores, & vt tales receptæ sint: non autem si non intendant obligare.

49 Statuta Dominicanorum non obligant ad mortale, vel veniale, sed tantum ad p. exterius: sicut & statuta Societatis IESV.

Leges etiam canonicæ, quæ non habent verba præceptiua, vel prohibitiua, sed ordinatiua, & constitutiua etiam imperatiue modo non obligant ad mortale, nisi materia de se obligaret ad mor.

50 Nullum verbum latinum positum in lege de se est sufficiens significare, esse merem legislatoris obligare ad mortale nisi ex accidenti.

51 Verba præceptiua dubia sunt intelligenda de veniali potius quam mor. cum leges in dubio sunt interpretandæ de minori pœna potius quam de maiori. 52. Leges Ecclesiæ habentes verba præceptiua, vel prohibitiua, obligant ad mortale ex accidenti. Item leges ponentes pœnam continentem, p.m. vt est excommunicatio, obligant ad mortale.

54 Leges seculares per verba præceptiua, & prohibitiua tantum non obligant ad mortale, nec ex se, nec ex accidenti, sicut, nec lex Diui-

na,

na nisi ab Ecclesia declaretur.

57 Leges humanae, & praesertim seculares constituentes poenam temporaneam in dubio, ad certam non obligant: ut sunt leges eius, qui eam statuit si ab sit scandalum, & contemptus. Idem dicendum si leges statuant in poenam, damnum magni boni, famae, membri, vitae. Et licet exponere se periculo magno, sit p. m. tamen hoc non est vi legis: potest tamen fieri caute, & non tantum periculo.

59 In legibus humanis observandum est quod antiqua consuetudo docet: & communis consuetudo habet transgredi non esse p. m.

Importans, vel exportans prohibita, non solvens gabellas, vel doganas, vel dationes non peccat, nisi se defendat vi & armis: non autem si fuga blandis verbis, & modo licito.

Non solvens parvam poenam temporaneam impositam a Praelato ipso iure, solvendam, non peccat: 61. Etiam si referatur absolutio eius donec solvat: & potest absolvi cum bulla ante solutionem.

62 Vidua realiter fornicata non potest in conscientia retinere bona relicta a marito hac conditione, ut caste vivat, secus si mente, verbo, tactu lascivo, sine copula peccaverit.

Lex potest recipi secundum aliquam, non secundum totum: & sic obligat, ut regula sancti

Do-

Dominici non in conscientia, sed in exteriori.

63 Transgrediens statutum sub poena exclusionis a collegio, vel municipio, non tenetur recedere, antequam cogatur id facere.

64 Poenam commissi iuste potest capere is, in cuius favorem committitur: secus si iniuste, ut est commissum si per biennium non solvat censuram positam super re immobili.

Nemo tenetur in conscientia manifestare re in commisso cecidisse.

65 Donans in emphyteusim non tenetur solvere in conscientia laudemium, sed vendens tenetur, quia videtur interesse.

66 Iustus a iudice solvere notabilem poenam legis, quam violavit, si non solvit, peccat.

Non iustus, si non solvit poenam quam ipso iure, & ipso facto incurrit, non peccat: immo potest absolvi ab excommunicatione, quum ob id incurrit, & loquimur de poena quaeritur exactionem.

De Avaritia, num. 69.

Qui deliberate, & inordinate appetit quare re vel retinere pecuniam in damnum notabile alterius, peccat.

70 Avaritia cum damno alterius de se est mortale.

rale, sine damno alterius de se, est veniale. Idem de prodigalitate.

71 Omnis iniustitia genere suo, est p.m.

Exponens se probabili periculo mortis corporis, vel animæ propter pecuniam: acquirendam, vel effundendam pecc. mor.

73 Qui accunulat pecuniam superfluum inordinata cupiditate delectandi se in ea id est, ut solum delectetur in ea, non erogando pauperibus occurrentibus, etiam non singulis, saltem quos elegerit, pecc. mor.

Conseruare pecuniam ad prouidendum futuræ necessitati suæ, vel suorum, vel pro filiis locandis in matrimonio, vel honestâs munerere, vel gradu, vel ad augendum statum suum; ut se promoveat ad ordinem altiorum, quo altioribus virtutibus Deo seruiat, vel reipubl. non pecc.

Beneficiarius Ecclesiasticus, non erogans superflua acquisita ex beneficiis Ecclesiasticis, propter avaritiam, vel prodigalitatem, p.m. & cont. a iustitiam.

74 Avaritiæ sunt septem filia, Duritia cordis Inquietudo mentis, Violentia, fallacia, perinrius, fraus, Præditio. Duo priora nunquam feruntur mortalia, nisi coniungantur cum actibus mortalibus. Ideo non necessario confutenda.

77 Qui fraude notabiliter aliquem damnificat contrahendo, vel detrahendo in commutatione, p.m.

78 Pre

78 Pretium iustum rei, est quo communiter æstimatur res valere tunc, attendita illius intrinsicca bonitate, & vendentis utilitate, loco, tempore, copia, vel defectu rerum, illius generis, emptorum, vel venditorum earum, & modo vendendi eam, statutum à Gubernatore loci, vel Domino rei.

Venditor tanto plus potest vendere rem suam quanto est sibi utilior, sed utilitas, & necessitas ementis non auget pretium.

Spolia quando victor vendit statim post bellum longe minoris valent, quam eadem; quæ proxeneta in Vrbe pacata.

79 Pretium triplex Rigorosum, Pium, Mediū.

Pretium iustum non solum est id quo communiter venditur in aliqua regione, sed id quod in hoc loco, tempore, & modo vendendi, haberi potest.

Non peccant, qui expectant tempus, locum, casum; quo vilius res valet, ut in sine nundinarum, sub hasta, pro xeneta.

80 Res tanti valet, quanti vendi potest. i. tempore; loco; & modo communi vendendi; præsentem pecuniam; cessante monopolio; dolo; & fraude.

Ob periculum natum ex parte emptoris rei; non potest plus vendi ad tempus sicut nec in mutuo; contra Medinam; nec de lanis contra Sotum.

81 Mercator ob verum interesse lucri cessantis ob dilationem potest plus vendere rem; quam

o valet

valet admonendo ipsum de tali interesse.

33 Non peccat qui rem sibi necessariam, vel charam, importunanti pluris iusto pretio vendit, quanto damno saltem affectionis afficitur, sed peccat qui id facit propter necessitatem, vel utilitatem emptoris, vt supra num. 11.

34 Potest quis pietate motus emere rem minoris iusto pretio, quando plurimi refert venditoris, & parvi emptoris: vt locans operam pauperi solo victu.

Licet minoris iusto emere pretium cum pacto, vt venditor per aliquot annos fructus recipiat.

Licet vendere ad tempus tanto plus iusto pretio, quantum credit consumpturum, ad recuperandum pretium, cum animo quod si non impendat restituat a securando casu mortis, ne id apud suos heredes remaneat.

Si vendatur ultra dimidium, debet rescindi contractus, vel suppleri pretium in utroque foro, sed si est circa notabile tenetur conscientiam, & in canonico facta denunciatione.

35 Ad rescindendum non satis est probare tantum valuisse tempore contractus, sed loco, & modo vendendi.

Tales lites non sunt consulendæ præsertim si persona sciebat se pati tale, sine metu, & necessitate, & poterat dare.

Pactum de retrouendendo multum minuit.

de pretio, & ultra dimidium debet intelligere de diminuto pretio per tale pactum.

37 Qui deliberate vult vendere pluris iusto, vel emere minoris iusto, peccat. mor. si non deliberat, sed ex sensualitate non peccat. Nec qui vult minoris emere expectans tempus pro xentat, vel extra officinas vitro exponit merces.

Qui ex ignorantia iniuste emit, vel vendit, non peccat, nisi ubi sciuerit, & non vult restituere.

38 Vendens aliquid ultra pretium statutum à Republica peccat, & tenetur restituere: & non excusat poena, & donatio emptoris in emptione, quia non est libera.

Pretium statutum à legibus obligat etiam Clericos.

Taxa raro imponenda rebus.

39 Qui ab ignorante emit, vili rem pretiosam, aut vendit vilem pro pretiosa, p. & tenetur ad restitutionem; nec excusat dicere, vendit cum omnibus defectibus, exprimendo aliqua mendaciter, & aliqua vere.

Si nescit defectus, non peccat: sed cum scierit tenetur damnum reparare.

Manifestum defectum non tenetur reuelare, nec occultum, quod non erit notabiliter damnosum emptori, nec talis quod non ob eum deficeret temere, licet egre, dummodo minuat pretium

tium: & post venditionem debet monere emptorē ne emptor vendat rem alicui pluris quā valeat.

Qui vendit rem, quam scit cito corrumpendam, volenti conferuare, peccat, & tenetur: sic qui vendit rem ipso iure perditam ignorati, nisi ei set secretissima.

90 Qui scienter vendit arma nocēti, vel praeliuro iniuste, vel dubitanti sub proprio principe: subditus enim debet deponere cōscientiā:

Quid dicendum sit de vendente arma ob finem honestum, licet sciat tempore vsuros illis ad bellum iniustum, similiter de vendente toxica, cartas lusorias, & id genus, vide supra cap. 3. num. 27.

Qui in mense immoderatum triticum emit, vt egestatem inducat, pecc. mor. Qui egenti pecunias vendit, v.g. pannum rigorofo pretio, potest recemere pretio pio, si fiat sine scandalo.

Nemo potest denuo imponere censum minoris iusto pretio: potest tamen rogatus emere impositum censum iusto pretio, minori iusto pretio.

92 Qui facit monopolium cum Mercatoribus ne minoris tali pretio recendant; vel qui impētrat à Principe ne talis res ab alio, quam à se vendatur, cum damno notabili populi, peccat.

93 Qui

93 Qui emit; vel vendit frangendo festa; & exportās venia ad terras infidelium, p.m. & est excommunicatus.

94 Thesaurarius negocians pecuniam sine licentia Domini, vel in damnum tertij, p.

95 Habens societatem, & nolens discedere à non respiscenti, peccat.

Emens hominem liberum sine extrema necessitate, credens, aut credere debens illum nō esse captum in bello iusto, nec ob crimen esse seruum, vt multi Aethiopes, & Indi. p. cum obligatione restituendi: secus si credit probabiliter eos à se, vel aliis ex eorum consensu esse venditos, vel captos bello iusto, & hoc tenetur credere qui scit saltem per famā publicam; vel per fide dignos, non vi, vel dolo esse captos extra bellum iustum.

97 Proxenetā accipiens aliquid ad vēdendū, & retinens sibi aliquid de pretio, peccat: & tenetur restituere, nisi pro iusto pretio sui laboris non soluto acciperet, cū nō promiserit se gratis vēditurū, si autem sine stipendio, sed ex pacto expresso, vel tacito, vt tāto pretio vēdat, & reliquū sit suū, nō vēdat plus rigorofo pretio: si meliorauerit illud, erit proxenetā: quod si nō cōtētus stipendio fallit, dicēdo nō plus vendi posse, & accepta potestate, plus vendit, & sibi retinet pecc. & tenetur ad restitutionem.

98

De

De Simonia. n. 99.

Spirituale, vt hic accipitur est donum super-
naturale à Deo datum, vel ab eo supernatu-
raliter institutum ad salutem animarum vel ab
Ecclesia ex virtute supernaturali factum, vel
annexum ei.

Hinc non omne sacrum v. g. bona Ecclesiasti-
ca est spirituale, vt hic sumitur: Quare eorum
emptio etiam iniusta licet sit sacrilega, non tamē
est Simoniaca.

Quæ ab Ecclesia sunt humanitūs superaddita
spiritualibus datis diuinitūs, vel antecedenter,
vt ius patronatus, sepulturæ, calix, &c. vel con-
sequenter, vt beneficia, officia Ecclesiastica,
dicuntur annexa spiritualibus.

Quædam sunt Pure spiritualia, vt gratia, do-
na Spiritus sancti: quædam mixta ex spirituali, &
temporaneo: & horum quædam habent plus spi-
ritualium, vt sacramenta, & eorū actus: quædam
minus vt calix, & ornamenta, quæ omnia se-
cundigenēris, respectu temporalium possunt
vendi, & emi, non respectu spiritualium.

no. Symonia est volūtas deliberata vendēdi,
vel emēdi spirituale, vel spirituali annexum:
& est peccatum mortale.

Emerere

Emerere vel vēdere spirituale naturaliter quæ-
sibile, vt scientia, non est simonia.
Simonia duplex altera prohibita, quia Simo-
nia: altera est Simonia quia prohibita, vt re-
nunciare, præsentare, & acceptare cum con-
ditionibus, alias licitis, sed ab Ecclesia prohibi-
tis etiam sine pecunia: vt renuncio, vt tu mihi,
vel alicui renuncies: vt suffragor, vt tu alteri
suffrageris.

Permutatio beneficiorum, etiam quoad
titulum sine facultate superioris est Simo-
nia.

Qui permutat renunciāns beneficium mino-
ris valoris, si sine facultate reddit pensionem,
vel pecuniam, renunciānti beneficium maioris
valoris ad æquandam pecuniam amissam, est
Simoniacus.

Dare vel accipere in spirituali pecuniam non
pro spirituali, sed alia ratione, vt liberalitate se-
licemofynæ, consuetudinis, &c. nō est symonia,
quia non fit principaliter pro spirituali.

Accipere, vel dare aliquid temporale minus
principaliter & pro causā impulsīua, & excita-
tiua pro spiritualibus, licet sine illo temporali
non faceret spirituale, non est simonia, vt de sur-
gente ad maritimum pro distributione; vel de
seruiente: vel mutuante pecuniam Episcopo
principaliter; & immediate; vt inerat amicitiam
vel

vel vt ei benefaciat, sperans, secundario sibi vel suis gratiam beneficij.

101 In spiritualibus accipere aliquid pro ministerio etiam ex pacto, si non fiat principaliter pro actione sua spirituali, non est simonia, licet in ministro diuite in foro exteriori; presumatur simonia, sed nõ presumitur in cõscientia.

Accipere pecuniam pro impensis, vel pœna à spirituali imposita, non est simonia.

Habens in Ecclesiasticum ius acquisitum, si ad redimendum vexationem dat pecuniam, nõ est simoniacus: si non habet ius, non licet, nisi vi impediatur, vel sit solus ipse dignus, vel eligeretur indignus.

Dare pecuniam alicui vt oret, vel sacrificet, non est simonia, nisi det animo emendi spirituale: vt emere vitam æternam.

Dare, vel accipere obsequia linguæ, vel manus pro causa principali, in pretiũ rei spiritualis, est simonia: secus si non pro principali, sed pro minus principali & excitatio.

Dare pretium temporale pro causa principali immediata, vt quis agat Vicarium Episcopi, Parochum, Capellanum, cõcionatorem, vel vt in longinquum locum ad celebrandum eat, non est simonia: quia obligatio, & labor non sunt accessoria actibus spiritualibus.

Dans Notario Episcopi, aliquid pro instrumento

mento ordinis, & plusquam meretur, vel Episcopo pro possillis sine pacto, vel beneficiarius soluens aliquid, ad quod tamen non potest cogi pro adeptione possessionis, alijs beneficiariis, non pro causa principali, non est simonia.

Quæ prius dabantur pro cõmodo priuato, nunc non possunt capi, quia ablata est consuetudo, nec possunt verti in pia opera.

Notarius, vel Episcopus accipiens plus pro maiori ordine, quam minori, est simoniacus, & facit contra Concilium Tridentinum.

Qui dat alicui vt baptizet in necessitate, est simoniacus.

Simonia est triplex, mētalis tantum, conuentionalis tantum, & realis.

102 Simonia mētalis sine conuentione tacita, vel expressa, licet non perueniat ad dationẽ, est p. mortale, sed non obligat ad restitutionẽ: non sic vfura mentalis.

103 Simonia conuentionalis, tacita vel expressa est, vel ex neutra parte sequuta, vel ex vna parte tantum: & obligat ad restituendum pro diuersitate accepti: & est puniendus in foro exteriori.

Talis simoniacus celebrans non incurrit irregularitatem sicut, nec pensionarius ex cõmunicationem non soluens si celebrat solo lapsu temporis.

104 Simonia realis est conuentio tacite, vel expresse ex vtraque parte completa: saltem quoad aliquam partem promissorum: & vtrinque est peccatum mortale, puniendum, & ad restitutionem & omnia annullantur, & fructus percepti sunt restituendi.

Non licet episcopo statuere pretium missæ, ita vt pro minori eo non dicatur.

Consueti dari pro actibus spiritualibus, iam præstitis possunt accipi: immo & peti antequam præstentur, vbi suspicatur de contentione futura.

Promittere aliquid v.g. cætum aureos instrumento publico sine animo emendi illud & soluendi illos, vt quis sibi conferat beneficium est simonia conuentionalis; non tamen est excommunicatus; nec debet resuantiare beneficium: aliter si esset realis.

Conferre alicui beneficium animo se liberandi ab obligatione antidotali, non est simonia; non est enim pretium legale.

Dans mediatori vt moueat datorem, est excommunicatus, & simoniacus nisi detur ratione laboris vel interesse, vel lucricesantis, vel principaliter ad amicitiam ineundam.

Dare quid manu, lingua, obsequio familiari Papæ; principaliter ad ineundam amicitiam, & secundario: vt adueniente occasione beneficium
pro.

procuret non est simonia, secus si id principaliter fiat.

107 Conferre beneficium ob consanguinitatem principaliter, vel amicitiam indigno; vel ob preces non est simonia, nisi preces sint in precium. Idem de faciente spiritualia ob laudæ humanam.

Conuenire cum familiari Papæ; quod consentiet certæ pensioni sibi statuendæ à Papa, si sibi beneficium impetrat, & in expeditione literarum non fit mentio de conuentione, est Simonia realis vtrinque.

Conuenire, vt duo beneficia in persona vnius dentur, sed expensæ, & utilitates sint amborū, & mox nulla facta mentione conuentionis, renunciet vnum in fauorem alterius, est Simonia.

Idem dicendum si ex conuentione vnus vnus Hispania admoneat alterum Romæ de vacantibus beneficiis, alter impetrat communibus expensis, non utilitatibus, & renūciat illū vni, est Simonia: secus si fiat sine vlla obligatione ciuili, sed tantum antidotali.

Expressio eorum, quæ tacite insunt non inducit Simoniam.

Conuenire, facto pacto de consentiendo pensioni, & assicurando si impetrat, si cōsensit nulla mentione facta Papæ de pacto est simonia,
si fa.

si facta non est.

Renuncians cum hoc, vt detur illi, vel illi, est Simoniacus, nisi fiat in manu Papæ: in manu autem subordinatorum sine pacto, vel modo expresso, non est Simonia: potest ergo mandare, vt renunciaret libere sine pacto, & postea peccat pro illo.

108 Papa potest incurtere in simoniam prohibitam iure diuino, non in humanâ; hanc enim potest tollere, & prophanare spirituale iure humano sacrum, & sacra vasa, & vestes, vt temporalia potest emere, & vendere, immo & alij prælati possunt ad vsum Ecclesiasticum, non ad vsum prophanum, sic nullas pœnas potest incurtere iure positiuo positas, super spirituale de iure diuino.

Papa de facto liberat à pœnis simoniæ cõtractantes secum, vel sua auctoritate, actum alias simoniacum, licet expressè non eos liberauerit, & in positiuis, nec peccat.

Papa sine simonia potest emere, vel vendere omne beneficium non iure diuino prohibitum.

Nullus Papa propriè beneficia vendidit, sed distraxit aliis viis iustis.

109 Confidentia renunciantis, vel procurantis beneficium, vt cedat in fauorem eius quem vult, &c. non est simonia; nisi ad pactum, &

con-

tractus; &c. licet in foro exteriori aliter præsumatur. De hac re vide ibi expositam bullam Pij V.

110 Qui habebant beneficia per simoniacam confidentiam, si post noticiam extrauagantis non renunciarent, & post extrauagantem si recipiant, amittunt beneficia omnia, & fiunt inhabiles ad alia.

Fructus beneficij, & pensionum datarum per confidentiam simoniacam, reseruantur Camaræ Papæ.

Vendere pensionem super re spirituali constitutam vel beneficio Ecclesiastico, vel eam redimere anticipata solutione, est simonia; & potest repeti.

111 Qui vendit, conducit, vel quocunque contractu non gratuito quaerit vicariam vel quamcunque iurisdictionem, vel potestatem spiritualem, est simoniacus, & cõtractus est nullus: meretur priuari clericali officio; & ipse debet reliquere. Verùm non est excommunicatus ipso iure, nisi vicaria esset perpetua; nec est inhabilis ad alia.

Pœna simoniaci vltra pœnam peccati, si est mentalis; nulla est pœna, neque restitutionis; & est conuectionalis; vltra restitutionem, si est res restituibilis, est pœna arbitraria: si est realis in ordine, est suspensus; quare con-

licto

relictio potest celebrare, contra Diuum Tho.
Simoniacus realis in beneficio & ordinatio-
ne, est ipso iure excommunicatus, & referuatur
Pape.

Simoniacus realis in ordine, eger absolutioe
ab excommunicatione, & suspensione, in bene-
ficio ab excommunicatione tantum.

Tantum simoniacus in ordine, est ipso iure
suspensus, vel excommunicatus.

Tantum simoniacus in ordine & beneficio,
est ipso iure excommunicatus.

Simoniacus si ordinatur recipit characterem
sed non executionem.

Præsentatio, electio, collatio, & quæuis alia
dispositio per realem Simoniam, est ipso facto
nulla: & relinquesda ante sententiam cum fru-
ctibus: est enim alienum retinere.

Simoniacus etiam conuectionalis ob confi-
dentiam non acquirit ius in obtento, est excom-
municatus, perdit alia beneficia bene acquisita,
& sit inhabilis ad alia.

Quæ ignorantia, & quomodo excuset à præ-
dictis penis, vide ibi.

Peccat Simoniace qui vedit carius ob annexi
spirituale, vel ius præsentandi, vel beneficium.

De Luxuria, tertio vitio Capita-
li, num. 113.

Lu-

Luxuria habet octo filias præter dictas spe-
cies sup. cap. 16. quæ sunt Cæcitas mentis,
Præcipitatio, inconsideratio, inconstância, amor
sui, amor huius mundi, horror futuri, & odium
Dei. Raro quis peccat mortaliter hoc vitio ni-
si transgrediendo aliquod præceptum Dei, Ec-
clesiæ, vel obligans mortaliter.

Qui deliberate vult viuere perpetuo in hoc
mundo absquæ visione intuita Dei. pec. mort.
similiter, & qui deliberato odio Deum habet,
quod est peccatorum maximum.

De Ira, quarto vitio. num. 115.

Ira mala de qua loquimur, est actus inordi-
natus volendi vindictam.

Habet septem filias, quæ sunt, indignatio, tu-
mor, clamor, blasphemia, contumelia, oppro-
brium, rixæ, reliquæ quæ à multis assignantur
ad has reducuntur.

Ira est peccatum mor. si est contra quantum
præceptum, non occides, vt si deliberate vult
vindictam notabilem immeritam, vel maiorem
merita, vel propria auctoritate, vel contra or-
dinem iuris, vel principaliter ob malum pro-
ximi.

115 Qui nimis inordinate tumet, clamat, in-
sig-

dignatur, faciens contra aliquod præceptum sub mortali.

Qui blasphematur, vel maledicit creaturam, vel creaturam, vide supr. c. 12. n. 83.

Qui deliberate maledicit, imprecando sibi vel proximo malum mortale sub ratione mali, peccat. non sic communiter parentes in filios, & commuliones in mulos. Pro deliberatione sufficiente ad mortale satis est si sit momentanea.

Qui maledicit diabolo ratione naturæ, peccat mortaliter, non autem si ratione suæ culpæ.

Qui ex animo tradidit Diabolo aliquid, ut est creatura Dei, vel ut res proximi, peccat. mor. si neutra harum considerationum, est tantum veniale quâdo peccatur per filias iræ, vide c. 15. & cap. 18.

De Invidia. n. 118.

Invidia est inordinatus actus tristitiæ de bono alieno, qui suam excellentiam minuit.

Qui deliberate dolet de bono notabili alterius. v.g. de scientia, honore, fama, divitiis, favore, quia suum minuitur, peccat mortaliter, secus si non deliberate, vel subreptitè, vel de parvo.

Qui

Qui tristatur se non habere, quæ habent alij, ob malum mortalem finem, p. m. ob bonum non peccat.

Qui tristatur accusando deliberate divinam providentiam, in dividendo bona malis, p. m.

De Gula. num. 119.

Gula regulariter est venial. nisi in ea ponatur ultimus finis, vel per eam violetur præceptum sub mortali, vel cum notabili damno salutis propriæ, vel proximi, vel ob eam debita non solvantur.

Gula habet quinque species hoc versu contentas.

Præpropere, lautè, nimis ardentè, studiosè. Habet has quinque filias, quæ sunt heberudo mentis, immoderata lætitiæ, multiloquiû, seurriliæ, & spurcitiæ.

120. Qui vescitur cibis prohibitis in aliena Regione ubi habitat, licet non sint prohibiti in sua, peccat mortaliter, & contra si vescitur prohibitis in sua, sed non ubi habitat, non peccat. Idem dicendum de festis, & Ieiuniis.

121. Qui scienter se inebriat, vel curat alios inebriari, peccat. mor.

22. Qui vescitur carnibus humanis extra extremam

remam necessitatem, licet nullum interficiat,
pecc. mor.

123 Qui ob hebetudinem mentis non discutit
conscientiam quando tenetur, p. m.

Qui ob immoderatum iocundum verbis, mo-
tu, gestis, &c. se vel alium inducit in mortale,
pecc. mor.

Presbyter irreuerenter saltans, canens, cho-
reas ducens, non si paulisper in secreto peccat
mor.

Multi loquens in irreuerentiam notabilem
Dei, pecc. mor.

Vtens vestibus impudicis ad provocandum
ad mor. pecc. mor.

De Accidia. nu. 124.

Accidia est deliberate tristari de bono spiri-
tuali diuino, vt diuinum in se, quod raro ac-
cidit, & si ob id relinquit aliquid ad quod tene-
tur sub mortali, vel ad fugiendum id, facit ali-
quid, mortaliter, p. m.

Qui sunt quinque filie, desperatio, pusillani-
mitas, torpor animæ, rancor, & euagatio men-
tis.

Qui desperat peruenire ad vltimum finem,
pecc. mor.

Non

Non est circumstantia necessariò confitenda.

De peccato in Spiritum San-

ctum. nu. 126.

Peccatum in Spiritum sanctum est, commisi-
sum per malitiam contra bonitatem Spiritus
Sancti.

Species huius peccati sunt sex, desperatio,
presumptio, impenitentia, reuerentia, dolorem
preteritorum, obstinatio, impugnatione agnitæ,
veritatis, invidia fraternalis gratiæ, & hæc pec-
cata dicuntur irremissibilia, non quod non deleantur
conuersione, sed quia ex sua natura eiciantur
media, quibus remittuntur peccata, subreptio ta-
men excusat ab his peccatis, sicut, & ab aliis.

De quinque sensibus.

Cap. XXIII. nu. 1.

Vsus sensuum est indifferens, est mortalis &
contra præceptum sub mortali. contra præ-
ceptum sub veniali est venialis, nec est circum-
stantia confitenda.

De Operibus Misericor-

diæ. nu. 5.

P₄

Habens

Habens superflua naturæ, si non subuenit saltem mutuando petenti & egenti extreme, pecc. mor. Habens superflua naturæ, & status si non subueniat, saltem mutuando necessariis ad ad statum electo à se, pecc. mor. in reliquis casibus elemosyna siue spiritualis, siue corporalis, est de consilio.

His duobus satis est subuenire comodando vel mutuando, non necessitatio dando.

Extreme egere non est tantum animam agere, sed quod probabiliter eo deueniat, nisi subueniatur, & est probabile, quod ei à nullo alio subueniatur.

Non est necessitas extrema, periculū amittendi honorem, contra Sorum.

Status largè sumitur, & ad multa extenditur, ut ad conuiuia decentia, ad casus probabiles, ad munera, ad magnificèntias honestas, ad hospites.

Necessariū ad statum non statim in diuisibili, sed habet latitudinem eo maiore quo maior est status, minus uero pro qualitate status.

Qui congerit pecunias ad emendum dominiū, & mutandum statum, non habet plusquam suum statum decet, dummodo spiritus sanctus & secularis: Ecclesiastici enim non possunt in tot fines accumulare pecuniam.

Non facile est iudicandum aliquem habere plura, quam statui suo sunt necessaria.

¶ Nemo

Nemo tenetur de necessario statui suo, dare elemosynam, nisi egenti extreme, & potest quilibet mutare statum.

Qui non dat elemosynam, quæ est sub precepto non tenetur mox ad restitutionem eius, vel damni quod ex mora sequutum est.

Nemo tenetur sub culpa mortali quætere egentes extreme in hospitalibus, carceribus, sed tantum tenetur occurrentibus, nisi hoc ei ex officio incumbat, simile intelligitur de cæteris operibus misericordie.

Qui egenti etiam non extrema sed grandi necessitate non subuenit cum comode possit, si credat neminem eum adiuturum, p. m.

Qui patienti in spiritualibus quoad animæ salutem, extremam necessitatem, non subuenit etiam cum iustura suæ uitæ corporalis, p. m. quāuis raro Christianus patitur hanc necessitatē, quia potest cor terti de peccatis.

Quod si hoc nesciat, necessario est docendus modum conuertendi.

1) Qui non est Parochus, vel Praeclerus, non tenetur cum periculo suæ uitæ, ire uisere laborantes peste, vel morbo, in extrema necessitate uitæ corporalis, secus uitæ spiritualis.

2) Nemo quocunque statu, uero aut precepto humano excedatur à subuentione extreme necessitatis.

Pj

Cle

Eclericius religiosus debet detegere proditio-
nes in Republica in extrema necessitate,
immo & conuictos, licet ob id suspendatur, &
dummodo protestetur, non sit irregularis.

Qui consulit proximo, aliquid mortale, vel
notabiliter noxium, deolo, vel culpa lata, p.m.
nisi id fiat quo minus peccaret.

De correctione fraterna, n. 12.

AD correctionem fraternam omnes tenentur
etiam infideles, dummodo sciamus certo ipsi
peccare mor. vel proxime esse ad peccatum, &
non timeatur detentus, obseruata opportunitate
personæ, & temporis, & fiat commode sine no-
tabili damno corrigentis, nisi frater sit in extre-
ma necessitate correctionis.

Qui non impedit cum possit commode, pec-
catum peccantis ex ignorantia, vel fragilitate,
p.m. non contra præceptum correctionis, de
quo infra nu. 17.

Confessarius non debet corrigere de pecca-
tis in confessione auditis, nisi peccitens signifi-
casset sibi gratum fore.

Qui dissimulat, vt quis in maius peccatū di-
labatur, vt aptius corrigatur, & emendetur, nō
peccat.

Si quis dubitet qd admonitus sua admoniti-
one cesserit à peccato, debet denunciare superiori.
15 Non est opus secreta admonitione quando
peccatum est publicum.

Qui de peccato secreto corripit corā aliis id
nescientibus cū notabili damno famæ, vel pe-
riculo probabili illius, non seruato ordine, p.m.

17 Qui reuelat peccatum superiori ad hec, au-
teretur, non seruata forma correctionis, p.m.

Qui consentit iniuriæ proximi, siue qui non
defendit, consentiendo, peccat mor.

Nemo defendere tenetur alium cum damno
sui honoris, æstimationis, pudoris, nisi ille sit in
extrema necessitate nostræ defensionis, absque
extrema nostra necessitate, his ablatis simplici-
ter tenetur.

Quisque tenetur defendere vitam proximi in-
iuste morientis, etiam cum iactura suorum bo-
norum, honoris, sed non vitæ, iuste autem dā-
norum, nisi redimatur, non tenetur defendere.

Dānatus quilibet potest se vendere in seru-
tium redimenti pretio redemptionis.

Quisque tenetur defendere bona proximi,
siue quibus vivere ille non potest.

Quisque tenetur impedire damnum notabile
extremum proximi, etiam cum proprio incom-
modo pecunie, non honoris nisi parui, respo-
du magni damni, & hoc si credat probabiliter

Nullum alium id facturum.

Excusatur vir grauis si non currit, vt si bucciat leuibus hominibus, & pueris se pugnis cedentibus, sic qui alta voce non contradicit detrahenti concionatori ob scandalum, sic qui non liberat iniuste tractum ad mortem, ne grauis tu multus, & necesse oriantur.

18 Quando quis dubitat de sua morte, non deber aliorum vitam defendere, superiores subditos, & subditi superiores tenentur defendere non solum lege caritatis, sed iustitię, vt Reges, feudatarij, patres, tutores, curatores, heri, pædagogij, parochi, custodes & c. contra.

17 Aliqui non defendentes, vt qui timent suis bonis, sæpe non consentiunt iniurię, & tamen testes præsumunt eos consentire.

In dubio non est præsumendum delictum.

19 Qui cum debet non adiuuat & non consentit peccat contra caritatem tantum nisi sit ex officio, & non tenetur ad restitutionem. Qui consentit, & auxiliatur contra iustitiam: & tenetur ad restitutionem.

Non omnis qui præsumitur consentire præsumitur auxiliari.

Qui non impedit homicidium, quod nouit tractari, etiã si sequatur, non fit irregularis. Consentientes tantum perculsioni clerici quæ non fit eius nomine, non est excommunicatus. Obligatus

rus qui potest commode manifestum delictum impedire, & non impedit, præsumitur auxiliari, peccat, & tenetur ad restitutionem.

20 Qui consentit offensioni licet mox defendat, peccat.

Qui non consentit, sed non defendit cum possit, & debeat, siue ex caritate, siue ex iustitia, peccat.

Omnes tenentur sub peccato ad hoc præceptum, siue dolo, siue incuis id omittamus. Sed qui tenentur ex iustitia, tenentur ad restitutionem, & incurrunt censuras: sic intelligitur caput quantę de sententia excommunicationis.

Filius, seruus, subditus sciens parari delictum in patrem, Dominum, superiorem, & non indicans, est puniendus, quia facit contra iustitiam; alij vero non, quia faciunt contra caritatem; & sic tantum puniuntur in foro conscientię.

22 Nemo qui non tenetur ex iustitia, si aliud non defendit incurrit censuras, vel irregularitatem.

Opera misericordię corporalia nemo tenetur præstare sub peccato mortali, nisi egeat extreme, quia non egeat extreme, ageat de lucro faciendo. In alijs vero casibus, vt de boue errante reducendo, de asino sub onere subleuando, peccatum non adiuuat si purat probabiliter quod nemo adiuuabit, quia agitur de damno cauendo, licet non sit extrema necessitas.

Iter faciens non leuans mulum malionis egredi-
tis eius ope in via non frequentata, putans pro-
babilius non futurum aliud auxilium, peccat
mōr.

Similiter non auertens iumenta vastantia se-
getes.

Non extinguens ignem ardentem supellecti-
les proximi.

Qui audit detrahentem grauitate fame proxi-
mi etiam si ipse non credat, si putat alios credi-
turos & non resistit per. m.

Sic qui videt notabiliter laedi matrem, corpus
honorem, res familiae.

Qui videt aliquem eminentem animalia, pan-
nos, praedia, & alia vitiosa, vel longe minora vel
peiora quam ipse putat & non monet illum,
peccat. mor.

23 Qui cum possit non impedit. p. m. certum
proximi. p. m.

Qui volentem se precipitare non retinet.

Et qui non extrahit etiam inuitum à ruitura
domo. p. m.

Ad euitandū scandalū debemus facere, vel
omittere omnia, quae non sunt sub praeepto.

Constituto in extrema necessitate animae, de-
bemus subuenire etiam periculo bonorum, honoris,
& vitae, similiter si non est in extrema necessitate
nostra opis, sed quacunque ex causa certo
pecca-

peccabit. mor. nisi subueniamus, tenemur.

Tenemur sub mort. impellere mala proximi,
quibus in se ipse non potest consentire, licet ipse
posset vitare si vellet, quamuis non utamur iure
nostro dūmodo sine peccato nostro possimus
non vi iure nostro.

Si proximus peccat non ex ignorantia, sed ex
malitia non tenemur subuenire cum nostro, ad
non spirituali, vel temporali, vel nostri iuris.

Non tenemur dare. v. g. ceterum aureos ei, qui
affirmat se furca suspensurum, nisi ei donetur.

*Ex his soluantur quinque
obiectiones.*

Petens mutuo ab usurario daturo, non nisi ad
vitam non. p.

Nec peccat petens suum filium baptizari à
parcho existenti in p. m. & non contrito.

Mulier se ornans tantum ob vanam gloriam,
haec credat aliquem mortaliter concupiturū,
non p. mor.

Ad eleemosynam nemo tenetur: nisi in ex-
trema necessitate, sub mortali.

Volens peccare mor. sciens illud esse tale, non est
in extrema necessitate, quia voluntarie id facit.

De

Aliena Regna vel domisia iniuste quaerens vel iniuste quaesita, non restituens, nisi causa iusta excuset, p. m.

Gubernans principaliter ob voluptates, diuitias, honores, est p. v. & periculosum.

Qui iuste possessa iniuste gubernat, omittendo vel committendo, vel exponendo periculo probabili pulsionis totius regni, vel patris, pecc. mor.

2 Si per incuriam sibi, & suis defunt victus, ut frumenta, equites ad bellandum, &c. est p. vel mortale, vel veniale periculosus, nisi ob meliorem finem omittat.

Qui non confernat diuitias ad grandia pericula, & mala probabilia regni evitanda, pecc. mort.

3 Qui congerit diuitias notabiliter grauando subditos absque sine iusto, p. m.

4 Prolixus qui probabiliter alios grauabit: vel se, imis graui interesse.

Qui se negligenter eruditores, ut det occasionem irreuerentiae, rebellantis, vel occupandi regnum, vel partem eius.

4 Qui

2 Qui per incuriam non reparat vias, unde viatores notabile damnum incurruunt.

Qui suis publicis redditibus, extreme egentibus, & a se petentibus non subuenit.

Qui in controuersis, quando aliter fieri non potest non recipit honestas conditiones, vel factamagnam strage dat copiam turcis occupandi partem orbis Christiani.

Qui statuit legem poenalem principaliter ob priuatam utilitatem, ad est ut lucretur ex eius transgressione.

5 Qui dispensat in lege diuina vel naturali, vel cum notabili damno, & scandalo in sua, vel non castigat, vel lites suspendit: haec omnia sine iusta causa sunt. p. m.

6 Qui non permittit populo reri suas libertates.

Qui usurpat bona populi, & tenetur ad restitutionem.

Qui nimis aut importunis precibus a digit aliam ad dandum sibi sua bona sine iusta causa tenetur ad restitutionem.

Qui gerit bellum iniustum defectu autoritatis, vel cause, & tenetur ad restitutionem, si iustum & malo animo, peccat non ad restitutionem.

Qui impedit iudicam visitationem monasterium, & est excommunicatus, si admonitus non desistit.

Qui

Qui noua tributa exigit etiā ad bonū finem, sed absque necessitate, & ad restitutionem.

7 Qui cogit subditos, v.g. domos edificare, agros colere ad id non obligatos, sine integrā solutione.

Vendens officia tam care, & talibus personis, vt probabiliter credat quod ijs abutentur, & oppriment populum.

Principes qui dant officia in dotem, & obsequiorum mercedem non sunt damnandi, suar enim veabilia.

Officiales vendētes officia, honesto pretio, & personis probabiliter rectis, nec damnandi salubrius tamen esset si cuique officio certum pretium statueretur.

Lex Pij, V. cōtra ambiētes officia habētia administrationē iurisdictionis pretio, vel munere.

Cogens aliquem ad certum matrimonium contrahendum, vel impediens à contrahendo, p.m. & est excommunicatus.

Qui officiales ineptos, imperitos, vel male conscientie, prescribit, credere debens eos tales esse, & si sint creati postquam id sciuerit, nō deponit si potest absque periculo suae vitae, & dāno Reipublice, peccat, & ad restitutionem.

Qui ad beneficia ecclesiastica quorū est Patronus, praesentat personas non idoneas aetate sciētia moribus vel, inducit patronos ad praesentandam

dum

dum tales & praetores ad conferendum.

Possidens bona paterna profana quibus pater imposuit onus missarum constituens eū patronum earum non peccat.

4 Qui nō cohibet suos à quocunque furto & damno illicito peccat cū obligatione restituēdi.

Qui negligit tollere abusus in suis terris, vlturarum, ludorum, periculosorum, mensurae falsae pretij iniusti, peccat, & ad restitutionem.

9 Condemnans aliquem sine publica probatione: vel non concessa defensione.

Qui subditū inauditū, & in defensum, veneno vel quouis modo interfici iubet, est homicida.

Qui non per scientiā publicā priuat suos beneficiis officiis, honoribus nō ad nutū amouibilibus peccat, similiter peccant exequentes talia mandata.

10 Qui secundū allegata & probata aliquem, condemnat, licet vt priuatus sciat oppositum, esse verū, non peccat: praesertim si quantū potuit veritatē indagauit ne de illo casu iudicaret. Idem cum res est notoria, vel iusta de causa omittit audire reum.

11 Regē, vt restituat diminuerē iura regni: vel de consensu populi erigere xenodochiū nō placet sed refectet super sua status, parcius viuat, & restituat.

De

*De peccatis Iudicis cognoscentis
superiorem. n. 12.*

Iudex indignus suscipiens officium cum probabili periculo damni notabilis proximi, ut sciens se non aucturum ferre sententiam contra potentes peccat. mor.

Qui sciens, quacunque causa sententiam iniustam fert: aut ferre iustam negligit, & tenetur ad restitutionem principalis, expensarum, & interese, si est Ecclesiasticus est suspensus, & si valebret fit irregularis.

Qui pecunias accipit, ut bene, vel male iudicet, vel iudicare desinat, tenetur ad restitutionem.

13 Qui non habens iurisdictionem aliquam iudicat verbi gratia, exemptum.

Qui sine sufficienti probatione, aut non vidit saltem mediocriter processum, aut non admittit legitimam probationem, aut exegit probationem maiorem necessariam, aut non servat ordinem iuris, aut interrogat de his, ad quae non tenetur vult respondere, aut obscure processat. p.

Qui in debita admittit, vel debita non admittit.

Qui sine causa differt expeditiones.

Qui sine facultate potestatem auget, aut minuit, peccat.

Iudex

Iudex qui superiorem non habet potestatem remittere poenam quando est vtile Republicae, vel quando non est damnum de consensu partium, sed si preuidet ex hoc dari occasionem peccandi aliis si remittat, graviter peccat licet pars consentiat.

14 Exequens sententiam superioris quam scit esse nullam, & irritam, peccat non autem iniuste, si sit valida.

Qui sine iusta causa non condemnat victum ad expensas petitas a victore pec.

Qui ignorans necessaria ad iudicandum, & consultat quem debet, ut assessorem, & iudicat non peccat: sed assessor, & consultor peccant, & tenentur ad restitutionem.

Iudex gravans non admittendo appellacionem, vel alia via gravamen non remouendo, siue sit casus in quo licet appellare siue non, semper peccat, & ad restitutionem, iura enim contraria loquuntur in foro exteriori.

Qui in iure reddendo, viduas, pupillos, & miserabiles personas negligit notabiliter aliis preferre.

Iudex secularis qui iustis Papae mandatis & aliorum praelatorum non pareat, aut non servat excommunicationes, & interdicta.

15 Qui praecipit tempore interdicti celebrare, aut ne denunciati excommunicati egrediantur a

Q

diuinis

diuinis officijs peccat, & est excommunicatus
 Qui vi metiue extorquet absolutionē, aut re-
 uocationē ab excommunicatione, vel interdicto.

Qui dat facultatem vexandi Ecclesiasticos in
 personis, vel bonis, quia contra ipsam censuras
 tulerunt, vel eius iussis non parauerunt.

Qui prohibet, subiectos ne emanent, vel veadat
 Ecclesiasticis, & est excommunicatus.

Qui compellit bona immobilia, aut iura Ec-
 clesiastica subijci laicis.

Qui iubet capi calices, libros, aut alia bona
 Ecclesie.

Qui vult, aut iubet extrahi à loco sacro illuc
 confugientes.

Quæ sint ista loca sacra, vide Nauarrū ibi. Ro-
 ma non est hæc immunitas.

Omnes Christiani gaudent hac immunitate.

19 Item seruiri delicto sub graui pœna, & ob-
 seruam Domini, cui ad dandi sunt, nisi prestis-
 sero iuramento non seruendi.

Item gaudent excommunicati, interdicti, sus-
 pensa fugiens è carcere violato iuramento, vel
 carcere fugiens à ministris iustitia, etiam dam-
 natus.

20 Omnis sacrilegus qui in loco sacro non com-
 mittit, Banniti redduntur rationem,

Mercatores transientes ad hostes, nisi aliqua
 delicta excepta committant.

De

Non gaudet Iudæi, Mauri, Pagani, hæretici
 formaliter, viarū grassatores, nocturnus vasa-
 tor segetum, & fructuum, Committens graue
 delictum in loco sacro.

Nemo infidiose occidens, aut percuciens ani-
 mo occidendi.

21 Nemo qui existens extra Ecclesiam com-
 mittit delictum in Ecclesia, vel contra.

22 Neque Ecclesiasticus respectu Iudicis Ec-
 clesiastici.

Neque qui in Ecclesia se iniuste defendit.

Neque delinquens prope Ecclesiam animo
 fugiendi in eam, licet id Nauarro non pro-
 betur.

Neque qui deceptus egreditur ab Ecclesia,
 sed qui promittit eum reddere tenetur seruare
 fidem.

Neque comburens, aut reuertens Ecclesiam.

23 Consentiens dolis officialium cum damno
 partium.

Qui secundum iuramentum factum non
 seruat consuetudines, & statuta, quæ non suos
 derogata.

Qui damnato, petenti confessionem ad per-
 mittit, non sic de communione.

24 Qui eoram se litigantibus æquales aduoca-
 tos, & procuratores, non concedit, eū graui de-
 no partis, præsertim miserabilium etiam non pe-
 tentium.

Q

penit

centium, & aliquando sine stipendio.

Qui non visitat carceres, aut non suppeditat necessaria vitæ, cum graui periculo.

Qui admittit in actorem denunciatum excommunicatum; contra iussum superioris, aut iustâ requisitionem partis.

Qui captum si inuenit manifesto esse clericum; vel in habitu clericali, statim non restituit suo Iudici, est excommunicatus.

Idem de vno clerico coniugato cum vna, & virgine si constat, & quod habitum & tonsurâ gestauerit.

Qui infratempus debitum non restituit suo Iudici clericam, ex eo quod vi abstulit ab eo processum.

Qui sine necessitate in festo facit testem iurare, vel exercet actum iurisdictionis, contra, si esset pura executionis.

De pretio quod accipitur pro cera, & labore sigilli signandi, standū est legi, & consuetudini.

Qui iungit, vt eat vel mitit ad accipiendum testimonium fornicarum, & est excommunicatus.

Qui ex officio procedit sine petitione partis, aut sine accusatore, nisi in casibus permisis, & ad eohibendum mala futura.

Qui cum potest non visitat, & querit delinquentes, & expurgat.

Qui

Qui in generali v'sitatione interrogat aliquem speciatim an ille, vel ille hoc fecerit.

Qui generaliter edicit, vel specialiter adiurat, vt dicat quidquid sciat siue occultum, siue publicum: solum enim debet querere, de notorio & famoso.

Qui inquirit contra aliquem particulariter, aut querit de focus, vel consultat hæc.

De peccatis Advocati, & Procuratoris. num. 28.

Advocatus non idoneus aduocans peccat.

Defendens scienter causam iustam, & si dâ nificat aliquem, tenetur ad restitutionem. Immo, & suo clienti, in expensis, si id non admittit.

Item si est dubius, sed magis putat esse iniustitiam tenetur restituere.

Item si à principio putat iustam, deinde noscit causam iniustam, vt nouit, debet desistere, & admonere clientem: non tamen debet id manifestare aduersario, sed potius debet inducere ad concordiam.

Si lis est dubia ob varietates opinionum potest causam prosequi si id voluerit sua parte admonita.

Q.

Si

Si ob notabilem negligentiam, vel ignorantiam perdit iustam causam, peccat, & tenetur pariter, si pars ignoravit eius ignorantiam, alias secus, nisi de dolo, & lata culpa teneretur.

Qui petit, & dat superfluas dilationes, vel subornat testes ad falsum, vel se verum dicant, vel presentat instrumentum falsum, vel allegaturam falsa, peccat, & ad restitutionem.

Aduocatus potest prudenter tacere, & occultare ius impediens suam partem, & simulare uiam aduersarium falli sine mendacio.

Indicans secreta magni momenti suae partis, aduersario, peccat, & ad restitutionem.

Qui non subuenit pauperi in extrema necessitate sui auxilij.

Qui exigit, stipendium de eo pro quo non debetur, vel notabiliter maius debito, quod debet moderari pro qualitate causae, laboris, scientiae, consuetudinis, vel conueniant sine vi, & seculo in principio litis, & hoc in foro conscientiae, immo & dando aliquid praeter stipendium si vicerit.

Qui secreto, vel publice fauet parti aduersae peccat.

Qui paciscitur de quota parte litis verbi gratia, tertia.

Item si paciscitur quoad victa lite tantum dabit peccat.

De

De peccatis Accusatoris. nu. 31.

Accusans falso peccat cum restitutione interesse, vel si ignoranter ubi nouit si non desistit, vel si post definitam sententiam nouit esse eam iniustam, & non restituit.

Accusans verè, sed animo malo mortali peccat, sed non ad restitutionem.

Qui citata parte non renunciata lite, procurat eam suspendi nolente aduersario.

Qui paciscitur, aut transigit in causa criminali adulterij vel adulterij criminis, non digna poena sanguinis cum damno proximi, vel reipublicae, peccat mortaliter, si adest periculum, vel mendacium perniciosum, semper est mortale.

Si aliquid accepit ob discessionem à lite iniusta peccat, & ad restitutionem.

Qui in causa iusta vitatur falsis instrumentis, testimonij, peccat non ad restitutionem.

Qui non accusat peccantem cum magno damno spirituali, vel temporali reipublicae, si aliter impedire non potest, peccat.

Qui iurat, aut promittit non accusare de peccato nondum patato, secus de patato.

Q 4

De

De peccatis Denuntiatoris. n. 33.

Qui denunciat quando non debet notabiliter nocendo, peccat, vel quando debet in ratione morali.

Qui etiam si sub secreto, & iuratus sciat, & non denunciat tractatum criminis in damnum spirituale, vel temporale Reipublicæ, vel privati, vt prodicionis, hæresis, &c.

Qui si probare potest, id est si habet vnum testem quia ipse tunc erit secundus testis, non denunciat crimina perniciosa soli utori, à quibus per correctionem non respicit.

De peccatis custodis. nu. 34.

Profectus custo licet iuratus se accusaturum quos inuenit post sonum campanæ, & non accusat, peccat: non ad restitutionem pœnæ, vel doti dati, ne accuset. Verum si inuentus damnificauit, & hunc non ostendit damnificaro, peccat, & ad restitutionem.

Custodes peruenientes exportare, vel importare merces prohibitas, peccant & sunt perituri, sed nunq ad restitutionem pœnæ, vel bonæ quæ amitterentur: quia sunt pœnæ, sed tenentur ad restituendum vestigalia, quæ illi non soluant, hoc

hoc enim non est pœna, sed intercessio.

De peccatis Rei. num. 35.

Reus defendens scienter causam iniustam cum damno notabili aduersarij, peccat mortaliter.

Reus iudice interrogatus, etiam ad mortem si non respondet vere, pec. mor.

Tunc dicitur iudice, quâdo delictum est autorium, aut semiplene probatum, id est, per unum testem oculatum, omni exceptione maiorem, vel per iudicium tale, & si hoc est in processu, & illi conitet.

Confessarius non potest absoluerè ream silentem fateri iudici competenti.

38 Reus qui iudice interrogatus, non est confessus, & nihilominus est suspendendus, non tenetur illud iudici aperire, nisi timeatur notabile damnum, sat est confiteri confessario.

Sciens se iuste condemnatum, v.g. ad solvendam, si ad dilatandam executionem, appellat, peccat, & tenetur ad restitutionem.

De peccatis Testium. nu. 40.

Testis etiam non iuratus sciens, aut dubitans, si falsum affirmat, aut verum tacet cum damno notabilitertij ad restitutionem.

Si mediocriter prę cogitavit, ne erret testifi-
cando non p. m. sed vbi nouerit errasse debet &
stum reuocare, si reuocatio proderit.

Timor iustus licet possit excusare a testifica-
tione, non tamen a testificando falsum.

41 Qui testificatur verum, credens esse falsum,
p. non ad restitutionem.

Qui iurat non testificari in casu, in quo tene-
tur pec.

In casu in quo tenetur, & scit esse necessariū
ad seruandum iustitiam, qui se excusat a testifi-
cando, falso dicendo partem aduersam esse sibi
inimicam p. ad restitutionem, idem de latente
aut absente se.

Qui scit esse necesse ad impediendum aliquod
damnum notabile publicum, vel priuatum, &
non se offert in testem, etiam si promiserit, vel
iurauerit seruare secretum, p.

42 Qui detegit alienum peccatum secretum
non necessario cognoscendum, ad impedienda
damna, etiam interrogatus particulariter de
eo, p.

Aduocati, Medici, confessorij, qui testificantur
secreta, illis secreto communicata, nisi al. u. se ea
nec ueriat, vel secreta in aliorum dñum redun-
darent, p. si esset in damnum tantum est detegē
dam, quod est necessarium scitu.

Non tenetur testari quando maius damnum

de

detesti, v. g. famę timetur quam dñificati, v.
g. honorum.

In casu, quo non debet, potest respondere In-
dici se nō teneri, si timet irā iudicis, dicat se ni-
hil scire, subintelligēdo, quod dicere tenetur.

44 Sciens aliquem in extrema necessitate sui
testimonij, & non se offert, p. sed nō ad restitua-
tionem quia contra caritatem, si vero est in ma-
gna necessitate non tenetur, nisi eo modo quo
de boue errante.

Iustus non testificans tenetur ad restitua-
tionem, nisi timor periculi excuset.

45 Qui accipit mercedē, vt verum testetur, pec-
cat: cum restitutione danti: potest tamen acci-
pere in pensas itineris, mercedem operariā dic-
tum, lucrum celsans, damnum emergens.

Qui accipit, vt falsum testetur peccat, nō ad
restitutionem nisi ex consilio pauperibus bene-
tamen tenetur a l. damna sequuta.

46 Qui absque causa non parat Iudici præci-
pienti, vt denotet talia crimina vel delicta pec-
cat: & si mandatum est sub peccatō excommuni-
cationis latae sententię, est excommunicatus, &
tenetur ad restitutionem damni. Qui autem ex-
cusant sunt multa, vt si peccatum est occultū,
& ille emittatur, si sola fraterni correctio est
e nēdabilis, defectus probationis peccati donū
ciandi, si a talibus audiuit, vt ob id moueri non

de

debeat, siis à quo audire denunciat, & iustus
 met, illud quod furatus est, in compensationem
 teneri, si per confessionem, vel per secretam cō-
 sultationem pro consilio habendo notit.

Quis non denunciat delicta intra tēpus edi-
 ctū, tenetur quā cito commode potest.

47. Qui se offert in testem, cum non debet, &
 qui se non offert, cum tenetur, peccat; vt à gra-
 uia mala immincat.

48. Ascendentes contra descendentes, & cō-
 uersō, vxor in vitum, & contrā, libertus cō-
 tra patronum, & contrā, non debent.

Pro operibus misericordie nemo tenetur se of-
 ferre, sed iustus tenetur; si nō sit privilegiatus.

49. Privilegiati, vt maritus, in defectum aliorū
 restim, possunt cogi ad testificandum.

50. Qui probabiliter timet sibi aliquod magnū
 dānum spirituale, vel temporale, vel scanda-
 lum, excusatur.

Vt cogatur privilegiati satis est, vt pars iuret nō
 ad fuisse alios, licet privilegiū posset excusare.

51. Qui falsū iurat, vt reus liberetur à cōfiscā-
 tione bonorum, nihil tenetur fisco.

De peccatis Notariorum. nu. 5.

Notarius, qui non se uat quæ in principio
 re.

notarius iurauit seruare, p. quorum primū est
 est vt rogatus; conficiat instrumentum fatendo
 veritatem, & non miscendo falsitatem. 2. non re-
 uelare secreta sibi commissa sine iudic. iussu. 3.
 scienter non conficere instrumentum de con-
 tractu usurario, vel illicito. 4. retinere registrū
 instrumentorum. 5. esse fidelem ei à quo crea-
 tur Notarius, admonendo quæ sciuerit vergi in
 eius dānum. 6. non abuti suo officio amore,
 odio spe vel timore.

53. Qui falsum instrumentum facit, vel verū ne-
 cessariū occultat, aut delet, aut per malitiā, vel
 per notabilem ignorantiā male conficit, unde quis
 aliquid perdit, & qui solēnitates necessarias lata
 culpa omittit, vt suum nomē, signū, testes, die
 mensē, & annū.

54. Qui rogatus non dat instrumentum, ne ali-
 cui displiceat.

Qui non informat renunciante quale est ius,
 quod ignorans renunciat. p.

Qui absque necessitate, die festo instrumētū
 conficit, ob auaritiā.

Qui non valentibus iura soluere, nū vult feri-
 bere, vel dare instrumētū, licet nō teneatur gra-
 tis dare, Qui excipit, aut in publicā formā scri-
 bit statuta, vt soluantur vsuræ, aut solute non
 repetantur, vel contra libertatem Ecclesiæ, p.
 & est excommunicatus.

Qui conficit testamentum carentis vsu ratio-
nis, p. & ad restitutionem, successuro ab inte-
stato.

Qui accipit stipendiū notabiliter maius de-
bitū, & etiam si accipit sponte datum, quando
est illi publicum constitutum.

Qui pro licentis ordinariorum aliquid accipit,
sic tamen nil de publico ei datur potest pro labo-
re aliquid accipere, considerata qualitate per-
sonæ, non ordinis.

De peccatis Magistrorum. nu. 55.

Qui indignus accipit lauream. qui legit sa-
cram scripturam constitutus in p.n. no-
torio. 56. Qui admittit excommunicatos, cum
participaribus. Qui ius habet, & non eicit male
vuentes. Admittens clericum ad leges, & medi-
cinam, &c. excommunicatur, admittens sine li-
centia, religiosum in habitu, vel sine habitu, &
cum licentia, & est excommunicatus: Qui statu-
ta à se iurata non seruat. 57. Ad lauream indig-
num approbans, vel dignum reprobans, vel im-
pediens cum restitutione.

Qui sciens docet falsa, cum damno notabili.
Qui subtilia docet, cum damno notabili. Qui
docet animum mortali.

Qui deuiat aliorum Auditores cum damno
notabili ad restitutionem. Qui procurat, vt indi-
gnus eligatur, vel si tenetur iuramento, vel mā-
dato, & eligit notabiliter iniustus dignum. qui fa-
cit seruari testum non seruandum cum damno
notabili Auditoris non consentientis. Stipendiā
notabili Auditoris non consentientis. Qui susci-
pit beneficium, cum pacto docēdi in scholis, &
est simoniacus: scholasticos crudeliter calti-
gans, & si clericos, est excommunicatus. Contē-
nens cum damno notabili simplices, p. mor.
Docentes, & discantes Theologiam, & canones
in scholis publicis, gaudent quinquēnari per-
ceptione fructuum in absentia.

De peccatis Scholasticorum. num. 51.

Studens ob mortale, vel sine iusta causa non
obsecrans statuta obligantia ad mort. Qui
suffragatur indigno, vel qui iurauit pro digno
re minus dignum protectorem eligere. Quid si
cit verita. Qui alienis impensis, vt Ecclesiar, no-
tabiliter negligens, discit, si male impendit, te-
netur dare fratribus. Qui altercatur contra ve-
ritatem cognitam. Qui potēs non soluit stipen-
dium Praeceptoris. Qui dicit se habere gradum,
quem non habet, p. m.

De peccatis Medici, & Chir-
urgi. num. 60.

Qui medetur ignorans, vel sciens, sed non secundum præcepta, vel non studet notabiliter, vel non visitat, licet agrotus sanetur: & tenetur ad restitutionem.

Qui adhibet medicamenta; antequam morbum agnoscat.

Qui licet ignoret Medicinam tamen per longam experientiam didicit aliquos morbos curare, potest curare si hoc faciat sine fastidio: si vero superveniat febris, consulat peritum medicum.

Dubitans an notabiliter quid noceat, & adhibet, peccat vel si indulget in aociis p.

Qui derelinquit ægrotum, antequam debeat, & morbus prolongatur, vel ille moritur, peccat ad restituendum.

Qui dubitans de necessitate abscindendi membrum, & abscindit, vel si est necesse, & non querit id bonum, vel qui scindit, vel sanguinem mittit, nesciens.

Qui vitur medicamentis corruptis pharmaco-
popsia.

Qui differt morbum, ut plus lucretur.

Qui in morbo periculoso antequam applicet medicinam non suadet infirmo confessionem,

vel

vel admonet Parochum illum.

Si infirmus non vult confiteri, non est relinquendus.

62 Qui ob salutem corporis consulit contra salutem animæ. Immo si diceret. Non consulor: sed si hoc faceres, sanareris, p. m.

Qui putat fornicatum, & dat aliquid ad abortum, etiam ob salutem matris: secus si putat non esse animatum anima rationali, & dat ob vitam matris.

Qui sine iusta causa debilibus concedit non ieiunare, aut vesci carnibus illicitis.

Qui affirmat ieiunia præcepta destruere corpora.

63 Qui credens infirmum moriturum & quod sua admonitio est multum pro futura animæ: ad peccatum mortale excedit, vel ad restandum, & non admonet per se vel per alium.

Qui habens publicum stipendium cum pacto nihil accipiendi etiam datum, & accipit: vel si non habet à publico, & accipit nimium notabiliter, peccat: & ad restitutionem, nisi aliunde compenset.

Si aliunde habet & exigit stipendium ob meritum mortis ab ægro promissum.

64 Si facit, ut infirmus emat plura quàm opus est medicamenta, ob aliquam causam iniustam, p. ad restitutionem.

Qui non vult mederi pauperi, ægroto, mortu-
suo sine alio adiuvante.

A

Q

Qui in magna necessitate non vult mederi
diuini nolenti solvere; peccat licet possit exige-
re suum stipendium.

Qui detrahit aliis medicis idoncis.

**De peccatis executoris testamenti, Tutaris,
Curatoris, Hospitalarij n. 65.**

Executor, cum sint bona, si non soluit debi-
ta, p. Inter debita sunt vota & alia defuncti,
& legata praesentia pia.

Qui si bona non sufficiant prius soluit lega-
ta quam debita, p.

Vidua cui usufructus relictus est à marito
quo ad casta viuit; si stuprum commisit, & vi-
tur fructibus, peccat ad restitutionem, secus si
fuit relicta quoad nubat. Idem de viro.

Qui soluit, sed post moram notabilem.

66 Tutor non conseruans, vel defendens bo-
na minoris, si sine necessitate, & utilitate alie-
nat, si sua culpa ius perdat, si non vendit inuti-
lia, & emit vitia si potest, peccat ad restitutionem.

Qui negligit in stabiliendo imbuerq; puerum bo-
nis moribus, p.

67 Si fecit vltimas por pupillo, peccat, & tene-
tur ad restitutionem, potest tamen accipere de
bonis pupilli ad hoc.

Mu.

Mulier administrans turelam post secundas
nuptias, vel post stuprum commissum.

Hospitalarius non cōsumens redditus in fines
prefixos, Qui sinit eos perdi, vel nimis tarde re-
cuperat alienata, vel ob suam negligentiam cor-
rumpit edificia, peccat ad restitutionem.

Hospitalarij debent cōplere onera hospitalis,
aut cōvertere in alios pios vsus, vt visum fuerit
ordinarijs, cum duobus de Capitulo.

Debent restituere fructus quos contra hospi-
talium institutio nem perceperunt, nulla eis re-
missione profutura.

Nec committenda administratio huius vltra
triennum vni & eidem personae.

**De peccatis Clericorum quoad Or-
dines, num 68.**

Peccat qui facit se ordinaré contra Cationes
Concilij Tridentini quod statuit, vt nemo
iurietur prima tonsura, nisi confirmatus, fidei
fundamenta cōstet, sciens legere & scribere, &
habens animū seruissimū Deo in hoc genere vi-
te. Pro ordinibus maioribus habeat approbatio-
nem parochi & Magistri. Pro singulis maiori-
bus, ante mensē adeat Episcopum.

Capitulum in sede vacante non det licentia ordi-
nandi iusta annum, nisi beneficium pretulerit, sub

R. 2

per

perna interdicti capitulo, & suspensionis, ordinato, & in minoribus, non gaudeat privilegio.

Quare iuste non ordinentur à proprio Episcopo in distictioris exprimat, & ordinetur ab Episcopo in sua diocesi, vel ab exercere pontificalia pro eo, prævio examine, & testimonio ordinarij, de moribus ordinandi.

Si Episcopus aliud non indicauerit, ordines minores dentur per interstitia temporum, & ab ultimo post annum ad subdiaconatum, nisi necessitas, aut utilitas Ecclesie aliud exigat.

Subdiaconatus ante 12. diaconatus, 23. presbyteratus 25. non dandus, & prævio examine, etiã regularibus, non obstante Bulla Pij V. reuocatus enim est.

Item non promoueat ad maiores nisi constaret de bona probatione in tribus per annum. Item decere eos in diebus, & solemnibus communicare.

Duo sacri ordines eodem die non conferantur, etiã religioso.

Cum promouit per saltum si non ministraverit, Episcopus dispensare potest ex causa.

Ordinandus auctorizatur Ecclesie, in cuius unitatem est talis, & si ab ea dilgetur, nescio Episcopo, interdicitur, vltimo ordinum.

Peregrinus alienigena, sine commensatione ordinarij sui licetis, no. admittatur ad officia dipina.

Qui sine ordinibus sunt, non exercent eorũ officia, stipendia assignentur si fieri potest.

Non detur quid pro missis nouis celebrandis.

Exigere illiberales elemosynas prohibeatur.

Vagus, & ignotus non celebret. Itẽ publicẽ, & notorie criminofus non permittatur sacris interesse.

Non celebretur à quopiam extra Ecclesiam, vel oratoria ad hoc dedicata, &c.

Quis peccet in his.

Qui suscipit ordinem etiã minorem per si-
moniam commissam ante ordinationem
propriam realem causa ordinationis, p. m. & est
excommunicatus.

¶ 9. Qui scienter ab Episcopo excommunicato
denunciato ordinatur.

Si exercet illum ordinem ante dispensationẽ
Papæ, peccat.

Illegitimus sine dispensatione si ordinatur,
peccat, & fit irregularis.

Ad minores Episcopus dispensat, sacros so-
lus Papa.

Cum intrante religionem ius commune ad
omnes ordines dispensat.

Nihil refert ad peccatum irregularitatis si il-
legitimas sit societas, vel publica, non sit ad

dispensationem.

70 Qui ordinatur extra tempora statuta, vel ante legitimam aetatem, vel sine dimissis peccatis, & est ipso iure suspensus: si igitur ordinatur sic irregularis, in qua solus Papa dispensat, sed intelligitur de sacro ordine.

Qui futurum contra prohibitionem ordinatus ordinatur, si prohibita fiat sub poena excommunicationis laicis sententia sit excommunicatus, & irregularis, quod soli Papae reservatur.

Qui per saltum, & omisso minori ordinatur, & est suspensus, & antequam ministrare potest Episcopus dispensatus sumpto ordine omisso.

Qui ordinatur omisso aliquo necessario sub praecipuo, & si eo non suppleto vivit ordine, non tamen sit irregularis.

Qui eadem die duos ordines suscipit, & sit suspensus à posteriori, à solo Papa dispensandus non tamen intelligitur de ordinibus minoribus, sed tantum de aliis vel de minoribus, & uno sacro, nisi consuetudo praevalcat.

Episcopus si dispensat inter filios, non tamen eadem de.

71 Qui notabiliter deformis ordinatur, & si postea celebret, non sit irregularis.

Qui semel obsessus à dæmone, vel morbo caducus cecidit, & ordinatur, peccat.

Item qui prius ordinatus deinde saepe hoc morbo

bo est correptus, & celebrat, p.

Qui alienatur mente directe, & immediate per inordinationem organi sensuum, est inhabilis, non qui indirecte, & mediate.

Excommunicatus sumens ordines etiam minores, & excommunicatio est maior sit irregularis, cum quo solus Papa dispensat.

Si in p. m. ordines suscipit, aut aliquod sacramentum ministrat.

Item si ex officio, ut minister, aliquod sacramentum tangit, vel facit, peccat. mor. non vero si ea facit, quae ut laicus non ordinatus posset.

72 Notatus aliquo peccato notorio digno dispensatione, si suscipit ordinem etiam post actam poenitentiam: p.

Notorium non dicitur simpliciter, quod est famosum, vel probabile testibus, sed quod est confessum à parte in iudicio, vel super quo est facta sententia, quae transit in rem iudicatam, vel est ita manifesta, ut nulla tergiversatione celari possit, ut qui in publico habet concubinam, ut maritus uxorem, & alii filios, vel illud quod scitur à maiori parte populi, vicinorum, vel congregationis in qua saltem sint decem.

74 Et Episcopus qui potest dispensare de eum ordinat, hac intentione non tenetur dispensare, saltem in foro exteriori, quia sine causa non potest dispensare in ius commune, licet sine causa

possit in suam constitutionem.

75 Interdictus si interest diuinis officiis in Ecclesia, pecc. mor. non alio tempore, & si in ea celebret sit irregularis: si vero extra celebret non pec. nec sit irregularis.

Qui baptizat, sciens baptizatum, peccat, & sit irregularis.

In baptismo si extra mortis periculum vngit crismate veteri, p.

Qui aduertens celebret sumpto cibo, vel potu à media nocte etiam per modum medicinæ, p. secus si aduertit inchoata missa, & sine scandalo non potest relinquere. Idem aliqui dicunt de suspenso excommunicato irregulari: nec ob id incurrit nouam irregularitatem.

76 Qui aduertens se esse in peccato mortali celebrat: secus si in missa aduertit, nec debet relinquere etiam quod sine scandalo possit: satis est si confiteatur ante secretò, si potest: si non potest, saltem conteratur.

Notorius concubiniarius, vel fornicarius ante penitentiam si celebrat p. & sit irregularis Papæ: non sic de infamato.

77 Quilibet quocunque ordine ordinatus, & suspensus, exercens actum sui ordinis sit irregularis: & est solius Papæ. Si vero post actum penitentiam celebrat, vel actum ordinis sine dispensatione exercet, licet peccet, tamen non

incurrit nouam irregularitatem, sed remanet in antiqua inducta à peccato notorio, in qua potest Episcopus dispensare.

Qui sine iusta causa audienti sacrù, sunt causa, vt publicus concubiniarius celebret, & non ignorant ius hoc prohibens, p. audiendo missam concubiniarij, aliter secus: nec sunt docendi tales in ignorantibus.

79 Missa boni sacerdotis melior est propter preces, & effectum operantis.

81 Qui sacrificat extra locum sacrum, nec Episcopus post Concil. Trident. potest hoc concedere.

82 In necessitate, vt in processionibus, vel prima missa, quando templum non est capax, potest celebrari extra Ecclesiam sine licentia Episcopi, non autem in mari, vel flumine.

83 Qui celebrat in Ecclesia interdicta p. & est irregularis. Itē qui in polluta sanguine, vel semine peccat, sed non est Irregularis. Itē qui scilicet, vel per ignorantiam crassam, celebrat in ara enormiter fracta, aut non consecrata, vel quæ non capit Hostiam, & Calicem, p.

Qui celebrat ante recitatas horas matutinas nisi sit necessitas repentina, ad euitandum graue damnum, vel scandalum, p. nō sic de prima, nisi esset consuetudo, vel lex, & tunc intelligetur in Chore.

Qui sine omnibus vestibus sacris, vel corporibus, aut libro continente iugiter vsque ad communionem celebrat, p. nisi ad emendatam motum, iugiter si celebrat, & p. non sit irregularis.

84. Sacerdos potest vii loco cinguli solaloh. & loco solae manipulo longo, qui etiam cingulo non benedictio iuxta Riccard. & Seotum.

85. Benedicere hos vestes potest Episcopus, & ex privilegio aliqui regulares pro suo ordine, non pro aliis.

86. Celebrans sine aqua, vel lamine, vel in pane fermentato peccat, aut penitus corrupto, vel in tali vino, vt non sit substantia vini, vel panis, peccat, & consecratio nulla. Item qui in vino sine aqua, &c. Item qui ante lucem celebrat, excepto Episcopo, vel longa consuetudine. Item post meridiem potest celebrari de iure communi, id est, vsque ad nonam, & infra.

87. Qui non potest sine missam inceptam relinquat, si non est facta consecratio, vt si superueniat excommunicatus, qui nolit abesse. si est facta consecratio conficiatur ab alio sacerdote ieiunio, incipiendo ab eo loco vbi reliquit, vel à non ieiunio, si deest ieiunium, & praesens presbyter etiam non ieiunius teneatur perficere, & saltem consecratur si non potest confiteri.

88. Qui pluries, quam semel in die celebrat, nisi

nisi in necessitate, & tunc quidem ante lucem non potest dici nisi vna, vel superueniat notabilis persona, vt Episcopus, vel peregrini in festis, vel aliquis sepeliendus, cum conuetudine missae, vel aegrotus necessario communicandus, & non est Eucharistia, vel si praestit duabus Ecclesiis indigentibus missis, & est solus vel summu- praer benedicende, vel ob aliquam causam admodum boni vini iustam, sed in omnibus sacerdos debet esse ieiunius, etiam à purificatione calicis, & non sit alius, qui possit, & vel dicere missam, & his tantum potest dicere excepta trinitatis die.

89. Omnibus diebus licet celebrare, excepta sexta feria & sabbato hebdomadae sanctae.

90. Quilibet presbyter qui saltem ter, vel quater festis sollempnibus non celebrat si pluries ab Episcopo non fuerit praecipuum, p. m.

91. Is cuius negligentia sanguis est fusus in terra, vel altare, p. m. & tunc si in terram, lingua labatur, & tabula, vel locus radatur, & comburatur, & cinis ponatur in sacro prope altare, si super altare sorbeat minister, si super linteam lauatur terra à ministro, & aqua ponatur sub altari.

92. Qui sumpta ablutione reliquias sacramenti, vel minimas, à patena, vel calice sumit si ex intervallo id faciat; pecc. mort. secus si inconsumpti, remanentes sunt conseruandae in crastina.

num, vel dande communicando.

90 Si sumpto sanguine, particula hostia in ore remansit, sumatur ablutio multoties, donec tandem degluriatur, potius quam digito tangatur. Si sumpto sanguine particula in calice remansit, digito deducat eam ad labrum calicis, & sumat, vel infuso vino fumat.

91 Qui sumpta hostia aduertit non esse sanguinem in calice, de nouo ponat vinum & consecret incipiendo, simili modo, vsque ad illud. Vnde, & memores, & alius pratermissis, & in hoc casu si presbyter ignorat preceptum celebrandi sub vtraque specie, vel casu perturbatus non consecrat vinum non p.m.

Accipiens multas hostias consecrandas, & memor tantum illius, quam in manibus habet, verba profert, omnes consecrat ob virtualem intentionem.

Qui accipit pecunias pro dicendis missis, & dando eas aliis pro dicendis, aliquid sibi retinet de pitantiis, p.m. nisi faciat ex officio, vel pecunia sit plusquam ad salaria ordinaria, cum voluntate tacita dantis pro opera sua.

92 Qui obligatus ad missam pro aliquo non applicat totam missam pro eo, quam tenetur applicare, p.m. licet valorem sibi debitum possit applicare, cui voluerit.

93 Excommunicatus, interdictus, suspensus,

suspensione maiori, exercens aliquem actum particularem sui ordinis, peccat: & est irregularis ad solum Papam, si specialem actum sui ordinis exeret.

24 Celebrans missam, vel alia diuina officia in loco non interdicto, sed coram personis interdictis p. & est suspensus ab ingressu ecclesie, & si cum hac celebrat, fit irregularis, nisi sit exemptus.

qui non obseruat interdicta generalia, vel particularia.

Qui excommunicatum, vel nominatim interdictum, vel manifestum usurarium sepelit, & est excommunicatus.

96 Qui sine facultate absoluit a casibus, & censuris reservatis, excepto mortis articulo, scilicet, vel per ignorantiam crassam, peccat, sed non incurrit censuram: sed si sine scandalo commode potest, debet admonere sic absolutum.

Qui sine facultate vota commutat, vel dissipat in eis.

Clericus sacer beneficiarius monachus, vel monacha ad chorum, depuratus si omittit, vel vult omittere per totum die horis canonicas, vel partem earum notabilem, notabiliter male recitat sine proposito iterum recitandi sine iusta causa, & necessaria attentione, p.m. toties quoties.

97 Quando dubitatur de occupationibus melius est anticipare, quam postponere horas, ut vel per Matutinum, mane usque ad nonam inclusive, post meridiem reliquas.

98 Anticipans, ut voluptas, usus dormiat, peccat. Pars non notabilis est pars verus.

99 Qui rosant cum aliis, syllabas contrahentes, didones deglutendo, & antequam socius finit incipiendo, peccant nisi sit propositum iterum recitari.

100 Qui per inaduerentiam omittit aliquam horam, vel partem notabilem, non peccat, ut suppleat, sic qui perturbat ordinem postponendo & anteposendo, non peccat nec tenetur repetere.

101 Infirmitas non debet nocere recitationi officii, etiam cum socio, si non recitat non peccat.

Febbris interpellata, ut quartana, vel febris, non impediens, ut de negotiis grauibus colloqui potest, non excusat.

Infirmitas excusatur, non tenetur audire horas alio recitante, nec ob eas mente Deum precari, hoc postea sanus repetere.

Occupatio repetenda, que sine scandalo, vel peccato, omninimodum potest, excusat ab officio.

Defectus breuiarii excusat, licet quidam ea pars illud non habeat, tamen non peccat, non tenetur.

licet

102 Quando, quia impossibile est, dispensatio peccati excusatur, non autem excommunicatio etiam denunciata, vel tenuitas beneficii.

103 Ne quis non teneatur ad officium ratione beneficii eius, nullos fructus neque distributiones quotidianas per se, vel per alium capiat, neque ex parte possit vellet, nec in posterum capiturus sit ob illud remous, neque confederetur in pensiones omnium fructuum, renunciat beneificio in suum fauorem.

104 Defectus necessariae attentionis est mortalis, satis est in principio propositum saltem virtuale attendendi, ut peccando breuiarius in animo satisfaciendi obligatio, vel ob id eundem ad Ecclesiam, intentum patet, autem propositum actuale, vel virtuale non attendendi, quid dicitur de verbis alia pro aliis confute, & irreuerenter, ad uerba se vagari, cogitando res alienas a sua prociatione, & non nititur animum reuocare, saltem ad attendendum verbis, vel qui deliberate se occupat in rebus incompatibilibus, cum aliqua attentione necessaria, vel iuribus, vel legit, aliena a re citatis deliberare, sine proposito repetendi, & promissa necessaria, vel extrinsecas responsiones vel subscribendi, & stultis, vel quid simile, faciendi, vel in alio dicitur, vel paucitas, re excuset cum animo repetendi.

Licet

Licet recitare matutinum sequentis diei ante solis occasum.

Recitans breuiarium trium lectionum non satisfacit.

Recitans per breuiarium cuiuscunque dignitatis non satisfacit, nisi sit ordinatus ad solum titulum patrimonij, & beneficio careat.

108 Pensionarij tenentur ad officium parui Beatae Mariae.

Clerici in minoribus si non sint beneficiarij, monachi, vel pensionarij, iure communi, nihil peccate tenentur, nisi promiserint, vel consecuerint ordinatori precipientialiquid dicere.

Licet insigniri prima tonsura, vel quatuor minoribus sine intentione ascendendi viterint.

Illegitimus cum dispensatione Episcopi, potest promoueri ad minores, & ad simplex beneficium, non vltra.

Qui in sacris, contrahit matrimonium peccat, & matrimonium est nullum, & est excommunicatus.

Qui facit cum qualicunque femina, etiam cognata, & sene cohabitauerit, debens credere quod operet, vel volutate peccabit, p. m. & iura, quae contrarium dicunt loquuntur tantum in foro exteriori.

Frequenterans domum mulieris sibi suspectae, vel debet credere de consensu mortali, p. mor.

Clerici

Clerici concubinarij a Conc. Trij. multantur multis poenis.

110 Qui cum scandalo, & post prohibitionem sibi factam frequentat monasteria, peccat mortaliter.

Sacer, & beneficiarius non gestans habitum, & tonsuram, aut nutrens barbam, & comam, non radens coronam; indecenter vestiens, aut arma offensiuam portans, de iure communi peccat.

Non facit potest omnino omnia relinquere & non partim sic, partim non.

111 Clericis tabernatis, lanionibus, & tandem beneficiariis, vel in ordine sacro, sunt interdici omnia officia, & vestes seculares, per Clementinam, & Concilium Tridentinum, & quando in prohibitis apponitur verbum praecipio; vel aequiualeus, obligat ad mortale, vel quae committitur, & a praelatis habentur pro peccatis mortalibus, sunt mortalia, nisi aliqua consuetudo, vel receptio a principio excuset.

Ars chirurgica, & medicina praesertim sine aduisione, & incisione, licet nullo iure particulari prohibeantur, tamen illicita, quia secularia, nisi in miserabile cognatos, habita facultate.

Ob necessitatem, vel animi gratiam potest quis operari aliqua honesta, vt scribere libros, texere fiscellam iunco, olera & plantarum, areo-

transfere, & illa vendere.

Non licet exercere mercaturam, id est, vilis emere, & carius vendere.

Licet, id quod vilis emat pro sustentatione sua, & suorum, & superest, carius vendere. Preterea tamen iusto currenti.

Modo honesto possunt negotiari ad suam, & suorum necessariam sustentationem, maxime per alium.

Obligatus ad dicendam missam pro aliquo, non applicans valorem eius, peccat: nec satisfacit duabus obligationibus vna missa, nec partas sacerdotis in hoc excausat.

Sacrificans dum orat, debet nominare Papam, Antistitem, & Regem, ubi habet domicilium suum, reliquis consultur dicere: Quibus possum, & deo debito ordinae tibi Deus, cogito.

De peccatis Clericorum quoad

beneficia. n. 112.

Querens beneficium per simoniam peccat mortaliter, si est realis est, excommunicatus, & tenetur restituere.

Episcopus accipiens suam familiarem constantiam non mercede, donec aliquod beneficium conferat, non est simoniacus, modo non adit passim de gratis. serviendo pro nobis.

113. *Quae*

113. *Q*uerens beneficium, ad quod nullum ius habet, per simoniam in suum favorem ab alio commissam, ipso non contradicente, & id sciens, si consentit, vel non statim renunciat, peccat: secus si sine illa haberet.

114. *Q*ui sine titulo canonico scienter accipit, vel retinet beneficium, p. & debet renunciare beneficio, & fructus restituere.

Redimens vexationem, vel passionem aliter, quam debet, p.

Qui precibus suis, vel alienis male querit beneficium, p.

Qui permutatus ad rem, cum iure in re, beneficium non restituit Ecclesie, cuius est illud sine suo vili, quod si fieri non potest, restituit alteri Ecclesie, vel pauperibus.

Qui obrenu curato beneficio, vel dignitate, statim, ac potest, quando vult accipere post sessionem, non renunciat primo, p. quia ipso iure perditur, & si pergit utrumque retinere, perdit utrumque & est incapax ad quod libet aliud, & ad ordines.

116. *A*ccipiens beneficium curatum antequam incipiat 25. annis, p. & collatio est nulla, & nisi Papa aliter disponat, est renunciandum cum fructibus, similiter quia accipit dignitatem, vel personatum, non curatum, sed eum dispensatio.

276 De p̄s. Clericor. quo ad beneficia.

116 Episcopi, post 20. annos completos, potest obtinere: Pro ordinibus suscipiendis, satis est attingere annum statutum à Concilio Tridentino.

117 Qui illegitimus accipit beneficium curatum sine dispensatione Pape, aut simplex sine dispensatione Episcopi, peccat, & acceptio est nulla, & nisi dispense ut, tenetur renunciare cū fructibus perceptis.

Filij clericorum non possunt habere pensiones sub beneficiis, quæ sunt, vel fuerunt parentum, vel beneficia in Ecclesiis, vbi patres habuerunt beneficia; nec resignationes, aut fraudes parentum illos adiuvant.

Non habens qualitates, quas statuerunt fundatores, non potest habere beneficium.

Qui post pacificam possessionem parochialis Ecclesiæ, non promovetur ad presbyteratum intra annum, peccat; quo lapsus, si eam retinet, & fructus perceptos non restituit, peccat, quia cecidit ipso iure: potest tamen Episcopus dispensare, ne talis saltem diaconus ratione studij per septem annos, non fiat sacerdos, sed debet proficisci ad studium.

Promotus in Episcopum, si intra tres menses non consecratur, perdit fructus, si intra alios tres perdit Episcopatum.

Accipiens parochialem Ecclesiam sine tri-

mo

Cap. XXII

277

118 accipiendi presbyterium, peccat: & cum eam dimittit, tenetur fructus reddere, nisi infra annum animus mutet. Non sic de accipiente quodam beneficium, cui non sit adiunctum sacerdotium. Nec de eo qui accipit beneficium animo illud relinquendi si pinguius dabitur, vel de eo, qui accipit animo ducendi uxorem fratris mortuo, ad augendum suum decus: peccat tamen non incedat in habitu clericali interim, sed non tenetur restituere fructus.

119 Seculares auctoritate apostolica, possunt habere pensiones ad necessariam sustentationem sui status.

120 Beneficiarius minorum ordinum post matrimonium de presentibus, si retinet beneficium peccat, est enim amissum, ita ut per ingressum uxoris in religionem ante consummationem, vel per impedimentum extrinsecum, v.g. consanguinitatis, non recuperatur; secus res est si tantum contraxit sponsalia de futuro.

Constitutus in sacris licet contraxerit matrimonium de presentibus, non amittit beneficium ipso iure.

Qui sine causa excusante non residet in beneficio suo, licet tenuissimo, p. tamē multæ causæ excusant, Auditorio theologiæ per quinquentium, & canonum; Itē prælectio vtriusq; sed ad alias facultates cū licentia Episcopi ire potest.

35

St occupetur in obsequium Episcopi ad utilitatem Ecclesie sue, vel cathedralis, & non periosæ Episcopi, nisi ex urgente causa, & sua Ecclesia non indiget suo seruitio.

Ad obsequium Papæ præcipue ad feruendū & noua impetrandum beneficium.

Legitima licentia, id est, data ab habente potestatem ob causam probabilem, & in scriptis si aliud exigat.

Conductio honesta, id est, non simpliciter absentis sine causa, nec defraudando Ecclesiam obsequio debite.

Contraueniens prædictis licet p. non tenetur restituere fructus nisi condemnatur, aut iure exprimitur.

Episcopus, vel eo superior sine legitima causa absens à suo Episcopatu per sex menses perdat quartam partem fructuum, & sic gradatim puniatur.

Habeas beneficia inferiora requirunt personam residentiam, si abest, cogatur residere, nec fructus capiat nisi pro aliquo tempore ex causa rationabili approbata ab ordinario, qui in hac causa est delegatus, nullo suffragante privilegio.

Non solum episcopus, sed parochus iure diuino debet residere.

Tum episcopus, tum curatus quilibet, potest abesse per duos menses, causa in conscientia sua

sua iusta, sine licentia, nec in scriptis, nec ore tenus, ulterius non cum pena restituendū, nec compositio iuuat.

Capellanus regius potest accipere fructus in absentia, sicut capellanus Papæ.

213. Beneficiarius horas canonicas non recitans idem si fructus perceptos non restituit pro rata temporis, vel horarum, (vide ibi.) p. potest tamen si sit pauper applicare, sibi saltè aliquam partem restitutionis, maxime de consilio confessorij nisi debeatur ijs qui ore fuerint Choro, per distributiones quotidianas, si nosci possint, similiter, & in similibus restitutionibus.

Beneficiarius in p. m. occulto, vel manifesto non tenetur restituere fructus.

214. Qui dolo vel negligentia damnicat ardes, vineas, & alia bona beneficij sui p. ad restitutionem.

Excom. per quem non stat, vt absoluatur similiter, & suspensus per canonem, vel per hominem, si recipit fructus, & impendit, nisi ad se & suos modeste sustentandos, si non habet aliunde viuat.

Concilium Trident. Sess. 25. ca. 1. prohibet beneficarij, Episcopi & Card. tuos consanguineos, vel familiares bonis Ecclesiasticis assignant, nec ea eis distribuant nisi sint pauperes.

215. Habens plura beneficia diuisa in res non

280 *De pecc. cleric. qua ad beneficia.*

legitime unita, & annexa (in titulum) quia licet habere unum in titulum, & alterum ad tempus, vel ad sex menses, si est parochialis Ecclesia, & non obmandatum in perpetuum, & vacabit ad mortem commendatarii (quorum unus sufficit suo decenti statui) secus, potest habere plura absque dispensatione per Conc. Trid. (absq; dispensatione) sine qua non fit causa iusta, & cum qua licet habere duo beneficia quae requirunt residentiam (aut consuetudine iusta) cum dispensatione tamen. Sed quae sint causae dispensandi, vide ibi.

129 Qui locat fructus sui beneficii, plures quam in tres annos, vel dat emphyteosim, & in terris ubi est recepta extraneas Pauli II. est excommunicatus.

131 Qui parochiano petentis sacramenta non admittit, vel non dat facultatem confitendi alteri, vel interest nuptiarum, vel benedicit secundas nuptias, vel qui primas tempore in debito, p.

Qui inducit aliquem ad promittendum, vel jurandum se accepturum sepulturam in sua Ecclesia vel acceptam non mutaturum; pecc. & est excommunicatus, excommunicatione solum Papae reservata.

133 Qui aliquem in peccato mortali notorie mortuum sepelivit in loco sacro, p. m.

Qui non discit ea, quae necessario scire debet ratio-

Cap. XXV.

281

ratione beneficii, vel officii, ut missam legere, & cantare in missa solenni, Ministras sacramenta debet scire formam, materiam, & modum administrandi, confessorius ut supra ca. 4. sic de catechisis, ergo qui non discit necessaria, vel non vult renunciare beneficio, p.

Qui negligit, vel timet, parochianum mortuum, etiam ob pestem communicare, vel eius confessionem audire, p.

Qui scire debens se irregularem suspensum, excommunicatum, aut interdictum, si accipit beneficium p. & titulus est nullus, non autem si in p. m. accipit.

134 Qui tot & tales missas in tali loco, ut debet non dicit, absque iusto impedimento, vel omisa non complet, ut debet, p.

Parochus tenetur diebus festis sub praecipuo celebrare. In reliquis vero diebus non nisi secundum consuetudinem, & legem.

Onus annexum beneficio, ut beneficiarius celebret quotidie de sancta Maria, non obligat ad missandum de ea omnibus diebus, sed frequentius, quando salva honestate, & devotione debita potest. Onus autem dicendi omnibus diebus per se vel per alium, obligat omnibus diebus.

Contraueniens decretis Concilii Tridentini p. ut non idoneus non debet accipere beneficium,

De pecc. cleric. quo ad beneficia.

cium, cui est coniunctum legere, & collatio est nulla.

Curatus beneficio, prædicet saltè dominicis, & solenniioribus diebus, & doceat necessaria.

Ante 14. annum nullus obtineat beneficiũ. In minorib. constitutus non gaudeat priuilegio fori, nisi habeat beneficiũ, vel in seminario, vel schola quasi in via ad sacros fit.

Archidiaconus (qualis intelligatur vide ibi) non fit nisi magister, vel licentiatus in Theo. vel canonicus, & non aliter.

Reliquæ dignitates non conferantur nisi constitutis in anno 21.

Promissi beneficiis curatis infra 2. menses 1. die possessionis, prostentur coram Episcopo, vel eius vicariis fidem catholicam, sic etiã promissi canonicatu, & dignitate, coram Capitulo prostentur, aliter non faciant fructus.

Pro qualitate dignitatis accipiendæ debet esse ordinatus, vt canonicatus sacerdotio.

Habentes huiusmodi dignitates, possunt abesse per tres menses ab Ecclesia. In Episcopatu ubi tantum sunt 1000. ducatus: & in parochia ubi tantum sunt 200. non sunt ponendæ pensiones, vel reservationes.

Vbi non sunt, erigantur, vel diuidantur parochia.

Pro conscientia disponatur de missis, secundum

sum elemosynas.

Quarta funeraliũ solita persolui ante annos 40. Ecclesiæ parochiali soluantur, etiã si postea sit concessa monasterio.

Accessus, & recessus eam adiutoria. successione non cæcedatur nisi in Episcopatu & Abbatia.

Nullæ gratiæ ad vacatura, aut indulgæ, ad alienas Ecclesiãs concedantur.

Nulla Ecclesia parochialis conferatur nisi per concursus, & oppositionem prævio examine.

De peccatis predicatorum. n. 140

Qui publice concionatur absque facultate legitima, quam dat Papa quoad omnes Episcopus in sua diocesi, parochus in parochia, noto, & approbato.

Qui aduertens esse in p.m. ante iusti contritionem concionatur.

Qui aduertens mentitur circa doctrinã fidem & bonorum morum historiam sanctorum miraculorum, prophetiarum, p.m. mentiri vero extra doctrinam fidei, circa alia, est v. nisi notabiliter scandalizet.

142 Qui fabulas, facecias, aut ridicula miscet,

p. v. communiter.

Qui in concione detrahit Praelatis, vel facit dotibus eos nominando, vel æquiualeter dicendo, præsertim quo laicis placeat, p. m. In genere quidem potest reprehendere, sed sine scandalo & est excommunicatus.

Religiosus concionando dissuadens salutem in decimarum, p. & est excommunicatus.

Contraueniens præceptis Concilij Tridentini, quæ sunt vt regularis in sua Ecclesia non nisi examinatur, & approbatus à suo superiore, cuius licentia præsertim Episcopo, benedictionis ab eo petendo, prædicet. In Ecclesia vero non sua, est opus licentia Episcopi. Episcopus non sinat prædicare regularem extra claustra viuens, nec seculares nisi constet de doctrina, & moribus. Item nullus etiam in Ecclesia sua prædicet contradicente Episcopo.

Episcopus in sua Ecclesia per se, vel per alium in festis prædicet, in alijs Ecclesijs per alios.

In Aduentu, & Quadragesima saltem tribus diebus in hebdomada, & in festis, curet exponi legem diuinam populo, lingua vernacula, & pueros instruat.

Non permittat prædicari incerta, & speciosa facti habentia similiter faciant, & omnes habent curam animarum.

De

De peccatis conjugatorum n. 144.

Peccant modis dijsis cap. 2. num. 30. & seq.

Non complens sponsalia clandestina, p. Qui post concilium vitur matrimonio præsumpto per copulam carnalem habitam.

Qui discedit à matrimonio contracto coram parrocho habitationis feminar, etiam si non ad fuerit parrochus habitationis viri, p.

Qui vitur matrimonio contracto publice coram populo, sed ad coram parrocho, vel alio presbytero de licentia parrochi, vel ordinarij, p.

Coagregatio Cõc. est interpretata sufficere, & requiri parrochum mulieris, & non viri.

Quomodo se gerat confess. ergam confessam.
Cap. XXVII. n. 1.

Deceat conscientiam erroneam si puter, peccatum non peccatum, censuram non censuram, & contra.

Pro qualitate personæ arguat, vel modeste laudet.

Peccatenti docto, & frequenter peccata conuerti diligenter, aut nihil dicat, aut vt solus

id faciat quæ nouit faciendâ.

8. Faciat enim accusare de iis quæ non meminisse inducat in propositum non peccandi sine obligatione promissi, nisi cum ius id præcipit, ut in excommunicatione notorie absoluedo, ut in manifesto raptore, aut Ecclesiæ violatore, ut in furario publico, ut iniuriante publicè personis ecclesiasticis.

9. Ne dubia affirmet esse mortalia, & detegerit absolutionem, & se illaqueet eius conscientiam in futurum, sed cõsulet hberos, & doctos, & p̄s. si uideat, ut uelit facere quod iure facere debet, cõsilio doctorum, & absoluat.

10. Non absoluat nolentem abstinere à peccato quod certe est mortale.

11. In dubio peccato & confessione nititur deo textu, uel ratione, penitens uero dubia, non absoluat, sed si penitens ueritur parti ratione, & habeat aliquem doctorem clarum absoluat, siue sit parochus, siue non.

12. In dubiis an sit mortale secutior pars est eligenda, in dubiis an hoc debeat facere, & parus est dignior eligenda; obligatū ad restitutionem debet inducere, ut quam cito copioso restituat, & qui præterita confessione promissit, & nonie stituit, non est absoluedus, nisi raro.

13. Non absoluat à resecratis sine facultate superioris: sed in absolutione excipiat peccatum

reseruandum, quod tantum penitens debet cõfiteri superiori, uel obtinere licentiam per confessionem.

Qui prius absoluit à peccatis quam ab excommunicatione, est facti legus, & mortaliter peccat, licet absolutio ualeat.

In absolutione ab excommunicatione est seruanda forma iuris, ut iuret parere super eo, uel datis Ecclesiæ, & satis faciat parti si est offensa, aut debitū est notorium. 8. Soluat impensas si excommunicata est notoria, si non potest, præstet sufficientem cautionem, uel iuret, deinde cedat nudatum humero recitando Misereatur, &c. & addat Absoluo te, &c. & habeat intentionē absoluedi ab omnibus excommunicationibus.

9. Licet si hæc non seruentur, absolutio tantum tenet, nec sunt uideæ mulieres absoluedæ, NE dicantes quando absoluant in conscientia non tenentur absoluedo modo prædicto.

10. Ante absolutionem est imponenda penitentia, tamen hoc non est necessarium: Ad cautelam absoluat ab excommunicatione maiori, & minori suspensione, & interdicto.

11. Forma absolutionis est: Ego te absoluo ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti: & sunt etiam preces ibi potest, sed non necessarie, nec sunt uerba addenda quia periculosum. 12. Absolutio, ab excom.

283 *Quomodo se gerat cōfess. erga cōfess.*
nitione, vel peccatis non debet fieri sub con-
ditione de futuro: bene potest fieri sub condi-
tione de preterito.

13. Qui confitetur habenti auctoritatem absol-
uendi ab aliqua excommunicatione, & peccato
referuato, & obuiuitur illius peccati, vel exco-
municacionis, & tamē absoluitur in cōmuni ab
omni excommunicatione, & peccato in quantum
potest, est vere absolutus ab excommunicatione,
& desinit peccatum esse referuatū, nec ha-
bet excommunicationem adiunctam. Vnde si
deinde recorderetur satis est confiteri peccatū
quod recorderetur simplici sacerdoti, non ha-
benti potestatem ad referuata, vel excommuni-
cacionem. Hinc laudatur in Iubilæis, & visitatio-
nibus absolui in cōmuni, ab omni vinculo eū,
licet non recorderetur.

14. Quando confessor absoluit aliquem ab
excommunicatione, vel peccato à quo non po-
terat, petat facultatem absoluendi eum ab illis,
& soluat ab excommunicatione etiam absente
& à peccato referuato. Verum non nisi quan-
do videbit eum esse in gratia: si facultatem nō
habet, & onerat ipsum, vt se absolueret faciat à ra-
li casu, in quo ipse non poterat nec approbatur
vocare ipsum, & fingere se velle instruere de
alia re, & absolueret de peccato non absoluto.

De

De penitentia iniungenda. n. 15.

Conandam est imponere iustam pœnitentia-
m ne peccemus: iusta est quę equat pœnā,
pro peccatis confessis in purgatorio luendam.
16. Deus solus illam nouit tamen relinquitur
arbitrio prudentis confessarij, 17. Nec canones
taxant septem annos pœnitentię pro quolibet
pec. mortali, nisi velis loqui in foro exteriori.
18. Confessarius iniungenda pœnitentia de-
bet considerare qualitatē peccati, contritionis,
personę vt sitne robustus an debilis, iuuenis an
senex an assuetus pœnitere an nō, an sit magnā
pœnitentiā acceptaturus, an acceptā nō factu-
rus, an pauper, & ne sit in præiudicium tertij vel
pro latur peccatū occultū. 19. Saltē admoneat
quā pœnā meretur & quam antiquitus dabat.
20. Si quis non vult hic facere pœnitentiā,
sed in purgatorio, est absoluendus leuissima
pœnitentiā, vt

Aue Maria.

Si quis cum causa rationabili non potest fa-
cere pœnitentiā v.g. qui iam iam spirat, absol-
uatur sine ea.

21. Pœnitentia ab vno imposta, potest ab alio
minui confessario, iusta de causa, & non audi-
tis peccatis illis ob quę fuit imposta pœniten-
tia,

T
tia,

ria, dummodo hic confessarius habeat auctoritatem absolventi à peccatis illis ob quæ fuit imposita penitentia.

24 Nemo potest satisfacere ieiuniis, & orationibus, v. g. trium dierum impositis à confessario, ieiunando quatuor tempora.

Cessatio ab aliquibus peccatis, & emendatio vitæ, potest pro penitentia imponi.

Clericus omittens solitas horas canonicas, & impositas sibi pro penitentia, bis p.

25 Confessarius non debet consulere penitentem, vt relinquat officium aliquo licitum, in quo solet peccare, si timet eum casurum in alium statum, in quo plus peccabit: secus si officium est illicitum, admoneat eum, vt fugiat occasiones peccandi, & amplectatur remedia virtutum.

26 Quilibet sacerdos Catholicus non precipuus ab Ecclesia potest absoluerè quælibet in articulo mortis ab omnibus peccatis & censuris admoneundo, vt si conualuerit adeat superiorem pro censuris, non pro peccatis.

27 Phreneticus, vel mentecaptus, qui prius dedit signum contritionis, vt tollendo manus, tundendo pectus, etsi per multos annos existerit obstinatus in peccato mortali, nec nunc petierit sacramentum, est absolueudus à censuris si quæ iacurrerit, sed non à peccatis: est etiam communiandus, & extrema unctione vngendus.

R 2

Publicus vsurarius factus amens licet det signum contritionis, tamen non est comunicandus, vel sepeliendus, si hæres non præstat ea, quæ ipse debebat facere ante confessionem.

28 Mutus si per signa faretur peccata est absolueudus.

29 Infirmus inducendus in spem, in contritionem, & restitutionem certorum, certis, incertorum pauperibus est dubium, an Ecclesiis: Nauar. videtur sic, & hoc statum, & confessarij applicet indulgentias bullarum.

30 In absolutione pro bullis non est necessario seruanda forma bullarum, satis est, vt seruetur ordo ieiuniorum, & elemosinarum non bullæ. 31. Articulus mortis in hac materia non tantum est ille in quo quis moritur, sed etiam ille, in quo probabiliter timetur mors.

Absolutus in vna infirmitate periculosa per bullam, si conualescit non potest absolui in alia nisi hoc exprimat bulla.

32 Excomunicatus, qui contritus moritur, post mortem est absolueudus ab eo, à quo in vita potuit absolui, nec exhumandus est ad flagellandum si in loco factus est: satis enim est flagellare sepulchrum: secus si est in loco non sacro.

33 Non confessus per annum, & moriens sine signo contritionis, non sepelatur in loco sacro.

34 Morienti non imponat magnam penitentiam exteriorè, sed potius exciterat spem, quæ ad timorè, corroboretur in fide simpliciter, vt in

T a scya

tem separet à cognatis, & mundanis, & putet se certo moriturum, quod licet sit durum, tamen saluiferum est, &c.

*Admonitio pro condendis testamentis
in morte. num. 36.*

TEstetur in principio morbi, ne mox impediatu à succedentibus ab intestato, Impedire testamentum, auertendo testes, & Notarios, ne aliis aliquid relinquat, est peccatū, & tenetur ad restitutionem: nō autem moderatè precari, vt sibi potius quam alteri relinquat.

Opera pia, & suffragia, quę in testamento mandantur debent mandari in statu gratiæ, alioqui non iuuant ad salutem, licet mox redeat ad gratiam, sicut sunt opera in ortu in peccato mortali facta, ideo debet prius confiteri, & communicare, & dubium est, an ad satisfactionē poenarum in purgatorio, quare consulendum est testanti, vt testamenta prius facta post confessionem, & communionem ratificet, & offerat Deo. Testator sine legitimis hæredibus non tenetur relinquere cognatis pauperibus, nisi in extrema necessitate: Item potest relinquere maiora sua bona filio minus digno: Item an possit ex hæreditate filios, num. 38.

Patres

Patres non possunt minuere filiis bona eis debita, vel annullare veras donationes, & non onerosos contractus: licet possint annullare vere onerosos, & donationes renunciatorias, &c. Patet dum viuit, potest elargiri quasunque veras eleemosynas ad pia opera.

*De censuris Ecclesiasticis,
Cap. XXVII. num. 1.*

Censura, seu correctio alicuius est, sententia lata à capace ordinis, mediante Iurisdictione Ecclesiastica fori exterioris, qua quis priuatur communiōe Sacramentorum, vel hominum, vel exercicio diuinorum spiritualium, vel prohibentur officia diuina, vel Sacramenta, vel sepultura. Censura triplex, Excommunicatio, Suspendio, Interdictum.

De Excommunicatiōe. num. 1.

Excommunicatio est censura priuans communionem, vel Sacramentorū tantum, vel Sacramentorum & hominum, & est duplex minor, & maior.

Minor priuat participatione passiuā omnium sacramentorum. Maior priuat participationem

T 3

actiuā

actiua & passiva sacramentorum, & hominum.
Dispositiones pœnales in dubio, intelliguntur
de minori pœna.

Excommunicatio sine expressione maioris, vel
minoris, intelligitur de maiori.

2 Excommunicatio duplex, generalis, & specia-
lis. Generalis, duplex à iure vel ab homine: lata
ab homine mortuo latore, vel ablato
ob officio quantum ad eos qui adhuc nō incur-
rerunt in eam, non sic de lata à iure.

Excommunicatio, & quælibet alia censura lata
in mandatis visitationum, quæ non sunt statuta,
sed madata generalia, vel specialia hominū, mo-
ritur mortuo latore, vel ab officio depositio.

3 Excommunicatio, aut est iusta, i. cum pote-
state, causa, & modo debitis lata, aut iniusta, i. si-
ne illis: & hæc, ut alia sententiæ aut est iniusta va-
lida, aut iniusta non valida: iniusta valida vel
est iniusta defectu rectitudinis animi iudicis, seu
formæ accidentalis, & ligat in foro interiori, &
exteriori ac iusta, vel est iniusta defectu causæ,
& non ligat nisi in foro exteriori, ob scādalum
post declarationem & non a limitat cōmunionē
omnino interiorem, nec suffragia generalia ec-
clesiæ, nisi fiat in mortali iniusta non valida nil
operatur nisi quod debet seruari, donec popu-
lus debeat sibi persuadere causas nullitatis ad
evitandum scādalum.

4 Ex-

* Excommunicatio iniusta est nulla multis casib.
Primo, quando qui excommunicat non est
iudex, vel non toleratus, qualis est excommuni-
catus, suspensus interdictus.

Secundo, quando fertur contra tenorem pri-
uilegiorum.

Tertio, quando post legitimā appellationē.

Quarto, quando continet intolerabilem erro-
rem, ut quia recte fecit, vel quia non fecit ali-
quod illicitum, vel impossibile.

Quinto, quando excommunicat participan-
tes eum excommunicatis à se: non nominando
eos cum trina admonitione præcedente.

Quis potest excommunicare.

Papa, & alij Prælati, ut Episcopi, Abbates, Præ-
positi, Priores ecclesiarum collegiatarū, tum
regularium, tum sæcularium etiam non benedi-
cti, modo sint confirmati, vel prouisi, possunt
excommunicare suos subditos. Item, & alij ex
consuetudine præscripta possunt. Intellige hoc
tamen in collegiatis de iure communi. Item ca-
piralium sede vacante. Item Archiepiscopus, E-
piscopus, delegatus Papæ, & Prædicatores, in
quos habent ius delegatum possunt.

Facultas excommunicandi non oritur ab or-
dine, sed est pars iurisdictionis exterioris.

T 4

Epif-

Episcopus extra suum Episcopatum non potest excommunicare suos subditos nisi in loco viciniori Episcopatus, vel de consensu Episcopi ubi manet, aut in re manifestissima.

Qui extra suum Episcopatum residentiam non consummaverit, ligatur excommunicatione lata ab Episcopo contra non residentes in beneficijs suis.

Mulier non potest excommunicare, nec laicus sine privilegio Apostolico, nec quisquam seipsum.

Hinc excommunicans generaliter qui hoc fecerit, si ipse facit non est excommunicatus: secus si esset tantum denunciator excommunicationis alterius excommunicantis.

7 Sola consuetudo non excommunicat, nisi legitime sit praescripta, vel approbata a Papa, vel Episcopo, quia tunc habet vim statuti.

Excommunicatus si non est denunciatus, potest excommunicare, & valet excommunicatio.

8 Qui sciens, aut scribit debens se non potest excommunicare, & excommunicat, peccat mortaliter.

Item qui excommunicat iniuste etiam per ignorantiam crassam, vel supinam, peccat mortaliter.

Item qui, sine canonica admonitione, vel scriptura publica, vel priuata, nisi iusta de causa excommunicat, peccat mortaliter, sed excommunicatio tenet.

Aut

Aut excommunicans, est suspensus per mensem ab ingressu Ecclesiae, & a diuinis officijs, & si exercet actus ordinis sit irregularis ad Papam, sed hoc non comprehendit Episcopos.

Episcopi non incurrunt suspensionem nisi de ijs fiat particularis mentio.

De causa, & forma excommunicationis.
candi. num. 9.

EXcommunicatio maior non ferenda nisi ob contumaciam mortalem, & nemo incurrit eam siue a iure, siue ab homine nisi peccato mortaliter.

10 Excommunicatio in iure, vel statuta lata, vel ipso facto, non requirit praecedentem canonicam admonitionem.

Circa hoc multa colliguntur ex Concilio Tridentino. sess. 25. cap. 3. vt, quod solus Episcopus potest excommunicare pro rebus perditis, & reuelatis. Item quod in causis civilibus nullus Iudex comunicat, nisi in subsidium remedium iuris, neque in causis criminalibus, nisi cum executio personalis, vel realis sit valde difficilis.

Insordescens in excommunicatione per annum, habeatur de haeresi suspectus.

De culpa praeterita non feratur excommunicatio.

T 5

catio.

ratio, nisi præcedente canonica admonitione, aliter excommunicatio est nulla.

Qui excommunicatur sine canonica admonitione, & sine scripto, p. m. excommunicatio sub conditione non ligat. Item excommunicatio non ligat nisi impleta conditione, si qui fert, vel qui petit eam ferri, nõ habet animũ lingãdi, vel omnes, vel aliquos.

Non sunt certa verba pro excommunicatione, sed potest vti quibus vult, dummodo id explicent de præfenti, & secundũ regulas canonũ.

Cum dicitur Sub pœna excommunicationis, vel excommunicetur, sit excommunicatus, non excommunicatur ipso factõ, quia sunt comminatoria, nisi aliter aliquod ius particulare explicet.

¶ Quis potest excommunicari. num. 13.

Excommunicari potest tantum homo baptizatus, mortalis, habens superiorem. Huc nõ dæmones, anima separata, cõlegium, vniuersitas, iudæus, & hæreticus, nec catechumenus, licet possit indulgentiam lucrari, nec resuscitatus immortalis, nec Papa: etiam propter hæresim, nisi à Deo, nec aliquis à seipso, vel à suis statutis, nec ab inferiori, nec irrationalia licet possint adiurari precibus, & aqua benedicta.

Nauarrus

Nauarrus purgat se à crimine falsæ sibi imposto, i. quod Papa non possit in beneficia Cassella.

14 In excommunicatione generali non includitur is, quæ proferens vel petens illam non intendit includere, vel qui non potest parere, vel qui iusta causa ad id non tenetur, seu excusatur, modo adhibeatur remedium commodũ, vt cessante necessitate, vel iam satisfaciatur eis.

15 Terminus datus pro incurrenda excommunicatione, ni aliquid faciat, v. g. potest prolongari à parte agente: sed non sine consensu Iudicis, potest tamen tolli sine eo.

Qui scit quod iudex iubet reuelare, sed habet causam iustam non reuelandi excusatur.

Ignorantia probabilis facti, excusat ab excommunicatione, & iuris, in quo fertur excommunicatio propter opus de se licitũ, & non tenebatur scire esse prohibitũ, ac etiam iuris propter opus de se illicitum, etiam quod sit lex Papæ: excusatur in conscientia, sed tũc in foro exteriori non præsumitur ignorantia quando est lex Papæ.

Quid operatur Excommunicatio maior. num. 17.

Primo

PRIMO verè excommunicatus iusta causa, & coram Deo, declarat exclusionem gratiæ factam per p. mor.

Secundo, excluditur à sacramentis actiue, & passiuè.

18. Tertio, priuatur suffragiis generalibus Ecclesie, & possidetur à Dæmone: secus si est contritus, vel sine culpa sua, vel iusta causa est excommunicatus: licet sit priuatus in foro exteriori, non tamen in conscientia.

19. Quarto ab officiis diuinis, & precibus simul cum aliis faciendis, vel audiendis; potest tamen se iunctus ab aliis in eadem Ecclesia orare.

Quinto priuatur contentis hoc versu;

Os, orare, vale, cōmunio, mensa negatur.

Id est, prohibetur omne commercium, & declarantur ibi verba.

Sexto si vitur aliquo actu peculiari sui ordinis, sit irregularis.

Septimo sit infamis, si est excommunicatio manifesta, & ob causam infamem.

Octauo facit collationem beneficij nullam, ita vt post absolutionem non teneat, & tenetur renunciare illud, & fructus restituere.

Nono priuatur facultate eligendi, actiua, & passiuè.

Decimo suspenditur ab officio & beneficio, sed dum toleratur, quidquid faciet eum officio

pu-

publico, tenet.

Vndecimo, eximit subditos à seruitute subiectionis iurisdictionalis, dū est excommunicatus.

Duodecimo, non potest ducere vxorem sine peccato mortali.

Decimo tertio annullat rescripta obrepta à Papa, excepto quod non agant de sua excommunicatione, vel ad hoc absoluitur, & non fordescat per annum.

Decimo quarto alij pro eo non possunt orare publice, & solemniter, licet possint priuè.

Decimo quinto in iudicio nō potest esse actor vel procurator, potest tamē se defendere, & cōstitui procurator, vt absolutus procuret.

Decimo sexto peruersans per annum in causa criminali viderur crimen constiteri: sed non debet priuari beneficiis suis.

Decimo septimo, priuatur sepultura loci sacri.

Decimo octauo, dum nō absoluitur, debet solvere poenam constitutam in aliquibus Episcopatibus, vel per leges seculares.

Decimo nouo operatur excommunicatio alia multa, quæ vide alibi.

De excommunicatione minori, & participatione cum excommuni-

cato. num. 24.

Ex-

Excommunicatio minor, priuat tantū participatiōe passiuā, sacramentorum, non actiua: vnde missans p. quia se communicat non quia alios, & potest eligere, sed nō eligi.

Excommunicatus in minori, non p. audiendo, missam, vel sumendo pacem, vel absoluen- do ab excommunicatione, vel à peccatis, nec communicando infirmum.

25 Excommunicatio minor: et si potest, tamē non fertur communiter à Iudice, sed à iure, in octo casibus, quorum vnus est in vsu. i. participatio cum excommunicato maiori in casibus prohibitis, non autem minori.

Excommunicatus dum est talis nō potest recipere aliquod sacramentū, non enim hec excommunicatio æquatur peccato mortali.

Quilibet sacerdos simplex etiam non Parochus potest absoluerē ab excommunicatione minori sicut potest à peccato veniali non habentem mortale.

26 Regulariter participans cum excommunicato maiori incurrit minorem, fallit tamē in multis, vt in his quæ sunt in hoc versu.

Vile, lex, humile, res ignorata, neceffe.

Participās ob vtilitatem animæ eius, admodum, licet alia interponat verba pro maiori et modestate, vel ob propriam vtilitatem sibi debitam, vel cum cum, si alium non habes

liber.

similem, consultit in spiritualibus, vel temporalibus, non incurrit.

Item vxor, filij, serui, famuli, qui erant ante excommunicationem, & non sunt causa pertinaciz, non incurrunr. Sic maritus, pater, dominus, herus, possūt cōmunicare cum subditis, sic ignorās ignoratiā facti, vel iuris dubij. Ignorās an excommunicat⁹ sit denūciatus exculatur, nisi à fide dignis audieris, sed si est dubi⁹ nō tenetur eū evitare præsertim ante alios.

Item participans, ob magnam necessitatē propriam, vel excommunicati.

Participare cum excommunicato maiori est p. v. tantū, sed est p. m. si sit in sacramētis, & officiis diuinis. Itē si nimis frequens, si in cōtempnū etiam, si contra speciale præceptū Iudicis. Itē cum à Papa prohibetur per excommunicationem, si in p. m. communicat.

32 Qui cōmunicat cū incurrente ante incuriam, vel dū incurrit excommunicationem ipse non incurrit minorem, vel maiorem.

33 Qui sunt in ecclesia, ingrediēte excommunicato ad orādū publicē, debēt exire, vel cōgēre ipsum egredi, nō autē si intrāseat per ecclesiam, vel in eam maneat non ad orādū, sed ad alia negotia, vel si orat priuatim.

Si orat publice debēt cessare officia diuina, & Missa etiā cepto, nisi sit incept⁹ canō, quia

in q.

304. *De excom. minori, & particip.*

tunc cum vno tantum diacono, debet eam perscere vltq; ad finem.

Textus de vitando occulto excōmunicato, vel non euitando, sunt aboliti, sed est obseruanda extrauagans. Ad euitanda, in qua non excusantur Galli, & Germani qui cōmunicant cum Lutheranis manifestis, nisi dicatur quod fuit vlt recepta cū sola limitatiōe de publico pculsore clerici, & quod multitudo Hæreticorū, & necessitas negotiandi, facit licitum quod non esset.

Semel excommunicatus, & denunciatus semper est euitandus, donec cōstet de absolutione, vel persona talis sit, cui hoc affirmari sit credendum probabiliter.

Cōmunicans cū excōmunicato timore mortis non p. nec excommunicatur nisi communicet in p. m. aut in negatione tacita fidei.

Non peccat qui orat priuatim pro excōmunicato. Immo in missa, applicando illud suum opus, secus si publice.

Pro excōmunicato nō denunciato, nec notorio potest orari publice, & dari sepultura.

Qui v. minister, vel nōmine ecclesiæ orat pro excōmunicato denunciato, incurrit innotē excommunicationem.

Participans cum excōmunicato contra preceptum iuris, vel iudicis, prauia a imonitione, peccat mortaliter, & est excōmunicatus maior.

Com.

Cap. XXVII.

30

Communicans cum excōmunicato in oratione publica, peccat mortaliter, non in priuata. Quæ autem sit priuata: vide ibi.

Actus extraiudiciales excōmunicati etiam denunciati valent, & sic potest facere omnia quæ nituntur iuri naturali gentium, & ciuili, & sic potest testari: similiter de actibus quos lex humana non potest annullare, vt sunt actus sacramentales, v. g. Baptismus, Cōfirmatio, Ordo, Matrimoniu, collata excōmunicato, vel ab eo, valent: non sic de pertinentibus ad potestatem, & iurisdictionē ecclesiasticam humanam, vt ad beueficia præsentatio electio, postulatio, cōfirmatio, institutio, collatio, prouisio, nominatio, quia possuat ab ecclesia annullari.

De absolutione excommunicationis. n. 37.

Excommunicatio, & absolutio conueniunt in multis, & neutra requirit certa verba pro forma substantiali.

Absolutio facta ab habente potestatem iure ordinatio non seruata forma iuris valet, etiã ante satisfactionem, facta vero à delegato, nō seruata forma data in delegatione; non valet, sed si potestas delegata fuit tantum, vt absoluat secundum formam iuris, absolutio valet non seruata forma iuris. idem de excommunicatione.

V

38 Ab.

38 Absolutio iniusta ex causa prodest excom-
municato, vt confessarius licite possit eum ab-
soluere à pec. & vt ei applicentur suffragia ge-
neralia ecclesie, sed excommunicatio iniusta ex
causa non nocet.

Absolutio facta ex metu iusto non valet: ex-
communicatio, valet. Item excommunicatio ex
falsa causa non valet, sed absolutio valet.

Excommunicatum minori habentem tantum
tenalia quilibet sacerdos, non parochus potest
absoluere.

Excommunicatū maiori à iure non reservata
alteri, potest absoluere proprius Prelatus, id est
Papa, Episcopus, capitulum sede vacante, quilibet
Prelatus exemptus etiam, & non exemptus
habens iurisdictionem in foro exteriori.

Itē Parochus, & simplex sacerdos, qui potest
absoluere à p. mortali, potest etiā ab hac excom-
municatiōe, vt commissarius deputatus à Pa-
pa, & in foro interiori tantum, uo loquitur de
reservato.

Proprius Prelatus potest absoluere ab incur-
sa iure, extra suum Episcopatū, vel parochiam.

40 Excommunicatum ab homine, ipse solus
potest absoluere, vel eius successor, superior,
delegatus eius vel Papæ.

Delegatus Papæ qui potest excommunicare
intra unum annum post sententiam definiti-
uam,

nam, eo transacto nō potest absoluere similiter
de quolibet delegato habente facultatem exc-
quendi suam sententiam.

Episcopus excommunicans incendiarium,
post denunciatōem non potest eum absoluere.
Excommunicas aliquē si deinde ipse excom-
municatur, & denunciatur, non potest absoluere.

Excommunicatio pronūciata ab inferiori, &
confirmata à Papa ex certa scientia, non potest
absoluere qui eam tulit.

41 Non sacerdos, excommunicans potest ab-
soluere ab excommunicatiōe, etiam in con-
scientia, non à peccatis, & qui absoluitur ab
excommunicatiōe, vel à Iudice, vel à Paro-
cho cui committitur debet semper procurare
litteras patentes; ne in exteriori præsumatur ex-
communicatus, potest enim aliter credi abso-
lutus.

Exequutor mandati Papæ quo iubetur, vt ex-
communicet aliquem sine cognitione causæ,
postquā excommunicauit non potest absoluere

Qui potest absoluere ab excommunicatiōe
lata à iure, potest etiam ab illa lata ab homine
generaliter.

Qui potest absoluere ratione alicuius ordinariæ
potestatis, potest delegare absolutiōem alteri.

Simplex ministerium absoluendi potest dele-
gari à delegato ordinarij, & à subdelegato dele-
gati

gati Papæ, non autem ipſamet iurisdictione.

46 Excommunicatus qui ob iuſtum impedimentum, vt grauem morbum, facit ſe abſoluere ab eo qui ſine illo non poterat, ceſſante impedimento debet, quàm cito commodè poteſt, ſe reſentare ei qui iure poterat abſoluere, alioquin incidit in eandem excommunicationem. Idem de his quos legati Papæ abſoluunt, cum onere ſe reſentandi ſuis ordinariis, vel aliis ad pœnitentiã, ſeu ſatiſfactionem.

Verum ſatis eſt reſentare per procuratorem idoneum, & ad determinandum tempus commodum, ipſe eſt iudex in conſcientia.

47 Iura quæ præcipiunt, vt excommunicatus in articulo mortis ante abſolutionẽ ſatiſfaciat, intelliguntur ſi poteſt, ſi non poteſt, ſat eſt cautio cum pignore, vel fideiuſore, & ſi nõ poteſt, ſaltem de eam cum iuramento.

Obligatus ad reſtitutionẽ, qui poteſt ſatiſfacere ante mortẽ, ſed non cõmodè, niſi notabiliter vilius ſua vèdendo, &c. non tenetur tunc ſatiſfacere, ſi poteſt differri ſine magno damno alieno, ſed ſat eſt dare cautionem ſufficientem, quod ſatiſfaciet primo quoque tempore.

De excommunicationibus à iure latis, & primũ de reſeruatīs Papæ.

num. 51.

Ad iu:

Ad iudicandum an quis ſit excommunicatus, tria ſunt perpendenda, primo verba quibus ius, vel iudex vtitur, ſecundo perſonæ contra quas, tertio opeta ob quæ excommunicatur.

Lex excommunicans facientem aliquid, non comprehendit conſulentem, vel auxiliantem antequam fiat, niſi ex tenore eius, vel legum id expreſſe, vel tacite colligitur.

Excommunicatio non debet extendi ab vno caſu in alterum, pœnæ enim ſunt reſtringendæ.

In dubijs participans cum excommunicato etiam in crimine non commiſſo, non eſt excommunicatus, licet ſit excommunicandus.

Excommunicatio lata contra ſententiam licentiam malefacienti, non includit ea videntem, niſi exprimat.

Item lata contra contrahentes, non includit conſulentes, vel aliter conſentientes.

Item lata in ſepelientes excommunicatũ, nõ includit adiuanes, & proſequentes funus, qui ſuis manibus nõ interunt mortuum ſepulchro, & tandem qui per alium facit non vere, ſed fiſte facit, non ſic per inſtrumentum neceſſario mortum, vt per baculum.

Lex pœnalis tunc tacite extenſitur ab vno caſu ad alium, quando aliter eſſet fructuaria, ſic cum excommunicatur mitcens arma arace

310 *De reſeruatōis Pape extra Bullam.*
nis, includitur ferēs, cū interdicitur ciuitas, in-
cluduntur suburbia, & in teſtamento clauditur
codicillum, ne ſint frustratoria.

Canon extenſus ad conſulentes, non com-
prehendit illum ſi delictum ita, & tam certo, &
iniquo animo fuiſſet commiſſum ſine illo con-
ſulente, ac cum illo. Idem dicendum de man-
dato, iuſſu, & fauore.

Si excommunicatio principaliter loquitur de
faciente, & ſecundario de mandante, & conſule
te, tunc ſecundarij non incuriunt antequam ſe-
quatur opus: vt mandans percuti clericum non
incurrit niſi percutiatur: ſed ſi principaliter lo-
quitur de omnibus, ſtatim ac mandat incurrit,
licet non ſequatur opus, vt mandans interfici
per aſſaſſinos, licet non interficiatur, & religio-
ſus cōcionans animo retrahēdi à ſolutione de-
cimatum, licet auditores non retrahantur.

11 Ille dicitur conſulere, qui monet, perſuadet,
preceatur vt quid faciat qui inſtruit, aut propo-
nit utilitatem inde ſequuturam.

Annua reiteratio Bullæ, non multiplicat cen-
ſuras per eam latas, neque in alijs iuribus reper-
tas, ſed tantum ſuperaddit reſeruationē Pape.

De reſeruatōis Pape in Bulla

Canonum. 55.

Primā

Cap. XXVII.

311

PRIMĀ excommunicatio eſt in omnes hæreti-
cos, & claudit credentes pertinaciter quod a-
cunt, & credunt hæretici, licet explicite nō cre-
dant hærefes, nec ſciant quid credant in ſpecie
hæretici: non claudit magos.

56 Item facientes, recipientes, defendētes hæ-
reticos formaliter, vt ſunt hæretici, non autē ſi
vt ſunt homines. Non claudit hæreticos pure
mentales, ſicut nec alia cēſura iure humano la-
ta illos comprehendit, niſi prompſerint hære-
ſim verbo, ſcripto, nutu, ſigno etiam nemine vi-
dente, vel audiente. In foro enim interiori non
ſufficit hæreſis exterior ſine mentali. Nō inclu-
dit legentes, vel habentes libros Catholico-
rum referentium dicta hæreticorum ad ver-
bum, licet principaliter legant ob ea, ſicut neo-
audientes eadem relata per alium. Item nec le-
gentes libros Catholicorum cum annotationi-
bus hæreticorum, ſed bene incurrit in cēſurā
Indicis librorum Pij. 4.

57 Secunda in ſchismaticos, ſchismaticus eſt,
qui ſe ſeparat ab vnitrate, licet credat non eſſe
niſi vnam Eccleſiam, & vnum Papam, & eſt ex-
communicatus.

58 Tertia in appellantes ab ordinationibus
Pape ad Conc. futurum, & apponit Interdictū
pro vniuerſitatibus, quod cōſulens, & auxiliās
in his non incurrit niſi ſequatur appellatio.

Y 4

59 Quar.

59 Quarta contra Piratas, qui tantum sunt illi, qui principaliter versantur in agendis prædis, & percipiendis, & interficiendis in mari occurrentibus, & includit auxiliantes, & fauentes, & consequenter in genere includit consulentes, verum non includuntur negotiantes, bellantes iuste vel iniuste, qui incidenter aliquando deprehdantur, neque illi, qui hoc faciunt in solis fluminibus. Ut sint Piratæ satis est si exercentur in vna natione.

60 Quinta cõtra rapientes naufragia, de qua infra, num. 113.

61 Sexta, contra imponētes noua pedagia, vel gabellas, vel argentes vetera, & intelliguntur, omnia vectigalia, vel portatoria sine potestate, quam non habet, qui in temporalibus cognoscit superiorem ad quem appellari potest, sed quilibet alius habet. Exigens intelligitur hæres publicanus, conductor, & etiam famulus si recipit, à non sponte soluentibus: dicitur nolēs, vel inuitus soluere; qui rogatus soluit tanquam debitum: potest tamen excusare probabilis ignorantia iuris vel facti. Per prohibita intelliguntur simpliciter prohibita, tam à laicis, quam à clericis, vnde exigens à clericis quæ tantum sunt prohibita à clericis exigi, non incidit in hanc, sed in aliam communicationem non reuocantam.

47 Septima

67 Septima contra falsificantes literas Apostolicas: in hac non includuntur signaturæ, neque falsarius literarum Episcopi vel Nuntij, vel Pontificarie, neque impetrantes subreptitias literas Papæ, & illis videntes; immo nec videntes literas falsis licet alibi excommunicentur laici illis videntes; excusat etiam ignorantia, id est quod non debebat scire esse falsas, nec corrigens aliquam literam, vel punctum quod non mutat aliquam substantiam.

63 Octaua, contra deferentes arma, vel prohibita inimicis: in qua includuntur, qui equos infirmos, & debiles curant, & sanos ac feroces reddunt in terris inimicorum: per arma intelliguntur quæ ad pugnam sunt facta, vel sit materia destinata ad id licet sit defensiva vel offensua: arma enim, quæ non sunt bellica, non includuntur nisi ex intentione deferentis mediate vel immediate ad id destinentur, per ferrum intelligitur factum vel infectum, & non vena ferri, vel aurum: nisi ex intentione ad id feratur: & sic & de aliis metallis, sic de pecunia signata ad id. Item omnia intrumēta, & materia de hoc nata: signata ad cõburen tū non sunt prohibita. Itē non intelliguntur heretici, Iudæi, Gentiles, immo & Turcæ, & Saraceni: quibus cum non est bellum Christianis; immo nos contra alios iuuat. Et qui hæc formaliter deferunt licet bono animo, non excu-

V 5

san-

sanctur: Dubitatur de Duce qui gratitudinis gratia, dar enim vnum Turcæ. Remigantes metu mortis, vel berberum cōtra Christianos non incedunt, sed peccant mortaliter. Remigantes vero vel regentes corūm naues cōtra alios Infideles, nec peccant. Regentes vero sponte naues cōtra Christianos incurrit.

64 Contra impediētes vidualia Curie Romanæ: non claudit eos, qui prohibent ob vtilitatem suam Reip. ne necessaria victui efferantur, vel ne sui subditi Romam ingrediantur, vbi pestis grassatur.

65 Contra persequentes Romipetas, vel morantes, vel egredientes etiam causa deuotionis: non autem si alia causa quam sedis Apostolicæ veniant, vel discedant vbiunque esset sedes Apostolica: non satis est animus tantum faciendi hæc. Item, non excusat iurisdictione aliqua.

66 Contra eos qui sine iurisdictione mandant, vel offendunt morantes in Curia.

Contra eos, qui nocent Cardinalibus, & aliis Prælati in septem casibus.

Item, qui eiciunt Nuntios, vel legatos Papæ, Patriarchas, Archiepiscopos à suis diocesisibus. Item mandantes, consulentes, auxiliantes, non loquitur de Cardinalibus: sic licitores; Iudices qui eiciunt Episcopos de suis diocesisibus, non sic

sic de aliis terris. Excusatur qui id faciunt ob defensionem inculparæ tutelæ, vel probabilis ignorantiam, vt noctu, vel in habitu murato. Item clauduntur bannientes, & accessorij, & pro Episcopo intelligitur tantum consecratus.

68 Contra impediētes eursum causarum Curie, vel executionem literarum.

Item contra male tractantes personas quas illas agunt. Item impediētes dari instrumēta perita super illis. Item impediētes impetratores literarum, licet priuate id impediant.

69 Decimaquarta, Decimaquinta, Decimasexta, Decimasextima, Decima octaua. Sunt contra impediētes quocūque modo Ecclesiasticam libertatem, vt impediētes executionem literarū Apostolicarū, sub specie tollēde violētie, & Animos Hispanicus, & Gallicus probetur, vide ibi. Et qui vsurpāt fructus Ecclesiasticos formaliter, vt fructus, etiā sede vacante, includantur hic: non autē si indebite minuta pedagia exigūt à clericis, &c.

71 Decimanona. Sicut superior fuit ad tuendam iurisdictionem ecclesiasticam in ciuilibus, ita hæc est ad tuendam in criminalibus, & tollit priuilegia data etiam Regibus, vnde dubitatur de iudiciis Gallie.

Contra occupantes vel inuadētes terras Ecclesiæ, & includit etiam externas faciones. Irumpentes in terras Papæ.

Item

316 *De reſeruatīs Papæ extra Bullam.*

Item uſurpantes, vel recinentes aliquid ſede vacante.

Bulla cœnæ durat uſque ad publicationem nouæ, & obligat omnes non obſtante priuilegio, vel conſuetudine, & eius abſolutio reſeruat Papæ excepto articulo mortis dummodo ſatisfaciat, cautione præſtita. Item priuilegium conſeſſum in remunerationem, vel contractum ex cauſa reuocari poteſt.

Item qui taliter illaqueatos præſumpſerit abſoluere, eſt excommunicatus, niſi ex obliuione, aut ex incogitantia, aut ignorantia non craſſa abſoluerit, quia tunc non eſt excommunicatus, & talis excommunicatio nō eſt reſeruata Papæ, ſed poteſt ordinariuſ. Item quæ diſpoſitio requiritur, vt quis excommunicatus in bulla abſoluatur, vide ibi.

De excommunicationibus reſeruatīs Papæ, extra Bullam. nu. 75.

Prima, qui negat Papam poſſe condere canones, quos negans tranſgreditur, excommunicatur, & etiam in Bulla.

76 **S**ecunda, qui iniicit ſuaſente Diabolo manus violentas in Clericum, vel monachum, declaratur ſic, qui, id eſt, quælibet perſona, quæ peccare poteſt (ſuaſente Diabolo) per Caie-

num

Cap. XXVII.

317

num nō ſufficit, vt iniectio ſit lethalis niſi Diabolus ſuaſeat, ſed raro hoc accidit, quod non incurrat, verbi gratia, quando non cognōſcitur eſſe Clericus, & requiritur vt ſequatur percuſſio iniuſto modo, vel per quem non debet. 77. (manus) id eſt, quælibet partem corporis etiam per instrumenta non cōiuncta, vt per baculum, vel ſaluam, immo qui incarcerat, aut includit in locum, vnde ſine pudore egredi nō poteſt. Item ſi admouet manum ad frenū equi, vel ciugulum abſcindit, immo ſi perſequitur eū furioſe, vt cogatur ſe dare præcipitem in diſcrimen ad ſe liberandum, ſed non ſi alias fugit, & cadit, & vulneretur.

78 Item canon extenditur, & claudit mandantem auxilium, conſilium, fauorem dantem, dummodo ſequatur percuſſio.

Item, ſi eorum nomine facta fuit, ratificãtes, aliter non.

Item qui non iuſſit ſed dixit ſuis ſe vindictã eius expetere debens credere, quod ex hoc illi mouerentur ad percutiendum, incidit, licet non eo animo dixerit.

Item qui poteſt, & debet ex officio propulſare iniuriam, & non facit, & in foro exteriori, etiam qui non ex officio debet.

Miſiſter iuſtitia: laicæ, qui vt talis eum percutit.

Ipe-

Iplemet clericus iratus ſe percutiens, ſed nō ſi conſenſit, vt ab alio percutiatur, licet ſit excommunicandus.

(Clericum) per clericum intelligitur in prima tonſura, licet ſit vxoratus cum vna tantum, & virgine, & geſtet habitum, & tonſuram quāuis ſit excommunicatus, ſuſpenſus, irregularis, de-poſitus verbo, ſed non realiter, vel (monachū) intelligitur quilibet religioſus, vel religioſa, etiā conueſus, vel nouicius religionis approbatae, & tertiarj viuētes gregatim in habitu, & heremitae ſubiecti ſuperiori, gaudent hoc privilegio. In articulo mortis ſi Episcopuſ adiri nō po- teſt, qui her ſacerdos poteſt abſoluere.

¶ Excusantur multae manus iniectiones ab hoc canone.

Prima iocoſa, non ſubita turbati animo.

Secunda cum probabili ignorantia clericatus.

Tertia, iſo cum qui tci monitus non fert habi- tum clericalem.

Quarta & quinta, in eum, qui ſe miſcet ad ſi- bus militaribus, & ſecularibus, & interuallo die- rum ter monitus non deſiſit, licet habitum, & tonſuram geſtet.

¶ Sexta, in eum qui relicto habitu, & tonſura, turpibus ſe miſcet etiam non admonitus.

Septima in bigamos.

Octaua in cōiugatos cum vna, & virgine, ſed

non

non geſtantes habitum, & tonſuram,

Non in degradatos realiter.

Decima in deſiſtos verbaliter, ſed incorri- gibilis.

Vndecima in eum, qui amiſit, privilegium clericale.

Duodecima in circulatoros, iaculatoros, & ſcurras per annum, vel ante, ſi ter moniti non deſiſtunt.

Decimatertia in exercentes per ſeipſos taber- nam, vel lanienam publice, ſi ter moniti non deſiſtunt.

Decimaquarta, qui potens principaliter por- cutit, vt corrigat moderate.

Decimaquinta inuadens in deſenſionem ne- ceſſariam ſuā, vel ſui honoris ne ignominioſe fugiat.

Decimafexta neceſſaria iniectio ad recuperā- da ſua bona iniuſte capta, vel que aſportantur. Item ſi clericus debitor, meditans fugere deti- netur, vt preſentetur ſuo ſuperiori.

Decimafextima miniſter iuſtitiae ſecularis, ca- piens clericum in delicto flagrante, vt eum pra- ſentet ſuo preſato, vel noctu inueatum ſi praſe- mar eum velle ſcelus committere probabiliter, aliter non, modo iuſtum modum in capiēdo non excedat.

Decimaſeptima qua volēs delinquere arceatur,

vel

vel qua liberatur ab inimicis, vel alio incom- modo.

Decimanona, qua in neceſſariam ſui deſen- ſionem enſem aufert, vel equo deſilire cogit.

Vigeſima, inuentum inhoneſte cum vxore, matre, ſorore, filia etiam naturali non cum aliu etiam ſi occidat, dummodo id ex incontinenti & paſſione ſubita fiat: & ſufficit ſi inueniat am- plexantem, oſculantem, vel in loco ſuſpecto, mo- do fraus abſit, id eſt, ex inſidiis ne occidat.

Vigeſima prima, in inuētum alloquentem cū vxore honeſte, dummodo prius fuerit admoni- tus, vt abſtineret, at non poteſt eum verberare, ſed ſpatio 2. horarum tradere cum ſuo iudici.

Vigeſima ſecunda, mulier quæ ad defenden- dam ſuam caſtitate[m] percutit clericum tentan- tem de ſtupe, factis, non tantum verbis.

Vigeſima tertia, quando iniectio non eſt mor- tis. Vigeſima quarta, qua Præſatus capit ſuum cle- ricum non alienum per ſe vel per alium: etiam laicum, aut verberat per ſe, & ſi non poteſt per ſe, per alium clericum, non per laicum, Episco- pus licet per ſe commode poſſet: tamē ſine pec- cato, verberabit per alium clericum, non ſic alij ſuperiores. Hinc laicus per quem Iudex Ecclē- ſiaſticus torquet clericum, cum commode poſ- ſet per clericos, eſt excommunicatus, & ipſe etiam Iudex, niſi ex cōſuetudine excuſetur.

Vi

Vigeſima quinta, qua eiicitur ab Eccleſia ex cōmunicatus, vel alius turbans diuina officia.

Vigeſima ſexta, qua eiicitur à ſede Apoſto- lica eam occupans ſine canonica electione Car- dinalium.

Vigeſima ſeptima, qua quis ex munere, con- ſinet Cardinales in conclau[m] ad eligendum Pa- pam.

Vigeſima octaua, qua quis vult, & tentat ferire iaculando, ſed errans non ferit.

88 Ex prædictis caſibus quibus incurritur, in multis Episcopus debet Papam conſulere, & in multis vbi eſt iuſtū impedimentū non aduendi Papam, vel eius legatū, poteſt abſoluere, facta ſatisfactione cum propoſito, vt ablato impedi- mento Papæ præſententur, aliter incidant in eaſdem cenſuras, & id intelligitur nō ſolum de hac, ſed de quacunque excommunicatione re- ſeruata Papæ.

90 Quod timor de damno notabili animarum ob ſuam abſentiam eſt ſufficiens impedi- mentum, vt Episcopus abſoluat, ſed non ſi ſaltem poteſt adire legatum.

Item qui ire non poteſt, licet poſſit mittere, habet iuſtum impedimentum.

Item neceſſitas extrema domus ſuz eſt im- pedimentum, & tunc non poteſt ſimplex ſacer- dos, ſed Episcopus abſoluere.

X

91 lib

222 De referuatis Pape extra Bullam.

91 Item in leui percussione, quamuis mortali potest Episcopus in suum, & Patiarus in suam subditum. Quæ autem sit leuis percussio, vide ibi, quæ potius relinquatur arbitrio Episcopi, vel confessorij habentis auctoritatem absoluedi.

92 Tertia referuata est, lata à Delegato Pape clapsò anno.

Quarta in falsarios, de qua num. 58.

Quinta lata ab Episcopo in habentes literas falsas Pape, nisi intra 20. dies resignent.

Sexta in clericos qui scienter & sponte, sine aliquo metu (aliter excusarentur, saltem in conscientia) admittunt ad diuina officia excommunicatum à Papa iudicialiter nominatum, & denunciatum.

Septima in incèdianos post denunciationem,

Octaua in frangentes Ecclesias, & loca pia, & simul rapientes aliquid, aliter non.

Nona in male eligentes Senatorem romani, quod raro accidit.

Decima in clericos soluentes talias, sed est reuocata.

Vndecima in sectantes Cardinales, & id mandantes, facientes, defendentes, consulentes, si secuta sit insectatio.

Item in verberantes, & in facientes, & consuetantes, &c. si sit secuta verberatio.

Item

Cap. XXVII.

323

Item in Principes, & Iudices etiam si infra mensem postquam sciuerint non incipiunt procedere contra hos.

99 Duodecima, contra vexantes iniuste excommunicantem, & eius familiam, vel amicos, & eorum bona ob id sed iniuste, & contra id mandantes, nisi bona ablata restituant intra septem dies.

Decimatertia, contra Inquisitorem, vel eius deputatum, qui odio, amore, fauore, aut lucro, aguat contra iustitiam, aut suam conscientiam.

Decimaquarta, contra religiosum etiam non professum, qui scienter, & sine licetia expressa parochi præsumit clericis, vel laicis ministrare sacramentum unctionis, Eucharistie, benedicere nuptias, & absolueret excommunicatos à canone: non autem si ab homine, etiam in articulo mortis; non autem si administrat sacramentum poenitentiae, vel baptismi, vel absoluat excommunicatum ab homine.

Decimaquinta, si quis suadente diabolo, est in bulla.

103 Decimasexta, in Clericum, vel religiosum, qui inducit vt quis iuret, voueat, promittat eligere sepulturam in sua Ecclesia, vel non mutare de ea.

Decimasextima, contra Dominos temporales

X 2

cogc-

334 De reservatis Papæ extra Bullam.

cogentes dicere diuinum officium in loco inter dicto, & eos qui præcone, Tibicine, buccina cõuocant populum ad talem locum, & eos, qui prohibent ne excommunicati, & interdicti à diuinis officiis eiciantur.

Decimoctaua, absoluentes à quinque votis reservatis privilegio Sixti Quarti.

Decimanona contra exenterantes mortuos, vt sepeliant in loco alio: secus si alio fine faciat, vt ne forteat, vt in cadauere Regio propter honorem, vel si moriatur in terra infidelium, vbi non est locus sacer.

Vigesima contra dantes, aut recipientes ob ingressum monasterij, secus si fiat sine pacto, vel ob cõsuetudinem, vel ob ius antiquum, aut sine præsumptione animo bono, vel iniunctum etiam cum pacto ob necessitatem, & Clemens VII. excusat moniales.

Vigesimaprima contra simoniacos reales in ordine, vel beneficio, & contra meditatores.

Vigesimasecunda, mendicantes trãseuntes ad non mendicantes, exceptis Carthusianis.

Vigesimatertia contra promittentes, aut largientes, aut accipientes aliquid in Curia Romana ad obtinendam Iustitiam, vel promerendum gratiam alicuius rei.

Vigesimaquarta, contradicentes peccare mortaliter cum qui tenet B. Virginem fuisse concep-

tam

Cap. XXVII.

tam in peccato, vel sine.

Vigesimaquinta, delegatos ad cognoscendũ, an alienatio sit in euidẽtiam vtilitatem Ecclesię, & auctorantes alienationem.

Vigesimasexta, contra ingredientes monasteria monialium.

Et qui proferunt scripta in infamiam religionum, vel docent, vel vim iaserunt, vel detineant apostatam, &c. potest tamen absolui in conscientia à Prælatis ordinum.

Vigesimaseptima, contra peregrinantes in Hierusalem absque licentia Papæ.

Vigesimoctaua, contra eum, qui appellat à Papa ad futurum Concilium, & qui consulit esse licitum appellare, sed si consulit vt appellet non, nisi sequatur appellatio, & est in bulla.

Vigesimanona, contra Cardinales reuelantes secretum consistorij, quod Papa mandauit.

Trigesima, contra practiçantes miracula falsa & incerta, vel nouas prophetias.

Trigesimaprima, in Cardinales cum simonia eligentes Papam.

De excommunicationibus reservatis

Episcopo. 1. u. 111.

X 3

Prima

Prima, leuis percuffio Clerici.

Secūda, lata ab Epīſcopo, ſibi eā reſeruando.
Tertia, Papæ ſi cuius abſolutio ob iuſtum im-
pedimentum conceditur inferiori, intelligitur
tantum Epīſcopus.

Quarta, de eo qui patiticipat cum excommuni-
cato in crimine ſibi reſeruato, & ſcienter, &
poſt commiſſum crimen, & totiesquoties, ſicut
de percuffione Clerici.

Quinta in eum qui abſolutus in articulo mor-
tis ab excommunicatione ſibi reſeruata non ſe
preſentat, vel iuſſus à ſede Apoſtolica, vt ſe
preſentet, non ſe preſentat.

*De excommunicationibus nemini
reſeruatīs.*

Prima, in iudices admonitos ab Epīſcopis, qui
emittunt reddere ius Eccleſiaſtici.

Secunda, in eum qui non legitime electus in
Papam, conſentit electioni.

Et in recipiētes eum, ſi ad eſt hæreſis, eſt reſer-
uata Papæ.

Tertia in Epīſcopum, qui in aliena ciuitate di-
reſeruarum linguarum, ſuſcipit curam ſuorum
antequam ſit coadiutor proprii Epīſcopi.

Quarta, contra ſcholasticos vniuerſitatis Bo-
nonie.

Nonis, conducentes domos alterius ſcholastici,
inuito eo.

115 Quinta, contra imponentes tallias, vel ve-
tigalia Eccleſiaſticiſ, vel clericis, ſi admoniti
non deſiſtant.

116 Sexta icontr religioſos extra clauſtra in
eadem ciuitate, & clericos beneficiatos, vel per-
ſonatos non aliter, ſi vltra duos meſes audiāt
Medicinam vel Leges, non ſi doceant.

117 Septima in præbyterum, non autem in
clericum, qui eſt vicarius Præſecti ſecularis, ni-
ſi id eſſet annexum ſuæ dignitati, vel patri-
monium.

118 Oſtaua continetur in Bulla.

Nona contra accipientes bona Naufragan-
tium, quæ eſt in Bulla.

119 Decima contra eos qui per ſtatuta, & con-
ſuetudinem violant libertatem Eccleſiaſticiam
(ſuſe) & eſt reſeruata Papæ, num. 61.

*De excommunicationibus nulli reſeruatīs ex
Sexto Decretalium. u. 121.*

Vndecima, contra alloquentes, vel literas, vel
Nuntios mittentes Cardinalibus in Con-
clauia eligendum Papam.

Duodecima, contra officiales, tempore Con-
clauis quæ raro accidit.

122 Decimatertia, contra iniuſte aggrauantes Eccleſias, vel Eccleſiaſticos, vel eorum conſanguineos, eo quod rogati nõ eum elegerint pro quo rogabantur.

123 Decimaquarta, contra nouè uſurpãtes ius alicuius Eccleſiæ vacantis, & ob id aliqua bona illius capientes.

124 Decimaquinta, contra accerſitos in directoribus electionis monialium, ſi non reperiuntur à rebus ex quibus naſci, vel alii poteſt diſcordia. Hinc collige moniales poſſe vocare directorẽ pro eligenda Abbatiſſa.

125 Decimaſexta, contra partem, quæ excitat ad procedendum quando requiritur maior indigoario.

Decimaſeptima, contra eum, qui vi vel metu conſequitur abſolutionem, vel reuocationem excommunicationis, interdicti, ſuſpenſionis.

Decimaoc̄taua, contra eum, qui ex fraude ſãctit, vt Iudex vadat ad accipiendũ testimonium ſceminæ.

126 Decimanona, contra compellentes Eccleſiaſticos ad ſubmittendum iurã Eccleſiæ, vel Eccleſias perpetuo, vel ad longum tempus, in caſu prohibito.

Item contra eos, qui plus accipiunt ex his, quam illis eſt permiſſum, ſi non deſiſtant.

127 Vigefima, contra accipientes nouum habitum,

rum, noui ordinis non approbati.

128 Vigefimaprima, contra exigentes portorium, vel pedagium ab Eccleſiis: vbi aliqua, quæ ſere ſunt in bulla. Hinc collige quod Eccleſia, vel Eccleſiaſtici habentes prædia ſi transportat fructus, non debent ſoluere gabellas.

129 Vigefimaſc̄cunda, contra impediẽtes iurisdictionem Eccleſiaſticam, quæ in bulla.

130 Vigefimatertia, contra Dominos prohibẽtes ne ſui ſubditi vendant, vel in ſuo opere ſeruiant Eccleſiaſticis.

131 Vigefimaquarta, contra religioſos ſine iuſta cauſa, & temerarie omittentes habitum, vt liberius alio vtãtur ad malum, licet ſuum occulte gerant.

132 Vigefimaquinta, ex Concilio Tridentino nullus regularis prædat ſe vi, vel metu ingreſſum religionem, niſi ante quinquenniũ, & nullus regularis tranſſatur ad laxiorem ordinẽ, nec geſter ſuum habitum occulte.

133 Vigefimaſexta, contra religioſos euntes ad ſtudia extra, ſine facultate ſuperioris, & maioris partis conuentus.

134 Vigefimaſeptima, contra docentes religioſos medicinam, vel leges, dimiſſo habitu.

Vigefimaoc̄taua, contra ſepelientes hæreticos, vel ſutores in loco ſacro, & debent eos ſortas ext̄ahere.

Vigefimanona, contra non obedientes Epifcopis, & Inquiſitoribus, & non exequentes iuſticiam, hoc aliquando eſt bullæ.

Contra interſcificentes Chriſtianos per aſſaſinos paganos.

136 Trigeſima, contra clericos permittentes alienigenas ſceneratores in ſuis terris, vel eos adiuuantes.

Trigeſima prima, contra concedentes, vel extendentes reſepreſalias ad Eccleſiaſticos, vel eorum bona.

Trigeſima ſecunda, contra non obſeruantes iudicis ſtatutum de non percutiendo, vel hoſtiliter inſequendo Cardinales.

*Excommunicationes Clementinarum
nulla reſeruata.*

Trigeſima tertia, contra impediētes, ne fructus beneficij capiant, & contra rumpentes ſequeſtrum ordinarij, lata ſententia definitiua. Romæ hæc iſto accidit.

Trigeſima quarta, contra ſcienter ſepelientes in loco ſacro interdicitos, in caſu non permiſſo, vel interdicitos nominatim, vel excōmunicatos publicos, vel uſurarios manifeſtos, & qui ſunt.

Trigeſima quinta, contra religioſos præſumptiuos ſibi appropriare decimas non debitas aliarum

aliarum Eccleſiarum, vel deſo non permittere alios ſoluere.

139 Trigeſima ſexta contra religioſos qui petunt aſſas principum, animo nocendi ſuis ſuperioribus, vel monaſteriis.

Trigeſima ſeptima, contra monachos qui habent anna intra clauſtra monaſterij ſine licentiâ Abbatis, ſed in multis caſibus exculantur.

140 Trigeſima octaua contra impediētes viſitatores monaſtialium in ſtatutis Concilij Tridentini, niſi poſt impediementum admoniti a viſitatore non deſiſtant.

Trigeſima nona, contra foeminas ſequētes ſtatutum beguinarum, & de nouo inſtituunt, & contra religioſos adiuuantes conſilio, vel fauore, ſecus ſi ſine regula uiuant exilibus in ſuis domibus, &c.

141 Quadrageſima contra contrahentes in gradibus affinitatis, cōſanguinitatis, canonicè prohibitis, vel eum monaſtiales.

Item contra religioſos & clericos cōtrahentes, & contra hæc ſcienter celebrantes.

142 Quadrageſima prima contra Inquiſitores eorum cōmiſſarios, Epifcopos, capitula, ſumētia pecuniam, vel aliquid pretio æſtimabile illicitè prætextu ſui officiij, vel ſcienter cōſecrāt bona Eccleſiaſtica, & eſt caſus Epifcopalis.

143 Quadrageſima ſecunda, contra officiales ſuſti

lufinentes itatura vt foluantur vſura, & ſolute non reperantur, & contra non eradentes è libris huiusmodi itatura iam facta vel conſuetudines.

144 Quadrageſimatertia, contra medicantes de nouo eligentes, vel mutantes habitaciones, vel alienantes acquiſitas ante Concilium Lugdunenſe, ſe I iam per ſulium ſecundū fuit facultas ampliata, & fere ex cōmunicatio hæc ablata.

145 Quadrageſimaquarta, cōtra religioſos qui auertunt audientes à ſoluēdis decimis debitis.

Quadrageſimaquinta, contra religioſos de induſtria non onerantes pœnitentes ſcrupulis de ſoluendis decimis, & poſtea non purgati hæc negligentia concionantur.

Quadrageſimafexta, contra religioſos non ſeruantes interdictum validum, & generale, vel ceſſationem à diuinis quam ſeruat eccleſia cathedralis, vel matrix, vel parochialis ſi tantum vna, parochiales, ſi ſint plures, & omnes obſeruent.

Quadrageſimaſeptima, contra impugnantes literas electi Pape.

Quadrageſimaoctaua contra comunicantes Cle. Exiuit, ſuper regula S. Franciſci.

Quadrageſimanona, eſt eadem cum 39.

Quinquageſima, contra imprimentes libros hæc licētia: ſed abſoluit, & conſiliū reneuat.

Quin

Quinquageſimaprima, contra impediētes Legatos, & Nuntios Pape, & eſt in bulla.

Quinquageſimaſecunda, contra alienantes, vel locantes bona immobilia, vel pretioſa eccleſiæ ſiz vltra tres annos, ſed à paucis eſt recepta.

Quinquageſimatertia, contra raptos mulierum cum multis pœnis.

Quinquageſimaquarta, contra cogentes ſubditos, vel alios minus libere matrimonium contrahere.

Quinquageſimaquinta, contra cogentes feminas ingredi vel egredi monaſterium, & in eo fauētes, & ſcienter aſtantes aſtui.

Quinquageſimafexta, contra impediētes ſantas virgines accipere velum ſanctum.

Quinquageſimaſeptima, contra concedentes locum duello, cum pœnis.

Quinquageſimaoctaua, contra committētes duellum, & patronos cum aliis pœnis.

Quinquageſimanona, contra conſulentes in cauſa duelli, & contra ſpectantes duellum, ex Gregorio decimo tertio, etiam prouocantes ad arma particularia, id eſt duellum ſine patris, & loco libero, &c. & auxiliantes, aſpectātes incurrun.

Sexageſima, contra non habentes pro authenticis libros Bibliorum, iuxta vulgatā editionē, & contemnentes Apoſtolicas conſtituciones.

Sexa

Sexagesima prima, cōtra mulieres ingredien-
tes claustra monasterij, & dantes licentiam, &
admittentes, &c. & reuocantur omnia priuile-
gia, & prohibentur Episcopi ne ingrediantur ni-
si in casibus necessariis, cum paucis senioribus
religiosis.

Sexagesima secunda contra male tractantes
officiales sancti Officij, vel Episcopi, cōtra com-
burentes vel rapientes scripturas, inuadentes
loca, &c.

Sexagesima tertia contra scientes crimen cō-
missum, vel committendum in Cardinales, si
non reuelant ordinario, seu Papæ.

Sexagesima quarta contra accipientes fructus
beneficij vacantis, primi vel secundi anni, &
est reseruata, & Episcopus suspenditur.

Sexagesima quinta, contra Abbatissas, & Mo-
niales exeuntes ē Monasterio quauis ex causa,
exceptis non nullis casibus.

Sexagesima sexta, contra captiuātes Christia-
nos habitantes in tertia infidelium.

Sexagesima septima: contra non obediētes
Inquisitionibus Romanis.

De Dispensatione quid, & quætriplex.

Cap. XXVIII.

Sul.

Suspensio generaliter sumpta, est prohibitio
vſus officij, vel facultatis alicuius, sed specia-
liter pro censura Ecclesiastica, est censura qua
alicui personæ Ecclesiasticæ prohibetur exerci-
tium sui officij, vel beneficij Ecclesiastici in totū,
vel in partē, ad tēpus, vel in perpetuum, quo ad
partem ob suam culpam, à iudice, vel à lege.

Non potest ferri nisi ab habente iurisdic-
tionem Ecclesiasticam exteriorem, & tantum in
Ecclesiastico eo quod sunt Ecclesiastici, & non
alio respectu.

Prohibitio totius exercitij officij vel benefi-
cij in perpetuum non est suspensio, sed depo-
sitio, vel priuatio.

Non potest fieri ob culpam alienam nisi ob
propriam salutem venialem, inde non ob fene-
stram, vel infirmitatem fertur.

Prohibitio confessarij à celebrando nō est sus-
pensio, & sic cōtraueniens non fit irregularis.

Prohibitio, id est, quod in pec. mor. non potest
celebrare, non est proprie suspensio, id est, cen-
sura.

Nulla excommunicatio est suspensio, sed est
diuersa censura prohibēs communicationē hu-
manam Christianam, & sic excommunicatus in
minori contraueniens non fit irregularis.
Irregularitas, depositio verbalis, degradatio
realis, non est proprie suspensio.

153 Diuisio suspensorum, idest, alij quoad se tantum, alij quoad alios tantum, alij quoad se, & alios, est de suspensione generica nō specifica.

Suspensio laici, vel clerici ab officio aduocandi in foro ecclesiastico, vel conferendi gradus concessa per Regem non est propria.

154 Suspensio triplex, primo officij, vel beneficij simul, secundo officij tantum, vel partis eius, tertio beneficij, vel rei pertinentis ad illud tantum.

Item duplex à iure vel ab homine; seruatur multa à iure ipso facto, sed referam visitatores.

De suspensione à iure ipso facto.

Prima, presbyter, diaconus, notorius fornicarius, est suspensus dum eum non poeniteat, & si ante suam poenitentiam utitur suo ordine, fit irregularis, irregularitate reseruata Papæ, non loquitur de irregularitate quæ sequitur peccatum magnum notorium dignum prohibitione, quia talis est Episcopi.

155 Secunda suspenduntur clerici tantum qui eligunt Episcopum illegitimum, vel non legitima aetate, scientia, moribus.

Tertia, suspendit præfumentes accipere ordinem sacrum sine legitima facultate, vel aetate, vel extra tempus, & si eo utantur, sunt irregu-

latae

latae; non clauditur ordinatus bona fide, i. putans se esse legitimum.

Item licet mala fide fit ordinatus, tamen post poenitentiam, si bona fide exercet ordines, non fit irregularis.

Quarta, clericus prouocans ad duellum, vel acceptans prouocationem, & descendit in arenam est deponendus: sed non suspensus, contra Siluest. & Tabienam.

Quinta, excommunicatus sine debita admonitione, est suspensus per mensem ab ingressu ecclesiae.

Sexta, qui excommunicat, vel interdicit, aut suspendit solo verbo, sine scripto, aut expressa causa, vel requisitus non dat copiam, est suspensus ab ingressu ecclesiae, & diuinis officiis.

Septima, capitula, & singule personæ usurpantes aliqua bona in sede vacante collegiata, vel episcopali, relicta à defuncto, vel collecta tempore vacationis ex quocunque emolumento; etiam ex sigillo suspendunt ab officio, & beneficio.

157 Octaua, similiter Episcopus qui idem facit sine privilegio, vel consuetudine præscripta suspendit ab ingressu ecclesiae: inferiores vero ab officiis & beneficiis.

Non, consuetudo sedis Apostolicæ sciētē cognoscens causas nō notorias, su'peditur per

Y
annū

annum unum ab officio.

Decima, iudex non Episcopus, qui iniuste est
era conscientia pretio, amore, timore, vel odio,
aggravat partem, suspenditur per annum ab
officio.

Vndecima, exemptus, qui admittit ad divina
officia, aut sacramenta: aut ad Ecclesiasticam
sepulturam excommunicatos, aut interdictos
publicos, suspenditur ab ingressu ecclesie.

Duodecima, maledicantes, admittentes aliquis
ad professionem ante finitum annum proba-
tionis, sunt suspensi.

Decimatercia, qui clericus sine iusta causa pe-
stat vestem diues colorum, est suspensus
per sex menses, & si est in prima tonsura est inha-
bilis ad beneficia.

Decimaquarta, religiosus administrator, sine
necessitate, vel facultate, alienans bona religio-
nis ad longum tempus, est suspensus, si ad bre-
ve tempus non, sed est excommunicatus.

Decimaquinta, qui ordinatur sine patrimo-
nio cum pacto non petendi victum ab Episcopo,
vel non petendi aliquid de beneficio presentato,
est suspensus Papaliter, vel sub patrimonio, vel
promisso seu donato, cum pacto non petendi, est
suspensus, secus si sine pacto, & post ordinatio-
nem retrocedit seu ante renunciauit patrimonio
non incurrit, quia renunciatio non tenet.

De

Decimasexta, suspenditur Episcopus ordinans
clericum religiosum, cum voto religionis tem-
porali, non perpetuo.

*Quis, cur, quomodo potest suspendere, &
suspendi, & absolui, & pena con-
trauentis.*

PRIMA qui potest excommunicare, potest
suspendere, & tantum Ecclesiasticus potest
suspendi, & est facienda scripto, & si est ob con-
tumaciam debet precedere monitio secus si est
ob poenam, & potest fieri ob quodlibet, p.m. &
etiam ob veniale.

Secunda, suspensio, ut est excommunicatio,
post legitimam appellationem est nulla.

Item subsequens appellatio, eas non suspendit.
160 Tertia, suspensus ab aliquo actu non est
suspensus ab aliis non annexis, ut qui a iurisdic-
tione non est ab ordine, & contra, & qui est a
beneficio non est ab ordine, vel iurisdictione
non annexa, & qui ab officio non est a benefi-
cio nisi suspensus tacite sit priuatio, &c.

Vnde beneficiarius suspensus qui factus est
presbyter ante annum, 25. non perdit fructus
beneficij.

161 Quarta, suspensus ab ingressu ecclesie potest
excommunicare, & absolui, suspensus a benefi-
cio,

Y 1

cio, & officio simul est ab utroque: si vero ab uno
& altero diuini, à nullo illorum est suspensus.

Quinta, Episcopi non incurrunt suspensionem
generaliter latam, nisi fiat mentio specialiter de
illis, non sic in excommunicatione.

Sexta, suspensio potest ferri, & tolli quibus-
vis verbis (non enim habet certam formam) id
significantibus, verum communiter quomodo
absoluitur certa, & quomodo incerta, videbimur.
Item quaelibet suspensio lata pro tempore certo,
vel facta tollitur lapsa tempore, vel ipso facto
absque vlla absolutione.

Septima, suspensio lata ob contumaciam,
& non in poenam, potest tolli ab Episcopo, vel
eius vicem gerente, sed lata in poenam peccati à so-
lo Papa, verum si sit lata ob adulterium, vel alia
minora delicta potest Episcopus: quæ autem la-
ta est ab homine, tollitur tantum à ferente, vel
à successore vel superiore. Ab hac regula non
excipiuntur suspensi ob contumaciam, nec se-
peliens hereticos, nec degradati, nec consecrati
indignis beneficium.

Octaua, violans suspensionem stricte supra-
dictam, peccat mortaliter, & si exercet actum
aliquem peculiaris alicuius ordinis etiã minoris,
fit irregularis: secus si actus non est peculiaris
ordinis. Hinc inferuntur aliqua, vt

Episcopus suspensus, & celebrans in apparatu
pon-

pontificali fit irregularis.

suspensus psallens in choro nõ fit irregularis.

Suspensus à perceptione sacramentorum, &
ea percipiat non fit irregularis, licet p.m.

Neque qui est suspensus à collatione eorum,
& ea dat non ex ordine, sed vt laicus.

Sacerdos suspensus ab officio sacerdotis, si mi-
nistret in ordine inferiori non peccat, neque est
irregularis.

Suspensus à beneficio si eligat non iure bene-
ficii, non fit irregularis, neque pec.

Suspensus ab officio si eligat, vel acceptet ele-
ctionem de se factam, p. sed non est irregularis.

Suspensus à prædicando si prædicat, p. & fit
irregularis, secus si celebret.

Suspensus denunciatus est euitandus in diui-
nis officiis sub poena p.m.

De interdicto quid, & quotuplex n. 164.

Interdictum stricte sumptum, est censura ecclesi-
astica, qua prohibetur diuina officia, sacramen-
ta, & sepulta actus, & passim exceptis aliquibus.

Interdictum cum excommunicatione, & sus-
pensione conuenit in multis, & quod fit censu-
ra ferenda in scriptis cum causa expressa in eis
quam præcedens appellatio annullat, subsequens
vero non.

Quando fertur ob contumaciam debet praecedere admonitio, secus si ob peccatum, & sine canonica admonitione est nulla.

Impedit à diuinis officiis, & in eius absolutione iratur.

Non potest ferri ab ordinario in filios speciales Papae, & est obseruanda à ferente.

Differt ab excom. in multis, vt directe priuatur sacramentis, & diuinis officiis, potest suspendi Episcopus non incurrit interdictum & suspensio- nē à iure nisi exprimat, vniuersitas potest sus- pendi, & interdicti interdum admittuntur ad di- uina officia.

Interdum fertur sine culpa propria, sed ob alienam.

In eius absolutione non requiruntur alia ver- ba, vt si fertur donec quid fiat, illo facto cessat, sunt alię quatuor similes citatę alibi.

166 Interdictum triplex primo locale tantum, secundo personale tantum tertio locale, & per- sonale, & quodlibet potest esse generale, vel particulare, vel mixtum.

167 Interdictum generale loci non includit populum, nec illud populi includit locum, unde quando interdicatur locus populis, in alio loco possunt audire sacrum. Quando interdicatur populus in loco, possunt exteri audire sacrum inuis etiam parentibus.

Inter.

Interdicto clero non interdicatur locus, & laic.

Interdicto populo non clauduntur clerici, in- terdictum ciuitatis claudit suburbana ad arbi- trium Iudicis, sic interdictum Ecclesię claudit sacella, & cæmeteria contigua: interdicta Eccle- sia non clauduntur clerici, nec è contra.

Quis cur quomodo potest interdici- cere & interdicti.

Qui potest excommunicare, vel excommu- nicari, suspendere, vel suspendi potest interdicare, vel interdicti. Locus potest inter- dici.

Item vniuersitas, & tunc clauduntur singulę personę etiam infantes, potest enim quis inter- dici pro culpa alterius.

Non soluere debitum non est culpa, vt fera- tur interdictum generale, sine mandato specia- li Papae; est tamen culpa, vt feratur in particula- rem Ecclesiam, non parochiam.

Infans lactans, & amens includuntur interdictio- 149 Vniuersitas faciens soluere portoria illi- cita clericis, ipso facto est interdicta.

Vniuersitas faciens, vt capiatur, percuratur, in exilium mittatur suus Episcopus, &c. ipso facto interdicatur.

Y 4

Illa

Ille vniuersitas cuius Dominus impedit ingressum, vel negotia nunciij Apostolici, est interdicta.

Quando fertur interdictum locale generale ob delictum populi, fertur etiam personale generale totius populi, secus si fertur tantum ob delicta soli? Domini, & nihil aliud exprimitur.

Fertur particulare locale Ecclesie quando vniuersitas facit, vt capatur percussatur, vel exulet suus Episcopus.

Clerici, vel conuentus Ecclesie, qui nolunt restituere corpora, vel monumenta eorum, quae in ea sepelierant, & quod inducti ab eis iurauerunt se secleros sepulturam.

170 Interdictum particulare personale tantum includit personas nominatas in eo, & actus in eo expressos, si nulli exprimentur, intelliguntur omnes veriti.

Si Petrus interdicatur quoad altare, potest facere reliqua, si quoad ingressum Ecclesie, prohibentur etiam omnia diuina officia, quae fiunt intra illam, non quae fiunt in alio loco, potest tamen in Ecclesiam introire quando non aguntur diuina officia, & potest orare. Item potest transire per eam quando fiunt diuina officia, quia hoc non est ea audire.

Quae prohibentur interdicto, & tempore interdicti, nm. 171.

Per

PER quodcumque interdictum prohibentur omnia diuina officia, sacramenta, & sepultura Ecclesiastica nisi aliter permittantur, & sic prohibentur omnia exercitia specialiter deputata alicui ordini, vt sub Diacono dicere epistolam solemniter cum manipulo, diacono Euangelium, acolyto offerre vtreolos, presbytero dicere missam, vel agere hebdomadarium in matutinis, & aliis horis canonicis, Episcopis ordinare: quae sint diuina officia, vide ibi. n. 172.

Potest celebrari vna missa singulis hebdomadis pro renouando sacramento, immo, & pluries si opus est pro infirmis, & in loco generaliter interdicto, possunt celebrari omnia officia, vt prius, sed cum ianuis clausis, summissa voce ita, vt non audiantur à laicis hoc enim principaliter prohibetur, non pulsatis campanis. exclusis excommunicatis, interdictis, & non habentibus privilegium iuris communis vel particularis.

174 Hæc non valent in loco particulariter interdicto, & ad officia hæc possunt admitti omnes clerici, etiam primæ tonsuræ, cuiuscunque Ecclesie dummodo non sint causa interdicti, non tamen clerici coniugati, nisi in contrarium esset consuetudo prescripta, qui cum cæteris omnibus non sunt admittendi ad offerendum in medio missæ, neque illis data est pax, neque aperiendum foramen quod videant sacramen-

tum,

rum, neque eos potest sacerdos aspergere aqua benedicta, licet sacerdos possit benedicere aquam, & vel laicos dare eis, & ipsi possunt accipere aquam benedictam in ingressu Ecclesie.

Clerici possunt accipere funeralia, & quae pro mortuis offeruntur licet interdictis, & sepulchra extra Ecclesiam, sed tamen pro mortuis in penitentia, & possunt pro eis rogare.

175 Interdicto generali, duo vel tres simul in quocunque loco etiam in Ecclesia possunt recitare officium, adhibendo tamen curam ne audiantur à non habentibus privilegium, non intelligitur de interdicto particulati.

176 Interdicto non prohibetur oratio matutina, meridiana, & Ave Maria, neque benedictio messis, neque predicatio, vel explicatio scripturæ, neque oratio privata in Ecclesia, neque dare, vel accipere aquam benedictam in ingressu Ecclesie, neque quod laici cantent litanias, & sua officia in Ecclesijs suarum confraternitatum, neque excommunicare, vel absolvere excommunicatum, sine solemnitatibus, & stola, neque adoratio crucis Veneris sancti, neque recommendatio animarum, &c. neque alia similia quia non sunt divina officia.

Laici durante interdicto non debent sepeliri cum officio diuino, neque in loco sacro, & si eo durante sepeliantur in loco sacro non sunt extra.

strahendi.

Clerici possunt sepeliri in loco sacro tempore interdicti, sine solemnitatibus, si illud seruant etiam si sint coniugati cum uoica, & virgine si praeualuit consuetudo, & possunt interesse etiam diuinis officijs sicut non coniugati.

Litanias dicere in processionibus cum Cruce eleuata, & solemnitatibus non licet clericis, neque laicis, sed multo minus clericis.

177 Campanæ, vel campanulæ, non possunt sonari ad horas canonicas, sed bene ad Ave Maria, & ostendendas reliquias, ad conciones, & ad aliud quoad non sit officium diuinum.

Tempore interdicti Episcopus non potest publice benedicere solemniter cum baculo, & versu Adiuutorium nostrum, neque benedicere Abbatem, Abbatissam, corporalia, ornamenta missæ, vela monialium, neque ipse, vel Parochus potest benedicere aquam, neque candelas in purificatione, neque palmas, & ramos in Dominica palmarum, quia sunt diuina officia, bene tamen potest fieri ianuis clausis.

Itè consecrare Virgines, Calices, altaria, &c. 178 Sacramenta, & sacramentalia, quæ ius tacite, vel expresse permittit, sicut permissa in loco interdicto, ut baptismus, catechismus, exorcismus, chrisma, confirmatio, consecratio, chris-matis, consecratio olei baptizandorum, sacra-

mea.

mentum poenitentiae, dummodo non fuerint excommunicati, vel interdicti, vel sua culpa; aut causa interdicti, vel consilium fauorem, auxilium dederint delicto pro quo est interdictum, nisi satisfecerint si possint, si non, dent cautionem idoneam iurando pro satisfactione. Item Eucharistia seu viaticum tantum, & non aliter etiam clericis, & cum potest pulsari campana, & ostendi vbi mos est. Item matrimonium, sed non benedictio nuptiarum, neque extrema unctio etiam clericis religiosis, neque ordinare in loco interdicto.

180 Privilegium audiendi diuina officia tempore interdicti valet pro se, & suis tantum vere familiaribus, vt quibus honeste comitatur ad Ecclesiam, & non aliis, vt vxori, verum non valet nisi fuit causa interdicti, vel eius culpa, vel fraude fuerit positum, aut factum delictum.

Privilegium collegij valet pro collegis, si sit clericus priuilegiatus potest celebrare cum famulo, licet de nouo assumpto inferuiente sacro.

Religiosi priuilegiati pro confratribus possunt admittere adictos religioni in habitu, licet maneant extra, vel inter viuos ei bona de se ient.

Qui tempore interdicti possunt admitti ad officia, possunt sepeliri in eximitio.

Omnia officia solemniter possunt fieri in festis Natiuitatis, Paschae, Assumptionis B. Marię,

NON

non tamen in octauis, sine praefata moderacione, exclusis excommunicatis, non exclusis interdictis, & quoru culpa fuit positum interdictum non accedat ad altare. Item in festo Corporis Christi, & octaua, in die Conceptionis, & octaua vbi dicitur officium eius ordinatum per Prothonorarium, & in his festis suspenditur interdictum a primis Vesperis, vsque ad Completorium diei inclusiuę, & tunc omnia fieri possunt.

183 In suspensione interdicti, potest fieri id tantum, ratione cuius suspenditur, & eo tempore tum quo suspenditur.

187 Nemo nostra aetate tenetur seruare interdictum nisi denunciatum, & quod in se non sit nullam; & sufficienter, vt nullum publicanm: est autem interdictum nullum regulariter in his casibus in quibus excommunicatio est nulla, de quibus supra, religio si tamen debet illud obseruare, si mater ecclesia illud obseruat.

Laicus audiendo missam, & alia officia a sacerdote peccante eam dicendo, vel cum laico personaliter interdicto, non violat interdictum, etiam validum, & denunciatum, sed tamen in 4. casibus peccaret mor. sed non fieret irregularis,

Primo si sit ipse particulariter interdictus, & adest.

Secundo, si expressę, vel tacite est causa, vt illa dicatur.

Ter-

Tertio, si dicit alia officia, qualia clerici dicere violare t.

Quarta, si mentiendo se privilegiatum, intrare ad divina officia prohibita.

Monachi & Moniales sine ordine, & faciente officia prohibita Clericis, peccant mortaliter, & priuantur voce actiua & passiua: licet non sint irregulares. Item clerici violando, peccant mortaliter, sed an sint irregulares, supra.

188 Cessatio à diuinis est desistentia ab his que vel est generalis, vel particularis, & differt ab interdico: priuilegiū pro interdicto nō valet priuatione: nec ē contra, & literæ in quibus ponitur simul cessatio, & interdictum, sunt diligenter ponderanda.

De Irregularitate.

Irregularitas est impedimentum inductum à iure canonico, directe impediens acceptionem ordinum Ecclesiasticorum, aut aliquē vsum eorum, quatenus sunt ordines, etiam post penitentiam: non enim omnis irregularitas impedit vsum, & aliqua non omnem vsum ordinis.

Irregularitas non est censura Ecclesiastica, & sic differt à suspensione, nec omnis excommunicatus, suspensus, interdictus, est irregularis.

Irregularitas diuiditur in quinque species,

quæ

sumptas ex quinque generibus defectuum. Primo, Sacramenti: secundo Corporis, tertio Animæ, quarto lenitatis perfectæ, quinto delicti.

193 Nulla irregularitas incurritur sola voluntate faciendi, nisi fiat id ob quod ponitur, & sic nulla est mentalis.

194 In foro exteriori nemo in dubio est iudicandus irregularis: secus in interiori, vel in consulendo.

195 Irregularis celebrans licet peccet mortaliter tamen non incurrit nouam irregularitatem.

Potestas absoluedi à peccatis, etiam quæ datur per bullas non extenditur ad dispensationem irregularitatis.

Nemo fit irregularis, nisi in casibus à iure expressis.

Irregularitas occulta æquè nocet cōscientiæ, ac publica, & vtraque æquè indiget dispensatione.

Qui tacens occultam irregularitatem ordinatur, vel impetrat beneficium, lebet occulte dispensationem impetrare, & si sciēt accipit possessionem, & sic per totius uisionem factus est inhabilis ad illud, debet de hoc mentionem facere in impetratione, vel si nō erat beneficium resortum Papæ, debet impetrare habilitatem à Papæ, & clam impetrare collationem ab ordinario.

Episcopus potest dispensare in omni irregularitate descendente ex delicto occulto excepto

homi-

homicidio voluntario non deducto in forum contentiosum ex Conc. Trid. sess. 4. c. 6. non potest episcopus dispensare super alia, vt super descendente ex illegitimitate.

De prima specie Irregularitatis ex bigamia.

Bigamia est status conjugati cū duabus coniugibus, & impedit susceptionem ordinum, paganus etiam fit bigamus.

Bigamia triplex: prima vera quando cognovit duas uxores successiue, secunda interpretatiua, id est, si contrahit cum viuua. vel alia per alium corrupta, vel cum virgine qua adulteratur, & eam iterum cognoscit, licet non nora, aut contrahat cū vna valide, & cū alia inualide, vel cum vtraque inualide ob aliquod impedimentum.

Tertia similitudinaria, id est, quando quis ordine sacro, vel voto solemni contrahit cum aliqua, & cōsummat, qui non est in factis si contrahat cum corrupta, sed inualide non fit irregularis.

196 Vxoratus cum virgine si habet concubinam non incurrit, neque qui contrahit cum desponsata alteri per verba de presenti, modo illa sit vi go, neque qui cum multis contrahit, sed

t. q.

tantum cum vna habet copulam.

197 Contrahens cū virgine scurilli, serua, aut publica fabularum actrice non est bigamus, sed ea mortua non debet ordinari: Papa potest dispensare cum bigamis ad ordines, quamuis in vera non soleat sine magna causa dispensare.

In vera & interpretatiua nemo potest dispensare, præter Papam: in similitudinaria vero cum virgine, potest Episcopus.

De secunda specie Irregularitatis, ex defectu corporis. n. 198.

Defectus cuiuslibet membritiam occultam, vt sunt pudenda proueniens ob culpam facit irregularē, vt si in pornā alicuius delicti, quamuis ab inimicis fuerint abscissa pudenda.

Qui partem membri ob indignationem sibi abiecit, licet nō amiserit facultatem naturalem bene celebrādi, si est notoriū quod ob indignationem hoc fecit, est irregularis, secus non.

199 Imbecillitas, vel defectus membri, contingens sine sua culpa, & non impediens celebrationē, non facit irregularitatem, vt si fiat à Medico, ab infidelibus, ab inimicis, sine sua culpa, vt natus sine pudēdis, vel castratus, vt claudus cui scipio in altari nō est necessarius, vt macula oculi si non priuans, vel notabiliter deformans, vel vniuscuique oculi nō notabiliter, vt si gibbus, &c.

Z Mono.

Monoculus est irregularis, sed carens visu oculi dextri, quia ijs videtur sanus, & sinistro quantum fat est ad celebrandum videt, non est irregularis, immo, nec est irregularis, quia in illo visu oculi sinistri cum dextro legit canonem sine nimia, & indecora conuersione faciei ad Pupulum.

200 Eunuchi non debent secum gestare arma facta pudenda.

Quilibet defectus cuiusvis membri inhabilitans ad sacrificandū vel notabiliter deformans siue sit cum culpa sua, siue sine culpa sua, facit irregularē: similiter membrum superuacuum, vel nimis grande ad Episcopum tantum spectat iudicare de defectu, vel deformitate an sit notabilis, & non ad alios Prælatos, licet ordinanda sit religiosus. Defectus, vel deformitas inhabilitans ad vnum officium exercendum, facit irregularitatem ad illud, & non ad aliud, v. g. ad missandum, & non ad absolueudum, sed intelligitur quando defectus fuerit sine sua culpa, & post ordines susceptos.

In hac irregularitate solus Papa dispensat. 201 Omnis illegitimus licet occultissimus, est irregularis, & si credit matri id dicenti debet occulte petere legitimatorem, sed si non credit non tenetur.

Impertata irregularitate illegitimationis, &

ius Papa dispensat ad ordinem sacrum, dignitatem, beneficium, curatū, sed ad ordines minores, & ad vnum beneficium simplex, potest Episcopus.

202 Defectus ætatis facit irregularē sed quæ ætas requiratur ad ordines, supra c. 25. n. 106. & qui ordinatur ante ætatem habet characterem, & privilegia consequentia characterem, sed nō habet executionem ordinum, & privilegia eam consequentia.

In prædictis solus Papa dispensat, & privilegia regularium post Con. Trid. sunt exclusa.

Lepra facit irregularem ad susceptionē ordinum, & ad vsum susceptorum, idē facit qualibet infirmitas quæ est cū notabili scandalo vsus ordinum, & solus Papa dispensat.

203 Qui habet morbum caducum, energumenum, arreptitium, & obsessus à Dæmone est irregularis, & solus Papa potest dispensare, & quæ semel hoc morbo est affectus licet sanus vi teatur, tamen semper est irregularis, & si est ordinatus si sæpe decidit, vel raro, sed spumas ore vomat non potest celebrare, si secus potest, sed cū a liuore parato perficere missam inceptam in defectu illius, obsessus vero à Dæmone nunquā debet celebrare. Quod dicitur de morbo caduco, est dicendum de iuratico, an sit irrisofo.

Hermaphroditus si sexu femineo magis quā

virili præster non est capax characteris, sed si pollet magis virili, quam fœmineo etiam si sit capax, tamen non debet ordinari, & solus Papa dispensat.

Seruus est irregularis, tamen cum facultate sui Domini potest ordinari, & sit liber: si sine facultate ordinetur in minoribus, remanet seruus, vt prius, si in diaconatu, vel subdiaconatu potest se liberare soluto pretio, vel dato alio seruo simili, si presbyteratu, manet liber dato peculio aut redimendo se, si neutrum potest, satisfaciat præstando Domino obsequia non indecentia presbytero.

204. Infamis infamia facti, vel iuris est irregularis: sed in infamia iuris, solus Papa dispensat, nisi Episcopus dispenderit super delicto, quod potest, & accessorie infamia dematur: in infamia facti Episcopus dispensat, & aliqua tollitur sola poenitentia iusta, & emendatione vitæ.

Qui vinum nõ potest bibere quin euomat est irregularis, cum quo Papa non potest dispensare, nisi teneamus, quod possit dispensare cum celebrante, non sub vtraque specie, potest tamen promoueri ad ordines minores.

De tertia Irregularitatis specie ex defectu animæ. n. 205.

Pent.

Penitus idicte est irregularis ad ordines, & scientia requiritur pro qualitate ordinis in Con. c. Trid. sels. 2 c. 4.

Papa in hoc defectu raro, aut nunquam dispensat directe, sed indirecte in dispensando super ætatem.

Nõ baptizatus licet sit catholicus, & sanctus est irregularis, & non capax ordinum, sic baptizatus, sed hæreticus seu fautor hæreticorum, licet sit conuersus, nõ ordinatur, neque filius hæretici in linea virili vsque ad secundã generationem, in fœminea, vsque ad primam, neque Sacratenus, Iudæus, Paganus etiã nouiter conuersus, & baptizatus, nõ sic de nouo Christiano, vt vulgus vocat nisi aliter sit statutũ alicuius particularis Ecclesiæ: cum his solus Papa dispensat, non tamen potest in non baptizatis, & continuo amentibus.

De quarta specie Irregularitatis ex homicidio iusto & defectu leuitatis n. 206.

HÆc nascitur ex mutilatione alicuius membri in casu licito, quia non videtur imitari mansuetudinem Christi.

Illi pars hominis dicitur mœbrum, quæ habet officium per se distinctum, vt manus, p. s. u.

Z 3

uis,

ris, non sic digitus, nam amisso vno digito si potest esse commode celebrare non est irregularis, sic soli testiculi non sunt membrum, licet si eos sua culpa amittit non possit ordinari.

207 Intestificare, & membrum abscindere sunt paria in hoc casu, sed abscindere membrum, & illud debilitare non sunt paria, & cum hoc, non est irregularitas, irregularitas enim tantum in casibus iuris expressis reperitur.

208 Ob breuitatem pro occidere, & mutilare utemur verbo deformare in posterum.

209 Omnis baptizatus deformans verum hominem in casu licito præterquam in infirmitate, aut dat causam propinquam deformandi aliquem, aut saltem, ut citius deformatur, quam aliam deformatur extra necessitatem inuitabilem suæ vitæ defendendæ, est irregularis.

Causa propinqua in hoc, est dictum, vel factum, licitum, directum sufficienter in deformationem inde sequentem, vnde non sufficit minimum ictus, vel qualiscunque generalis intentio

Hinc exhortans milites in generali, ad bellum iustum, vel victoriam, non fit irregularis, sic etiam necessitas excusat, ut quando aliter euadere non potest, nisi deformando, & licet ad euitandum peccatum non teneatur fugere, teneatur tamen fugere ad euitandum hanc irregularitatem, dummodo fuga non sit periculosa, & si inui-

latio

latio sequitur non ob meum dictum, vel factum non sum irregularis: ex his inferantur sequentia.

212 Est irregularis iudex iuste procedens, accusator, promotor, fiscalis, testis, notarius, accusator, pronuncians, publicans sententiam, scribens testimonia, scribens literas, quibus deformatio iubetur, agens, aut procurans contra reum, vel agens pro reo cum condemnatione rationis, & quilibet alius officialis.

Præbens arma alteri, ut se defendat non valens aliter se defendere, si deformat, non incurrit.

Dans arma non valenti se defendere, si cum illis, ultra hoc occidit inuadentem, fit irregularis, & multo magis si non dat arma, sed cum armis illum occidat ut alium defendat.

213 Est irregularis qui deformat alium ob iustam defensionem vitæ alterius, etiam patris vel Ciuitatis, vel in bello iusto, vel ne exercituum iusti belli fugiat, & multo magis ob defensionem iustam sui honoris, vel bonorum, vel alterius, tantum enim excusatur in necessitate inuitabili suæ personæ.

Quin etiam Clerici denunciâtes iudicibus proditiones, homicidas, & alia delicta cum protestatione, ut solum impediatur mala, & non affligantur pœna aliqua, non incurrunt, dummodo id sciât extra confessionem, secus si accusant eo

Am iudice ob alienas iniurias, etiam cum protestatione dicta.

214 Qui etiam Clerici accusant de crimine, quod non meretur deformationem, & ita credunt, & tamen iudex, vel ob alias accusationes, vel iniuste illum deformat, non incurrit.

Clerici, & religiosi qui interfunt deformationibus quæ sunt non concurrendo aliquo modo, ut fiant, vel citius fiant non incurrit, tamen Clerici in factis, & beneficiarij si interfunt sine causa rationabili, vel consulendi, vel confitendi, pecc.

215 Clericus in bello iusto adhortando ad victoriam generaliter, & efficiendo ope, & hortatu, ut commilitones multos occidant, immo, & percutiendo propriis manibus dummodo per se non deformat non fit irregularis: si autem per se deformat fit, quia necessitas defendendi alios excusat à peccato, non ab irregularitate.

Præbere arma, vel præire in bello aliquando facit irregularitatem, id est, quando est causa propinqua, aliquando non, ut quando dicunt generaliter ad bellantes, ut vincant sine intentione particulari, ut hunc feriat, & omnes canones qui videntur contrarij intelliguntur, si dant cum intentione particulari sufficienti pro causa propinqua, & ad obiectiones responderent.

Quod

Quod non omne quod sufficit ad dandam causam propinquam, & habendam intentionem sufficientem deformandi iniuste, ut incurritur irregularitas, sufficit in deformatione iusta, ut incurritur irregularitas.

Ex hoc excusantur Ecclesiastici exhortantes in bello, in communi ad victoriam, sine intentione speciali ad deformandum.

Qui ad consequendas indulgentias affert ligna ad comburendum hæreticum viuum, si cum hoc cooperatur in morte illius est irregularis.

Qui comitatur iudicem, ut notarius, & satellites item custos dånati ducti ad mortem seu deformationem, Item vendens, vel commodans scalas, funes enses, sagittas, aut alia instrumenta ad aliquem deformandum, est irregularis.

Qui capit, vel indicat furem, ut à iudice capiatur. Item qui etiam causa suæ utilitatis sine protestatione ne procedat ad deformitatem, tradit, vel conqueritur de reo apud iudicem. Item si causa alienæ utilitatis, etiam cum protestatione, fit irregularis, protestatio autem non solo verbo, sed etiam mente fieri debet.

Hortans, vel admonens damnatum, ut faciat actum quo acceleretur mors, ut ascendere scalas, &c. fit irregularis.

Nec Medicus, ut Chirurgus secans iuste membrum, nec adiuuans eum, fit irregularis.

non

non sic de Iudice.

In hac irregularitate solus Papa dispensat fa-
cilis, & ex minori causa quam in irregularitate
ex actu illicito.

*De quinta specie Irregularitatis nata
ex homicidio iniusto. n. 216.*

Occidere, & membrum abscindere, non
autem debilitate sunt paria, quantum ad
hunc effectum, quem nunc voce vocamus de-
formare.

Deformatio est duplex, prima mere volunta-
ria, id est intenta in se iuste, vel iniuste perse,
vel per alium iubendo, consulendo, &c.

Secunda, mere casualis, id est non intenta in
se, nec in causa ad id sufficienter ordinata, ut si
missus aliquò, fulmine feritur.

Tertia mixta, id est non intenta in se, sed in
sua causa sufficienter ad eam ordinata, ut qui
iuber seruo alium cadere palo sine deformatio-
ne, & refectio in causa sanguinis volentis
deformationem.

Omnis, & solus in hac specie fit irregularis
qui discretus, & baptizatus seipsum, aut alium
hominem deformat illicitè, aut causam propin-
quam illicitam deformationis, vel eius antici-
pationis prebet, quæ declaratur sicut & su-
perior

superior num. 206.

Deformatio mere voluntaria, facit irregula-
ritatem, sed non mere casualis de opere illicito
illicite facto.

221 Omnis deformatio mixta, secuta ex opere
illicito lege iustitiæ, quod est causa propinqua
eius, facit Irregularitatem.

Multa commodata in itinere periens ictu fulmi-
nis non perit commodatario, licet sua culpa illac
tunc transeat. Mandans percutere citra mortem,
mandatio occidente fit irregularis: quia percus-
sio cum culpa sufficienter dirigitur in mortem.

Quando autem dicatur sufficienter directum,
boni viri arbitrio terminandum est.

222 Monachus utens chirurgia circa vulneratū
& ille moritur, fit irregularis: siue curet ob cari-
tatem, siue ob lucrum, contra Sotum.

Deformatio casualis ex opere illicito nata, fa-
cit irregularitatem per canones contra Sotum.

223 Deformatio embryonem inanimatum, vel cor-
pus ex anime non fit irregularis, nec qui impe-
dit virtutem generatiuam.

Qui est causa abortus, si fetus est inanimatus
non est irregularis: si dubitatur debet censere
se irregularem.

Vulnerans pluries, & multum, immo abscin-
dens partes membrorum si non abscinditur
membrum, vel moritur, non fit irregularis, au-
ricula

ricula est membrum.

Qui iuste percutit, sed non occidit si percussus ab aliis sine eius culpa occiditur, vel moritur defectu medici, regiminis, vel morbo superueniente, non fit irregularis, secus vero si iniuste percutit.

214 Qui non occidit, nec mutat: sed debilitat membrum ita, ut celebrare non possit non est irregularis.

Præbeas arma euntibus ad bellum iniustum fit irregularis, si quis deformatur: similiter qui interfunt rixæ auxiliando pro parte iniusta, si quis deformatur fiunt irregulares, secus si interfunt ad dissuadendam rixam, & ad pacificandam, licet ex eorum præsentia sua pars amittatur, & contraria deterreatur.

Qui interfunt iusto bello, animando, fauendo, percutiendo, modo suis manibus non deformat, non sunt irregulares.

Laici in iusto bello deformantes, non sunt in hac irregularitate, sed in superiori.

Itē nec clericus in casu quo excusantur à peccato.

216 Laicus accusans in iudicio, iniuste si sequatur deformitas est in hac irregularitate, si iuste in superiori, clericus etiam si iuste sine protestatione est in hac.

Item iudex condemnans, & fauens condē-

21-

nationi iniustæ, incurrit hanc, sic qui inimico ostendit viam ad deformandum si sequatur.

Qui furem detinet donec iudex veniat, vel tradit, vel accusat, ut suum recuperet cum protestatione, &c. si suspendatur non fit irregularis si vero cum protestatione placet ei suspensio illius, fit irregularis in conscientia, & debet dispensationem obtinere: protestatio enim est ficta, ramen irregularitas est alterius speciei.

Qui rixatur illicite cum aliquo, & superuenientes amici illum deformat, sine suo consensu, fit irregularis in hac.

Qui domi suæ nutrit ferocem belluam, ut Leonem, si sua culpa, qui eam solutam tenet, aliquem occidit fit irregularis, secus, si sine sua culpa.

218 Chirurgus, vel medicus cuius dolo, ignorantia, negligentia, audacia, infirmus deformatur est hic irregularis, alias secus.

Custos infirmi qui dolo, vel culpa notabiliter, vel præter consilium curantis deformat infirmum saltem citius, est irregularis, secus si sine culpa notabiliter, sed bona fide, licet in aliquo errauerit, & consulat doctores. Qui si dubitat, teneat se irregularem.

Qui non est Medicus, vel Chirurgus, & euectus sit telum infixum corpori, ut citius moriatur, si sequitur, sic qui vertit egrotum, vel consulit

aduer-

aduertendum ut citius moriatur; si moritur fit irregularis, aliter non.

Infans defectu iudicij dormiens, furiosus aliquem deformans non est irregularis: sed ebrius sic; si non est omnino extra iudicium, vel si sciebat se inebriatū sumere arma, & percutere alios & tamen sua culpa inebriatur: sic etiam est iudicandus dormiens & furiosus.

Iniuria affectus si eius amici, deformant iniuriantem, & ipse scieas non contradicit, fit irregularis.

Auertens aliquem à liberando aliquem ab iniusta deformatione: si sequatur, fit irregularis.

Nemo fit irregularis ex sola complacencia, quod deformetur alius. Nec medicus nolens curare, nec diues non pascens, vel nō vestiens moientem, vel non defendens, nisi sit iudex vel ex officio teneatur: licet habeat desiderium mortis illius.

Iubens, consulens, &c. aliquem deformari, & expressè vel tacite mandatum non reuocat, & sequitur deformatio, fit irregularis.

233 Sic qui cōsulit percussorem illicitam extra deformatem: quæ tamen sequitur, fit irregularis contra syluestrum.

Sic ratam habens deformationem suo nomine factam, quam antequam fieret poterat mandare, & hoc etiam si iustus tantum deforma-

retur,

retur. Consulens non satisfacit reuocando consilium, sed debet contrarium persuadere.

234 Scieas tractari deformationem illicitam alicuius si cum non adiuuat dicto vel facto, p. m. sed non fit irregularis.

Qui in bello iniusto hortatur, vel custodit facinas præhantium, fit irregularis.

235 Magister castigans discipulum circumspicere etiam si moriatur, non fit irregularis: secus sic.

Clericus licitè ludens cum aliquo qui se suo cultello deformat sine notabili culpa alicuius non fit irregularis: si illicitè, sic.

Iacens lapides in aliquem locum, si dicto vel signo non præmonuit, & aliquem deformat, fit irregularis, aliter non. Iacens lapides in bruta si circumspicere licet quis deformetur non est irregularis, si minus sic.

Clericus in venatione illicita, vel aliis exercitiis illicitis, si quem deformat est irregularis, secus non.

Clericus introducens meretricem in domum suam per recta, si decidens deformatur, vel abortiatur, fit irregularis, si per viam planam, non.

Sonans campanam si sine sua culpa tintinabulum solum aliquem deformat, non est irregularis: si cum culpa sic.

Iocans

locans, vel saltans cum muliere grāvida licite, si abortiatur non est irregularis, si illicite, est irregularis.

236 Monachus, vel clericus, beneficiatus, vel in sacris, videns furem si clamat latro, latro, animo ut deformeur, vel putans quod superuenientes deformabunt, vel tradent iudici deformandum, sequuta deformatione fit irregularis, secus non: alius vero clericus, vel laicus idem faciens est irregularis superioris speciei.

Qui dormiens suffocat infantem in eodem lecto illicite à se positum, fit irregularis, aliter non: idem de mittente puerum ad flumen in quo suffocatur, & declinante ab ictu, & propellente alterum, qui deformeur, & similia si illicite sunt, sunt irregularia, si licite secus.

Clericus secans alienam arborem illicite, sed sine culpa, si quis deformeur non est irregularis, sic de sonante campanam contra Sylvestrum.

237 Idem de clerico mercante bestias, & venante, & quæ venatio licita, vide ibi.

Monachus minor licet peccet equitando oīa mula minissima, qua si sine culpa occiditur puer, non fit irregularis, quia in his casibus actiones nullatenus dirigebantur in tales deformitates.

238 Adulter inuentus à marito si in sui defensionem,

honem, eum occidit fit irregularis.

Clericus, adulter si maritus ob id uxorem occidit, fit irregularis.

*De dispensatione irregularitatis
huius nu. 239.*

Qui occultissime occidit alium, & probabiliter pro certo creditur quod infamaretur de tali delicto, si non celebrat ante dispensationem, potest celebrare post debitam contritionem, & confessionem.

Idem dicendum de excommunicato, in tali casu potest communicare, idem de cesarato Papali in simili casu.

In conscientia, tam mala est hæc irregularitas quam publica ex Concilio Tridentino Episcopus non potest dispensare in ea, quæ ex homicidio voluntario, & intelligitur de homicidio illicito intento, & volio int se saltem æquipollente, id est, in causa proxima, & nō causa mortis evitandæ.

De irregularitate delicti accipiendi, vel videndi male ordinibus n. 245.

Sciens vel scire debens se excommunicatum maiori, seu interdictum, seu suspensum, ad

ordines, si ordinatur, vel celebret fit irregularis, verum est quod si censura est occulta, licet celebratio sit publica, potest Episcopus dispensare post Concil. Trid.

Suscipiens ordines maiores, & minores simul vel duos sacros eodem die, si consuetudo non excusat fit irregularis, sed Episcopus potest concedere vsum prius susceptorum.

Sciens aut scire debens Episcopus se abdicasse à loco, & dignitate, si ab illo ordinatur fit irregularis.

Ordinatus ab Episcopo excommunicato, interdicto, suspeso, simoniaco, schismatico, heretico, deposito, degredato, & denunciato, vt talis, fit irregularis, licet character imprimatur, & ignorabat denunciationem, potest Episcopus eum eo dispensare.

Qui ante legitimam aetatem extra tempora, & absque licentia dimissorius ordinatur ordinatione sacra, fit suspensus, & si celebrat fit irregularis.

Qui per saltum ordinatur, est suspensus, licet habeat characterē, & sine dispensatione non potest accipere praetermissum ordinē, & si antequam omisso ordine accipiat, vel acceptum exerceat, potest Episcopus dispensare, imo eundem post exercitum si per ignorantiam fecit, potest Episcopus, si vero sciret, solus Papa potest dispensare.

penfate ad vltiorem, ad quem si non intendebat, potest Episcopus.

Non ordinatus si seruo, & ex officio exercet ordinem fit irregularis, ibi vide pulchros particulares casus.

Violans quodeunq; interdictum cum actu proprio cuiuscunque ordinis fit irregularis, non loquitur de pura cessatione, & solus Papa dispensat ad superiores ordines, sed Episcopus ad vsum acceptorum.

De irregularitate ex delicto violandi censuras celebrando. num. 246.

Ordinatus si excommunicatus maiori, suspensus, interdictus sciens, vel scire debens, solemniter facit actum proprium sui Ordinis, est irregularis: idem si audiat authorizando, & in hac solus Papa dispensat.

De irregularitate ex delicto iterandi baptismi. num. 247.

Qui bis baptizatur, etiā ignoranter, est irregularis, & qui scienter bis baptizatur, etiam est irregularis, etiam dubium probabili excusat, vt baptizetur sub conditione. Nec Parochus debet baptizare, etiam sub conditione quem obstetrix baptizauit, sed debet reliqua

supplere, idem diceadum in ordine & confirmatione.

De Irregularitate ex notorietate delicti. nu. 248.

NOtatus in crimine notorio, & depositione digno, est irregularis, ut est adulterium, & eo maiora, continuus concubinarium & notorius, stuprum Virginis, &c. Vnde quæcunque enormitas sine notorietate non sufficit.

249 Crimen occultum sodomix licet nefandum, nõ inducit irregularitatẽ, nec quodcũque enorme, nisi clericus exerceat ex usu continuo arbitrio boni viri, per extrauagantem Pij V. & hæc respicit etiã forum interius, tamen quod non comprehenditur omnis actus luxuriæ præter naturam, vel sodomiticus, sed sola copula sodomitica seminata intra vas.

251 Hæc quoad comprehensos inducit depositionem ipso iure. Nulla irregularitas ipso iure inducit priuationem beneficij iam quæsitæ, sed omnis irregularitas p accedens collationem, reddit illam subsequutam nullam ipso iure irregulari, sine sua culpa ex defectu ad usum ordinis; & alterius potest dari beneficium non requirens maiorem usum, sed non potest dari la-

boran-

boranti quarta specie irregularitatis.

Irregularitas nata ex delicto non incurritur, pecc. venial.

Excommunicatus minori non p. m. nisi celebrando, sed p. v. conferendo alia sacramenta. Cõmissio facta alteri, verbi gratia Episcopo, vt dispenset, spirat in morte committentis: verbi gratia Papæ; non sic gratia potestans alicui, verbi gratia religioso, facta dispensandi. 254. Confessarius electus per bullas Papæ, quæ solum habent clausulam absoluedi à quacunque censura, non potest absolueri ab irregularitate, quia non est censura. & tandem non potest nisi exprimatur irregularitas, quia hæc non impedit absolutionem peccatorum quod videtur intentum Papæ, & cum toto hoc non superfluit in bulla particula, & ab aliis pœnis.

255 Occultum in hac materia est, non publicum, publicum vero est notorium, manifestum, famosum, & vt tale sit sufficit esse tale vicinie, collegio, vel monasterio, licet non prouinciæ ciuitati, vel parochiæ, & tunc est tale collegio, quando est notorium maiori parti collegij, licet tantum sint decem in collegio.

Publicum est triplex 1. Notorium, quod nititur scientiæ maioris partis, verbi gratia collegij. 2. Manifestum, quod nititur famæ eiusdem partis maioris ortæ à scientibus 3. Famosum,

Aa 3

quod

quod nititur famæ maioris partis, ortæ ex vno
sciente, vel iudicis, vel præsumptionibus illarum
quipollentibus.

Occultum triplex: 1. Quod non est probabi-
le suapte natura, vt sunt sola mentalia. 2. Licet
sua natura sit probabile tamen non potest pro-
bati, vt quia coram nemine factum est. Ter-
tium quod potest quidem probari, sed adeo à
paucis, quod non sit orta fama nec iudicium.

Delictum vt dicatur publicum, non sufficit
actum esse publicum, nisi sciatur esse delictum, vt
si excommunicatus secretus publicam dicit mis-
sam coram populo, actus est publicus, sed deli-
ctum non est publicum, quia nescitur.

*De VII. casibus quibus polluitur Ecclesia, ita
vt in ea non possit celebrari. n. 356.*

Primus, si intra eam sanguis humanus iniu-
riose effunditur, aut causa naturalis eius ef-
fusionis, vel mortis datur. Si sit extra eam, vel
super eam in tecto, vel subter eam in specu non
polluitur. Item si Ecclesia erat sacrata, debet
reconciliari ab Episcopo, cum aqua benedicta;
si non erat sacrata, potest à solo presbytero
cum aqua ab eo benedicta. Nec sufficit effusio
aliquarum guttarum, sed requiritur largitas, &
debet

debet esse sanguinis humani, & iniuriosa, non
si fiat ob iustam defensionem, vel ioco, & lu-
do licito, licite facto, nec effusio facta per fu-
riolam, aut stultum, aut carentem iudicio pue-
rum, nec si vulnus extra fuit datum, & intus ef-
funditur sanguis; sed si è contra sic. Nec si fera
tur intus sententia condemnationis, & foris ef-
fundatur sanguis: item satis est in ea suffocare
sine sanguine. Item occidi, vel vulnerari ob si-
dem. Non sufficit si ab Ecclesia mittatur sagitta,
& feriat extra eam: sed contra sufficit: nul-
la pollutio Ecclesie secreta, impedit celebra-
tionem, nisi donec publicetur, licet sit post
multos dies.

Secundus voluntaria effusio seminis humani
cuiusque animalis rationalis iuxta, contra, aut
extra cursum naturæ, etiam per copulam coniu-
galem: non autem si dormiendo polluitur.

Tertius si in ea sepeliatur excommunicatus.

Quartus si in ea sepeliatur infidelis, & tunc
non solum est reconcilianda Ecclesia, sed etiam
eius parietes sunt abradendi.

Quintus quando Ecclesia consecratur, vel
benedicitur per Episcopum, publicum excom-
municatum.

Sextus quando omnes parietes, vel maior pars
eorum simul deiciuntur, quod raro fit. Polluta
Ecclesia polluitur camiterium illi contiguum,
Aa 4 sed

sed non si nō est contiguum, ac polluto cōm-
terio contiguo, non polluitur Ecclesia.

De casibus reservatis. n. 259.

Quilibet sacerdos cum ordine accipit pote-
statem consecrandi, baptizandi, predicandi,
& absolventi ab omnibus peccatis, sed
interdicitur ei exercitiū illius potestatis, donec
concedatur de licentia eius qui potest: unde re-
servare non est concedere potestatem absol-
vendi, sed minuere potestatem: unde non caute
Sotus fuit loquutus.

Per Conc. Triid. est hæreticum dicere, quod
Episcopus non possit reservare casus in conscie-
tia, item in articulo mortis omnis casus & cen-
sura, desinit esse reservata.

Episcopus potest absolvere casus occultos re-
servatos Papæ præter hæreticos, & casus Bullæ
Cœnz, quia per bullam limitatur eius ius. Om-
nis casus reservatus Papæ habet annexam ali-
quā censuram, hinc bulla concedens potesta-
tem absolventi à casibus Papalibus, concedit
etiam, & à censuris reservatis Papæ.

260 Sublata censura Papali simplici Parochus
potest à quolibet reservato absolvere, quia de-
sinit esse reservatū, & si qua censura Episcopa-
lis superisset, censetur cum Papali ablata Epif-
copus

opus concedens alicui casus sibi reservatos nō
concedit censuras, item si concedit casus, &
censuras, non concedit dispensationem voto-
rum, vel irregularitatem.

Confessarius, qui habet casus sibi Episcopo
reservatos, potest absolvere ab iisdem casibus
in sua diocesi pœnitentem alterius diocesis.

Episcopus concedens omnem suam auctori-
tatem absolventi auditos, non concedit sibi ca-
sus reservatos, nisi dicat concedo omnes meos
casus, vel concedo omnem meam facultatem
excepto tali casu reservato, vel in foro conscie-
tiæ, quando apparet intentionem Episcopi,
fuisse concedere suos casus reservatos.

Casus Episcopo reservati, licet Doctores
varie contendant sunt.

Primus peccatum clericici, habens annexam ir-
regularitatem, licet possit prius à peccato; &
postea absolvi ab irregularitate.

Secundus, incendium data opera factum do-
morum, frugum, &c. & ad id consensum, vel
auxilium dāns.

Tertius, notorium, & scandalosum pecca-
tum, cui pœnitentia solemniter imponenda, tamē
non est in vī.

Quartus absolutio blasphemie publicæ, &
notoriæ, quod tamen non est verum.

Quintus, dispensatio votorum, & iuramento-
rum,

rum, tamen hic non est casus.

Sexus, absolutio excommunicationis male referuatae Papae, & concessae inferioribus, sed est poena hanc, non casus.

261 Sunt alij referuati Episcopis per consuetudinem generalem, vel quasi generalem. &c.

Primus homicidium voluntariū, vel reali membri abscissio.

Secundus, falsare scripturas, falsum testificari, vel tacere verum coram iudice, vel si aduocatus, Procurator, Notarius ostendat scripturas parti aduersae.

Tertius, violatio libertatis & immunitatis Ecclesiae, cui saepe est annexa excommunicatio bullae Coenae: & nunc omne sacrilegium est referuatum Episcopo.

Quartus retinere incerta aliena.

De praedictis referuatis per consuetudinem, & constitutionem particularem non potest dari certa regula; quaelibet enim prouincia habet propriam.

Hi casus referuati per bullam aliquam à Papa concessam, possunt absolui, inconsultis Episcopis, contra quendam qui considerate & periculose scripsit.

*De presentatione confessoriorum
religiosorum. n. 264.*

Pra.

Praelati Religiosorum tenentur perere ab ordinarijs facultatem pro audiendis confessionibus etiam praesentare idoneos sensibilibiter.

Si Episcopi sine iusta causa nolint hos admittere, habeantur pro admissis.

265 Semel praesentatus, & admissus non indiget noua praesentatione.

266 Praesentati non debent absoluerè à referuatis Episcopo, qui in loco ubi sunt praesentati possunt audire omnes etiā non diocesanos, sed extra locum non possunt audire etiam Diocesanū.

266 Episcopi possunt remittere religionis obligationem se praesentandi, vt admittantur.

Aliqui religiosi habent alium modum se praesentandi, sed non est tantae virtutis.

De regulis Confessoriorum. n. 269.

Opera bona facta in peccato mortali, ad multa valent, vt ad implenda praecipua, & excusandum à nouo peccato, ad illud si adum mentem nostrā, & vt Deus tardius nos puniat.

Confessarius non debet absoluerè infirmum si nutibus, vel verbis non fuerit confessus ei aliqua peccata licet antequam obmutesceret, vocauerit eum animo confitendi dicens se velle confiteri, & signa contritionis aliqua dederit.

Con-

Confessarius nō debet absolue religioſum uolentem testari, nisi desinat, & si testatus est, debet reuocare, aliter non in loco sacro sepeliri potest, bene potest rogare ſuperiorem, ut liberē ita iſtis det.

271. Hæres non tenetur quærere abſolutionē pro eo qui est mortuus abſolutus à peccatis, & ſepultus, & mox creditur excōmunicatus occultus non denunciatus: imo etiam quando non fuerit confesus, ſed contritus.

Qui habet ſacerdos potest abſolue in articulo mortis, quem liber à cenſuris etiam non confesum, licet ſacerdos sit excōmunicatus, & denunciatus.

Articulus mortis, & mortis periculum ſunt idem, quoad iura ſacientiam facultatem abſolendi.

Collatio beneficiorum facta excōmunicato licet ignoret ſe excōmunicatum, est nulla.

272. Excommunicatio Episcopi non ligat extra Episcopatum.

Excommunicatio conditionalis impleta conditione non retrahitur.

Potest quis appellare de excōmunicatione conditionali ante impletam conditionē, & poſt conditionem impletam potest excōmunicari de nouo.

Pensionarius, qui personaliter cōſentit penſioni,

ſioni, ſi nō ſoluit ſtatuto die etiam ante intimidationem literarum incidit in cenſuras: ſecus ſi per procuracionem.

Ignorantia probabilis excuſat ab excōmunicatione ſtatuti pro facto damnato, quia excōmunicatio est pœna extraordinaria.

Nullus præter Papam, & ex eius ſpeciali commiſſione potest abſolue ab hæreſi, & cenſura ei annexa etiam occultisſima, nec cum Iubilæo vel Cruciatâ, dubitatur tamen an poſſit Episcopus de occulta.

Qui habet facultatem diſpenſandi votum, non potest diſpenſare votum iuratum, vel iuramentum.

Si quis in Hispania uouit ingredi in religionem Franciſcanorum quæ iam à Pio quinto ſublata est, non tenetur ingredi religionē extra Hispaniam.

Confessarius electus ſecundum poteſtatem ſibi traſitam, potest abſolue ad cautelam ab excōmunicatione, & quo modo, & quando, uide ſibi multa, & quando in foro conſcientiæ, & quando in utroque foro.

De Conſcientia, & Scientia. n. 279.

Scientia, fides, opinio, dubitatio, ſcrupulus, conſcientia, quomodo conueniant, & diſſerant,

rant, vide Nauarum.

280 Non est necesse semper eligere partem tutiorem, sed sat est tutam.

281 Vnde generetur scrupuli, & quos malos effectus generent, vide ibi.

Remedia contra scrupulos sunt perpulchra & multa, vt Deus, pharماعū, auersio cogitatu in re scrupulosa, se submittere alieno iudicio contrauenire scrupulis, Epicia, id est, credere quod non peccet si adimplet legem, secundum mentem auctoris, si in sensu benigniore seruat, vel si non seruat quia valde difficilis, vel ne pro stulto habeatur, vel in dubijs seruat communem vsū bonorum, vel recte intelligendo illud in dubio tutior pars, est eligenda, id est, in vete dubio non quando altera pars est sufficienter firmata, vel pro vera eligitur, esse bonæ mētis agnoscere culpam, vbi nō est quod intelligatur in genere non specialiter: & tandem quod scrupulus est defectus scientiæ, aut iudicij recti.

De opinione eligenda, & duobus remedijs pro scrupulis. n. 285.

Est eligenda vna opinio consuetudine recepta, si non est contra legem naturalem, vel diuinam, si non est cōsuetudo, est eligenda illa, quæ innititur textui, cui nō potest resistere.

ii, 6

ri, si non est textus, tunc illa quæ innititur fundamentis multis, & rationibus, si non est talis est eligenda communior, his cessantibus, quæ sit benignior, & fauorabilior, iuramento, matrimonio, doti, testamento, libertati, pijs rebus, religiosis, pupillo, viduæ peregrino, personæ miserabili, priuato contra fiscum, quando fiscus fundatur in delicto priuato, valore actuum, & vltima voluntate: si nihil tale sit tunc illa, quam affirmant graues doctores.

In conscientia Iudex, consultor, aut agens, quando debet iudicare in re dubia, antequam id faciat, ex animo debet expellere dubietatem, & certò opinari opinionem electam esse veram, & idem etiam debere iudicare in eo casu: quia si dubius iudicat, peccat contra conscientiam, verum est quod sufficit iudicare secundum opinionem, quam putamus esse veram, idonea scientia, & conscientia.

289 Communis opinio est dicenda illa, quam octo, vel decem doctores classici, re ex professo tractantes asseuerant, & non quæ solummore vulgum sequuntur, sola auctoritate priorum ducti.

290 Scrupulosus debet considerare quod sine gratia gratum faciente, vel auxilio speciali Dei, vix potest opera moraliter bona operari, & sic ex se nō potest facere opa digna maiestate Dei, & sic diffidere sibi, & fidere diuine bonitati, quæ

prom.

395 *De opin. eligend Cap XXVIII.*
 promptior est ad miserandum, quam punien-
 dum, præsertim in eos qui bona fide ope-
 rantur, & debet cõtentus esse, ut vel
 mediocriter satisfaciat suæ obli-
 gationi, & considerare meta-
 phoricum vultum Dei,
 benignum esse.

(33)

FINIS.

INDEX

Index locupletissimus Compen- dij Manualis D. Nauarr.

A.

- A**BORTVS periculo exponens se, vel aliã,
 cap. 15. num. 14.
 Absoluendus an sit quis, in occasione pec-
 cati, & quando cap. 3. n. 5.
 Absolutio data etiam excõmunicato, quando
 teneat, cap. 9. n. 3.
 Absoluendus an sit, non soluens temporalem
 pœnam, cap. 23. n. 61.
 Absoluens à referuatis quid faciet, ca. 25. n. 96.
 Absolvere à peccatis prius, quam ab excõmu-
 nicatione, cap. 16. n. 7.
 Absolutionis forma quæ, & quando teneat, ca.
 16. n. 11.
 Absoluens à quibus non poterat, quid faciet,
 cap. 16. n. 14.
 Absoluendus an sit murus, demens, &c. cap.
 26. n. 17.
 Absoluit Episcopus à casibus referuatis Papæ
 & quando, cap. 27. n. 87.
 Absoluedi potestas pro censuris, non est pro
 irregularitate, cap. 28. n. 154.
 Absolvere à censuris in articulo mortis, quis
 potest, cap. 28. n. 271.

¶ Absol-

INDEX.

- Abſoluere** ab hæreſi quis poteſt, cap. 28. n. 272.
Accidia, quid, & quocuplex, cap. 23. n. 125.
Accipere aliquid à fare, vt taceat, cap. 17. n. 11.
Accipere occulte aliquid ab eo, cui diſplicet
 occulta acceptio, cap. 17. n. 138.
Accommodatum caſu periens, cap. 17. nu. 28.
Accommodatum quando, & quomodo reſti-
 tuendum, ſi peccat, cap. 17. n. 182.
Accuſans quando peccat, cap. 25. n. 31.
Administratoꝝ quando reſtituat de bonis ad-
 miniſtratis, cap. 17. n. 137.
Adulter inuentus & occidens maritum, pec-
 cat, & ſit irregularis, cap. 15. n. 7.
Adulter & adultera circa filium ſpirium, quid
 agant, cap. 16. n. 43.
Adulteri quomodo ſe habeant circa cohabita-
 tionem & debitum, cap. 12. nu. 23.
Aduocatus & procurator in officiis, quando
 peccant, cap. 25. nu. 23.
Alienam accipere extra extremam neceſſita-
 tem, cap. 17. nu. 118.
Alligere ad amorem vanum vel venialem, cap.
 14. n. 37.
Amare intentius creaturas, quam Deum, ſed
 non fortius, & quomodo Deus amandus, cap.
 21. n. 15.
Amare proximum quando tenemur, & cum
 ordinae & quomodo Deum, cap. 14. n. 7. & 23.

Amari

INDEX.

- Amarivolens** ab aliquo vel aliqua carnaliter,
 cap. 19. n. 1.
Amicitiam aliorum lædens vel ſeparans, ca.
 18. n. 13.
Ancilla quando poteſt fugere à domino cum
 quo peccat, cap. 16. n. 21.
Animal domesticum alicuius occidens, cap. 17.
 n. 20.
Animalia aliena retinere, cap. 17. n. 126.
Apum examen accipere, cap. 17. n. 128.
Archidiaconus qualis ſit, cap. 25. n. 134.
Arma vendere ob finem honeſtum, vel tur-
 pem, cap. 23. nu. 90.
Artem necariam diſcentes ieiunis, cap. 11. n. 38.
Articulus mortis, & periculum, quando ſumun-
 tur pro eodem, cap. 28. n. 271.
Artifices quando non abſoluendi, cap. 3. n. 5.
Aurifices quorum opera ſunt ad malum uſum,
 cap. 14. n. 43.
Artifices non docentes tiroces, cap. 17. nume-
 109.
Aſſecuratio pecuniæ, vel lucri, c. 17. n. 257.
Aſſecuratio licita eſt, & pretio æſtimabilis, cap.
 17. n. 283.
Attritus ſit contritus, cap. 1. n. 40. & quæ attri-
 tio fit ad gratiam, cap. 1. n. 42.
Auritia quando mortalis, & quæ eius filiæ
 cap. 23. n. 69.

q 2

B

INDEX.

B.

- BAPTIZANDVS** conteratur, cap. 1. n. 40.
Baptisim⁹ quid, & in ei⁹ vsu qui peccet, c. 22. n. 6.
Baptizari petes à parcho peccatore. c. 14. n. 21.
Baptizās bis vel chrismate vetere. c. 25. n. 146.
Bellum iniustum petens, vel non cogitans an iniustum, vel principaliter contra suos inimicos, & quid si subditus cogatur ire. c. 15. n. 15.
Benedictio Ecclesiæ p^o matrimonio. c. 22. n. 81.
Benedicere vestes sacras quis p^ot. c. 25. n. 84.
Beneficiarius non implens vora, quando peccat, cap. 12. n. 74.
Beneficij collatio est spediēs. c. 17. n. 70. & 97.
Beneficiarius nō faciēs elemosynā. c. 23. n. 73.
Beneficia plura accipiens vel indignus vel obtemporale, cap. 23. n. 13.
Beneficiarius non recitans horas an restituat, cap. 15. n. 103.
Beneficiari⁹ vel sacer quāto vestiatur. c. 25. n. 110.
Beneficiarius in acquisitione, vel retentione beneficij, multipliciter peccare potest. c. 25. n. 111.
Beneficiarius si cōt. ab utroque matrimonio, vel nō restituat, & quando excusatur. c. 25. n. 120.
Beneficia Ecclesiastica, quæ, & quibus danda, cap. 25. n. 124.
Beneficiarius vel curatus non discens necessaria suo officio, vel non adiutās morientes in peste. cap. 25. n. 114.
Beneficium sumens in censuris, cap. 25. n. 133.

INDEX.

- Beneficij collatio facta excomunicato est nulla,** cap. 25. num. 133.
Bigamiam quando incurrit vir, vel mulier, cap. 16. num. 27.
Bigamia, quæ, quocumplex, & quando facit irregularitatem, quando in his dispensatur, c. 28. n. 195.
Blasphemus quis dicitur, & quando corrigendus, cap. 12. num. 81.
Bona fides in re aliena, & quæ dicitur bona fides, cap. 17. num. 6. & 10.
Bonum, vel ius alicuius impediens. c. 17. n. 69.
Bullarum vi quomodo quis absoluedus, & indulgentiæ amplianda, cap. 26. n. 30.

C.

- CAMBIA** quando licita, & cum lucro, vel illicita, cap. 17. num. 283.
Capitalis alio lucrum habere, cap. 17. n. 282.
Capitulum quando, & quomodo, det licentiā ordinandi, cap. 25. num. 68.
Carceratus iurans redire, si non redit, c. 12. n. 17.
Carcerare aliquem iniuste, cap. 15. num. 12.
Causam peccandi dans, cap. 14. num. 28.
Causa qui fuit peccati alterius, quid faciat, cap. 14. num. 45.
Causam damni dans, vt in iudicando, consulendo, laudando, cap. 17. num. 120.
Celebrans quomodo sit ieiunius & sine peccato, & quando non perficiat sacrum, & vbi, &

INDEX.

- quoties celebret, cap. 25. nu. 87.
Celebrare ante recitarum Maturinum, vel sine vestibus factis, & quæ vestes sunt necessariae, sine aqua, pane, vino, vel ante lucem, cap. 25. nu. 83. & 85.
Celebrare, vel **communicare** quis, & quando potest in censuris Ecclesiasticis, c. 28. n. 245.
Censum emere, & c. cap. 17. n. 232.
Censum emere vel vendere, cap. 23. num. 91.
Censura quid, & quotuplex, cap. 27. n. 1.
Cessatio à divinis, quid & quomodo differt à censuris, cap. 28. n. 188.
Cibi festa & ieiunia, secundum mores regionum, cap. 27. n. 120.
Cingarum interrogans de sua sorte, c. 11. n. 29.
Circumstantia, quid, quotuplex, & quæ necessario dicenda, cap. 6. n. 1.
Clericus vel **monachus** spectans ludum, vel ludum, quando peccat, vel restituat, cap. 20. n. 13.
Clericus an detegat coniuratos in tempore publico, cap. 24. n. 11.
Clericus quomodo peccat circa ordines, cap. 25. n. 68.
Clericus cohabitans cum suspecta vel frequentans domum, vel montes, cap. 25. n. 108. vel 109.
Clericus quæ prohibentur, c. 25. n. 111.
Cognati peccantes simul, quæ absoluendi c. 3. n. 5.
Coniubaria tenere vel inofficere, c. 17. n. 125.

Co-

INDEX.

- Comedere** calidissima vnde carnaliter peccet, cap. 3. num. 5.
Comedens vel **comedere** facinus cibos cum graui periculo, cap. 15. n. 13.
Comedere aliquid vnde timet pollutionem, cap. 16. n. 9.
Comedere calida, vel multum ob luxuriam, ca. 16. nu. 15.
Comedens de cibis furto ablati, cap. 16. n. 9.
Communicari in paschate quis tenetur, & quomodo, & quando peccat, & cum qua dispositione, & an copula impediatur, & an ieiunus, & cui deneganda communio publice, cap. 2. n. 46. & 51. & 55.
Committens votum quæ debet considerare & quando committet, cap. 12. n. 78.
Commutare qui tantum potest, an potest dispensare & contra, c. 12. n. 79.
Commutatio vi cruciate, quomodo facièda, c. 12. n. 80.
Concipere impediens cum coit. c. 16. n. 9. & 31.
Concupiscentiæ carnalis causa, facere aliquid, cap. 16. n. 13.
Concupiscere aliquid inordinate contra iustitiam, cap. 20. n. 1.
Condemnans aliquem iniuste, vel condemnatum non liberans, si potest, cap. 15. n. 16.
Concubinarij an absoluendi in proposito, & c. c. 3. n. 5.

4

INDEX.

- Concubinarius, vel talis putatus, an absoluen-**
du, cap. 16. num. 20.
Confitens credens se peccaturum, cap. 1. num.
13. & cap. 6. num. 15.
Confessio, quid, & eius conditiones, & an sub
præcepto, & quando faciendâ, c. 2. n. 1. 5. & 6.
Confessarius peccans dum audit confessionem,
vel pœnitens dum confitetur. cap. 4. n. 5.
Confessarii potestas, quæ, quanta, & quando
requiritur, & quæ sciëntia necessaria, c. 4. n. 1.
Confessarius non idoneus, etiam regularis, &
qui eum ponit vel tolerat, quando peccat
cap. 4. num. 4. 5. & 6.
Confessionem audiens in peccato mortali, cap.
4. num. 6.
Confessarius quando, de quibus, & quomodo
debet interrogare. cap. 5. n. 1.
Confiteri vltimū sibi peccati satis est, c. 6. n. 3.
Confiteri nemo tenetur peccatum, cum dam-
no corporis, animæ, vel famæ, suæ, vel alte-
rius, & quando. cap. 7. num. 3.
Confessio quando est nulla ex parte pœniten-
tis, vel confessarii, vel confessantis, vel quia
non integra, & quando reiteranda, & quo-
modo, cap. 9. n. 1. 9. 10. 11. & 12.
Confessarius quando demittit pœnitentem
negligentem, cap. 9. num. 13.
Confessarius in audiendis confessionibus, &
erga

INDEX.

- erga pœnitentē, quomodo se gerat, c. 10. n. 2.**
Confessarius non debet inducere ad vouendū
vel iurandum, cap. 12. num. 20.
Confessarius in interrogatione carnalium quo-
modo se gerat, cap. 16. num. 4.
Confessarius circa matrimonium morientis eū
concupina. cap. 16. num. 37.
Confessarius absolvens non imponendo resti-
tutionem, cap. 17. num. 22.
Confessarius an concedat dilationem restitu-
tionis, vel vt pro parte restituat, cap. 17. n. 65.
Confessione mediante peccata alicuius dete-
gere, cap. 18. num. 52.
Confessio semel in anno, à quo vel quomodo
facienda, vel reiteranda, & an per scriptum,
& si quis in ea mentiatur, vel proponat non
dicere confessario peccata, vel confiteri ob
alium finem, vel laico, vel scrupulosè reite-
rare, cap. 21. à n. 34. vsque ad num. 42.
Confessarius dubitans an sit mortale, quid di-
cat pœnitenti, cap. 23. num. 21.
Confessarius quando non absoluat reum no-
lentesm verum dicere. cap. 25. num. 35.
Confessarius quomodo se gerat circa pœnitē-
tem doctum, vel indoctum, & in dubiis, &
in reseruat. cap. 26. à nu. 4. vsque ad n. 6.
Confessarius sub conditione, & à quibus absol-
uat. cap. 28. à num. 72. ad finem.

Con-

INDEX.

- Confidens saluari sine meritis, & gratia, vel in peccato mortali, cap. 23. n. 13.**
Confirmatio quid; & quomodo peccet in eius usu, cap. 22. a. n. 7. ad 9.
Coniugati cohabitantes si matrimonium sit nullum, cap. 3. n. 5.
Coniux alter vel uterque uonens continentiam perpetuam, vel ad tempus, quid facient, & quis dispensat, cap. 12. n. 58.
Coniux sine licentia alterius non sumat habitum tertiarum, cap. 12. n. 62.
Coniuges adinuicem quæ vota possunt irritare, cap. 12. n. 65.
Coniuges quando peccant in coniugio, cap. 16. n. 23.
Coniugati quando peccant in matrimonio contrahendo, vel contracto, cap. 25. n. 14. 4.
Complacencia de damno illato alicui, cap. 17. n. 135.
Conscientiæ contraire, cap. 14. n. 26.
Consentire, & auxiliari sunt diuersa, c. 24. n. 19.
Consilia Christi non approbans, vel non seruans quando peccat, cap. 20. n. 20.
Consultare malum alicui, cap. 24. n. 11.
Cōsuetudine mulieris suspectæ utēs cum scandalo, cap. 14. n. 31.
Consuetudo antiqua in legibus humanis consideranda, cap. 23. n. 59.

Con-

INDEX.

- Contractus venditionis ultra dimidium qualiter rescindendus, cap. 23. n. 84.**
Cōtritio quid; c. 1. n. 1. qualis requiritur. n. 21. potest esse de prorsus obliuio. n. 4. quæ requiritur pro baptismo, & quæ pro sacramentis, n. 40. & 41.
Correctio fraternæ, quos, & quando, & quomodo obligat, cap. 24. n. 12.
Corrumpens se loquendo cum sponsa, an absoluentus, cap. 3. nu. 5.
Corrupta velum sacrū suscipiens sine dispensatione, cap. 16. nu. 2.
Creaturam, vel dæmonem adorare, ca. 11. n. 23.
Creaturis maledicens, cap. 12. nu. 82.
Credens hæresi vel non Euangelio, c. 11. n. 17. Vel infidelem ut sic pro se saluari, & qui articuli explicitè sunt credendi, nu. 18. credentes se cogi in fluxibus. n. 37. contra dæmones ualere herbas vel musicam, nu. 38. diis antiquis fuisse diuinitatem. n. 41.
Crimen quale, ut sodomiticū facit irregularitatem, cap. 28. n. 249.
Cruciatæ vi dispensatur in voto facto post cōcessionem, sic absoluit, ut de peccato postea commissio, cap. 12. n. 80.
Curiositas quando est peccatum mortale, ubi sunt multa exempla, cap. 23. n. 24. & 25.
Custos permittēs aliquid cōtra uoluntatē dñi, cap.

INDEX

- cap.17. num.122.
 Custos non obstans clamando, cap.17. n.135.
 Custos circa custodiam quando peccat, cap.
 25. n.34.
- D.**
- D**Amnationem alicuius optans, quomodo
 peccet, cap.14. n.24.
 Damnatus ad mortem occidens ministrum iu-
 futiæ, cap.15. n.8.
 Damnificans proximum illicitè vt fortis ha-
 beatur cap.15. n.9.
 Damnificans per alium, & si Danificare non
 volebat, cap.17. n.140.
 Debitum matrimonij quomodo potest ne-
 gari cap.16. n.25. & an in loco sacro. n.31. &
 quando impeditur ob affinitatem. n.35.
 Decima quid, & quoruplex, & quomodo sol-
 uenda & ad eam non exhorrant, cap.21. n.
 28. & n.32
 Defectus rei vendendæ quando manifestandi,
 cap.23. n.89.
 Defendere bona proximi quãdo quis teneret,
 cap.24. n.17.
 Delectatio morosa quando est tacita, & pec-
 carum, & quid in dubio, cap.16. n.9.
 Delectatio de colloquio, aspectu, ornatu mu-
 lieris, cap.16. n.11.
 Delectari de opere malo, unde nascitur sibi
 vel

INDEX

- vel alicui bonum, cap.15. n.10.
 Delectari fecisse malum, cap.15. n.4.
 Delectari de copula præterita, vel futura vel de
 spe copulæ, cap.16. n.9. & 10.
 Delectari, de aspectu &c. & ob curiositatem
 cap.16. n.11.
 Dæmone familiari vti cap.11. n.24. vel eum in-
 uocare, obsecrare, cogere, in arreptiis inter
 rogare. n.27.
 Denunciãdus, vel reprehẽdendus proximus
 quãdo, cap.14. n.24.
 Denuncianda affinitas ducentis vxorem, cap.
 18. n.55.
 Denuncians quando peccat.
 Deposita quando restituendum, vel eo vti-
 dum, cap.17. n.179.
 Detrahentem audire, cap.18. n.37.
 Deum non amans vel Deo non se referens
 actu an peccet, cap.11. n.14.
 Discipuli quando peccant, cap.25. n.51.
 Dispõset quãdo Episcopus in voto cõditionali
 vel penali, religionis, vel terre sãctæ c.12. n.43
 Dispensatio oborta subreptiõis, vel sine cau-
 sa, cap.12. n.56.
 Dispensat solus Papa in votis s. in reliquis etiã
 Episcopi, vel alij ex privilegio. c.12. n.75.
 Dispensat Episcopus in voto castitatis ad tem-
 pus, vel de non nubendo, cap.12. n.75.
 Dispen-

INDEX.

- Dispensari non potest sine causa & quæ causa est facta, cap. 12. n. 77.
- Dispensatio, quorum consensu est facienda, cap. 12. n. 78.
- Dispenser quis in impedimentis matrimonii, & ex qua causa, cap. 22. n. 81.
- Dispenser quis in censuris, circa ordines, cap. 25. n. 69.
- Dispensandi commissio vel gratia, quando spirat, cap. 28. n. 251.
- Distributor cõmunitatis, non equè distribuens, cap. 17. n. 96.
- Diuitias congregere an liceat, c. 24. n. 5.
- Dolor sufficiens ad gratiã quis sit, c. 1. n. 35.
- Dolens quod sit impotens ad luxuriã, c. 16. n. 15.
- Dominus negligens in his quæ pertinent ad salutem seruorum, ut in corrigendo peccantes, docendo ignorantes, vel prohibendo seruis concubinariis ducere uxores, cap. 14. n. 11.
- Domus non concedens locum ad debitum seruo uxoriato, c. 22. nu. 34.
- Doni retinere mulierem etiam cognatam, cõ suspicione, cap. 14. n. 31.
- Domum meretrici habitans, c. 16. n. 15.
- Dubius in fide quando peccat, cap. 11. num. 18.
- Dubius an possit implere votũ si violat, c. 12. n. 55.
- Dubius an peccat, si facit & non confitetur, c. 14. n. 26.

Duc-

INDEX.

- Duellum offerens, acceptans, consulens, adiuuans, cap. 11. n. 39.
- Duellum aggredi, vel exhortari, vel non impedire, cap. 15. n. 9.
- Duellum concedere, consulere, committere, prouocare, cap. 27. n. 145.

E.

- EBRIETAS peccatum, cap. 23. n. 121.
- Elemosinã accipiens ob simulationẽ, c. 17. n. 107.
- Elemosina quando est sub præcepto, cap. 24. n. 5. & 22.
- Emens rem à non domino, cap. 17. n. 10.
- Emerere vel vendere plus, vel minus ob dilatatã solutionem, ut fruges ante messem, vel à non habente, & si ei locat, cap. 17. n. 227.
- Emerere homines liberos, vel putatos liberos, cap. 23. n. 95.
- Episcopus curet concionem in suis ecclesiis, cap. 25. n. 142.
- Erubescerentiam, vel turbationem animi in aliis excitare cap. 18. n. 14. (n. 10.)
- Eucharistia, quid, & quomodo accipienda, c. 22.
- Examini defectus quis est, & quando suppletur, cap. 9. n. 13.
- Excommunicatio de non violando festo quomodo intelligenda, cap. 13. n. 17. n. 15.
- Excommunicatione facta, quando & quomodo tenentur furem denunciare, c. 17. n. 134.

Excõ-

INDEX.

- Excommunicatio quomodo absolunda**, cap. 26. num. 12.
- Excommunicatus post mortem quomodo absolundus**, cap. 26. num. 31.
- Excommunicatio quid, & quotuplex**, quando cessat, quid operatur, quando est nulla, cap. 27. num. 1.
- Excommunicare quis potest, & quos**, c. 27. n. 4.
- Excommunicando quis peccat**, n. 8.
- Excommunicatio quando ferenda, qua forma & quomodo**, cap. 27. num. 9. & 10. quando est lata, quis possit excommunicari, & an se ipsum, num. 13. Quis excusatur num. 14.
- Excommunicatio quæ operatur**, num. 17.
- Minor quando incurritur, & à quo absoluitur**, num. 25. & 38.
- Excommunicatus quomodo satisfaciat in articulo mortis**, num. 47.
- Excommunicatus an sit quis, quomodo cognoscetur, & quando excommunicatio restitigenda**, cap. 27. num. 51.
- Excommunicationes bullæ in Cæna domini**, cap. 27. num. 55. Reservatæ Papæ extrabullam, vt de percussente clericum, num. 70. Reservatæ Episc. opis, num. 111. nemini reservata tum ex 6. decretal. tum ex Clementinis, num. 121.
- Excommunicatus minori quomodo circa Sa-**

121

INDEX.

- cramenta, peccat**, cap. 27. nu. 24. & 25.
- Excommunicatus conditionaliter, quando potest appellare**, cap. 28.
- Excommunicationem quæ ignorantia annulat**, cap. 27. n. 15. n. 272.
- Extrema necessitas quæ dicitur**, c. 24. n. 5.
- Extremæ necessitati subueni potest iurando**, cap. 27. n. 5.

F.

- Fama proximi in confessione seruanda**, cap. 7. nu. 1.
- Fama non tollitur quando confessio de tali peccato proderit**, cap. 7. n. 8.
- Famam alterius lædens, vt manifestando peccata alterius quando peccat**, cap. 18. nu. 14. & 41.
- Famula quæ coit cum hero an absolunda**, cap. 3. n. 5.
- Famulum, qui facit dimittere ab hero vt lucrû animat**, cap. 17. n. 73.
- Famina se exhibens videndam, vel se fucis**, cap. 14. n. 23.
- Faminæ ostendentes nuda pectora vel per vellum pudenda, vel fingentes pulchritudinem fucis**, cap. 23. n. 19.
- Festa Ecclesiæ quanto rigore, & ad quæ obligant**, cap. 13. nu. 1.
- Festis quæ opera prohibita, & quæ non, &**

122

quo-

INDEX.

- quomodo seruanda ex consuetudine, & vbi, cap. 13. n. 1.
- F**esta non obseruantes, qui peccant, & qui excusantur variis causis, cap. 13. nume. 5. & n. 6.
- F**estis diebus tondere barbani, piscari, molere in molendinis, laborare pro pauperibus, vel vt se sustentet, a commodare pontes, vias, venari, mittere iumenta onerata, ferre iudicium rusticis transcribere librum, vel instrumentum, pulsare instrumenta, cantare consilere, informare aduocatum, legere, interesse ludis & choreis, cap. 13. à n. 9. vsque ad n. 15.
- F**esto maiori maior causa requiritur ad laborandum, cap. 13. n. 9.
- F**estis violandis quando requiritur licentia Episcopi, cap. 13. n. 15.
- F**esta publica instituere, vbi peccant multi an liceat, cap. 14. n. 44.
- F**estis vendere vel infidelibus, c. 23. nu. 93.
- F**idei contraria facere vel dicere, cap. 11. nu. 4.
- F**ilios vel filias offerre in monasterio non obseruanti, cap. 12. n. 51.
- F**ilius, qui odit parentes, aspere eos alloquitur, percutit, iniuriis afficit, ad iram provocat, accusat, prohibet testari, vel restituere, in graui necessitate non adiuuat, etiam ingreditens religionem, qui eis etiam mortuis maledicit, vel mortem acsiderat, quem pudet
has

INDEX.

- haberi eorum filium, vel ducens vxorem contra eorum voluntatem, vel indignam se, sine eorum consensu, non restituens vsuras ex hæreditate, non soluens debita vel legata, cap. 14. à n. 11. vsque ad nu. 16.
- F**ilius circa bona patris quomodo peccat, cap. 17. n. 156. n. 159.
- F**ornicationem esse peccatum, qui ignorat, non est excusandus, nec excusat consensus coactus, sed vis absoluta, cap. 16. n. 1.
- F**ructus beneficiorum male impedere, c. 17. n. 94.
- F**ructus beneficij quomodo restituendi, vel locandi, cap. 25. n. 123. & 129. & 124.
- F**ur interrogatus, quomodo potest æquiuocare, cap. 12. n. 88.
- F**urti nomine quæ continentur, & quæ excusant à peccato mortali, cap. 17. n. 1.
- F**urto, qui peccet, vt retinere alienum etiam locatum, cap. 17. n. 95.
- F**urtum non mortale, obligans ad mortale, cap. 17. n. 138.

G.

- G**abellas imponere, vel exigere vel non soluere, cap. 17. n. 200.
- G**abellas non soluens cap. 23. n. 59.
- G**ener an accipiat fructus pignoris, cap. 17. nu. 213.
- G**radus cõsanguinitatis incertus sũt exprimẽli

INDEX.

- in confessione, cap. 16. nu. 2.
Gulla an, & quando fit peccatum, c. 13. n. 19.
H.
HAeres ad quæ vota defuncti tenetur, c. 12.
n. 56.
Hæres non restituens vsuras, vel non soluens
legata & debita parentum, vel diu differens
soluere, cap. 14. n. 16.
Hæres quando quaerit absolutionem pro de-
functo, cap. 28. n. 171.
Homicida punitus à iudice, vel eius hæres, te-
nerur satisfacere parti, cap. 15. n. 25.
Homicidium, & deformatio iusta, vel iniusta
quando causat irregularitatem, & quis dis-
penset, cap. 28. n. 209. & n. 215.
Honoræ parentes, quomodo intelligitur, cap.
14. n. 1. & 4.
Honorem alicuius lædens verbis, cap. 18. n. 10.
Horas Canonicas, vel iniunctam non soluens
penitentiam, cap. 17. n. 18.
Horæ quomodo recitandæ, & quis peccat vel
excusatur, cap. 25. nu. 96.
Hospita que peccauit cum recepto, an absolua-
tur, cap. 3. n. 5.
Hospitali tradens filium nutriendum, cap. 16.
n. 48.
Hospitalis curatores quando peccant, cap. 15.
nu. 67.

Inclans

INDEX.

I.

- I**actans se de re venerea, cap. 16. n. 14.
Ieiunare nolens quando sunt quatuor tem-
pora, & vigilia simul, cap. 11. n. 7.
Ieiunare excusatus si scandalizet, cap. 14. n. 44.
Ieiunandum quando, quomodo, & qui excu-
santur, similiter abstinentium à cibis, cap. 21.
nu. 11.
Ieiunio quis dispenset, & quomodo, nec relin-
quendum conscientia subditorum, & qui
sunt causa vt frangatur vt caupones, patres
familias, cap. 21. n. 21. & 22. & 25. & 26.
Ieiunans diebus dominicis, cap. 21. n. 27.
Illegitimus, vt ordinetur, quis dispenset. cap.
25. num. 108.
Imagines quomodo adorandæ, & quales apud
se retinendæ, cap. 11. num. 31.
Immunitas Ecclesiæ, quando & quomodo ser-
uanda, & qui ea gaudent, cap. 25. n. 16.
Incarceratum vel captiuum soluere, c. 17. n. 101.
Incendiarium, cap. 17. num. 100.
Incerta cui restituenda, & quando, & quid de
compositione, cap. 17. num. 93.
Inducere ad minus peccatum hominem para-
tum ad maius, cap. 14. nu. 37.
Inducens aliquem ad peccandum, & si infame-
tur, cap. 16. num. 15.
Infans baptizatus sine solemnitate, si moriatur

¶¶ 3

vbi

INDEX.

vbi sepeliendus, cap. 22. n. 4.
 Infirmus quomodo adiuuandus, & admonen-
 dus, cap. 26. n. 29.
 Infirmus non cu offensus saltem nutibus, an ab-
 soluendus, cap. 28. n. 269.
 Inimico signa amoris ostendere, vel auxiliari
 quando tenemur, cap. 14. n. 8.
 Inluria affectus debet prohibere suos, ne se
 vindicent, cap. 15. n. 17.
 Impedire quis potest, peccata alterius, & non
 impedit, cap. 14. n. 27.
 Impediens ne quis suum ius consequatur, cap.
 17. n. 97.
 Impediens ne quis impediat damnum alicuius,
 cap. 17. nu. 140.
 Imperitus, vel sine autoritate experiens offi-
 cium, vel alienam iurisdictionem, c. 23. n. 13.
 Intentio inducendi ad peccatum, cap. 14. n. 28.
 Intentio mala in operibus, cap. 14. n. 28.
 Intentio virtualis in consecratione, c. 25. nu. 91.
 Interdictus quando peccat, cap. 15. n. 75.
 Interdictū quomodo obseruandū, c. 25. n. 94.
 Interdictum quando seruari debet à religio-
 sis, cap. 27. n. 145.
 Interdictum, quid, & quodplex, quomodo
 differt ab aliis censuris, quis, cur, quomodo
 potest interdicere, & interdici, vel liberari,
 & tempore interdicti quæ prohibentur, &

quæ

INDEX.

quæ non, c. 28. n. 164. num. 167. 149. & 171. &
 deinceps.
 Interesse, cap. 23. n. 82.
 Interrogatus coram iudice quando verum fa-
 teretur, cap. 18. n. 57.
 Inuaso ab inimicis quando subueniendum; c.
 15. n. 16.
 Inuenta qñ, & quomodo restituenda, c. 17. n. 170.
 Inuentor nouorum, vt vestium, ludorum, cpu-
 larum, cap. 23. n. 17.
 Inuidia quid, & quando peccatum, c. 23. n. 118.
 Locos exercere vel non prohibere ex quibus
 cades oriuntur, cap. 15. n. 9.
 Ira, quid, quodplex, quando peccatum, vt ma-
 ledicere creaturis, cap. 23. n. 115.
 Irregularis, quis sit ex vsu ordinis, cap. 25. n. 93.
 Irregularitas, quando incurritur, vel dispensa-
 tur, quid, & quodplex, c. 28. à nu. 188. vsque
 ad nu. 195. & deinceps.
 Irregularis indubio quando iudicandus, capit.
 28. n. 194.
 Irregularitas quando priuat beneficio, cap. 28.
 n. 251.
 Irritando vota, quando quis peccet, cap. 12. n.
 65 & n. 72.
 Iudicare aliquem in ciuitate, vel monasterio
 esse malum, cap. 14. n. 37.
 Iudex non faciens restituere, cap. 17. nu. 135.

¶¶ 4

Iudi-

INDEX.

- F**adicare quādo est peccatū mortale, c. 18. n. 9.
Iudex circa officium suum quomodo peccat, cap. 15. n. 12.
Iudic. ns prius depellat dubietatem, capit. 28. n. 286.
Iudicium, vel condemnatio quando mala, cap. 15. n. 9.
Iudex procedens contra non infamatum, vel interrogans de occultis, cap. 18. n. 18.
Iudex in interrogando, quando peccat, c. 18. n. 19.
Iurare quid sit, & an liceat, & quibus conditionibus, & quando iuratur per creaturas, an sit peccatum: falsum iurare in re leui; vel dubium vel verum iuratum, non complens, vel iurans illicitum, vel nō ob finem honestum, a iuro a complendi, vel non adimplendi; iurās propheticè, vel ex metu, & non adimplens, vel falsum coram iudice, vel facere malum, vel non bonum, vel rem indifferentem, vel facere quod non potest, vel vt se exoneret, vel petere iuramentum ab aliquo, quem scit falso iuraturum, vel vt reuelet furem in quocunque casu vel iaducere ad reuelandum, secretum iuratum, cap. 12. à n. 1. vsque ad numerum. 23.
Iuramentum est maius voto, & quādo obligat, licet sit illicitum, vel vanum, cap. 12. nu. 30.
Iuramentum ab infideli petere, cap. 14. n. 37.

Lai-

INDEX.

L.

- L**icet disputans de fide, cap. 11. nu. 26.
Latio punitus à iudice tenetur restituere parti, cap. 15. n. 25.
Legata pia quando valent, & qui ea non soluit, cap. 17. n. 111.
Legis transgressio, quando peccatum, & quæ leges obligant, quando, & quomodo, cap. 23. n. 40.
Leges dubie circa pœnam, quomodo interpretandæ, cap. 23. n. 51.
Lex pœnalis quando est extendenda, cap. 17. n. 51.
Libellum famosum componere, vel publicare, cap. 18. n. 35.
Literas alicuius aperire, cap. 18. n. 53.
Locus sacer pro sacrilegio, quis sit, capit. 16. num. 2.
Locando, & conducendo aliquid, quomodo & quando peccatur, capit. 17. à n. 187. vsque ad numerum. 198.
Luerandi intentio non facit vt opus sit seruilis, cap. 13. n. 14.
Ludens sub sua fide, vel lædens messem, ad quid tenetur, cap. 20. n. 15.
Ludo necessaria ministrans, quando peccat, cap. 20. n. 13.
Ludus, qui illicitus, vel licitus, & quando peccatum,

INDEX.

- catum, cap. 20. n. 1.
 Luxuria, quid & quot eius filia, & quando peccatum, cap. 23. n. 113.
 Luxuriæ species sunt sex, & quæ, cap. 16. n. 1. M.
Magia vtens vel eius libros habens, cap. 11. n. 28.
 Magister non admonens discipulos dum incipiunt errare in fide, c. 11. n. 40.
 Magistri circa lectiones quando peccant, cap. 25. n. 55. 56. & 57.
 Maleficus, incantationibus, sortibus, diuinationibus vtens, etiã cū verbis scripturæ, c. 11. n. 29.
 Malum nullum faciendum, ob quodcunque bonum, ca. 14. n. 44.
 Maritus præcipiens vxori aliquid contra præcepta Dei item percutiens vxorem, vel verba infamatoria in eam dicens, cap. 14. n. 19.
 Maritus circa vxorem adulterã, & contra quomodo peccat, ca. 16. n. 28.
 Maritus circa bona vxoris, quomodo peccat, cap. 17. n. 151.
 Martyrio temerè se offerens, c. 11. n. 46.
 Martyrio se offens ob tedium vite, ca. 15. n. 11.
 Mater iurans de castigando filio, si non castigat, cap. 12. n. 10.
 Mater nõ lactans filium, proprio lacte, vel nõ querens nutriticẽ bonã, vel nõ prouidens necessaria, vsque

INDEX.

- vsque ad triennium, c. 14. n. 16.
 Mater collocans filium in suo lecto cum periculo, cap. 15. n. 13.
 Matrimonium clandestine contrahere, quando licet, & eius vsus, c. 16. n. 6.
 Matrimonij vsus, ante benedictionem, cap. 16. n. 38.
 Matrimonium contrahere cum vno clam, & cum altero publicè, cap. 16. n. 39.
 Matrimonij vsus quibus modis prohibetur, c. 16. n. 42.
 Matrimonium quid, quando, & quomodo potest diuidi, cap. 22. n. 19. 21. 22.
 Matrimonium quam ætatem requirit, & quæ impediunt, vel dirimunt, & peccant contrahendo, vel petendo debitum, & qui dispenset, capit. 22. à numero. 29. vsque ad numerum. 87.
 Matrimonij impedimenta, quis, & quando tenetur denunciare, cap. 22. n. 81.
 Medicus quando, & quomodo peccat, capit. 25. n. 60. 62. 63. & 64.
 Mendicantes in quo casu possunt dispensari in voto, cap. 12. nu. 79.
 Menstrui tempore debitum petere, vel reddere, cap. 16. n. 31.
 Mercator dans pecuniam, & accipiens lucrum, capit. 17. numc. 214. & 246.

Mer-

INDEX.

- Mercenario**, qui conuenit locare opus, quo modo soluendum, cap. 17. n. 108.
- Meretrix**; & quæuis femina an restituat pretium meretricij, vel petat promissum, capit. 17. n. 33.
- Meretricibus** locare domum, vel ad aliud peccatum, c. p. 17. n. 195.
- Miles** acceptans singularia certamina in bello, cap. 15. n. 25.
- Miracula** falsa, vel reliquias falsas exponere, cap. 11. n. 25.
- Miraculis** nouis vtens, cap. 17. n. 169.
- Missa** quando, & quomodo audienda, cap. 13. nu. 15.
- Missa** um tempore populum detinens spectaculis, cap. 14. n. 32.
- Missa** integre audienda, quando, quomodo, vbi, & quæ causæ excludent, cap. 21. à nu. vsque ad numerum. 10.
- Missæ** defectus quomodo supplendi, & quomodo in die potest celebrari, cap. 25. nume. 75. & 87.
- Missæ** obligatæ quanto satisfaciendæ, an vna pro multis, cap. 23. nu. 91. & 92.
- Missas** non offerens, dum est obligatus, & quos in eis nominet, dum orat. capit. 27. nu. 111.
- Missas**, ad quas tenetur, non dicens, & quid de

INDEX.

- quodidianis Missis pro sancta Maria, cap. 25. nu. 134.
- Monachus** sibi manus iniiciens, quando excommunicatur, cap. 15. nu. 11.
- Monopolium** facere, vel impetrare vt solus vendat, cap. 23. n. 92.
- Moneta** adulterina vti, vel aurichalco, bona fide, cap. 17. n. 3.
- Moniales** frequentans cum murmuracione, c. 14. n. 31.
- Montes** pietatis sunt liciti, capit. 17. nume. 213.
- Morientes** si non restituunt sed legant, cap. 17. nu. 68.
- Morose** delectari ex copula, vel turpi cogitatu, quomodo confitendum, capit. 16. numer. 9.
- Mortis** articulo qui potest absoluere, non potest commutare, cap. 12. n. 79.
- Mortis** articulo quis potest absoluere, vel absolui, cap. 16. n. 26.
- Mortem** alicui desiderare ob proprium, vtile, cap. 15. n. 10.
- Mortem** optare inimicis Christianorum, vel suis, cap. 15. n. 10.
- Mulier** se ornans, credens aliquem peccaturum, an peccet, cap. 14. n. 37.
- Mulier** non certa de coniugis morte, si nabat,

&c

INDEX.

- & quid de debito, cap. 16. nu. 40.
- Mulier se viendam offerens, & si inhabilis ad matrimonium, item vestiens se habitu virili, cap. 23. n. 22.
- Munus promissum in voto post dispensationem cuidandum, cap. 12. nu. 78.

N.

- N**atum se non esse cupiens, ca. 15. n. 12.
- Naufragata, vel quid ex incendio accipere, cap. 17. n. 98.
- Nobiles instruentes in moribus iuuenes sine pretio, cap. 17. n. 109.
- Notarius, iudex, procurator usurariorum, cap. 17. n. 273. & n. 275.
- Notarius ad quid tenetur, & quando peccat, cap. 15. n. 52. 53. & 54.
- Notorium peccatum quando dicitur respectu ordinis, cap. 25. n. 35.
- Numerus peccatorum, non est circumstantia, & est necessario dicendus, & quomodo, ca. 1. n. 1. & 13.
- Numerus peccatorum carnalium, quomodo expl. candus, cap. 16. n. 4. & n. 5.

O.

- O**bedire qui negligit, & quando excusatur, cap. 23. nu. 36. & 37.
- Obitus ei cunctantiam illam tantum conficitur cum num. c. 6. n. 20.

Obica

INDEX.

- O**bscena legēs, vel vidēs. c. 23. n. 28. & 30.
- Obuiare sponte personæ suspectæ. c. 14. n. 37.
- Occasio propinqua, necessario fugienda, sed non remota, & quæ est, cap. 3. n. 5.
- Occasio peccandi constitenda, ca. 6. n. 19.
- Occasio peccati, vt perere mutuum ab usurario, cap. 14. n. 28.
- Occasionem peccandi dans, cap. 14. n. 32.
- Occasio ridendi, edendi, bibendi, vestiendi, loquendi, & an sit peccatum, c. 14. n. 37.
- Occisio quæ prohibetur, & quæ non, & qui licite potest occidere, vtrbi gratia ob honorem defendendum, c. 15. n. 1. & 2.
- Occasionem peccandi dans, ornata, visu, verbis, cantu, &c. c. 16. n. 13. & 14.
- Occasionem peccati nō relinquens, c. 23. n. 13.
- Occidens furem, vel alium pro castitate defendenda, vel casualiter in opere licito, vel illicito, vel ob sui defensionem, c. 15. n. 4. 5. 8. 6.
- Occidens aliquem ad quid tenetur, c. 15. nu. 22.
- Occisor non debet se prodere, c. 15. nu. 17.
- Occultū & publicum pro irregularitate, quale & quadruplex, cap. 23. n. 25. n. 255.
- Offensus tenetur relinquere rancorem malū, non rancorem bonum, vel satisfactionem iniuriæ, itē quādo tenetur dare signa amoris, c. 14. n. 25.
- Offendēs prius, vel grauius, prius petat reconciliatio-

liatio-

INDEX.

- Nationem, cap. 14. n. 25.
 Offerendum inter missarum solemnia quan-
 do, cap. 13. n. 18.
 Offerre occasionem peccandi, parato, cap. 14.
 n. 7.
 Officio diuino prophana miscere, c. 12. n. 87.
 Officium indigno conferens, capit. 17. nume.
 96.
 Officium inhabilis quærens, capit. 23. nume.
 13.
 Officia quæ vendi possunt, & quomodo, cap.
 25. n. 7.
 Officiales ineptos creans, vel tolerans, cap. 25.
 n. 7.
 Officia diuina à quibus, & quomodo exercen-
 da, cap. 25. num. 68.
 Opus peccati est exprimendum in confessio-
 ne, cap. 6. n. 20.
 Opera aliqua facta ob necessitatem, non pos-
 sunt fieri ob pietatem, capit. 13. n. 4.
 Operantes diuini modè diebus festis, capit. 13.
 n. 6.
 Opus facere, cuius vsus principalis est pecca-
 tum mortale, vt rescere idola, cap. 14. num.
 12.
 Opus aliquod an committendum propter scan-
 dalum, cap. 14. n. 4.
 Opera misericordia quando tenemur facere,
 cap.

INDEX.

- cap. 14. n. 25.
 Opinio quæ est eligenda, cap. 18. n. 286.
 Orandum sub præcepto, quando, cap. 1. n. 37.
 & cap. 13. n. 18.
 Ordo quid, & quis peccat circa eum, capit. 22.
 n. 17.
 Ordines clericorum, cap. 25. n. 68.
 Ordo quomodo, & à quibus suscipiendus, &
 exercendus, cap. 25. n. 69.
 Ordinem quis non suscipiat impeditus, defe-
 ctu corporis, vel animi, vel morbi, vel infam-
 iæ, & ordinatus an celebret, cap. 28. n. 198.
 Ordines accipiens, vel eis vtens, quando sit
 irregularis, cap. 28. n. 245.
 Ornans se vt videatur, cap. 23. nu. 17.
 Ornans se ob vanam gloriam, licet aliqui pec-
 cent, cap. 24. n. 25.

P.

- Pactum retrouendendi quando vsurarium,
 cap. 17. n. 247.
 Parentes quando possunt irritare vota filio-
 rum, cap. 12. nu. 63.
 Parentes negligentes providere necessitati spi-
 rituali, vel temporali filiorum; exponentes
 eos hospitali obauaritia, nolente etiam
 filias spurias dotare; renocantes filiorum vo-
 ta, vel eos à religione, vi, vel dolo cogentes
 ad connubium, vel religionem, permitten-
 tes

filibus

INDEX.

- filii amoris, vel familiaritates suspectas,
 turpem vitam eorum non reprehendentes,
 cap. 14. n. 16. & n. 18.
 Parochus circa suum munus quando peccat.
 cap. 25. n. 134.
 Parochus quando tenetur celebrare, vel præ-
 dicare. cap. 25. n. 134.
 Parochie erigendæ, & quomodo conferendæ.
 cap. 25. num. 174.
 Paruitas materiæ in furto, quæ dicitur, & quan-
 do excusat. cap. 17. num. 1.
 Pater quomodo in bonis filiorum, vel faciens
 eos renunciare. cap. 17. num. 141.
 Patrum se faciens maritus in fraudem vxor-
 is, cap. 16. num. 74.
 Patritius filia concubinæ non ducat eam, cap.
 16. num. 34.
 Patronus quos præsentet, cap. 25. nu. 7.
 Peccata aliqua non recogitanda post cõfessio-
 nem, cap. 1. num. 31.
 Peccans aspectu, ludo, tactu, &c. consuetus in
 patria an absolendus, cap. 3. nu. 5.
 Peccata interna, vel externa, vel gratia forni-
 cationis, quæ multiplicatur, c. 6. n. 15. & 18.
 Peccata contra præcepta, quando vnum, quan-
 do plura, quando veniale. cap. 11. n. 7.
 Peccans cooperans principali peccato, cap. 11.
 num. 11.

Pec-

INDEX.

- Peccata septem mortalia, quare dicantur capi-
 talia, cap. 23. num. 3.
 Peccans voluntariè an subueniendus, & si ex
 malitia, & non ex ignorantia, an teneamur
 subuenire, cap. 24. nu. 23.
 Peccatum in Spiritum sanctum, quale, & quo-
 rplex, cap. 23. num. 126.
 Pecunia deponens apud nummularium, vt
 lucretur, cap. 27. num. 239.
 Pecuniã falsificare, vel falsis vtens, c. 17. n. 167.
 Pecunia vsus est vendibilis, & vna pecunia
 valet plus altera, cap. 37. nu. 283.
 Pœnam etiam commissi, vel laudemij, quando
 quis soluat. cap. 23. num. 53.
 Pœna in dubio an intelligenda pro minorij,
 cap. 27. num. 1.
 Pœnitendum de peccato quando. capit. 1. n. 37.
 Pœnitentiæ iniunctæ nõ satisfaciens. c. 9. n. 14.
 Pœnitens nolens peccata dicere nisi interro-
 gatus peccat. cap. 10. n. 4.
 Pœnitentiam cõfessionis acceptatam, qui non
 implet. cap. 1. n. 41.
 Pœnitentiã quid, & quomodo exercenda. c. 22. n. 9.
 Pœnitentiã in cõfessione, quæ, quanta, quo-
 modo iniungenda, & ab vno imposita, an
 ab alio possit minui, & an satisfaciatur duabus
 obligationibus vnicò actu. capit. 16. n. 15. 16.
 28. 22. & 24.

* 2

Pœni-

INDEX.

- P**enitens an teneatur relinquere suum officium periculofum, cap. 26. n. 21.
Pensionarij recitent, officium beate Mariæ, cap. 25. n. 108.
Pensionem etiam seculares possunt habere, cap. 25. n. 119.
Pensiones supra quo possunt poni, cap. 25. nu. 134. alias 36. 17.
Pensionarius non solvens statuto tempore, ca. 28. n. 272.
Percutere aliquem, aliquando peccatum, cap. 15. n. 4.
Peregrini quando celebrent capit. 25. numero 68.
Periculo mortis, vel mutilationis, sine causa se exponens, cap. 11. n. 41.
Periculo peccandi se exponens, cap. 14. numero 26.
Periculo vitæ, vel membri se exponens, ne vitæ habeatur, vel in iocis, vel pro experientia, cap. 15. n. 8. & 9.
Periculo pollutionis se exponere, capit. 16. nu. 6.
Periculo castitatis se exponens, capit. 23. num. 29.
Pertinax contra veritatem, vel fidem, vel salutem, cap. 23. nu. 33.
Pest is tempore iurare simulate, cap. 12. n. 19.

Pestis

INDEX.

- P**estis tempore qui tenetur se exponere, cap. 24. num. 10.
Petens bonum ab eo quem scit peccatum, cap. 14. num. 37.
Pignore uti, vel si pereat, vel dare pignus cum pacto, vel vendere, vel quoad remittendum, vel impignorandum, cap. 17. num. 203.
Pollutio esu ciborum, cap. 3. num. 5. & cap. 16. num. 8. & 9. Quando est peccatum. Item, si cum desiderio habendi aliquam, & quoad tenemur eam impedire, vel cessare ab opere eam desiderare, vel complacere de præsentia, vel futura, cap. 16. n. 6. 7. & 8.
Polluens se, vel tangens, cum periculo, cap. 16. num. 41.
Polluitur quando Ecclesia, & quomodo reconcilian. ca. cap. 28. num. 256.
Pretium conventum si minus iusto, cap. 17. num. 227. & 228.
Pretium accipiens, vel petens pro delicto, cap. 17. num. III.
Pretium rei iustum quale est, cap. 23. nu. 78.
Prædicatores cum qua licentia prædicent, & quando peccant, cap. 25. num. 141.
Præbiter irreverenter saltans, vel canens, &c. cap. 23. num. 123.
Presentandi sunt Episcopo religiosi pro audiendis confessionibus, cap. 28. n. 264.

✠ 3

Pre-

INDEX.

- Prodere se vi excommunicationis.** c. 17. n. 100.
Professio fidei acuratis quando facienda. cap. 25. n. 134.
Prohibentes occidi feras damnificantes. cap. 17. n. 124.
Promissa non seruans. cap. 18. n. 6.
Promissio de re leui non obligat ad mortale. cap. 13. n. 52.
Proximus, quomodo, & quando amandus, & subueniendus. cap. 14. n. 12.
Publica persona, quærat restitutionem suæ famæ, nec se infamet. cap. 18. n. 61.
Pudenda ostendens etiam per velum subtile. cap. 14. n. 32.
Pueri taceant peccata, cum adoleuerint ad quid teneantur. cap. 9. n. 12.
Pueri quando communicant, & parentes id non procurantes quando peccant. c. 21. n. 57.

Q.

Quarta parochialis quando soluenda. capit. 25. n. 134.

R.

Recuperare suum occultè. ca. 17. n. 111.
 Regum, & aliorum dominorum peccata, quæ sunt. cap. 25. n. I. vsque ad II.
 Reges & cæteri domini quomodo restituant. cap. 25. n. II.
Religiosus an absoluat à venialibus. c. 4. n. 2.
 Reli-

INDEX.

- Religionis ab ingressu iniuste aliquem retrahens, quid faciat.** cap. 12. n. 44.
Religionis non reformatæ ingressum suadens. cap. 12. nu. 46.
Religiosus dimitrens habitum, & deinde petens dispensationem, capit. 12. numero 72.
Religiosus vouens sine conditione quomodo peccat. cap. 12. nu. 74.
Religiosi, vxores, filij, & multi alij dare non possunt. cap. 17. n. 105.
Religioso habitu vtens ad turpia. capit. 23. nu. 27.
Religiosus non potest testari. capit. 28. numero 269.
Religione in laxa qui profitetur, tenetur ad essentialia, cap. 12. n. 50.
Reliquiis veris vel falsis vtens ob quæstum, &c. cap. 17. n. 169.
Res tanti valet, quanti vendi potest. cap. 21. n. 80.
Reseruare casus quid sit, & qui sint casus reseruati, & quis absoluat, & à censuris annexis. capit. 18. numero. 259. & 261.
Residere qui, & quomodo tenentur. capit. 25. nu. 120.

✠ 4

 Resti-

INDEX.

- R**estituendum, quid & quantum. cap. 17. num. 24. & 27. cui in acceptione iniusta, vel ut malum faciat. num. 28. 29. 30. & 33. ubi num. 42. & 43. quomodo. num. 44. 45. & 46. quo ordine. num. 47. 49. 51. 52. & 53. quando & quando sit. num. 54. usque ad num. 68.
- R**estituere quis tenetur ob contractum, legatum, testamentum, quasi delictum, metum, blanditias, ex consensu in nouem modis. num. 21. alias 12. & deinceps.
- R**estitutio per tertium si non sequatur. cap. 17. num. 55.
- R**estituat ne quis, quæ excusant, ut donatio, taciturnitas, casus, procuratio officij, ignorantia, prescriptio, cessio, omisio rei alterius; ut famæ moralis. cap. 17. à num. 75. usque ad num. 87.
- R**estituat moriens an cum magno incommodo. cap. 27. num. 47.
- R**ex quando peccat, & quomodo se gerat in respondendo. cap. 25. num. 35. & 38.
- S**acerdotem peccatorem excitare ad baptizandum, vel celebrandum. cap. 14. num. 28. & 37.
- S**acerdos quando non sumat reliquias corporis Christi. cap. 25. num. 89.
- S**acramenta quid sint, & in eorum administratione,

INDEX.

- tionem, vel receptionem qui peccent. cap. 22. num. 1. & 4.
- S**acrilegium furtum quando est. cap. 17. n. 95.
- S**alutares non peccant. cap. 11. num. 36.
- S**anctos iniuriose nominant, vel eorum pudenda. cap. 12. num. 82.
- S**anguis Christi si effundatur, quid agendum. cap. 25. n. 89.
- S**atisfactio quid, & per quæ opera fieri potest. cap. 3. n. 4.
- S**atisfacere nolens peccat si confiteatur. cap. 3. n. 5.
- S**cripturas falsificans. cap. 25. num. 52. & 53. & cap. 17. n. 168.
- S**candalum necessario confitendum, & quando. cap. 6. n. 19.
- S**candalum quando peccatum, & confitendum c. 14. à nu. 28. usque ad numerum. 32. & deinceps.
- S**commessa quando illicita. c. 20. n. 18.
- S**crupuli quomodo tollendi, & an semper tutior pars eligenda. cap. 28. alias 27. nu. 279. & 281.
- S**crupulosus quid consideret, ut quiescat. cap. 28. alias 27. n. 290.
- S**ecreta alicuius detegere; quomodo; peccatum. cap. 18. à nu. 51. usque ad 61.
- S**ecreta aliorum scire volens. cap. 23. num. 27.
- * 5 Sen-

INDEX.

- Sensuum vsus.** cap. 24. n.
- Sepeliendus qui non est.** cap. 25. n. 94.
- Sepulturam suadens in propria Ecclesia.** cap. 25. n. 131.
- Sepeliens peccatorem notorium.** cap. 25. num. 133.
- Sepeliendus an sit publicus vsurarius.** capit. 26. n. 27.
- Seruus, vel subditus contemnens, non honorans, non obediens superioribus.** capit. 14. n. 22.
- Seruus faciens malum iussu domini, quod aliter non fecisset,** cap. 17. n. 9. alias 19. & 20.
- Sigillum confessionis quomodo obligat.** capit. 8. n. 22. alias. 2. quæ cõtineat sub sc. n. 3. quos ligat. n. 4. etiam post mortem. nu. 6. quando frangitur in variis modis, vel operandi, vel loquendi, à n. 8. vsque ad nu. 17.
- Signo infidelitatis vtens, licet sit fidelis.** cap. 11. n. 22.
- Simonia quid, & quotuplex, & quando est, quæ eius pœna in variis casibus.** c. 23. nu. 99.
- Symbolum apostolorum ignorans.** c. 11. n. 18.
- Socer mutuans genero pro dote.** c. 17. n. 273.
- Societas quando licita, vel vsuraria,** cap. 17. nu. 251. vsque ad 260.
- Societatem malam non de serens,** cap. 23. n. 95.
- Somnus credere.** cap. 11. n. 33.

Sortes

INDEX.

- Sortes experiri vt sciat.** cap. 11. n. 39.
- Spectatores ludorum prohibitorum, & si est sacerdos.** c. 15. n. 10.
- Sponsus qui tactus, vel actus permittuntur,** cap. 14. n. 18.
- Sponsalia, quid, & quando possunt solui, vel transeunt in matrimonium,** c. 22. n. 25. & 28.
- Status hominum quomodo intelligitur, & an possit mutari.** cap. 24. n. 5.
- Srrigas vehi corporaliter qui credit.** c. 11. n. 38.
- Studia doctorum licet erigere,** c. 14. n. 43.
- Subditus non implens vota, quando peccat.** c. 12. n. 74.
- Subditi, vt famuli, vxor, filij, agricolæ, cõpulsij laborare diebus festis.** cap. 12. n. 61.
- Subditi quæ non tenentur reuelare superiori.** cap. 18. n. 40.
- Suffragia ferre in rem malam,** cap. 17. n. 9. alias 21.
- Superbie species, quæ, & quæ mortalia.** c. 23. n. 3.
- Superior quæ vota potest cõmutare religiosi.** cap. 12. n. 65.
- Superior, quæ potest præcipere.** c. 23. n. 39.
- Superstitio, vide de maleficiis.**
- Superstiosè viuere, vel scripta nomina portare,** cap. 11. n. 33.
- Suspensionem generalem Episcopus an incurrat.** cap. 28. alias 27. n. 161.

* 6

Sus-

INDEX.

Suspensio quid, & quotuplex, à quo, & quando potest ferri, differt à depositione, de gradatione, & aliis censuris, & quis est suspensus in iure, ipso facto, & quando fit irregularis, quando peccat, & quomodo euitandus, cap. 28. alias 27. à n. 145. v/que ad nume. 162.

T.

Tactus etiam impudicus, ob delectationem carnalem, vel alium finem, cap. 16. n. 11.
 Tentans Deum in re graui, cap. 11. nu. 40.
 Tentate virtutem alicuius an liceat. capit. 14. n. 37.
 Tentare castitatem iuuenis vel religiosi. ca. 14. n. 42.
 Testamentum mutare faciens blanditiis, vel dolo, cap. 17. n. 70.
 Testamenta quomodo facienda, & qui impedit, vel auerit. cap. 26. nu. 36.
 Testificari negligens vt liberet aliquem iniusta morte, vel infamia, cap. 15. n. 16.
 Testem se offerre, vt aliquis condemnetur, quando tenetur, cap. 15. n. 17.
 Testis falsus debet se reuocare etiam cum periculo vitæ, cap. 15. n. 17.
 Testis nocens, quando restituat, capit. 25. num. 40.
 Testimonium falsum multa includit, & quando mortale, cap. 18. n. 1.

Testi-

INDEX.

Testificari, qui tenentur, & quando peccant. cap. 25. n. 41. 42. & 44. &c.
 Thesaurus an, & quomodo querendus, & inuentus restituendus. cap. 17. n. 171.
 Thesaurarius negocians, cap. 23. n. 94.
 Tyrannum Reipublice rogare vt administret iustitiam, cap. 14. n. 37.
 Torneamenta, & ludus taurorum prohibentur. cap. 15. n. 18.
 Triticum dare, vt reddatur in alio tempore, cap. 17. nu. 219. & 224.
 Triticum vendens pro maiori pretio futuro. cap. 17. n. 239.
 Triticum emere, quo carius valeat, capit. 23. n. 9.
 Tutores, siue curatores quando peccant. capit. 25. n. 66.

V.

Vana gloria circa quid, quæ eius species, quando mortalis, cap. 23. nu. 3. 10. 11. 12. & reliquis.
 Velle viuere semper in mundo. capit. 11. nume. 16.
 Venationem, vel piscationem prohibens, cap. 17. nu. 120. & 124.
 Venari tempore prohibito, & si dampnificauit, capit. 17. n. 122. & 125.
 Vendere, vel emere, vel nundinare diebus festis,

INDEX.

- his. cap. 13. nu. 6.
 Vendere pigmenta, cartas, talos, accommodare
 arma, &c. cap. 14. nu. 37.
 Vendere vt sibi ille reueadat. cap. 17. num. 239.
 Vendere carius, vel emere vilius quando licet
 cap. 23. à n. 78. vsque ad nu. 87.
 Vendentes varias res quādo peccāt. c. 23. n. 90.
 Verba turpia audire, vel loqui, vel cantare. cap.
 16. n. 14.
 Vestibus impudicis vti. c. 23. n. 127.
 Vidua fornicata an retineat bona sibi relicta,
 si continens vixerit. c. 23. n. 62.
 Vidua vsufructuaria cum conditione quando
 peccat. cap. 25. n. 65.
 Virginem deflorans, vel putatam virginem, ad
 quid tenetur. c. 16. à n. 16. vsque ad nu. 19.
 Vistori quæ peccata reuelanda, c. 18. n. 61.
 Vitam abbrevians abstinentiis, vel pœnitentiis.
 cap. 15. n. 12.
 Viuere volēs perpetuò in hoc mundo. cap. 23.
 n. 113.
 Vnctio extrema, quid, & cui danda. capit. 22. à
 n. 10. vsque ad nu. 15.
 Votum quid sit, & quando obligat. c. 12. nu. 24.
 vsque ad nu. 30.
 Voueas sine animo adimplendi, vel se obligā.
 di. c. 12. n. 27.
 Votū de re necessaria, vel de peccato mortali,
 vel

INDEX.

- vel de veniali, vel de re indifferenti, vel de
 non faciendo consilio Christi, vel de maiori
 bono cum fine malo, vel de re bona in nego
 tio iniquo. cap. 12. n. 28. 29. & 30.
 Votum duplex solemnne, & simplex. c. 12. n. 30.
 Vouens quando, & quomodo peccat, vt vouēs
 malum, vel minus bonum, vel indifferens,
 vel stulta, vel quæ non potest implere. c. 12.
 n. 33 & 39.
 Votum iustum violans, sine iusta causa, vt ca
 stitatis, si nubat. c. 12. n. 39.
 Votum de re minuta frangens. c. 12. n. 40.
 Vouens statim facere, vel tempore indetermi
 nato. cap. 12. n. 41.
 Voto facto si adest impedimentum, quid fa
 ciendum. cap. 12. nu. 41.
 Votum conditionale, vel pœnale, & quis dis
 pensat. cap. 12. n. 43.
 Votum cum conditione inutili, inhonesta, im
 possibili tenet. cap. 12. n. 43.
 Vouens virginitatem si violat, item vouēs non
 nubere non vouit continentiam. c. 12. n. 43.
 Votum de ducendâ vxore, quando est votum,
 cap. 12. n. 43.
 Vouens religionem in communi, vel aliquam
 certam, vel non reformaram, quid faciat. cap.
 12. n. 46.
 Votū religionis nō est votū castitatis, & ingres
 sus

INDEX.

- fus si vita non placet, potest egredi, capit. 12.
 nu. 47.
 Vouens religionem strictiorem, si laxiorem
 ingrediatur, cap. 12. n. 47.
 Vouens metu mortis, cap. 12. nu. 52.
 Vouens non bibere vinum, quoties bibit pec-
 cat, cap. 12. n. 53.
 Vouens bonum, impediens maius bonum, po-
 test facere maius bonum, cap. 12. n. 53.
 Vouens aliquid certo tempore, quid faciat, cap.
 12. n. 53.
 Vouens si pœnitet se vouisse, cap. 12. n. 55.
 Vouere esse malum, qui credit, est hæreticus.
 cap. 12. n. 58.
 Vorum coniugis sine consensu alterius, quan-
 do, & quomodo valet, cap. 12. n. 58.
 Vorum virginitatis, quando nupta non potest
 adimplere, quid faciat, cap. 12. nu. 61.
 Vota irritare, commutare, dispensare, quid sit,
 & quis possit, cap. 12. n. 63.
 Vota irritata non possunt amplius obligare.
 cap. 12. n. 65.
 Votum de non peccando an valeat, capit. 12.
 nu. 65.
 Voti transgressio de re leui non mortalis, cap.
 12. n. 65.
 Vota omnia commutantur, in votum solemne
 religionis, cap. 12. n. 65.

Vota

INDEX.

- Vota religiosorum quando eos obligant, cap.
 12. n. 67. & 69.
 Vota iuuenum quæ tenent, & possunt irritari
 à parentibus, cap. 12. n. 68.
 Vota antiqua an obligent posteros, capit. 12.
 n. 79.
 Voucas castitatem si contrahit matrimonium.
 cap. 12. n. 80.
 Vouens religionem, si fornicatur, vel contra-
 hat, an petat debitum, cap. 12. n. 80.
 Vouens continentiam si contrahat, vel consu-
 mat, vel debitum petat, cap. 16. nu. 30.
 Voti & voti iurati dispensatio est diuersa, cap.
 18. alias 27. n. 272.
 Vsurario mutuum petere, vel apud eum pecu-
 niam reponere, cap. 14. n. 37.
 Vsuræ circa mutua quando fit, & quomodo va-
 riè peccatur, cap. 17. à n. 206. vsque ad nume-
 rum. 287.
 Vsuras iurans soluere, si non soluit, cap. 17. nu.
 246.
 Vsuræ participans, adiuuans, ad eam inducens,
 accipiens, & circa vsurarij bona, vel pigno-
 ra, vxor, gener, hæres, confessarius, cap. 17. à
 n. 266. vsque ad numerum. 279.
 Vsurario mutuum, petere, capit. 24. numero.
 23.
 Vxor adultera post confessionem, iurans non
 esse

INDEX.

- esse adulteram. cap. 11. n. 18.
Vxor occidens virum parantem sibi mortem,
vel vir eam adulteram. c. 15. n. 2.
Vxor quando discedat à marito. capit. 16.
n. 27.
Vxor consentiens adulterio mariti, vel non
impediens. cap. 16. n. 35.
Vxor an restituatur occulte pro marito. cap. 17.
n. 111.
Vxor abscondens bona pro dote restituenda.
cap. 17. n. 135.
Vxor an possit aliquid accipere de bonis viri,
etiam pro eleemō sine, & an vidua totam do-
tem recuperet. capit. 17. numero. 153. &
155.

FINIS.

ERRATA.

Cap. 23. nu. 9. pro temere, lege emere. cap.
17. n. 171. pro data opere. l. data opera. cap.
18. n. 38. pro nominatum. l. nominatim. cap. 25.
n. 79. pro Nisa. l. Missa, cap. 25. nu. 75. alias 85.
pro cōfaciatur. l. cōficiatur. c. 28. alias. 27. n. 145.
pro de dispensatione. l. suspensione. cap. 27. n.
61. pro argentes. l. augentes. cap. 27. nu. 10. pro
lingandi. l. ligandi. cap. 12. nu. 88. pro futuras. l.
furatus & iterum pro futuras. l. furatus, & eo-
dem. cap. & n. pro illicitu. l. illicitum. cap. 16. n.
13. pro suo apectu. l. suo aspectu. cap. 27. n. 10.
pro communicat. l. excommunicat. cap. 27. nu.
51. pro quano aliter. l. quando aliter & pro ara-
cenis. l. saracenis. cap. 25. nu. 67. pro snt. l. sinit.
cap. 11. n. 11. pro iussio. l. iussio. cap. 17. nu. 273.
pro generos. l. genero. cap. 17. n. 260. pro fur-
tuo. l. furtuito. cap. 17. n. 9. alias. 19. pro seruus
videns. l. seruus faciens. c. 22. n. 15. pro matro-
nium. l. matrimonium & pro mucua. l. mutua.
cap. 12. nu. 66. pro vota irrita. l. irritata. cap. 11.
numero. 38. pro vexentus. l. vexentur. cap. 17.
n. 169. pro sine principali, lege, sine principali.
capitu. 17. numero. 45. pro cui is, lege, is cui.
cap,

ERRATA.

cap. 23. n. 99. pro vei annexum l. vel annexum.
 cap. 25. n. 68. pro prædio examine l. prævio exa-
 mine. cap. 25. nu. 1. pro patris l. partis & eodem.
 cap. n. 3. pro sine iusto l. sine iusto. cap. 16. n. 5.
 pro nobilitate l. habita. cap. 25. nu. 23. pro iuamen-
 tum l. iuramentum. capit. 28. alias 27. n. 248. pro
 concubiniatus l. concubinatus. cap. 14. n. 37. S.
 non peccat, antecedente nu. 42. tollenda sunt
 illa verba vel iustam gratiam à tyranno iusti-
 tiæ quia superfluum. cap. 12. nume. 53. pro im-
 pediens minus bonum l. maius bonum. cap. 28.
 alias 27. n. 180. tollenda sunt illa verba & quo-
 rum causa fuit positum, interdictis. cap. 27. nu.
 19. pro sciuctus l. seunctus. cap. 27. nu. 61. pro
 portatoria l. portoria. cap. 27. nu. 64. pro effe-
 rantur. l. afferantur. cap. 27. n. 78. pro 2. l. 20. &
 pro cum suo iudici. l. cum suo iudici. cap. 27. n.
 103. pro iniunctum. l. inuictum. cap. 27. nu. 101.
 pro potest tamen. l. potest tamen. cap. 27. n. 111.
 pro antequam. l. antequam. cap. 17. num. 143. pro
 arcedntes. l. eradetes c. 27. n. 145. pro cõtra cõ-
 municãtes. l. contra cõmentãtes. & n. 157. pro
 sciēt. l. sciēter. & n. 164. pro sepulta. l. sepultura.
 c. 28. alias. 27. nu. 174. supple per interforamē,
 & quod c. 28. alias. 27. n. 180. pro nisi. l. si. & nu.
 201. pro imperari. l. na. & n. 221. pro multa. l.
 multa. & n. 247. pro probabili. l. probabile. cap.

ERRATA.

17. n. 85. pro vsucapio. l. vsucapio. cap. 17. n. 156.
 pro volens. l. volens. cap. 17. n. 278. pro vsuta-
 tus. l. vsurarius. cap. 23. n. 87. exponit, pro ex-
 poni. cap. 26. n. 13. pro aliqua. l. ab aliqua. cap.
 25. n. 32. pro adulterius. l. alterius. cap. 1. nu. 42.
 pro qui autem. l. qui ante. cap. 2. n. 52. pro num
 l. non. cap. 25. n. 67. pro por. l. pro. fol. 4. in Epi-
 stola, pro tracta. um. l. tractatum.

*Alia errata prætermissa sunt consulto, tum
 propter facilitatem, tum quia ex atramenti
 defectu acciderunt: illud aduertendum. ca-
 put vigesimum septimum, vicio, tum typos-
 rum, tum exemplaris, modo vigesimum sep-
 timum, modo vigesimum octauum appella-
 ri, que mutatio in aliis capitibus, & na-
 meris aliquando contingit.*